

K 208991  
3



ქართული  
ნაციონალური  
ბიბლიოთეკა

საქართველოს  
საბჭოთავო  
ბიბლიოთეკა



გამომცემი



მთარ რხეიძე



# გამოცხევა

*Apokalypsis*

რომანი

სკეპ-2000  
შემოწმებულია

თბილისი „მერანი“ 1989

8cr-31

84Гр7 - 44  
8 971



საჯაროობისა და დემოკრატიის ვითარებამ ხელი შეუწყო ოთარ მხე-  
იძეს გამოეცა პირუთენელი და მართალი წიგნი 1956 წელს თბილისში,  
სანაპიროზე, ახალგაზრდობას გამოსვლების გამო. რომანი „გამოცხადე-  
ბაი“ ასახავს 50-იანი წლების ქართველი ახალგაზრდობის შრომასა და  
საჭიროებას, მათ ეროვნულ-პოლიტიკურ განწყობილებებსა და მოთხოვ-  
ნებს, მათ ურთიერთობას ქართველ ინტელიგენციასთან.

რედაქტორი ლამარა თურმანიძე

K 208.991  
3

470217200-121

8 \_\_\_\_\_ ზრძ. 89

8 604(08)-89

საქ. სსრკ. საბჭოთა კავშირის  
სახ. საბ. რესპუბ.  
ბ. გლიოთეა

ზარა 80

არ დაჰსცხბრე ვირე ვიყო.  
ანტონ პირველი

1

„...აჰა ესერა ვდგა კარსა ზედა და ვჰრეკ. უკეთუ ვინ  
ისმინოს ხმისა ჩემისაი და განმიღოს კარი..“.

და არავინ გაუღო,

აღბათ არავინ ისმინა და არც გაუღო არავინა.

მეშვიდე დღეა, უკეთუ საღამოა მეშვიდეი, — მეშვიდედ  
გამობრუნდა. ეგ არაფერიო. მანამდისაც შვიდი თვე გავი-  
და. ნუვინ იტყვის ეგეც არაფერიო, ნუვინ იტყვის, სხვამან  
სხვისა არცთუ რა იცის, არცთუ სცოდნია, თავისას თუ შე-  
იტყობს, ეგეც დიდი რამე ყოფილა, თუ შეიტყობს რაღა თქმა  
უნდა, რაც უნდა იყოს, ამას ასე ემართებოდა, შვიდამდის  
მისდევდა თმენაი თუ ძალაი, შვიდამდისა ჰყოფნიდა და  
უწყებოდა შვიდზედა. არ გაეგებოდა თუ რადაო, ბევრი სხვა  
რამეც არ გაეგებოდა, ოღონდ ამჯერად ამდენს მაინც მიმხ-  
ვდარიყო, თუ წავიდოდა, წავიდოდა საბოლოოდა.

ერთხელ უკვე წავიდა, წავიდა ვითომ საბოლოოდა, მაგ-  
რამ მაშინ არცთუ არაფერს მიმხვდარიყო, არც არაფერსა  
გულისხმობდა, ადგა და წავიდა. ის კარამდის მიჰყვა, იმ  
კარამდისა, აღარავინ რო აღარ გაუღო, მიჰყვა ცრემლიანი  
თვალებითა, იქ ერთბაშად ამოიმშრალა თვალები, ამოიწ-  
მინდა, მოიკრიალა, ვითომდა რაო, არაფერიც არ მომხდა-  
რაო, ურდული აუგდო და, ვიდრე გაუშვებდა, მშრალადვე  
მოახსენა: „გულმა ოდესმე თუ გამოგწიოს, მობუნდი, მო-  
გიტევებ...“ იმან მოახსენა და ამანაც იგრძნო, მაშინდა იგრ-  
ძნო, ადრე თუ გვიან კიდევ გამოსწევდა გული, შეიგრძნო  
ყრუდა, ითქმის, ღამის გაუგებრადაო, ანთუ ვით იყო, მაინც  
შეიგრძნო, მაინც ზუნდა, მაინც გამოსწია გულმა, მაგრამ  
არავინ გაუღო კარი, მიიტევებელი არ გამოუჩნდა, არცთუ



სხვა ვინმე გამოუჩნდა, — არც გამოუჩნდებოდა, — იგროვებდა, იგროვებდა, — თუ იგროვებდა, იგროვებდა საბოლოოდ. კიდევაც უნდა წასულიყო, ანთუ აღარცთუ მიბრუნებულყოფი შვიდი თვის მერე, შვიდჯერ ზედიზედ გამობრუნების მერე მაინც უნდა დაჰხსნოდა, დაიხსნა რო საბოლოოდ, საბოლოოდ. მაგრამ არაო, ფეხს არ იცვლიდა, იდგა, იდგა და ფეხს არ იცვლიდა, — იმ კართან აღარა, მოშორებითა, — იდგა ხიდზედა, იდგა, იდგა და ფეხს არ იცვლიდა.

პოდა ხიდზედაო...

არცთუ მდინარე გადიოდა იმა ხიდქვეშა, აღარ გადიოდა, გზა გადიოდა, მანქანები მისრიალებდა თუ მირახრახებდა, სულერთიაო, დინება გახლდა, ის იდგა და დიოდა, დიოდა იმისთა ფერხთა ქვეშა. წყალიცა დიოდა არცთუ ისე დიდხინის წინათა, გადაჭრით რო ითქვას, ამ საუკუნის ორმოციან წლებამდისაცა დიოდა წყალი, დიოდა მდორედა, უკეთუ ვინ უწყის არცა დიოდა, ისიც თუ იდგა, ტბასავით თუ ითქმოდა, მტკვარს იქავე გამოჰყოფოდა, იქავეც მისდგომოდა, მსოლოდ ესაა, კუნძული მოეგდო, პატარა კუნძული, ოდესღაც კუნძული ორბელიანებისა მერე ბევრგვარი სახელი შერქმეოდა, ბევრნაირადაც დატრიალებულიყო წუთისოფელი, სახელებიც ისე გამოეცვალათ, იმა ტრიალის სისწრაფითა თუ შესაბამისადა. შერქმეოდა თუ გადარქმეოდა, კუნძული კუნძულად შემართულიყო, მხრები შეედგა ხიდებისათვისა, იქით კუკიის ხიდისათვისა, აქეთ ყაბახისა თუ ორბელიანთა უბნის ხიდისათვისა, მხრები შეედგა და გადაეხა თბილისქალაქი, გაღმით გამოლმა გადაეჯაჭვა, გადაეკვანძა; გადაეკვანძა ძველი თბილისი, თუმცა არა, არც ისე ძველი, მეტეხის ხიდს რო გადაეკვანძა, — ის სხვა ძველია, ძველთა ძველია, ეს სხვა ძველია, ახალი ძველიო, ასეც თუ ითქმის რალა თქმა უნდა, შედარებით ახლად წარმოქმნილი და გარდაქმნილი ვინ უწყის რამდენჯერა. იქ ქუჩაც გახლდა ხიდიდან ხიდიმდისა, ერთადერთი ქუჩაი იმა კუნძულისა, ხმაურიანი, სავსე ხალხითა, წინა საუკუნის ელფერიც იქ შერჩა ბოლომდისა. სხვაგან თითქოს გამოიცვალა, სხვა იერი დაედო, ამტყდარიყო სხვაგვარი ხმაური, სხვაგვარი სამოსი



შემოსულიყო, ოღონდ იქ კიდევ შეხვდებოდი ძველი საუკუნის ინტილიგენტებსა, ცოტა თუ წელში გატეხილთა არაფერი, აქ მთავარი მხოლოდ ისაა, რო შეხვდებოდი, ჯერ კიდევ პარიზში შეკერილი კოსტუმებითა, ბერლინსა თუ ლონდონში ნაყიდი ქუდებითა, ჟენევიური ყავარჯნებითა, ანთუ ეგებთუ სხვაგანაც ემოვნათ ყავარჯნები, ეგეც არაფერიორალა თქმა უნდა, შეგხვდებოდნენ და სანიშნო ესაა, იმა ქუჩაზე, იმა კუნძულის ერთადერთ ქუჩაზედა. ბუკინისტებიც იქ შემორჩენილიყვნენ, ანტიკვარებიცა, ძველებური პატარა მაღაზიებითა, კარგად შეფერთხილი და შენჯღრეული მაღაზიებითა, ოღონდ მაინც თავიანთითა, ჯერკიდევ, ჯერკიდევ თავიანთითა, აკანკალებული ხელებითლა რო ავროვებდნენ გროშ-კაპიკებსა უჩვეულოდ გაბერილი ბეგარებითვისა, ავროვებდნენ, ოღონდ აღარ იცოდნენ, შეათავებდნენ როგორმე თუ არა, ანთუ კიდევ აბოგინებდნენ. იქავე შერჩა უკანასკნელი სალონიცა, წესიც შემორჩა მიღების დღეებისა, ხუთშაბათობითა, შაბათობითა, კვირაობითა, წესი შემორჩა, მიმსვლელი აღარა; ჰო აღარ გახლდა მიმსვლელ-მომსვლელი საზეიმოდა თუ გონების აღმავსები საუბრებისათვისა, პოეზიითა თუ ტრფობით გათანგული მიმსვლელი აღარ იყო, არა, აღარა, აღარცთუ გახლდა მიმგებებელი, პოეზიითა და ტრფობით გათანგული მიმგებებელი რალა თქმა უნდა, იჯდალა დედაბერი, უკბილო დედაბერი, ლოყებჩაცვნილი დედაბერი, ვინ უწყის როდინდელი თუ პარიზისა თუ პეტერბურგის რომეღ ატელიეში შეკერილი საზეიმო სამოსითა, უკვე გაცვეთილი, დალაქავებული სამოსითა, იჯდა და ელოდა თუ ვინმეს შეუცდებოდა ფეხი, თუ ვინმე მოიხდიდა ბერლინსა თუ ლონდონში შეძენილ ქუდსა, ანთუ ყავარჯენს მიაყუდებდა, გოქვათ ჟენევაში შეძენილ ყავარჯენსა, ქუდს მაინც არსად ჩამოჰკიდებდა, არც არსად დასდებდა, ხელში ეჭირა, აწვალდებდა და ისმენდა მოთქმასა დედაბერისა, მასპინძელთა თუ სტუმართა, დაღუპულთა თუ გადახვეწილთათვის მოთქმასა, ვალაღსა, ისმენდა და ითმენდა, იტანდა, ელოდა წუთსა გამომშვიდობებისასა, ელოდა და ითმენდა, ელოდა და ქუდს ზწვალდებდა თუ ეფერებოდა, თგალს შეავლდებდა ყავარჯენსაცა, აქ არ დამჩნესთ, თუ მიაყუდებდა რალა თქმა უნდა. უკა-



ნასკნელი ოქრომჭედლებიც იქვე შემორჩნენ, საუკეთესო მკერავებიცა, Salve-ც იქ ეწერა ყველა სადარბაზოს მჭედ-ბლსა, ძეძველმანებესაც იქ გადაეყრებოდიოთ, ბევრსა, უამრავსა, საყასბოებიც იქვე გადარჩენილიყო, ნაირნაირი თევზეულიცა, იქვე გაისმოდა, „ცოცხალი.. ცოცხალიიიი!“.. მხოლოდ იქალა გაისმოდა, წყნეთის მაწონიც იქა სადღებოდა მომეტებულადა, უკანასკნელი თაბახიც იქვე დაღეწეს უკანასკნელმა კინტოებმა, იქვე შემოსძახეს ძველი სილაღისა, იქვე იცეკვეს უკანასკნელადა, ცეკვით ჩაიარეს, ცეკვით ჩაათავეს ის ღვიძლი ქუჩაი, მამინაცვლად რო გადაჰქცეოდათ. კრივითაც იქ იკრივეს უკანასკნელადა, ცხვირპირი დაუჟეჟეს ერთიმეორესა, მერე მიეხუტნენ, ერთიმეორესა რალა თქმა უნდა, მიეხუტნენ და იტირეს, იტირეს, იქვითინეს უკანასკნელადა. ისიცლა ითქმის ჯიბგირთა ბუნაგებიც იქვე რო ბოგინობდა, საკახბოებიცა, — ეს მაინც ყველაზე გამძლე გამოდგა, ბუკინისტებიც რო აიხვეტნენ, ანტიკვარებიცა, უკეთუ ახვეტეს, პარიზში შეკერილი კოსტუმებიც რო დაიძებნა, ბერლინსა თუ ლონდონში შენაძენი ქუდეებიცა, სალონიც რო აღარავის აგონდებოდა, სასაცილოდაც რო გამხდარიყო თავაზიანობა თუ ზრდილობა სალონური, ხორციც რო გაწყდა, თევზეულიცა, მაწონიცა წყნეთური, უკანასკნელმა ეტლმაც რო ჩაიარა, არღანიც რო დადუმდა საბოლოოდა, ჯიბგირებიც რო დაიფრინეს იქიდანა, ეს მაინც გადარჩა კიდევ კარგახანსა, კიდევ გაუძლო, არცთუ ადვილად დაჰყარა იარაღი, იქა ცხადია, იმ ქუჩაზედა. ბოლოს მძინაც ვეღარ გაუძლო, მაშ აბა რაო, — ტოტი გადაკეტეს, ის მდორე ტოტი თუ ტბაიო, გადაკეტეს, დააშრეს, გააკრეს გუდრონი და ფაფუ გუნძულიო, ფაფუ.. ქუჩაც მოშალეს, დაუშგეს, დაანგრირეს ის ერთადერთი ქუჩაი იმა ერთადერთი გუნძულისა, უკეთუ უკვე ნაკუნძულარისა, დაანგრირეს და, როცა ანგრევედნენ, ნგრევა პო ნგრევაა თავისი გუგუნითა თუ გრიალ-ზრიალითა, ოღონდ ეს იმდენი არაფერიო, ისე წითდა ის უკანასკნელი საკახბოიო, გეგონებოდათ, წითდა და ზანზარებდა უკანასკნელი ნაკუნძულარიო. მერე იქ გამართეს სანაპიროი, გამართეს პარტი, ძეგლი აღმართეს ფარაჯიანი, და მიწყდა ხმაური ადამიანთა. ტრამვაის ხმაური არ მიწყვეტილა, არცთუ რახრახი



თუ ხრიგინი, თუნდაც სრიალი მანქანებისა არ მიწყვეტილა, შრიალებდა ვერხვებიცა, ვითარცა სხვაგანა, აშოლტილიყრ და შრიალებდა, ნაძვებიც იდგა ისე მხრებდაყრილი, ვითარცა სხვაგანა, ბუჩქებიც ისევე ბუჩქებივითა, ყვავილებიც ყვავილებივითა, ძეგლიც ძეგლივითა რალა თქმა უნდა.

ამან რა იცოდა... თუმცა რადაო, ვერხვების შრიალი ჰო მაინც იცოდა?... იცოდა და ანგრე!... სოფლიდან მოვარდნილიყო ტლუ ბიჭი ქალაქშია, მოვარდნილიყო თუ მიტმასნებოდა დიდ ქალაქსა, ეს ჰო სულერთია, — თან მოჰყოლოდა ვერხვების შრიალიცა, ბუჩქებიც იქ დახვდა, სხვა ამგვარებიცა, ძეგლიც იქ დახვდა, სხვა არაფერი მოეხსენებოდა, კუნძულისა არა იცოდა, არც გაეგონა, წყალი თუ დიოდა იმა ხიდექვეშა, ანთუ მერე რაო, — წყალი თუ დიოდა, მანქანები დიოდა იმის შემდგომა, მდინარება მდინარებაათ, ჰოდა დიოდა, რაცა დიოდა, ისა დიოდა და იდგა იგი ფეხმოუცვლელადა, იდგა და იდგა, რალაც არ უშვებდა, გულით თუ იტყვი, არა მგონია, რალაც არ უშვებდა, უფრო იდუმალი, უფრო უცნაური, გულზე იდუმალი, გულზე უცნაური. რაც უნდა იყოს ეცნაურებოდა შრიალი ვერხვთა, ოღონდ არ ესმოდა, აღარ ესმოდა ენაი ვერხვთა, ეცნაურებოდა ძეგლიცა იგი, — სად არ ენახა, როგორ არ ენახა, ანთუ ძეგლადვე, ანთუ სურათადა, — ეცნაურებოდა, ოღონდ იმდენი არ გაეგებოდა, რთ ეს არ გახლდა მიღწევა თუ საოცრება ხელოვნებისა, ანთუ საოცრება რა მოსატანია, თუ არც რა ეცხო ხელოვნებისა, არც ალიკვალი მიჰკარებოდა ჭეშმარიტი ოსტატობისა, — არა, ამდენი არ გაეგებოდა, ბევრი რამ სხვაც არ გაეგებოდა, თუმცა და რაო, მერე და რაო, ბევრ სხვასაც თუ არ გაეგებოდა, მერე და რაო, ვინც თუ აღმართა, ვინცთუ ბრძანა, უკეთუ ვინცთუ აღმართულიყო, იმას მაინც მოეხსენებოდა, დარწმუნება უნდოდა ადამიანსა, დარწმუნებისათვის იძულება გამოდგებოდა, იძულებაში ხელოვნებაც გამოდგებოდა, ყველაფერი გამოდგებოდა, ყველაფერი, ოღონდ ყოფილიყო ჩიჩინი, ჩიჩინი, გაუნელებელი, ჩაძახილი გაუნელებელი, ხელოვნებაც ჩიჩინად იქცა და უჩიჩინებდნენ და უჩიჩინებდნენ ქანცვაწყვეტამდისა, ჩასძახოდნენ და უხატავდნენ, ჩასძახოდნენ და ძეგლებად უგებდნენ, უგებდნენ კერპადა, სხვა კერპებს ანგ-



რევდნენ და ამას უგებდნენ, უშრობდნენ თვალსა, უშრობდნენ  
 ნენ აზრსა, რწმენად უგებდნენ, ხელოვნებზე მერყლა მოვალეობა,  
 შთაგონება მერელა მოვალეობა, — თუ მოვიდოდა რაღა თქმა უნ-  
 და, ანთუ მანამდის არ დალეწავდნენ ამა კერპსაცა, ამა ძეგ-  
 ლსაცა, სურათთა მსგავსთაც თუ არ დაფხრეწდნენ, თუ მო-  
 ვიდოდა, მოვიდოდა რაღა თქმა უნდა; ამან არ იცოდა, არც  
 ისა თუ არც ესა, — თუ დამდგარიყო ჭამი ნგრევისა, არც  
 იცოდა და არც ეკითხებოდა, ბევრი რამ სხვაც არ ეკითხებო-  
 და, იდგა და იცდიდა, იცდიდა ხიდზედა, იმა ხიდზედა, ქვეშ  
 რო მიედინებოდა მანქანები, ზედაც მანქანები, ტრამვაიცა,  
 პო, პო ტრამვაიცაო, — იქლა შემორჩენილიყო ტრამვაის ხა-  
 ზი, უკანასკნელი ხაზი.

დაჰბედებოდა თუ რა იყო, ქმნილიყო ადგილად აღსას-  
 რულისა.

ის მაინც იდგა, იდგა და იდგა ფენმოუცვლელადა ...

სხვა არავინ იდგა.

არც მიდიოდა არავინა.

ფხით არავინ მიდიოდა, მისდევდნენ ავტობუსებსა თუ  
 მსუბუქ მანქანებსა, ალბათ მისდევდნენ, თორემ ეს ვერც არ-  
 ჩევდა, აებლანდებოდა ლანდებადა თუ ჩაუქროლებდა ლან-  
 დებადა, თვ ლსაც არ მიატანდა, ვერც მიატანდა, თუმცა უკუ-  
 ნი არ ითქმოდა, სინათლეც არ ითქმოდა, — არა, დღისა არა,  
 ცხადზე ცხადია, კარგახანია შელამებულები, მაინც არ გაეჩა-  
 ლებინათ ელნათურები, თუმცა აენტოთ, ოღონდ ჩაეწიათ,  
 ჩაეწიათ, ჩაჰქრეს თუ არაო, ჩაჰქრეს თუ არაო, ბუტავდნენ  
 ეგრე გაჭირვებითა. არცა ციოდა, არცა ცხელოდა, ვერცთუ  
 სითბოს იგრძნობდა ვინმეი. არც ქარი ჰქროდა, არც ექრო-  
 ლა დიდხანია, აღარცთუ მზე აწუხებდა ქალაქსა, აღარცთუ  
 ვინმე ნატრობდა მზესა, აღარცთუ თოვლით შეწუხებულები-  
 ვნენ, აღარცა ყინვითა, აღარცა ჭონჭყოთი, არცა გაუთავებე-  
 ლი წვიმებითა, გალეულიყო ეგრე შემოდგომი, ზამთარიც  
 ეგრევე გალეულიყო, ეგრედვე დამდგარიყო გაზაფხულიცა,  
 დამდგარიყო და არც დამდგარიყო, ჰაერს არ ეგრძნო ჯერ  
 არაფერი, გაშეშებულები როდის აქეთია, არას დაეკრა, არც  
 თავისთავად შეძობებულებიყო, დარღვეულიყო წესი დრო-  
 ებისა, თითქოსათ რაღა თქმა უნდა, აღრეულიყო, ათქვეფი-





ანთუ წინააღმდეგობისათვის განაწყობდა,

ანთუ დაეთრგუნინებოდა თუნდაც ოდნავ დარტყმასა, დაეთრგუნინებოდა ისევე წყნარადა, უშფოთველადა ისევე, როგორადაც იდგა, როგორც ელოდა...

თუმცა არც ელოდა, არა, არ ელოდა, მხოლოდ იდგა, მხოლოდ უნდოდა, და სწორედაც რო ის იყო, ნდომაი იგი, ჰს იყო, რაც იყო, ნდომაი, ჟინი, წყურვილი მძაფრი, ნიშანთა გარეგანთა გარეშე, უცხოთათვის დაუნახავი, მოუხილავი გარეშეთათვისა, თვით ამისთვისაც მოუხელთებელი, გამაბრუნები თუ გამთანგველი, ატეხილი და მინელებული, ავარდნილი და... აქ დავარდნილი თავისთავად მოიწევს, მაგრამ ჯერ კიდევ იდგა ფეხზედა- ზღაპრადაც უთქვამთ, ქარიშხალიც ამოვარდნილა გამძაფრებული თუ გამთანგველი ნდომისაგანათ, გამოუწვევიათ ბუნების ძალნი ქურუმთა ძველთა, წარმართთა ქურუმთათ რალა თქმა უნდა, ზღაპრად უთქვამთ და ზღაპრადაც ჩაუთვლიათ, ალბათ იმიტომა, ნდომა თუ დალლეულა, ალბათ ველარას ირწმუნებენ ნდომადალეულნი. თუმცა და რათ, ბუნება ჰო მაინც ბუნება ყოფილა, ზღაპარი თუ ყოფილა, იქნება კიდევაცა, იქნება ისიცა, ის იდუმალი ბორიალი სულისა, იდუმალი სწრაფვა, კავშირი იდუმალი, უხილავი, შეუცნობელი; თუნდაც სხვა გახლდეს, იგივე წარმართული, ბედისწერა გახლდეს — ბედისწერას დაება და აღარ უშვებდა, იდგა და იდგა, სხვა დიოდა ხიდზედა, ხიდქვეშაცა, წყალი თუ არა, ჰო დიოდა, რაცა დიოდა, — ეს იდგა, იდგა.

როდის იყო თუ როდის აღარა, სხვაც შეჩერდა შორიანლოსა.

თითქოს მიწიდან ამოვიდათ, იქვე ამოვიდა და იქვე დაზიდა რალმაცათ, — ჩანთა ეკჭირა, ჩანთამ თუ დაზიდა, დასდო, მოინაცვლა ხელი, აიმაართა და, როგორღაც აღმოხდა, შეკრთომამ რო იცის, ანთუ მოულოდნელობას რო სჩვევია:

— ლენტო?! — გაისმა თუ არცთუ გაისმა, ეს სულერთთა, ამან მაინც დაუდასტურა, ამდენიხანია ხიდზე რო ეყუდა:

— ჰო... აბა გინ ვიქნები?! — დაუდასტურა უფრო ჩურჩულითა, ვინმეს შეთქმული ეგონებოდა, იმგვარი ჩურჩულითა, არც შეტოკებულა, ფეხიც არ წაუდგამს რალა თქმა უნდა, აქა-

მდის ელოდა, კიდევ შეეძლო დალოდებოდა თუნდ ისევ შე-  
კითხვასა, თუნდ სხვაგვარ სიტყვასა, ხიდიც გაუძლებდა, ხანა-  
საცა, ბევრს კიდევ სხვასაცა, ბევრ სხვა რამესაცა.

— მე რო მენჭარება?! — ისევ იმისი ხმა გაისმა, ისევ  
შემკრთალი, ცოტა შემკრთალი, ცოტა დაბნეული, აგრეთვე  
ცოტა გაკვირვებულიცა, ცოტა უარის მაგვარიცა. ის მაინც  
არ მითქვამს: ქალი გახლდა, ახალგაზდა ქალი, მენჭარე-  
ბაო, თქვა და ფეხი არ წაუდგამს.

— ჰოოოო... — გააგრძელა ვაჟმა, გაურკვეველად, უაზ-  
როდა, თითქოს თავის ფიქრს ეპასუხებოთ, თუ რამესა ფიქ-  
რობდა აქამდისა.

— ერთი კვირაა იქ აღარ გამივლია... — ქალი ჩურჩულებ-  
და იმა „ჰოოს“ მიდევნებითა.

— ვიცი. — დაუდასტურა ვაჟმა.

— იცი?! — ქალმა გაიკვირვა, წედან თუ ცოტათით, ახლა  
გაიკვირვა მომეტებულადა.

— ჰოოოო... — ისევ წააგრძელა ვაჟმა.

— რატომ?! — ხმასაც აუწია, შეშფოთებაც გაისმა ქალის  
ნათქვამშია.

— ვიცი, რო?!. — მიუგო ვაჟმა, თითქოს უცოდინარობითა  
მართლულობს თავსაო.

— შენ პო?! — შეახსენა ქალმა.

— პო!.. — დაუდასტურა ვაჟმა, თანაც შეახსენა ამანაცა: —  
ოღონდაო თუ ოდესმეო...

ოღნავ ამოიოხრა ქალმა, სულ ოღნავა:

— მაშინ სხვა იყო...

— ...ოდესმეო!.. — გაიმეორა ვაჟმა ჯიუტადა.

ქალი მოუახლოვდა, თორემ ისე ვერ გააგონებდა, ისე ჩა-  
იდუდუნა, ისე ჩუმადა, ისე მღელვარედა, ისე დაუთმობლა-  
და:

— ნუ! წადი რაც იყო, იყო... წადი!..

— ნწ!.. — ასე იუარა ვაჟმა, ნაცნობი სუნთქვა, ნაცნობი  
სითბო, ნაცნობი სიღბო მიახლოებოდა.

— აღარაფერი მეორდება, — ცოტა სინანულით მოადევნა  
ქალმა, — არც ჯარგებულა განმეორებული, არა, აღარაფერი  
მეორდება.

- მეორდებაო. — არ დაყაბულდა ვაჟი.
- ისე აღარაო.
- როგორც იქნება...
- აღარ იქნება!.. — მოჭრა ქალმა და მოსწყდა მაშინვე სწრაფი ნაბიჯითა.

— იქნება... — დაადევნა ვაჟმა სიტყვაცა, ნაბიჯიცა, ჩანთასაც მისწყდა მოგეშველებიო, იმან არ დაანება; ესეც არ მოეშვა და მიჰქონდათ ერთადა, მხარდამხარ მიდიოდნენ, მშრალი ხიდი ეგრე იარეს, მხარდამხარა და მდუმარედა, კუნძულს გაუყვნენ, უკეთუ ითქვა, ნაკუნძულარსაო.

მერე შეჩერდა ქალი, თქმა დააპირა თუ ისე შეჩერდა, — არცთუ რა უთქვამს, ნაბიჯიც წასდგა, ისევე შეჩერდა, შეუშვა ხელი ჩანთასა და ისე წავიდა, მიატოვა ჩანთაცა, ლენტოცა, წავიდა, წავიდა მოჩქარებითა, შედრკა ანაზღადა, შედრკა, შეჩერდა, დაელოდა ვაჟსა, დაყოვნებული ნაბიჯით რო მისდეგდა, დაყოვნებულითა და დაჯერებულითა, მაინც თუ ვერსაით წამივანო, დაელოდა და მიახალა ისე, თითქოს გული ამოიგლიჯათ:

— მე... უკვე... სხვა... — მიახალა და მიადევნა სუნთქვა მოხშირებული, სუნთქვა დაღლილი, დაქანცული, ანთუ ვინ იცის სათქმელი მიადევნა, მიაყოლა დანარჩენიცა, სიტყვები მიადევნა, მღელვარე სიტყვები, ყველაფერი თუ ამოიტანა, რაცთუ აქამდის გულს უღარავდა, ანთუ გადაუხსნა გული და მიყუნდა.

ვაჟმა ვერ გაიგო, ახლოს მივიდა, სულ ახლოსა, ზედ აეფარა: გამტკნარებული სუნთქვა ესმოდა, გამტკნარებული, ლამის არის, რო უნდა შეწყდესო, ჩაკმედილი, უკეთუ უკვე ჩათავებული. სხვა ვინმე ალბათ შეშინდებოდა, ემანდ ხელში არ შემომაკვდესო, ანთუ ეგების აღარც არისო, — ეს არა, ლენტოსას ვამბობ რალა თქმა უნდა, იმიტომაცა, რო ასეთი გახლდა, შიში ადვილად არ მოეკიდებოდა, არცა თუ ფიქრი მოეკიდებოდა ადვილადა, იმიტომაცა, რო ღუოდა, ბრიალებდა თვალნი ქალისა, ლამის ნაპერწკლებიც ამოცვივოდა. ჩაბჭუტულ ნათურებსაც ამდენი შეეძლო, ანთუ ამოეტანა გულის ქურასა. ჰო და ჰოო, ჩაბჭუტულსაო, ხოლო მანამდე ვერავინ ჩაბჭუტავდა იქაურ ნათურებსა, იქაობას სიბნე-

ლეს ვერავინ მიაკარებდა, ვერა, ვერავინა, ასეთი გაბედული აღარსად გახლდა, არც დაიჯერებდნენ, ზღაპრად რო ეთქვათ, არცთუ მთქმელი გამოჩნდებოდა, დაფრქვევოდა მძლავრი შუქურები ძეგლსა ფარაჯიანსა, შუქში ლივლივებდა ძეგლი, ლივლივებდა და ელვარებდა, თითქოს აღარც იდგა, ადიოდა და ადიოდა, ფხრეწდა სიბნელესა ზევზევითა და აპქონდა შუქი ზეცადა, ზეცად აპქონდა და რალა თქმა უნდა არცთუ დედამიწას მოაკლებდა შუქსა. თუნდაც გამოთოლოდა დენი მთელ ქალაქსა, იქ მაინც ენთო, იქ შუქი იდგა, ადიოდა და ადიოდა ძეგლი ნათელმოსილი... აღარ ადიოდა, აღანპულიყო ბნელში უფრო სიშავედა, უფრო ბნელადა, კუნაპეტადა. გამქრალიყო პროექტორები თუ სულაც აეყარათ, მიმქრალიყო სანაპიროს ლამპიონებიცა, — ზევით არაო, არცთუ ქვევითა, არცთუ გაღმაო, იქ მიმქრალიყო, იმა მიდამოში, ნაკუნძულარზედა. ეგება შუქი მაინც ატანდა საიდანლაცა, ეგება ბუჭტიალსაც მოეცა ძალაი, გულის ძგერასაც მიემატებინა თავისი, ქალის თვალეები რო გაღვივებულყო, ეგება უფრო იმედისა გახლდა, ვუთხარი და ჩამომეცლებათ, მაგრამ არაო, შენც არ მომიკვდე: ხელი მოჰხვია ვაჟმა, ხელი მოჰხვია და მიიკრა გულზედა.

— რაო, რა სხვაო?! — ესეც იკითხა, იკითხა ისე, ნამდვილად რო არ ეკითხებოდა.

— ვინ სხვაო, — შეუსწორა ქალმა, — თუ გინდა იცოდე, ასე მაინც იკითხე!.. — შეუსწორა და შეუწყრა, ოღონდ არ გამფრთხალა, შერჩა ეგრე უნებლიედა, ვაჟს შერჩა გულზედა.

— ერთია... ანთუ არც არაფერია... ოდესმეო..

— რას აიხირე?!

— მახსოვს და რა ვქნა?!

— დაივიწყე!

— არ მავიწყდება.

— უნდა დაივიწყო!

— თუ დამავიწყდება.

— უნდა...

— როგორაო.

— როგორც სხვები..





ცხელი სიშიშვლისა შენისაი, და საოლავი, რაითა თუალნი შენნი და ჰხედვიდე..“



დიახაც გრძელი ნაბიჯითათ... ნაბიჯიც მისდევდა მაღალ-კანჭა ბიჭსა, სურვილი ჰო ერეკებოდა და ერეკებოდა, — ქალიც მისდევდა, მომცრო ქალი, სირბილით მისდევდა. ჰოდა გადაიარეს ხიდი, ასე ამგვარად გადაიარეს, მშრალი ჰო წყლან გადაიარეს, უკვე მტკვრის ხიდიც გადაირბინეს, ეგრევე გადასჭრეს პატარა მოედანი, არცრას მორიდებიან არცთუ რა იყო მოსარიდალი, მარჯვნივ დაუხვიეს ვიწრო ქუჩითა, მერე ჩიხითა, კვლავ მარჯვნივა, ისევ ჩიხითა უკვე მარცხნივა და შეჩერდნენ ვეება სადარბაზო კართანა, მართლაც ვეება და ბრწყინვალე კართანა, შენობა არცთუ ისეთი სჩანდა, კარი ჰფარავდა სიდიადითა. იქ არცა ბნელოდა, ნათურების შუქი ეფინა კარსა. და იქ შეჩერდნენ, იმა შუქქვეშა, წამით შეჩერდნენ, ქალმა გასაღები მთარგო კარსა, შეაღო, შევიდნენ, გაუჩინარდნენ. გაუჩინარდნენ მხოლოდ აქედანა, ქუჩიდანა რაღა თქმა უნდა, თორემ იქ რაო, — არცთუ რა გახლდა გამაუჩინარებელი თუ ჩასაკარგავი: დიდებულ სადარბაზოს დიდებული კიბეც თუ ასდევდა, ოღონდ ვინ უწყის აღარ ასდევდა როდის აქეთია, მეშვიდე საფეხურზე გადამკედლილიყო, გამოჩრილიყო აგურებიცა ულაშათოდა თუ ოკრობოკროდა, იქით ქვები გამოჩრილიყო, ალაგ თუ ბაცი, ალაგ თუ მომწვანო, კუკიის მთებისა, იქით ფიცრებით გადაეღობათ უსწორმასწოროდაცა, უსწორმასწორო ფიცრებითაცა, ვის როგორც მოესწრო თუ ვის როგორც ენება, ხოლო კართანვე პატარა თაღედიდან თვალდათხრილი ამური ვარდებოდა, ვარდებოდა თუ ვერცა ვარდებოდა როდის აქეთია; იქ არც შუეცდიათ, არც თვალი მოუვლიათ საგულდაგულოდა, გავიდნენ ვიწრო დერეფანში, ვინ იცის რამდენჯერ თუ რამდენისაგან გადაკეთებულსა თუ გადაჯლანებულ დერეფანშია, ჩაიჭედნენ, გაძვრნენ, კიდევ კარს მიადგნენ, კიდევ შეაღეს და ცოტა ხალვათად ამოისუნთქეს, — მოზრდილ ოთახში ამოჰყვეს თავი, ძველი შენობის ძველებურ ოთახში. მოულოდნელი არ გახლდა რა თქმა უნდა, ვაჟიც კარგად იცნობდა იმ ოთახსა, ქალი ჰო იცნობდა და იცნობდა, თუმცა ქალი უფრო მისდევდა, ვიდრე მიუძლოდა, ამიტომ ახლა

2. ო. ჩხეიძე

საქ. სსრ კ. მარქსის  
სახ. საბ. რესპუბ.  
ბიბლიოთეკა



ის უფრო სათქმელია, ვაჟი რო იცნობდა, რო არ ეგდებოდა არაფერსა, ხელის ფათური რო არა სჭირდებოდა, არც მუქი უძებნია, არა, არაფერი უძებნია, მხოლოდღა ჩანთა მიაგდო სადაც თუ მოხვდა და ქალი დააწვინა სად თუ ჩვეულებო, საიდანაც ადგა შვიდი თვისა და შვიდი დღის წინათა, ადგა და წავიდა, წავიდა და მობრუნდა, მობრუნდა და იქვე დააწვინა, დააწვინა და თან მიჰყვა ცხადია...

მერე მხარეთქობზე ეგდო ვაჟი-  
ეგდო მინაბული, მიყუჩებული.

ქალი ზურგთუკან ამოსწოლოდა, დანდობოდა მხარზე-  
და, დანდობოდა თუ შემოჰხვეოდა, რამეთუ შუბლზე რო უწეწავდა თმასა ცალი ხელითა, მეორეთი კეფაზე უჩეჩავდა თუ უხვევდა, უკეთუ წიწკნიდა, გამოსწევდა, გამოსწევდა, თითქოს უნდა დააძროს სათითაოდ. არცთუ ვაჟი ეურჩებოდა, ასეთებს არც ეურჩებოდა ხოლმე, იწვა ყუმი, ყუბი, უდარდელი, ისე, იმგვარადა, ერთი მისამღერი რომაა ურმულისა: „კამენი წევს და იცოხნის, თავის ამინდი ჰგონია, ლაფში ჩაფლული ურემი, შინ მიტანილი ჰგონიაო“, სწორედაც ისე, სწორედაც იმგვარადა, თითქოს ამისთვის გამოეთქვა ხალხსა, უკეთუ შეენახა, ხოლო გამოთქმით, ვინ უწყის ვინ იყო პირველი მთქმელი, ანთუ პირველად როდის ითქვაო, ვინ იცის, ვინ უწყის? წარმართობაზე გვიანდელი მაინც არ იქნება, წარმართობისაა პოეზიაო; თუმცა ჰო იწვა უდარდელად, — სამაგიეროდ ვერ მოესვენა ქალსა, ამიტომაც თუ აწიწკნიდა თმასა.

აწიწკნიდა და აწიწკნიდა.  
— მოისვენე?

მერე ესეც იკითხა ქალმა, იკითხა ისე, ან ამას დასცინო-  
და, ან თავის თავსა, ანთუ ორივესა, თმაც დაიხვია სალოკ თითზედა, ასწია, ასწია, ლამის კანი ააფხრიწოსო. არაფერი მიუგო ვაჟმა, გადახვეული თმა წაართვა, თითებით დაიფარა ნატკენი ადგილი. მაშინ სხვაგან გადაინაცვლა თითებმა ქალისა, თხელმა თითებმა, მოუსვენარმა, გადაინაცვლა და რბოდა, წრიალებდა, ხანთუ მოეშვებოდა, დაენდობოდა, ჩაკვდებოდა, ჩანავლდებოდა, მაშინ თვალიც გაშეშდებოდა, — მაგიდიდან შუქი მცირედად მაინც გადაჰფენოდა საწოლის

წინა: პალტოც იქ ეგდო, ის საგაზაფხულო, გახრესილი პალტოც, ვინ უწყის როდემდეღი, ვინ უწყის სადით შემოიქცა, მაშინ ერთბაშად რო წამოიცივა ბევრმა, ბევრიც რო დაეძებდა, ემეტებოდა თორმაგი თუ სამმაგი ფასიცა, მალე ერთბაშად რო გადააგდო ყველამა, ამასლა რო შემორჩენოდა, პო იქვე ეგდო თუ ჩამოფენილიყო, სკამს მოსდებოდა ცალი კალთაი, ეგრე ჩაშლილიყო იატაკზედა. პიჯაკი არ ეგდო, არც ჩამოჰკიდებდა საგულდაგულოდა, არც ეცმოდა რალა თქმა უნდა, თორემ იმასაც ეგრევე მოისროდა. ხალათიც იგივე შემორჩენოდა, შვიდი თვის წინათ რო ჩაიტანა შარვალშია, — შვიდი დღე გამომრჩა, არაფერიაო, — მთავარი ისაა, ხალათი რო იგივე გახლდა, ისევე მუქლურჯი, ჩაშლილი კალთებითა, ზევითდაზევით გახუნებული, გაცისფრებული ბეჭებზედა, საყელოგახრესილი, გადაკემსილი წმინდადა, ამასთან სუფთა, ახლადჩამოხსნილი თოკიდანა, უთონადგამი სულ ახლახანა. ხალათის ქვეშაც რალაცა მოუჩანდა, ღაზლისა, შინნაქსოვი, დედისა თუ დისა, ეგება დიდედისა, ესეც სულერთია რალა თქმა იყო, რაც იყო თუ ვისგანაც იყო, თბილი ის უჩანდა, იმითი თუ გაიტანდა ზამთარსა, რა ვუყოთ თუ მშრალ ზამთარსაო, ზამთარი მაინც ზამთარიაო.

ქალი მაინც პერანგს მიაცივდა:

— ისევ დაი გირეცხავს?

— ღაი...

— ველარ ამოიღებს.

— საიდან თუ რასაო...

— ხალათსაო... სარეცხიდან ველარ ამოიღებს.

— ამოიღებს.

— ხელზე შეადნება.

— მაქვს ერთიცა.

— ახალი?

— არც ისე.

— ახალივითა?

— პო...

— შეეგებები გაზაფხულსა!..

თქვა ქალმა როგორღაც უცნაურადა, მწვავედა თუ მწა-

რედა, დამცინავადაცა, ერთისიტყვით უცნაურადა, ოღონდ არაფრად ჩაუგდია ვაჟსა, თვალი მილულა, გაახილნ და მხეკე მილულა, — არც არად ჩაუგდია, არც არა მოუგია, რაც უნდა ეთქვა, ქალი ზედ ეხვია, ვაზივით ეხვია, რაც უნდა ეთქვა, ქალი მაინც როდი მოეშვა:

— თვალს დაუყენებ გაზაფხულსა.

არც მოეშვა და იმატა დაცინვამაცა, ალაგ ყურტულით გაგრძელდა ნათქვამი, ვითომც უკვე გაზაფხულია, ვითომც მერცხალიც მოფრენილათ.

ვაჟმა მაინც არ შეიმჩნია:

— არც მე დამიდგება თვალი....

— თუ აღარა გსურს...

— არცა...

— თუ აღარა სურთ, არც არსებობენო.

— ვისი ნათქვამია?

— ცხოვრების ნათქვამია.

— მასწავლებელი კარგი გყოლია-

— შენიცაა.

— მე ვერ დავუდე გული სკოლასა.

— ეს სხვა სკოლაა..

— სულერთია რახან სკოლაა.

— სხვა რამე დავარქვათ.

— სულერთიამეთქი, ნუმცა ყოფილა.

— არის და!...

— იყოს.

— და შენც იქა ხარ.

— ვიყო.

აქ ქალმა ისევ მოსწია თმამი, ნიკაპიც მოსწია, გადაიხარა თვითონაცა, შემომხედოსო. არ აპხედა, არ უნდოდა და არ აპხედა-

— არაფერი, არაფერი, — ნაღვლიანად გააგრძელა ქალმა, — არაფერი არ იცვლება შენშია.

— რა უნდა შეიცვალოს?!

— ღრო მიდის.

— იაროს...

იტვრინა ქალმა, უფრო შემოეტმასნა ვაჟსა და იტვრინა.



და იყო ასე გასუსული, გამტკნარებული, იყო და იყო და უცებ დააცხრა, მომეტებულად აუწეწა ქოჩორი ვაჟსა, მერე ნელნელა ჩაცურდა საწოლიდანა, ნელნელა წამოდგა, ნელნელა გაიარა, თითქოს რაღაცას ეპარებოთ, გაიარა თუ გავოგდა, — უფრო გავოგდა თუ როგორც იყო: უფრო გამოსწია საწერი მაგიდისაი, ამოურია ნელნელობითა, იფათურა თუ ეძება რაღაცაო, ეძება დიდხანსაო თუ არცთუ ეძებაო, ეჭირა ხელში, ატრიალებდა თუ არც ატრიალებდა, აკვირდებოდა თუ არც აკვირდებოდა თუ არც დაუხედავს, — უფრო ფიქრობდა: ვერც მოშვებოდა და ვერც გადაეწყვიტა, იდგა ეგრე ფეხშველა ფეხითა, თითის წვერებზე აწეულიყო, ამადლებულიყო, ტანი თხელი, თხელი წელი უცაცცახებდა, ანთუ შესცივროდა, ანთუ არაო, აცაცცახებდა ფიქრი თავისი. მერე წავოგდა თითის წვერებითა, საწოლთან ჩაცუცქდა, სასთუმალთანა.

— აი..

ჩაიმღერა თითქოსაო და ბეჭედი გაუწოდა, ბეჭედი იაგუნდის თვალითა, მოზრდილი თვალითა იაგუნდისა, გარეშემო მარგალიტებით მოჭიქმატებული.

— რაო...

გულცივად იკითხა ვაჟმა, ვითომ და რაო, არც დაუნახავსო, ვითომ და რაო, ვერც მიმხვდარაო.

— ბეჭედი...

თითქოს რო უხსნისო, პირველად უხსნისო, თანაც რო ხელიც გამოუწია ვაჟსა, ფრთხილად დაუდო ხელის გულზედა, მერე თითები წამოუკეცა, გრძელი, გრძელი თითები წამოუმტვრია, რო ვერც წამოუკეცა და რო ვერც წამოუმტვრია რაღა თქმა უნდა, — შეეცადა, თუმცა რო ვერ დაუგვარა ვერაფერი ცხადია, გაჭიმულიყო სილაი ვაჟისაი, გაფშეკილიყო უდრეკელადა.

— ჰა?!

თითქოს რო ნიშნი მოუგო ვაჟმა.

— ბეჭედი..

იგივე უთხრა ქალმა, ნიშნის მოგება არად ჩაუგდო.

— ბეჭედი..

გაიმეორა ვაჟმა უაზროდა.



— ბეჭედი — ქალმაც დაუდასტურა, თითქოს ახლანდელი ნებინაო, — წაიღე, დამიბრუნე, როცა შეგეძლოს, დამიბრუნე თუნდაც ათმაგადა... არა მჭირდება. შენა გჭირდება, გამოიყენე.

— ნწ!..

ამგვარად გამოსთქვა ვაჟმა თუ ესეც გამოთქმაა ცხადზე ცხადია, შეუვალობა მაინც იგრძნობოდა და ჩაჯდა ქალი, იქავე ჩაჯდა იატაკზედა, თვალებზე აიფარა ხელი.

— გჭირდებამეთქი...

გამიერთა მხრების თახთახითა, თვალთავან ხელი არ ჩამოუღია. ვაჟი წამოჯდა, ჩამოყარა ფეხები ძირსა. ქალმა უმალ ხელები შეაწყო მუხლებზედა, აიწია, აიწია, ჩახსნილ საყელღოში ჩაურგო ტუჩები და ისე ჩასდუღუნა, გამიგონეო, შენი ცხოვრება ცხოვრება არ არის, ცოდო ხარ, ცოდოთ, შენც უნდა იცხოვრო, ცხოვრება უნდა დაიწყო როგორმეო.

ვაჟმა ჩაბლუჯა მხრები თითქოს პატარა ქალისა, თითქოს თხელი ქალისა, ხელში რთ მაინც მკვრივად მოდიოდა, ჩაბლუჯა და გასჭიმა მკლავები, გრძელი მკლავები გასჭიმა და გაიტანა ქალი, დაიშორა და ეგრე შესცინა ნიშნისმოგებითა:

— თითქოს არაფერი მეორდებაო?!

— მაშ რაღად დაბრუნდი?!

გაპკვირდა ქალი, უნდოდა მხრებიც შეერხია შესატყვისად, ვერ შეარხია ჩაბლუჯული მხრები.

— ოდესმეო...

დუნედ მიუგო ვაჟმა, მიხვდა პასუხად ვერ ივარგებდა.

— სწორედაც ოდესმეო!

მოუჭრა ქალმა, გადაიყარა ხელები ვაჟისა, უკვე მოშვებული, მოდუნებული, გადაიყარა და ადგა, აიმართა, სხვა არაფერი მიგულისხმიაო, ესეც დასძინა, ფეხის ცერით შეაგროვა მიყრილ-მოყრილი ფეხსაცმელები, ჩაიცვა, ჩამოჯდა შორიანლსა, სხვა არაფერიო, გამიერთა.

ჰო სწორედაც სხვა არაფერით: წაეღო ბეჭედი, გაეყიდა ცხადია, საქორწილოდ გამოწყობილიყო, შეერთო ეს ქალი, დასახლებულიყო ამ ოთახშია, — აი ამასა გულისხმობდა, სხვას არაფერსა, ცხოვრების დაწყებად ეს მიაჩნდა, ამას ურჩევდა, ურჩევდა და ამოსდგომოდა მხარშიაცა. თავგანწირვა

გამოდინდა, სხვისა რა ვითხრა, აქ მაინც ასე გამოდინდა და ცუდიც არ ეთქმოდა, განახლდებოდა რაღაცა თუ რაღაცა ლაცაო, რაღაც ახალი დაიწყებოდა, ამას ვერ მიმხვდარიყო ვაჟი, ეს აგულისებდა ქალსა; ვაჟი არ ამბობდა თუ რად ვერ მიმხვდარიყო, ან რადა უარობდა, ესეც აგულისებდა, ეს უფრო აგულისებდა ქალსა, თუ იტყოდა გაუქარწყლებდა, აუნსნიდა და გაუქარწყლებდა, ამიტომაც არას ამბობდა ვაჟი, ესეც აგულისებდა ქალსა, თვითონ საძნელოდ არაფერი ესახებოდა, არა, არაფერი ბეწვისოდენადაცა, სულმოლად ადვილად აღსრულდებოდა: წაეღო ბეჭედი, ფულად ექცია, შეერთო ეს ქალი, დასახლებულიყო ამ ოთახშია; ვთქვათ გაყიდვა ეძნელებოდა, — ვგეც არაფერი, ამასაც თვითონ მოუვლიდა ქალი, ოღონდაც ეთქვა, ეთქვა მხოლოდდა, კრინტი დაემრა, მაგრამ არაო, არას ამბობდა, ამასაც არაო, მით უფრო იმას რა ათქმევინებდა, სულ ცოტა ორი სიმნელე რთ ელობებოდა ამ ქორწინებასა, ჯერ ერთი ესაო, ქალს ქმარშვილი უნდა მიეტოვებინა, შვილი თუ არაო, ქმარი პო უნდა მიეტოვებინა, ოჯახი დაენგრია, მეორეც ესაო, ვაჟს დაძმანი უნდა დაეყარა უპატრონოდა, სოფლიდან წამოყოლილი დაძმანი, ანაბარანი ამისი. ქალს ეგება გაჰხარებოდა, თუ გამოშორდებოდა ქმარშვილსა, შვილს თუ არაო, ქმარს პო მაინცაო, ვაჟისათვის ეგება დიდი შეღავათიც განლდა, ზურგს თუ შეაქცევდა დაძმათა, მაგრამ განა შეიძლებოდა? როგორღა უნდა აეხსნა ქალსა ანთუ როგორღა გაეადვილებინა? არ შეიძლებოდა, არ შეიძლებოდა, ამიტომაც არას ამბობდა, ქალსაც ვერ ეთქვა ველარაფერი, მოფიქრებული პასუხი ვერ ეთქვა: ერთად ვიზრუნებთო, უკეთესადაც ვიზრუნებთო და სხვა და სხვაო, ამო იქნებოდა აღთქმანი ესე, ამო იქნებოდა, ჩაიწეწებოდა იმავე დღესა, საღამომდისაც ვერ მიატანდა, ან ერთ ღამესაც ვერ გაათევდა, ვერა, ვერაო, იცოდა ვაჟმა და არას ამბობდა, აგულისებდა ქალსა, ეს აგულისებდა.

ვთქვათ ასეც არა ყოფილიყო,

უკეთუ გაუთხოვარი ყოფილიყო ქალი, თახახიანი, უმტკერო ქალიშვილი ყოფილიყო, თავისი ანაბარა ყოფილიყო ვაჟიცა, მაინც პირში წყაღს დაიგუბებდა, რამეთუ ქორწინ-

ნება, თუნდაც უბრალოდ ხელის მოწერა, ვერ წარმოედგინა, ვერ ვერ დაეტანა გონებამდისა თუ სურვილამდისა; მწვევე სიყვარულიც გადაეტანა, ჩაყურყუმელავებულები თქალე-ბშიაცა, ფულსაცა შოულობდა ბლომად, თავის ანაბარაც გახლდა, თვითონვე მოსაგდა, თვითონვე შველოდა სხვათა და სხვათა, განეცადა გაცრუებაცა იმედისა, ხელისმოცარვაცა, რაღას არ შეხვედროდა, რას არ მოსწეოდა, ეს მაინც გულში ვერ ამოეჭრა, — ცოლი შევირთოთ, უნდა შევირთოთ, ვერც გულში ამოეჭრა, ვერც გონებაში, ვერც ამოართვა აბურდულ ფიქრსა; სხვისა თუ გაეგონა, მოულოდნელობა ეგონა, სასჯელი თუ სასწაული ეგონა, ხოლო აქ უბრალოდ გამოდიოდა: წაეღო ბეჭედი, გამოწყობილიყო სასიძოდა, უკეთუ სანეფოდა, დასახლებულიყო ამ ოთახშია, — ძალიან უბრალოდ გამოდიოდა. ვინ უწყის მერეც არ გაძნელებულიყო, ანთუ ისე შეედგა უღელი, ვერც ვერა გაეგო, ვინ იცის, ვინ უწყის, — დაე, ყოფილიყო როგორცთუ იქნებოდა, ახლა არაო, არ მოხერხდებოდა, შვიდი თვის წინათ რაც არ მოხერხდა, შვიდი თვის მერეც არ მოხერხდებოდა, არც რა შეცვლილიყო, არც მოხერხდებოდა; თუმცა რადაო, ბევრიც შეცვლილიყო, ძალიან ბევრი, აზრი თუ მტკიცება ამობრუნებულიყო, ძირფესვიანად ამოტრიალებულიყო, აზრი სხვათაო, ლენტოსი არა, იგივე იყო, იგივე გახლდა. და სდუმდა ვაჟი ამიტომაცა, ეს თუ აღარ იცოდა ქალმა, ამიტომაც თუ გაგულისებულებიყო; და სდუმდა ვაჟი, მაინც რაღაცა უნდა ეთქვა, უსათუოდა, გარდაუვლად, ვაჟს თუ თავისი სურვილი ჰქონდა, ქალს თუ თავისი, ერთმანეთისთვის შორეული, შეუგუებელი, უნდა შეებლანდათ სიტყვით მაინცა, ისე ერთად რაღა უნდოდათ, უკეთუ რაღად მისტანებოდა ვაჟი?

ჰო უნდა ეთქვაო.

უნდა ეთქვაო და თქვა იმანაცა:

— სხვა აბა რაო?

თქვა, თუ უფრო სიტყვები ამოიტანა, დუმილის გასატეხად, მაინც გამოედო ქალი, მაინც იგივეს ჩაეკითხა:

— მაშ რაღად დაბრუნდი?

ახლა ის მთლად უმწეო გახდა, აღარც თვითონ გააზნდა ზასუხი, აღარც ამისგან ელოდა აღარაფერსა.



— იცი, ელი....

ვაჟმა წამოიწყო თუ ვერც წამოიწყო, ქალი მიეშველა, შე  
აწყვეტინა:

— არაფერი ვიცი, არაფერი, არაფერი ვიცი... — ჩაიჭურ-  
ჩულა ხმის კანკალითა.

— შვიდი თვე გავიდა.

თითქოს მიახვედრა ვაჟმა, ალბათ მიახვედრა:

— ვერავის გადააწყდი?

თითქოს შეიბრალო ქალმა, თითქოს დასცინაო უფრო  
თავის თავსა, ტუნები წამობურცა, შემბრალოისადაცა, დაცინ-  
ვისადა. ის ტუნები მოსწონდა ვაჟსა, იმ ტუნებს აჰყვა, როცა  
აჰყვა, კიდევაც მოჰგვრიდა სითბოსა ის ტუნები, თუმცა ისე  
ალბათ, რა ვუყოთ მერე, მაინც მოჰგვრიდა, მაინც მოალ-  
ბობდა, სინანულამდის მაინც მიატანდა.

— ვერავისა...

მიუგო ვაჟმა.

ქალს აღარ უთქვამს, თითქოს აღარცა სუნთქავდაო, თით-  
ქოს გაქვავდაო, ვაჟი მიხვდა, უნდა წასულიყო, ან ვითომ რა-  
ღა მიხვედრა უნდოდა? უჯობდა წელანვე წასულიყო, ამდ-  
გარიყო და წასულიყო, არ შეჰყოლოდა სიტყვა-პასუხში,  
უჯობდა სულაც არ დაბრუნებულყო, მაგრამ ის სხვა გახლ-  
და, იმას ვერ გაუძლო, ახლა სხვა იყო, უნდა წასულიყო, ახ-  
ლავე, ამწუთში, წასულიყო სამუდამოდა, ანთუ ვინ უწყის  
რამდენი ხნითა, თუნდაც ისევე შვიდი თვითაო, მანამდის  
ვინ იცის რა მომხდარიყო, — გარეთ არაო, გარეთ ისედაც  
ბევრი რამ ხდებოდა, ამას არაფერი შეეხებოდა, არ ეკარე-  
ბოდა ოდნავადაცა, ოღონდ და რაო, ეგება მომხდარიყო ისე-  
თი რამეცა, ესეც შეერყია, ერთბაშად თუ არა თანდათანო-  
ბით მაინცა, შეერყია და შემოებრუნებინა, შემოებრუნებინა  
და გამოერთმია ბეჭედი, გამოერთმია და გაეყიდა, გაეყიდა  
და გამოწყობილიყო საქორწილოდა, არცთუ დაბრკოლება-  
ნი გახსენებოდა, ანთუ გამქრალიყო დაბრკოლებანი, — ეგება  
მომხდარიყო ასეთი რამეცა; მოხდებოდა თუ არ მოხდებოდა,  
ახლა მაინც უნდა წასულიყო. და ადგა ვაჟი. შეირხა ქალი  
გაქვავებული, შეირხა და ისევე გაქვავდა, ოღონდ თვალეპი  
ისე დაურჩა, თითქოს კიდევ პასუხსა სთხოვდა, თითქოს საბო-



ლოოდ ეთხოვებოდა, თითქოს არც უნდოდა გაეშვა, ანთუ ვაჟი ყოლოდა თანა. ვედარცთუ დაიძრა ვაჟი, ფეხი თუ გაგებლანდა დაიხედა უნებლიედა, ვერც რა შეამჩნია, უხილავად თუ გაბლანდოდა.

— მაშ რას აპირებ?

ქალმა თქვათ თუ ვილაცამა თქვა იმის მაგივრად —

— არ ვიცი...

მიუგო ვაჟმა.

— არა?!

— ნწ, არა!..

— რაღაცა ჰო უნდა განგეზრახოს, რაღაცა უნდა გსურდეს?

— რა ვი..

— მოგწონს ასე?

— ნწ, არა!

— მაშ რა უნდა ჰქნა?

იმავე კითხვას უბრუნდება სხვადასხვანაირადა, ალბათ ვილაცაო, რამეთუ ქალი არ არხევდა ბაგეთა, არცთუ თვალებს ახამხამებდა, მისჩერებოდა გაოგნებული.

— აბა რა ვი, რო!.. — ჯერ ასეთნაირად ამოილულულა ვაჟმა, მერე შიამყარა უჩვეულოდა, — არც ასე მომწონს, არც ის ვიცი თუ უმჯობესი როგორი იქნება, თუ რამეს ვეწევი, არ გამეგება ამისიც არაფერი, არც სხვა არაფერი გამეგება და ტყუილადაც ჩამციებიხარ; რო არ უნდა მოვსულიყავი, ამდენს მივმხვდარვარ, რო აღარ შემეძლო, გამოგიტყდი, რო უნდა წავიდე, ესეც ვიცი, მოვბრუნდები თუ არა კიდევა, ამისას მაინც ველარას გეტყვი. ეგება მოვბრუნდე, ხვალვე მოვბრუნდე, არ გაგიკვირდეს, ცუდია თუ კარგი, არ გამეგება და ნურც ამისსწი ცუდი არისო, ველარ მოვერევი მაინც ჩემს თავსა, რაღაცამ დამიტანა, რაღაცამ დამჯაბნა, იმის ხელთა ვარ, სადთუ მიმაგდებს, ნება მისია, აღარაფერია ჩემი კითხული.

— მეცოდები...

თითქოს შორით გაისმა ესეცა.

— არა, რადაო, ალბათ ვილაცაც უნდა იყოს ამნაირადა, ხოლო ვილაცაც თუ უნდა იყოს, მე ვიყო, თუნდა მე ვიყო მხოლოდდა, სხვა ჰო უარესადაც იქნება და მეც რო ვიყო

უარესადა, ეგეც არაფერი, მე ვიქნები თუ სხვა იქნება...  
ბედენაა?..

— ბოდავ?!  
ეს ქალმა იკითხა ნამდვილადა, სახეს გადაჰკრა შიშის  
ფერმაცა.

— არა!.. სიტყვა თუ ამებურდა.. რად გვინდა... მოდი!..

— არა!

ისევე გაქვავდა ქალი.

— მოდი და წავალ...

თითქოს დაიგმინათ ვაჟმა, იქავე იყო და ბლანდი არ  
უშვებდა, რაღაც არ უშვებდა, ვერ წაეწია ოდნავადაცა, არც  
ის იძვროდა ოდნავადაცა, ოღონდ ტიროდა, არცთუ ტიროდა,  
თითქოს წყალითუ გადაასხეს ქვასაო, დიოდა ცრემლი, ანთუ  
წვეთები, ეგრე დიოდა. იდგა ვაჟი და ყურს მიუგდებდა თუ  
როგორა ტიროდა ქალი, ანთუ განა ქალი ტიროდა, — არაო,  
არა, ვიდაც სხვა ტიროდა, ეს თითქოს ქვააო და ქვასა რეც-  
ხავენო, მეტი არაფერი. ჰოო და ჰო თითქოს ქვააო და სიტ-  
ყვაც იმისი არ იქნებოდა ბოლოს რო გაისმა:

— წადი თუ მიდიხარ!

— წავალ....

მიუგო ვაჟმა და შეეხსნა ბლანდიცა.

ქალიც შეირხა, განიბანა ცრემლითა და შეირხა.

განიბანა და მორჩა, მოთავდა ყველაფერი, უცნონი გასდ-  
ნენ, იქავე იყვნენ, მაინც დაშორდნენ ერთმანეთსა, გაცივ-  
და გული, ქალისას ვამბობ, გაცივდა, გაიყინა, აღარ ამგერ-  
დებოდა ამისათვისა, კიდევ თუ ეტყოდა, თუ მიმართავდა,  
მიმართავდა, ვითარცა შორეულსა.

— მამაჩემიც აღარ გინახავს?

მშრალად იკითხა ქალმა.

— აღარა...

მშრალადვე მიუგო ვაჟმა.

— გამოხვალ?

ისევე იკითხა ქალმა.

— გამოვალ...

ისევე მიუგო ვაჟმა.

მერე ქალი სარკეს მიექცა, მიექცა და რო გამობრუნდა,



გამოცვლილიყო რაღა თქმა უნდა, გამოცოცხლებულიყო და ნახლებულიყო, თითქოს ცქრიალა გოგონააო, გამზადებული სალაღობოდა, ასაფრენად გამზადებულიო, ოღონდ ეს იერი თხლად გადავლებოდა, მეტად თხლად, სიფრიფანადა, სევდა თუ წუხილი ტალღა-ტალღად გადადიოდა, გადაევლებოდა თვალებზე, შუბლზე, ხელებზედაცა, უცახცახებდა თხელი ხელები, აღრეულიყო განცდაი ორი, განგებ მოგვრილი უზრუნველობა და მოურეველი სანაღვლებელი. ამას კიდევ სხვაც ემატებოდა: შუაოთახი უნდა გაეველოთ და წინაში გასულიყვნენ, თუმცა აქედან შემოვიდნენ, წინა დაერქმიათ იქითასათვისა, ოღონდ თუ რაო, — რა დაერქმიათ თუ როგორ დაერქმიათ, ვინ გახლდნენ თუ რა დამართნოდათ, თანდათან ისედაც ნათელი იქნება, წინასწარ ისაა მხოლოდ ასახსნელი, შუაოთახის ნახევარი კარგახანია რო დაეკარგათ, მეზობლებს ეძალავათ და წაერთმიათ, ეს კარგახანია, ბოლოს მთლიანადაც მოენდომებინათ, ჩამოენგრიათ თავიანთივე კედელი, ბარემლა კარებს ამოვაშენებთ აქეთაცაო და იქითაცაო, ვზას შევეუკრავთო, ასე გამოდის, ანთუ ვინ უწყის რა განეზრახათ, ოღონდ ჯერ მაინც ვერ მიეტანათ ბოლომდისა, ეს აღდგომოდა, ეს ქალი ცხადია, მიემართა სადაც თუ ჯერ არს, ხალხი ჩაერია, ჯერ კიდევ გაეტანა თავისი, ანთუ ვითომ რა გაეტანა, — ძარღვები აშლოდა, ეავადმყოფა, მაინც როდი აეტანათ კედელი. და შიშობდა კართან მიმდგარი, კიდევ არაფერი დამემართოსო, ანთუ უარესი არ ჩაედინოთო, შიშობდა, ცახცახებდა, ვერადავერ გამოეღო კარი, ვერ გამოეღო და იდგა უმწეოდა: არცთუ ეს გაეგო ვაჟსა, იმდენსლა მიხვდა, იქ რაღაცაა საშინელიო, და მიიჭრა კართანა, ჩაბლუჯა სახელური, ჩაბლუჯა და გამოსწია, გამოსწია და გამოგლიჯა რისხვიანადა, ვაითუ ვინმე დაჰხვედროდა იქა, ვაი იმის დედის ღმერთსაო.

მოღავებულიყო კედლის ნანგრევი, სხვა არაფერიო, სხვა არავინაო.



დაახსომდა, ასევე დახვდა, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს ამის გარშემო, თითქოს კედელი არც ჩაენგრიათ, არც ოთახის წართმევა მოენდომებინოთ მეზობლებსაო, თითქოს მანამდისაც არ წაეგლიჯათ აქეთა თუ იქითაო, თითქოს არც გაეგო, ანთუ არაფრად ენაღვლებოდაო, ანთუ რა იყო ოთახიო, ან დერეფნები თუ აივანი ვითომ რა იყოო, წიგნებში როცა გაფაციცებულიყო, დაკარგულ მიწებს როცა დაეძებდა გამალებითა, დაეძებდა და ჰპოებდა მატრიანებსა თუ ქრონიკებში, თიხის ფირფიტებსა თუ მეცნიერთა ვარაუდებში, ჰპოებდა და უმატებდა რუკებსა, გოჯი-გოჯ უმატებდა წინარეისტორიულსა, ანტიკურსა თუ თამარის რუკებსა, უმატებდა და თრთოდა, უმატებდა და ხარობდა, ჭყლოპინებდა თუ გაბრუვდებოდა, გაითანგებოდა, მიეცემოდა თვლემასა ნეტარისა. ეგება თრობასაო, ეგებაო, ვინ უწყის უფრო თრობა თუ მიესადაგებოდეს ამგვარ განცდასა, — ანთუ რაც უნდა მიესადაგებოდეს, ერთი რამ ცხადია, გადაიკარგებოდა ამა სოფლიდანა, წავიდოდა, წავიდოდა, ჩაიფლობოდა, ჩაყურყუმელდებოდა, გადაიკარგებოდა ერთისიტყვითა. აღარ უნდოდა მაშინ აღარაფერი, აღარცა საჭმელიო, აღარცა სასმელიო, აღარაფერიო, აღარაფერიო, დაე შემოსეოდნენ ოთხივ კუთხითა, შემოსეოდნენ და ჰო წაელთო, ჰო გადაემკედლათ დერეფნები, აბაზანაც ჰო წაერთმიათ, სამზარეულოც წაერთმიათ, საწოლიცა, გადაეტიხრათ საპირფარეშოცა, კიდევაც წარეტაცათ ის შუაოთახიცა, წარეტაცა ვისაც ენება, რომელ გადამთიელსაც მოესურვებინა, წაელო, წარეტაცა, ოღონდ შერჩენოდა თრობაი იგი, თრობაი დიდებითა, წარსულის დიდებითა.

ეს უცებ გაუჩნდა, უცებ დაეტაკა თრობაი თუ განცდაი ამგვარი.

დაეტაკა და დაიმორჩილა.

ესეც დანებდა სიხარულითა, მუხლმა რო უმუხთლა, შინ გამოიკეტა, მაშინლა დანებდა.

მანამდე სხვა იყო, წარსულიც სხვა გახლდა ამისათვისა, მომავალიცა, სულ სხვა რამ გახლდა, ანუ არ იყო არცა ერთი, არცთუ მეორეი, იყო ოდენ დღე-დღევანდელი, იყო თვეი და ხელფასის გაწვდენაი თვიდან თვემდისა, ამიტომაც



დაესწავლა ისტორიაი სხვისი: ცრუ დიმიტრი თუ მღვდელი  
 გაპონი, დაესწავლა, გაეზუთხა და აზუთხებდა მოწაფეებს,  
 ხოლო როცათუ ეს არა კმაროდა, უკეთუ ამითი რო ვეღარ  
 გასწვდებოდა თვიდან თვემდისა, ათეიზმის ლექციებსაცა  
 კითხულობდა დაწესებულეებშია და მღეროდა სიონის გუნ-  
 დშიცა, მღეროდა ფარდასმოფარებული კვირაობითა, შობა-  
 ახალწელიწადსაცა, აღდგომასაცა მღეროდა თავგამოდებითა,  
 მეტი ფული გამოდიოდა, თავგამოდებაც იმის განლდა, თო-  
 რემ ისე, რა მოგახსენო, ათეისტიც ისეთივე ბრძანდებოდა,  
 როგორიც თეისტი, ანუ ოჯახი გაჰყავდა თვიდან თვემდი-  
 სა, ერთითაცა და მეორითაცა, გაჰყავდა ჯახირითა, დავიდა-  
 რაბითა. რას გამოადგებოდა თრთბაი მაშინა, თრთბაი დიდე-  
 ბითა, წარსული დიდებითა? იდენ სიფხიზლით თუ გაიტან-  
 და თავსა და ფხიზლობდა ესეცა, ფხიზლობდა და ფხიზლობ-  
 და ცრუ დიმიტრითა, გაპონითა, სვიატოსლავითა, სხვათა  
 მსგავსითა თუ მინამგვანითა, მაშინ თამარი ჯერკიდევ მე-  
 ფედ ითვლებოდა საქართველოსი, ჯერ არ დაერქმიათ „ერ-  
 თა მეგობრობის წარსული ფურცელი“, არც გამოადგებოდა  
 რაღა თქმა უნდა, აღარც ახსოვდა, კიდევაც დავძენ, რაღა  
 თქმა უნდამეთქი. პო ეს მაშინათ, ხოლო თუ მერე თუ რამ  
 სხვა მონდა, თუ რამ შეიცვალა, შეიცვალა თუ არ შეიცვალა,  
 ამას არ შერჩა ბევრი არაფერი, თვინიერ ერთი ასულისა,  
 იმა ასულისა, ჭაბუკს რო შემოჰყვა გამონგრეული ოთახი-  
 დანა, — სხვა არცვინ შემორჩა, ჯანიც აღარ შემორჩა, აღარც  
 გამოადგა ცრუ დიმიტრით თუ გაპონით, აღარც ათეიზმის  
 ლექციებით, აღარცა გუნდი სიონის ტაძრისა, გარეთ ფხი  
 ვეღარ გაადგა და რუკებს მოეჭიდა, რუკებსა ძველსა, თა-  
 მარისათ და ბევრად ძველსა. წყალწალეებული ხავსს მოეჭი-  
 დათ, ასე გამოდის, რაც უნდა იყოს ნეტარებდა, ნეტარებ-  
 და გარდასულითა, გარდასული სიდიადითა, ნეტარებდა და  
 სიმარტოვეს აღარ განიცდიდა, უყუზდებოდა ტკივილიცა,  
 სიკვდილის შიშიც უყუზდებოდა, ან შიში რაღა მოსატანია, —  
 ასეთ წუთებში მეუფე ვახლდა, იყო განმგებელი საყოველ-  
 თათ, მღვიმეებიდან გამოჰყავდა მრავალი ტომი, შეადუღა-  
 ბებდა, ერად გარდაჰქმნიდა, ძლევათოსილ ერადა, ცეცხლის  
 დანთებას ასწავლიდა, რკინის დამუშავებას ასწავლიდა, სა-



ხელს გაუთქვამდა პურიტა და ღვინითა, სიკეთეს უმამღვრებდა, სიკეთესა ყოველთა ამა ქვეყანასა ზედა, უმამღვრებდა პირველი ქართველი, პირველი აღმომჩენი სიკეთისა, პირველი მოციქული, უშურველი, უზოგველი, თავგადადებული, გადალეული ყველაზედა. მერე ის ყველამ თუ გაიმეტა, რა ვუყოთ მერეო, კალოდ თუ დაიდეს და ლეწეს და ლეწეს, რა ვუყოთ მერეო, მაინც სიკეთე უდიდესი ღირსება ყოფილა, უადრესი ჯილდო ყოფილა შემოქმედისა, ეს ჯილდო ყველას არ მინიჭებია, ყველას არ შესძლებია აღვსება სიკეთითა. ზოგს მტაცებლობა მინიჭებია, უკეთუ მეტად იოლი ყოფილა, თვითონ მისტანებია მტაცებლობასა, ბევრიც მისტანებია და ბევრის გაძლებაც უნდა გვქონოდაო. გამძლეს გაუძლია, სიკეთეს გაუძლია, მტაცებელი გარდაგებულაო. — ასეთ წუთებში მეუფე გახლდა, განმგებელი გახლდა საყოველთაოი, განიცდიდა და ამბობდა კიდევცა, ამბობდა ისე მარტოდმარტო, გამოკეტილი, ამბობდა და ტკებობდა თვითონვე თავისი ნაამბითა.

ყოველთვის მარტო არც იქნებოდა რაღა თქმა უნდა.

ვინმეც ეწვეოდა თუ შეუსწრებდა.

ის ისე განაგრძობდა, ვითომც მანამდეც არ მოჰკლებია მსმენელიო.

თუ შეუსწრებდა, ისევ თავისი ასულიო — ელისო შეუსწრებდა, მიჰხედავდა, მიეპატრონებოდა, ხან ვინმეც შეჰყვებოდა, თუნდაც ეს ჭაბუკი — ლენტოი, — და ამისათვის სულერთი გახლდა თუ ვინ იყო ჭაბუკი იგი, რად მოჰყოლოდა, რა უნდოდა, დარჩებოდა თუ მალე წავიდოდა, მოუსმენდა გულმოდგინედა თუ მიაჩერდებოდა გულგარეშე, ცარიელი თვალებითა, სულერთი გახლდა, არად ჩააგდებდა, თავისას განაგრძობდა წამოგზნებული, წამონთებული, ვითარცა ქურუმი წარმართთა შორისა. და ეგების მართლაც წარმართადა თქმულიყო ჭაბუკი იგი, უშუალობითა, მიამიტობითა, დამჯერებლობითა, ამტანობითა, თუ გაჯიქდებოდა, გაჯიქებითა, ყოველშემთხვევაში ქრისტიანობისა ვერა გაეგო, სხვა ცივილიზაციისაც ვერა გაეგო, ვთქვათ ინტერნაციონალიზმისა თუ სხვათა მინამგვანთა, ვერა გაეგო, ან არ მიიკარებდა, ყველაფერი თავისთვის იყო, ეს თავისთვისა, ანთუ მომი-





სიბლაობა დაჰკარგოდა ყოველივესა, ვითარცა ღოზუნგებსა, ალუფხულთა წვიმისაგანა, ჩამოფხრეწილთა ქარისაგანა. შეეძლო ამიტომაც გაოცებულიყო პირველყოფილი გაოცებითა, მცირედს წარეტაცა, მითუფრო წარეტაცა დიადსა, ნამდვილ დიადსა, არათუ შერქმეულსა რაღა თქმა უნდა, — შერქმეულს ვერას იგუებდა უშუალობაი, ვერ იგუებდა, ბუნებრიობა ვერ იგუებდა უბუნებოსა, თავისთავადაც ვერ იგუებდა, გარეშე აზრისა, გარეშე ცოდნისა, ჩაგონებისა თუ ამგვარების გარეშე; ერთისიტყვითა, გაოცდებოდა მცირედიტაცო, მითუფრო გაოცდა აღმოჩენითა სამშობლოსა. სკოლაში ამას ვერ აღმოაჩენდა, ცუდად რო სწავლობდა თუ არცა სწავლობდა, განათუ იმიტომა, — არაო, კარგადაც ესწავლა, ვერ აღმოაჩენდა, მაშინ უფრო ვერ აღმოაჩენდა, აღარ აზებირებდნენ „სამშობლოს ხევისურისა“, აღარ აუხსნიდნენ „მგზავრის წერილებსა“, „ელგუჯას“ უკულმა განუმარტავდნენ, ყველაფერს უკულმა განუმარტავდნენ, ვერ აღმოაჩენდა, ვერას გაიგებდა, წაღმისა ვერ გაეგო, ვერას ჩასწვდებოდა უკულმა ნათქვამისასა. და აკი არც თუ რა გაუგია, ისე იტრიალა, იბორიალა, ისე აწყდებოდა ღობე-ყორესა, ისე მოიტანა აქნობამდისა, — მიქელ ბარდაველამდის ისე მოატანა, მოატანა და ერთხანს აქაც ვერ აართვა აზრი თუ რას ამბობდა ეს ფერმკრთალი მოხუცი, თუ რა ალაგზნებდა ისე უეცრადა, სახეს რა აუნთებდა თუ გაუჩირაღდნებდა, რა ჩაუქრობდა აგრეთვე უეცრადა, გადატეტკავდა, გადააფითრებდა? ვერ აართვა აზრი და ვერც გაექცა; ითქმის ელისო იპყრობდაო, მაგრამ არაო, — აქ ჰო მერე შემოდიოდა, დაპყრობის შემდეგა, დაპყრობისათ თუ რაღაც ამგვარისა, შემოდიოდა წასვლას რო იყო, მიდიოდა და ვერც მიდიოდა. მაინც ჰო წავიდა!.. შვიდი თვე გასულიყო მას შემდეგა, სიტყვაც მონატრებოდა, — იმ ნატრულობისა ჰო უკვე ითქვა, — მიქელის სიტყვაც მონატრებოდა, სიტყვაი იგი თბილი, მომხიბლავი, მომჯადოები, გადამკარგავი დღესდღეობიდანა, სწორედაც ესაო, ეს მონატრებოდა, გადამკარგულიყო დღესდღეობიდანა, ეგება იმიტომა, კარგი დღე არ ადგა, ანთუ თავი ვერ გაეტანა, ვერ მორეთოდა მრავალ საქნელოსა, უკეთუ სირთულესა, უცნაურობასა მრავალსა, უფროდაუფრო რო



რთულდებოდა, უცნაურდებოდა უფროდაუფრო, ვერ მოერეო-  
 ოდა, ეწვენებოდა, ვერც მოერეოდა, ეწვენებოდა თუ დავერდ-  
 ბულიყო, ვერც მოერეოდა, და გადაკარგვა ერჩივნა ამი-  
 ტომაცა, ფიქრში გადაკარგვა ერჩივნა-

ფიქრი მხოლოდ აქ უხერხდებოდა.

სხვაგან ვერადავერ დაიდო ფიქრი.

პირდაღებული მიაჩერდებოდა მიქელსა, ანთუ ჯერ ისე,  
 ჩვეულებრივ მიაჩერდებოდა, მერე დამერედა დააღებდა პირ-  
 სა.

მიაჩერდებოდა და მიაღვენებდა ფიქრსა.

ოღონდ ესაა, ბუნდოვანი გახლდა ფიქრი იგი, ფიქრი  
 ლენტოსი, აბურდული, დაულაგებელი, აზრი აზრამდის ვერ  
 დაეტანა, საცოდნელი საცოდნელამდისა, არმაზ-სამთავრო-  
 სა, თრიალეთისა თუ ვანის მონაპოვარი არეოდა ერთმანეთ-  
 შია, ჰომეროსისა და ქსენოფონტესეულიც არეოდა ერთმა-  
 ნეთშია, ოღონდ დიდად არ დაგიდევდა არცა მთქმელიც,  
 არც გამგონეც, მთქმელი ბრუვდებოდა თავისთვისა, გამგონე  
 თავისთვისა, მაინც ძაფი გაიბშებოდა, ძაფი განცდისა, გაღ-  
 ვივდებოდა, გაფუვდებოდა, ავიდოდა, აღიმართებოდა სვეტი-  
 ცხოვლადა, რწმენადა, აღიმართებოდა და საცოდნელიც სხვა  
 რა ყოფილიყო, — აღმართულიყო გაუნელებელ რწმენადა.  
 სწორედაც ასეაო, მიქელი ბრძანებდა, საცოდნელი ყოფილა  
 საფუძველი რწმენისა, საცოდნელს ამიტომაც გამოვიცვლი-  
 ანო, საფუძველი რო გამოგაცალონო, ბრძანებდა მიქელი,  
 უკეთუ მთქმელი ასე იტყოდა, გამგონე მაინც ვერ გაუგებდა,  
 ვერას ჩასწვდებოდა, არც მიეტანებოდა საგულისგულოდა, —  
 რწმენას ჰო ჰპოებდა, ჰო აღივსებოდა, გადიკარგებოდა გა-  
 დასაკარგავში, მეტიც აღარა უნდოდა რაო; ხოლო ამასო-  
 ბაში, მტკერსასარუტს თუ ახრიალებდა ელისოი, — ეხრიალე-  
 ბინა, თეთრეულს თუ სცვლიდა, — გამოეცვალა, თუ აკუნჭუ-  
 ლავენდა მიქელის მაგიდასა, პატარა სუფრის გასაშლელა-  
 და, — შეეკუნჭულებინა, ხელს არ შეუშლიდა არცა მთქმელ-  
 საო, არცა გამგონესაო, იმ ერთ გამგონესაო, რადგან ელი-  
 სო არ მოუსმენდა, ვინმე თუ ახლდა, არ მოუსმენდა, თუ  
 არავინ ახლდა, — სხვა რა გზა ჰქონდა, ჩამოუჯდებოდა იქ-  
 ვე, მახლობლადა, მოსმენის თავი მაინც არა ჰქონდა, შიში

შეიპყრობდა, დაიტანდა შიში, — მარტოდმარტოდაც კი ასევე მოუბნობსო, ვინ უწყის რა ელის, რა უშველებათ და იტანდა ამისი შიში. აქეთ ეს ატეხილი ლაპარაკი, იქით ის გამტკნარება თუ გაოვნება, ეს გადაჩეხვა ნაპირიდან ნაპირამდისა, უკეთუ უნაპირობიდან უნაპირობამდისა, კარგს არას უჭადდა. მკურნალებიც ვერას ამბობდნენ საიმედოსა თუ გარკვეულსა, მხოლოდ ესაა, უნიშნავდნენ უახლეს წამლებსა და იმედოვნებდნენ. იმედოვნებაც უახლესად ითქმოდა ცხადია, უძველესი გაზღდა, უახლესიც გამოდიოდა, უძველესი და უებრო, უებრო და ამათ ძველადაცა და ახლაცა, — იცოდა ელისომა, ვერ დამშვიდდებოდა იმედოვნებითა, და კვლავაც მოჰყავდა, ვისაც თუ ურჩევდნენ, — მრავალტიტულიანი, მრავალჯილდოიანი პროფესორები, ნამდვილი წევრები თუ წევრკორესპონდენტები, — მოჰყავდა და უსხდნენ, უსხდნენ და ამისი არ იყოს, ლენტოსი არ იყოს, შეჰყურებდნენ ისინიცა პირდაღებულნი, რეებსა ლაპარაკობს ეს კარგამოკეტილი კაციო, — თუ ლაპარაკობდა რაღა თქმა უნდა, ხოლო გათანგულს თუ შეუსწრებდნენ, თავს არაცრაცებდნენ და იმედოვნებდნენ, რა ხნისაო, ამასაც იკითხავდნენ და იმედოვნებდნენ, ვითომ უფრო იმედოვნებდნენ. თავშეკავება შეეძლო ელისოსა, მიაჩნებდა გასამრჯელოსა და მიაცილებდა კარამდისა. მერე სხვა ვინმეს წამოუძღვებოდა, მერე ისევ მიაცილებდა, ოთანში რჩებოდა სიტყვები უამრავი, იმედოვნებისა, ეფინებოდა, როგორცა მტვერი, და სწიმენდა ელისოცა, როგორცა მტვერსა.

მიქელს სახსრების მკურნალები ეკონენ, დაინახავდა და დაიკარწახებდა ფეხებსა.

მუნლებსაც უსინჯავდნენ რაღა თქმა უნდა.

თვლებშიც ჩაჰყურებდნენ, ჩასციებოდნენ, თვლებს უსინჯავდნენ მომეტებულადა.

ეკითხებოდნენ და ეკითხებოდნენ, ისეთ რამეს ეკითხებოდნენ, ფეხებს რო არ შეეხებოდა, უფრო ჭკუას რო შეეხებოდა.

მიქელი მაინც ტლოკებს მიუშვერდა, დაბერილ, დაბურცულ, დაფუებულ ფეხებსა, შესწიოდა, ველარ ვერევიოხან არას შესწიოდა, არც გაეგებოდა თუ რას ეკითხებოდ-



ნენ, თავისას ამბობდა თუ ამოიძახოდა სადღაც ჭკარტყული  
თუ თავდავიწყებულნი.

თავიანთსას ამბობდნენ მკურნალებიცა, ერთს მაინც რა-  
ღაცა წამოსცდა, თითქოს გარკვეული, შედარებითა რაღა  
თქმა უნდა, უკიდურესობანი რომა გვგონიაო, ასე წამოსც-  
და, ეგება მხოლოდ სხვადასხვანაირი გამოხატულებაა ერთი-  
დაიგივე თავდავიწყებისაო, და თუ გამოვიხსნით ამისაგა-  
ნაო — თავდავიწყებისგან თუ გამოვიხსნით, ეგება მყისვე  
გაჯანსაღდესო. ელისოც ჩაეჭიდა ამა ნათქვამსა, უაზროსაო  
თუ აზრიანსაო, ამას ნუ იკითხავ, საკითხავი მხოლოდ ისაა,  
თუ რად უნდა ამოეგდო კაცი თავდავიწყების საბუდარიდანა,  
რად უნდა წაერთმია წუთი ბედნიერებისა, რა ვუყოთ თუ  
მოჩვენებითი ბედნიერებისაო, რა ვუყოთ მერეო, მართალი  
ბედნიერება სად გაგონილაო.


სად გაგონილაო...

ელისოც ჩაეჭიდაო....

ვერც ისე დიდხანს ვეღარ ჩაეჭიდა, რო გაიტანჯა მიქელი,  
რო გამწარდა მიქელი ტკივილებისაგანა, შინაური ექიმი რო  
ურჩიეს ელისოსა, აჰყვა შინაურსა, ძველ წამლობას აჰყვა,  
აჰყვა და უშველა, უშველა ძველმა, ნაცადმა, შინაურმა, ცო-  
ტა უშველა მიქელსა და ეგება რო მათღაც ეშველა, ეშველა  
მეტე, ცოტაზე მეტი, ეგება რო სულაც გამოეჯანსაღებინა,  
მაგრამ ვინაო, ვინ დაგაცდიდა სიკეთესაო, იკითხავენ შეძ-  
რწუნებულნი. და რო იკითხავენ, ის გაგახსენდება, ბევრი  
სხვაცა და ისიცა, ისიცა, რო დაგმობილიყო წამლობაი ში-  
ნაურული ანუ ძველი, ნაცადი, გამოცდილი დიდძნობითა  
და უებროი, დაგმობილიყო და იდევენობდა, ისჯებოდა, მკაც-  
რად ისჯებოდა; ექიმბაშები რო დარქმეოდათ გამოცდილ  
ექიმებსა, ფარმაცევტებიც რო თვითონვე ბრძანდებოდნენ,  
თვითონვე რო აგროვებდნენ ყვავილთა თუ ბალახეულთა,  
თვითონვეც რო მოჰყავდათ, რო შეზელვოდნენ მკურნალო-  
ბის ხელფონებასა, ექიმბაშები რო დარქმეოდათ, რო იჭერ-  
დნენ თუ არ ეშვებოდნენ თავანთ ხელობასა, იჭერდნენ  
და ჰკარგავდნენ ციმბირსა და ციმბირს იქითა; გაგახსენდე-  
ბა, ანთუ ამოიკითხავდი სადმე მაინცა, ეგება რო არც დაი-  
ჯერო, ბევრ ისეთ რამესაც ამოიკითხავდი, მაგრამ დაიჯერე,



გიჯობს, დაიჯერო, ვინ იცის, ვინ უწყის რო გამეორდეს, და რო გამოიცნო, რო მიუხვდე წინასწარა, — გიჯობს, გიჯობს. ერთისიტყვითა: ვინ დააცდიდათ და არც დააცადეს რალა თქმა უნდა: დააპატიმრეს ექიმში იგი ანთუ ექიმბაში დააპატიმრეს. ერთხელ დააპატიმრეს. მეორედ დააპატიმრეს. მესამედ დააპატიმრეს, და მერე გადაჰკარგეს, მესამედ გადაჰკარგეს. ერთხელ ეშველა. მეორედ ეშველა. მესამედ ველარა. პირველად რო ეშველა, მიქელიც ერია მშველელთა შორისა, მერეცა, თლონდა ის იყო, რაც იყო, ის პირველი რალა თქმა უნდა, მერე მხოლოდ რო გამეორება გახლდა; რო წარსდგნენ ის მშველელნი სასამართლოს წინაშე და: ქვა ააგდეს და თავი შეუშვირეს: არც ვიცნობთ მაგ კაცსა, თვლიც არ მოგვიკრავს, გაგონებითაც არ გავვიგონია მაგისი სახელით; არც მაგისი მალამო ვიცითთ ცხადია და რალა თქმა უნდა, არც არაფერი მიგვიციათ, აგრეთვე ცხადია და რალა თქმა უნდათ. სასამართლომ იცოდა, რო ტყუოდნენ. მიქელიცა ტყუოდა: ძლივს ფეხზე იდგა და ტყუოდა მაინცა, სკამი მიუდგეს და ტყუოდა მაინცა, უნდა გადაერჩინა და ტყუოდა, — გადაარჩინა კიდევაცა, ანთუ გადაარჩინეს, ანთუ ქრთამმა გადაარჩინა რალა თქმა უნდა იმ ერთხელაცა, მეორედაცა, მესამედ ველარა, — რო აღარაფერი აღარ გააჩნდა, ველარც ველარავინ გადაარჩინა, — ტყუილმაც ველარ გადაარჩინა, თუმცა რო ტყუოდნენ უღმერთოდა, მე შენ გეტყვი, რო ხატისა ეშინოდათ და ხატზე დააფიცებდნენ, — მე შენ გეტყვი. მიქელისაგან მაინც გასაკვირი გახლდა. და კიდევაც ეშინოდა მიქელისაი იმ საცოდავ მკურნალსა, მართლა მკურნალსა, მართლა ექიმსა, რა ვუყოთ თუ ფარატინა ქალადი არა ჰქონდა, ექიმიათ, რო დაედასტურებინა, — ეშინოდა, ყველაფერს დაფქვავსო. დაფქვავდა კიდევაცა. : ტყუილი სძულდა მიქელსა. თლონდ რო იხმეს, თლონდ რო წამოდგა, ანთუ რო მიეშველნენ და როგორც იქნა რო წამოაყენეს, ამასობაში რალაც დაემართა, რალამაც გაუელვა თავშია, გაუელვა თუ ამოუბრუნდა ტვინი, ამოუბრუნდა თუ რაც იყო თუ როგორც რა იყო, ის წარმოუდგა ერთბაშადა, ისა, ისა თუ რა ცრუ ისტორიას ასწავლიდა სკოლაშია, თავიდან ბოლომდის ცრუსა და ყალბსა, — ასწავლიდა თუ ასწავლები-



ნებდნენ ჰო სულერთია?.. — თუ როგორ აბრძვივებდა ბავშვებსა და როგორა ბრიყვდებოდა თვითონაცა ვინაღობითა, ის წარმოუდგა, გაუელვა და წარმოუდგა, წარმოუდგა და ამოუბრუნდა ტვინი, ანთუ ჯერ ტვინი ამოუბრუნდა და მერე წარმოუდგა, ანთუ როგორც იყო თუ როგორც იქნა, ეს ტყუილიც გაუადვილდა: არც ვიცნობ, არც მინახავს, არც გამიგონიათ. დაბყრობას შეერთებად ვუხსნიდი, ძარცვას — მეგობრულ ურთიერთობადათ, ეს ვითომ რა იყო იმასთან შედარებითათ, თვითონვე უკვირდა მიქელსა, თვითონაც ეკითხებოდა ელისოსა, ის რო ამბობდა, თვალები რო გაფართოებოდა, ისედაც დიდი თვალები, გაფართოებოდა და ისე ამბობდა: როგორ მეშინოდა შენი და მაინც, მაინც როგორ იცრუეთ. ასე ვიცრუეთ. და აქებდა მოსამართლესაცა: ისე მიცქეროდა, რო ეჭვი არ შეგეპარებოდა, ყველაფერი რო სჯეროდა ჩემი, ისე მიცქეროდა და ისე უხაროდა, ასეთი მართალი ადამიანი რო ვიდექი მის წინაშეთ. ასეც უნდათ, დიახ, დიახ, ასედაც უნდათ, ისე ვერ დაიხსნი ადამიანსა, ისეთი მკაცრია კანონი, ისეთი უღმობელია და გაუტანელით, ისეთი ჯოჯოხეთურიათ. მადლობა ღმერთსათ, რო ქრთამი რო ჯოჯოხეთს ანათებსო. სხვას ველარაფერს ვედარ გაუნათებია ჯოჯოხეთით, კიდევ კარგი რო ამას მაინც შემოულწევიათ. „ღმერთო ჩემო!.. ველარა გცნობ მამაჩემო!.. — შესძახა ელისომა, — ხუმრობ?..“ „რა მახუმრებს?!“ ამოიძახა მიქელმა ისე იმგვარადა, რო არცა ხუმრობდა, რო არც ეხერხებოდა ხუმრობაი.

ის ექიმი მაინც გადაუკარგეს, ველარც რო სხვები ვერასა შევლოდნენ.

რაც არის არისო, ხელი ჩაიქნია მიქელმა, ვიდრე გავუძლებ, ჰო გავუძლებო, რო ველარათ და ის იქნებათ.

ელისოსაც აღარ აცდიდნენ, ამაზე რო ეფიქრა, რამდენჯერაც რო მიბრუნდებოდა მამასთანა, იმდენი კარი დაპხვდებოდა შემტვრეული, იმდენი კედელი შენგრეული, იმდენი ტიხარი თუ ამონაშენი და ველარ გაეგო, საით თუ გავიდა, საიდანდა დაბრუნებულყო. ნათქვამია და მწარე წათქვამია, უპატრონო ეკლესიას ეშმაკები შეესიენო, ეგრე შეესივნენ, შეესივნენ, და ეუფლებოდნენ თანდათანობითა, არც

ცოდო-ბრალით, არც სირცხვილით, ხეირობდნენ ადამიანთა აგადმყოფობითა, დამშვიდებული ნამუსითა ხეირობდნენ. მისი ქელი რაღათ — ვითომდა აქ არაფერიათ, ყურსაც არ იბერტყავდა, თვალის გახელაც არ უნდოდა, თუ გაახელდა, დახამსამება აღარ უნდოდა, საღერღელი თუ აეშლებოდა, ჰყვებოდა და ჰყვებოდა, ვთქვათ ლაშქრობასა ათიათასიანელთა, ჰხატავდა და ჰხატავდა, ვთქვათ, უძველეს ქართულ აყვავებულ ქალაქებსა, — უყვებოდა და უხატავდა თვით იმა შემოსეულთაცა, სულერთი იყო ვის უყვებოდა. ისინი ქირქილებდნენ, ქირქილებდნენ და იტაცებდნენ, ერთმანეთსაც ედავებოდნენ, არა, შენ მეტი მიიტაცე, არა, შენაო, მოუვდიდნენ იმ სადაოსაცა, მოუვლიდნენ და ქირქილებდნენ, არად აგდებდნენ აღშფოთებასა ელისოსი, — სადთუ მიმართავდა, იმათი საჩივარიც იქ დახვდებოდა, გათხოვილა და წასულათ, აქ რაღა უნდა, რა ესაქმებაო. შეპასუხება გაძნელებულიყო, მითუფრო რომ მიქელი თავისას არ იშლიდა, ქაქანებდა თუ ფიქრებში ჩაიკარგებოდა, ეძიებდა და ეძიებდა თუ რომელი იყო ქართული ლაშქარი ტროის მოაღყეთა შორისა, ტროის გმირთაგან რომლის ძარღვებში ქოთქოთებდა ქართული სისხლი, ქართველები თუ რად იკლავდნენ თავსა ბერძენთა გულისთვისა, სპარსელთა გულისათვის რაღად იხტებოდნენ, ქსერქსეს ლაშქარში რომელნილა იყვნენ ქართველნი, — ეძიებდა და ეძიებდა, ჭირსაც წაეღო სამზარეულო თუ აივანიო, საპირფარეშოც ჭირსაც წაეღო, ოღონდ მაგიდა შეენარჩუნებინათ, წიგნები, რუკები შეენარჩუნებინათ, ის კედლები შეენარჩუნებინათ, რუკები რო ეკიდა, მაგრამ ვთქვათ აღარაო, ისიც რო აღარ შეენარჩუნებინათ?! ამდენის თავი აღარა ჰქონდა, რახან ჯერ მაგიდა არ დაეძრათ, არცა წიგნები, არცა რუკები, წინ გახედვა აღარც შეეძლო, ეძიებდა და ეძიებდა უუუძველესსა, უუუუძველესსა და საამაყოსა...

ეძიებდა და ეძიებდა, ქაქანებდა და ქაქანებდა.

არწმუნებდა და აზრი არა ჰქონდა დარწმუნებასა, რო არავის არაფერი ეკითხებოდა.

შვილი რა არის, შემოსწყვრებოდა შვილიცა, რად არ აღშფოთდები, რას უთმობ და რას ეძიებო.



კიდევ ამასაც გაუბედავდა შვილი, — ფსაცთუ აღშფოთება აღარ შეუძლიან, ანთუ ისე გაბრიყვებულა, ვეღარ მიზნვდარა თუ როდის აღშფოთდესო, აღარც არსებობს ამა ქვეყნადო.

არცთუ შეედაგებოდა მიქელი, არც დააშოშმინებდა,

შვილი თვითონვე უნდა მორეთოდა თავსა-

იმ კვირას ჰო კარც მიაგდო, ვეღარ მიაკითხა.

სხვა არც არაფერს მიაკითხავდა.

და ვითომ ესეც არაფერიაო, შიმშილობაც შეეძლო მიქელსა, — წიგნებში მჯდარიყო, რუკებში მჯდარიყო, შიმშილობასაც გადაიტანდა, ვეღარც ძლომისას გაიგებდა ხელმე, თუ მიათმევდნენ სამაძღროსა რაღა თქმა უნდა.

და ისევ ელისოს მიერთმია ცხადია, გემრიელი კერძები შეერჩია, სიბრალულისადაცა, შეგვიანების გამოსყიდვისადაცა, ისეთი კერძები, მიქელი რო ეტანებოდა ოდესღაცა, ჰო ოდესღაცაო, თორემ კარგახანია აღარას დაგიდევდა, ერთნაირადა ნთქავდა ყველაფერსა. სტუმარს არ აცდიდა, არცა სთავაზობდა, წინანდლური მაინც გაახსენდა, ელისოსავე მიერთმია საახალწლოდა, ახალა გაახსენდა, გაახსენდა და სვამდა სიამითა, ღეჭავდა სიამითა; სიამე იგი მადლობისად გამობატულიყო, მადლობისად შვილისა, ვისი ხელისშემყურეც გამხდარიყო, ვის ხელსაცა ლოცავდა, ახრამუნებდა და ლოცავდა, ღეჭავდა და ლოცავდა, კრუტუნებდა და ლოცავდა, მოიკითხავდა შვილიშვილსა რაღა თქმა უნდა, სიძესაცა, მძახლებსაცა, მოიკითხავდა და იფშვნეტდა ხელებსა, ახალ კერძს რო გადასწვდომოდა. გადასწვდებოდა და ეგება იქვე დაჰხვედროდა მეორე ხელიცა, — მეორეც ჰო უჯდა მაგიდასა, ორივე რო ცალკუნჭულს მოსჯდომოდა, ანთუ ორივე რო ერთნაირად გადაჰფაფროდა, ერთნაირადა ნთქავდა ორივეი, გეგონებოდა, შეჯიბრებულანო. ცქერადა ჰლირდა!.. და შესცქეროდა ელისოცა, უცნაური თუ გაურკვეველი განცდით შესცქეროდა, — ვითარცა შორეულსა, ვითარცა ეკრანსა, რო აღარც ახსოვდა თუ რა კადრს გადაეველო ამის წინა. ალბათ აღარც იმათ ახსოვდათ, იმა მადიან პურიმჭამლებსა, ნთქავდნენ და შთანთქმულიყვნენ, აღარ ახსოვდათ რაღა თქმა უნდა. როცა იქნებოდა სულს მითთქვამდნენ, — და



ჯერ ლენტომ მოითქვა სული, ცოტა არ იყოს მუქარითა თუ ტრაბახით გამოსთქვა:

— აფიცრავ!.. — მაღლიერების გრძნობაც მიატანა ცოტა მოდუნდა.

— აფიცრავ?! — გაიკვირვა ელისომა, არც მოელოდა, აღარც არაფერი უნდოდა ამისი.

— აფიცრავ!.. — ისევ გაიმეორა ლენტომა.

— ფიცარი?.. — თითქოს დაბრკოლებას ეძებდა ელისო.

— მოვიტან...

— საიდანა?!

— ეგ მე ვიცი.

— არა!..—თითქოს შეაჭრიალა ქალსა, შეაჭრიალა და ისე ეურჩა, — არა იყოს... ხელოსანს მოვძებნი.

— აფიცრავმეთქი, — უფრო მკვეთრად გამოსთქვა ლენტომა, და ესეც მოადევნა ასევე მკვეთრად, — და დედამისის შვილი იქნება ვინც კიდევ მიაკარებს თითსა!..

მიქელი მაინც არ ჩაერეოდა, ჯერ ისედაც არას იკითხავდა კედელ-კუთხისასა, მითუფრო შემთვრალი, არც დაახანებდა, გადაეჭრებოდა ცდუნებულ მეფეებსა, ედავებოდა, მკაცრად განსჯიდა, აქედან ასწავლიდა თუ რა გზა აერჩიათ, რა სჯობდა თუ როგორა სჯობდა, ასწავლიდა და გადასძახოდა ზოგჯერ ისე მჭექარედაცა, ფანჯრები ზრიალებდა, მაგრამ არაო, მაინც ველარას გააგონებდა აქედან იქა, დაყრუებულიყვნენ საუკუნენი, ცდუნებულნი ცდუნებულიყვნენ, მარცხიანი დამარცხებულიყვნენ... ვერ შერიგებოდა, ბოტოქრობდა მიქელი, ლენტოს აქეზებდა, აიყოლიებდა, ანთუ ვერც ეგრე ადვილად აიყოლიებდა.

#### IV

„ვიცნი საქმენნი შენნი, რამეთუ არცა გრილი ხარ, არცა ტფილი. ჯერიყო, რაითამცა ანუ გრილი იყავ, ანუ ტფილი.“  
ერთად გამოვიდნენ.

ერთი გზა არა ჰქონდათ.

ლენტო ნაძალადევისაკენ უნდა წასულიყო, ელისო — ორბელიანთა უბნისაკენა.

მაინც ერთად იარეს, იარეს უბრადა, ჩიხი თუ ქუჩა, მონედანი, ორივე ხიდი გადაიარეს, მრუმეში ალანდელსაც გასცდნენ რაღა თქმა უნდა, კრინტი არ დაუძრავთ,

ქალს უნდოდა, მალე გასცლოდა.

ვაჟი ფეხს ითრევდა.

— თუ არ დაიშლი, — ისევ ქალმა თქვა, — აფიცვრისას გეუბნები... სულერთია, იმედი მაინც ნუ გექნება.

— არ მექნება.

— ბარემ დაიშალე!

— არ დავიშლი!..

— იმედი მაინც ნუ გექნებამეთქი.

— არ მექნებამეთქი.

— მაშ რაღა გინდა?!

— არაფერი!.. ვთქვი და...

— მამაჩემს ურც გაუგონია, არც უნდა, მეც უარს მოგახსენებ.

— მე ვთქვი და...

— ისეთი რა თქვი?!

— რაცა!.. სიტყვას ვერ გავტეხავ.

— ვერც მე...

— გავიგე.

— არა, ჯერ არ გავიგია... ქმარი მეყოლება.

— ქმარი გყავს.

— ის... ის არა...

— აბა? ჩემი მაგიერი?...

— ნამდვილი ქმარი...

— აჰა!.. ბეჭედი იმას დასჭირდება...

— იმას ერთი ხელი სამოსი მაინცა აქვს.

— ცოტაც მოგეცადა.

— ვითომ რაღათ?

— უფრო შეძლებულიც შეგხვდებოდა.

— ნუ სულელობი!..

— ბევრი მისულელნია.

— ჰოდა გეყოფა!

— ჩემს ნებისად რო იყოს..

— იყოს, გეყოფა. რაც იყო, იყო, დაივიწყებ, კარგი იქ-

ნება, არა და, რას იზამ, ცუდად მაინც ნუ მომიგონებ. ვინ-  
თომც ჩემს სასაფლაოსთანა დგახარ.

- არა, სასაფლაოსთან არა ვდგავარ.
- ვითომამეთქი.
- არა, და...
- ნუ!.. მშვიდობით!
- მოიცა...

თლონდ არაო, ადგილიდან მოწყდა ელისთი, ფენის ხმამ გააპო ქუჩაი დაფურსული, გაიბა, გაიბაწრა, მერე ტრამვაის ხრიკინი წაეკეცა და ჩაიყლაპა ჩქამიცა, ქალიცა, ვინ უწყის სამუდამოდაც ჩაიყლაპაო. და რაღაცა ჩასწყდა ლენტოსა, რაღაცა დაეწვა, ისე დაეწვა, ხელი წაატანა, თლონდ ვერ მიაგნო, ისე ბრუნავდა, ისე მონაცვლეობდა გულგვამშია, — ვერა, ვერ მიაგნო, ვერ დაიყუჩა. ასეთ დროს ცრემლიც ჩამოიფრქვევას, გულქვაც რო იყოს, გული მაინც მოეწურებაო, ცრემლი შვებაა და ამიტომაც მოეწურებაო, — მაგრამ არაო, ლენტო შვებას არ ეძიებდა და იდგა ეგრედვე გულდამწვარი და გულჩაწყვეტილი, იდგა ყაბახზედა, — ვინ უწყის თუ რაოდენი გულდაწყვეტილის ნაადგილარზე იდგა, ისიცა. თუმცა პო იქ აღარ გახლდა მოედანი, ყაბახი აღარ ერქვა დიდხანია, ბალია გახლდა, ანთუ პარკი, სახელიც შესცვლოდა ბევრჯერა თუ ბევრნაირადა, თლონდ რაც იყო თუ როგორც იყოო, გულდამწვრობა თუ ჩათუთქულობა ისევ ყაბახს უფრო შეეფერებოდა, რომანტიკოსების ყაბახსა. სარაინდოც ისა ყოფილა, საკაეშნოცა, ადგილი იგი სიკისკასისა, სიმარდისა, ვაჟკაცობისა, ადგილი იგი საზეიმო და საჯირითო, საასპარეზო, სასეირნოცა, გუნდთა და გუნდთა ყმაწვილ-ქალთა და ყმაწვილ-კაცთა, სასეირნო და სააშუკო რაღა თქმა უნდა, გაჩაღებული მთვარის შუქითა, გაღაღებული კოჯრის ნიავეითა, გაღაღებული, აცელქებული, — კაბის ბოლოსაც ჩამოუქროლებდა კოჯრის ნიავეი, აშლიდა ბოლოსა, მიმოურევდა, გამოაჩენდა ბუდეშურ ფეფთა და გრძნობათაც აშლიდა. შედარება ბარათაშვილისაა. და იმის მერე, პოეზიას თუ გამოედევნები, დღევანდელ ლექსებსაც თუ გადაშლი, ბარძაყიც გაშიშვლდა, თლონდ იმ გრძნობათ ვეღარ აშლისო. ის შედარება მაინც ბარათაშვილისა გახ-

ლავეს, ყაბახიც იმისია, უკეთუ ყაფლანისაა, ორბელიანისა, ურომლისოდაც მოიწყენდა ყაბახი, მოიწყენდნენ ქალთა, მოიწყენდნენ და აფოფინდებოდნენ გამოჩნდებოდა თუ არა ყაფლანი, აფოფინდებოდნენ და გარსმოეხვეოდნენ, გარსმოეხვეოდნენ და ენუკვოდნენ, ემღერა რამე, და: „ყაფლანიც, სულდგმული აშიკობით, დაიდიდინებს გულის საკლავად და თან და თან ყელს მოიღერებს. ვის არ სმენია ლექსი ესე, რომ მყის სევდები არა აშლოდეს...“ ასე ყოფილა ღამე ყაბახზედა, ყაფლანის ყაბახზედა, მერე სხვისათ, მერე სხვისათ, სხვისა და სხვისათ, ყველა წასულა, ყველა გადამქრალა, ახლა ეს შემდგარა გულდაწყვეტილი.

ოღონდ რაო, —

არცა თუ მთვარეო,

არცა თუ ნიავი კოჯრისათ,

არცა დიდინიო გულსაკლავი თუ სახალისით, —

„სევდები“ მაინც იგივე ყოფილა.

ეს ყველაფერი მიქელ ბარდაველისაგან გაეგონა ლენტისა, — ყაბახიცათ, ნიკოლოზ ბარათაშვილიცათ, ყაფლანიცათ, ორბელიანებისა, და სხვანიცა ორბელიანნი, ერისთავნი, დოდაშვილიცა თუ ფილადელფოს კიკნაძეცა, გაეგონა და ბუნდად გაეგო, ასევე ბუნდად წამოუჩქეფდებოდა თუ რამ გაეგო, მოედებოდა, აიტანდა, — იმათებრ ვერა რალა თქმა უნდა, ამასაც სევდად მოედებოდა, — იმათებრ ვერა რალა თქმა უნდა. სხვა ყოფილა რთული ხასიათი, მარტივი ხასიათი სხვა ყოფილა, ოღონდ თუ სევდა შემოსევია, დაუჩაგრია ერთნაირადა. ეს სევდისათ. ოღონდ თუ მაინც ვინმეს უნდა მიმგვანებოდა ბედისწერა ლენტისი, ეგება უფრო ჯორჯიაშვილისას მიმგვანებოდა, მითუფრო, — იქ იდგა, იქით ავიდა, აჰყვა ქუჩას ჯორჯიაშვილისა, იდგა, იდგა და მერე აჰყვა. ისიც ასევე ყმაწვილ-კაცი ყოფილა, ისიც ასევე შემოჰკედლებია ქალაქსა, დიდი იმედით შემოჰკედლებია, თავს რო დაირჩენდა, იმხელა იმედითა. და ერთ დღეს დამსხვრევია იმედი იგი: ავი მმართველი დაუგორებიათ იმა თავდაღმართზედა, გრიანოვის ჯილაგისა ყოფილა, აუწევიათ და დაუგორებიათ, ყუმბარა შეუკდიათ ეტლის ქვეშა, ეგრე აუწევიათ, ეგრე დაუგორებიათ, დაუგო-

რებიან და გამსხლტარან, მიმალულან; მდევარსაც  
გამოუდვია რაღა თქმა უნდა, ამას წასწყდომია, ამა აღსა  
პირღია ბიჭსა, წასწყდომია და აუკიდნია საღრწობედა  
ასე დაფშვნილა იმედი იგი ქალაქს გადმოვარდნილი სოფ-  
ლელი ბიჭისა, იმედი დაფშვნილა, გვარი მაინც შემორჩე-  
ნილა ქუჩის სახელადა, აღმართის სახელადა, უკეთუ დაღმარ-  
თისა, — გააჩნია თუ საით დადგები, საით ახვალ თუ საით  
ჩამოხვალ, — ეს აღმართს აჰყვა, ლენტოზე ვამბობ რაღა  
თქმა უნდა, აჰყვა და ავიდოდა გამზირზედა რუსთაველისა,  
მერე იქ რამეში ჩაჯდებოდა, ტროლეიბუსი იქნებოდა თუ  
ავტობუსი იქნებოდა, სულერთია მიატანდა რკინიგზის სად-  
გურამდისა, იქ ხიდს გადასჭრიდა, ნაძალადევის მთას ავი-  
დოდა სვეული თუ დაგრეხილი ქუჩებითა, რა ვუყოთ მერეო,  
თუნდაც თვალსუჭულაც მიაგნებდა უღიმღამო თუ უბადრუკ  
ბინასა, ისე უბადრუკსა თუ ისე პატარასა, ოთხი ტანტიო  
რო ამოჭედილიყო, სამს აღბათ უკვე რო ჩასძინებოდა სამ  
ტახტზედა, — ერთსა დაიკოსა, ორსაცა ძმასა, — მეთხეზე-  
დაც ეს მიეგდებოდა ჩუპადა, უთქმელადა, ემანდ რომელი-  
მემ არ გაიღვიძოს, ანთუ სამივემ არ გაიღვიძოს, ემანდ არა-  
ფერი შემომჩივლონო.

ჯერ აღმართს აჰყვა.

ის აღმართიც მიყრუებულყო.

თუმცა არც ისე მიყრუებულყო, ხანდახან მანქანა ჩა-  
იქროლებდა.

ამას არაფერი გაეგებოდა, ეს მიყრუებულყო თუ გამოყ-  
რუებულყო.

ადამიანები თუ გამოაბრუნებდნენ სიყრუიდანა თუ ჩა-  
კარგულობიდანა, მაგრამ არაო, ადამიანი არსაით მოსჩან-  
და, არცა ამჩატებული თავდაღმართზედა, არცა დამძიმებუ-  
ლი აღმართზედა, არცა ხორხორობდნენ კინო „თბილისთა-  
ნა“, — იქავე, გამზირის მისაბჯენთანა, — ბოლო სეანსიც  
თუ გამოსულიყო.

სახინკლე „თბილისს“ მაინც შერჩენოდნენ, იქავე, გამზი-  
რის მისაბჯენთანა.

სახინკლე თბილისსაო,

შერჩენოდნენ და ამოტივტივდებოდა ქოჩორი თუ მე-



ვეოფოდა ავტობუსისათვისაცა, თღონდ ტროლეიბუსი ერ-  
ჩინა მაინცა, ორი აბაზი ღირდა ბილეთი ტროლეიბუსისა,  
ათკაპიკიანი უნდა მოენარჩუნებინა, უნდა დაერეკა.

უნდა დაერეკა დილასაქეთია, ბოდიში უნდა მოეხადა,  
ველარ მოვალეო, უნდა დაერეკა დილასაქეთია, ვერ დაერეკა  
და ველარც დარეკავდა, — დაგვიანებულიყო; ჯანდაბას თუ  
დაგვიანებულიყო, ხვალ დარეკავდა, ხვალაც ამ თვისაათ,  
იტყვიან ხოლმე დაუნანებლადა, თღონდ ამან აღარ იცოდა,  
ხვალაც იმ თვისა იქნებოდა თუ არა, — თებერვალი მიწურვი-  
ლიყო, მიწურვილიყო თუ გათავებულიყო? სათვალავი აღა-  
რა ჰქონდა, მაინც ხვალაო, მაინც უნდა მოენარჩუნებინა  
ათკაპიკიანი. ერთი დარეკვა ათ კაპიკადა ფასობდა, ასანთის  
ფასიც ეგვეე გახლდა, ასანთი და ერთი დარეკვა გათანაბ-  
რებულიყო. როდისათ თუ როგორათ? — ვილა გაარკვევ-  
და, ანთუ ვილას ეკითხებოდა? ერთ ძველ თბილისელს ამნა-  
ირად წაუწერია საფლავის ქვაზედა: კაპიკად ასი კვერცხი  
მიყიდია და ცოლშვილი ისე შემინახიათ, ვინც ამის შემდეგ  
გაიტანოს თავი, ვაჟკაცობაც იმან დაიტრაბახოსო, — თარი-  
ლი არ დაუჭდევია არცა ქორთონიკონითა, არცა ანბანის სათ-  
ვალავითა, ვილა გაარკვევდა, ვილა გაიცხელებდა თავსა?

ეს მაინც არ გაიცხელებდა.

აჰა, აათავებდა გამზირსა.

აათავა და კიდევ გადმოადგა გუნდი ყმაწვილ-კაცთა, შე-  
მოეფეთნენ, თითქოს მოსდევდნენ და წინ უყვლესო. ერთმა  
იმათგანმა იცნო, არც აცივა და არც აცხელა, ხელი წაავლო,  
ჩაეჭიდა და წარიტაცა. გუნდმა აიხვია, გუნდმა აიკრა, და-  
გორდა და დააგორა, ჩაყურყუმელდა და ჩააყურყუმელა, ჩა-  
იძირა და ჩაიტანა თანა, სახინკლე „თბილისში“ ჩაიტანა,  
შემოერთყა და შემოაკრა აყალყულ მაგიდასა, ისე აყალყულ-  
სა, ისე ზომიერადა, შემოდგამ თუ არა ლუდის კათხასა,  
არცთუ ხელის მიშველება გინდა, არცთუ დაყუდება გინდა,  
გაიშვერ ტუჩებსა და მოწრუბავ ისევე; ჰოდა ჩაიტანა იმა  
გუნდმაო, თღონდ არცთუ გაჰკვირვებია, არცთუ უარი წა-  
მოსცდენია, არც მონდომებია, არცთუ ფიქრად ამობლანდ-  
ვია, ვინ არიან თუ ვისთან მოვხვდიო. იმ ერთს ჰო იცნობ-  
და, ვინც ხელი წაატანა? ანთუ იცნობდათ, რა სათქმელია, თუ



იყო, ის იყო, მხოლოდ იმა ერთს მისთვისებოდა <sup>იმხელა ქა-</sup>ლაქშია, იმ ერთს ასდევდა და აჰყვა მაშინაცა, <sup>დღევანდელი</sup>ფერი ეკითხებოდა, არაფერი ენადვლებოდა თუ არ გაეგებოდა არაფერი, აჰყვა და ჩაჰყვა, დააყენეს და იდგა უძრავადა, ფეხმოუცვლელადა. სხვები წგალობდნენ, მიძვრებოდნენ გამოჭედვილ მაგიდათა შორისა, იქაურ სმა-ჭამას დარქმეოდა თვითმომსახურება და მიძვრებოდნენ, მიიჭედებოდნენ, იწილებოდნენ, იწიგდენდნენ ხელთა, თვითმსახურობდნენ ერთისიტყვითა. ეს არაო, ფეხს არ ადგამდა, თითქოს მიაკრეს იმა აყუყულ მაგიდასაო, მიაკრეს და იდგა ისიცა, მალალი, აწოწილი, გადასცქეროდა აყუყულ მაგიდასა. მიჰქონდათ სხვებსა ქაბაზი თუ ხინკალი, ორთქლავარდნილი ხინკალი, არაყი თუ კათხები ლუდისა, აქაფებული ლუდისა, კონიაკიც მიჰქონდა, ამაყად მიჰქონდა ერთსა იმათგანსა, მალლა აეწია დროშასავითა, მიჰქონდა და მიაფრიალებდა. იყო წრიალი, გადაძახილი: ე ბიჭო, ჭიქაო, ე ბიჭო წიწაკაო, ლუდიო, ხინკალიო, გადაძახილი ამათიცა, სხვათაცა, ნემსი არსად ჩავარდებოდაო, და იყო წრიალი, ბრუნვა, ტრიალი ერთობლივი და განუწყვეტელი, ეს მაინც ერჭო ჩაკირულივითა, ერჭო და ზედ გადასდითოდა მორევი სახინკლე „თბილისისა“, აქაფებული კათხები გადასდითოდა ზედა; არცთუ იძვროდა, არცთუ თითი დაუკარებია რაიმესათვისა, არც კრინტი დაუძრავს, არც იქ უნდოდა, ვერცთუ წასვლა მოეფიქრებინა, სხვა რა უნდოდა, — არც ის იცოდა, რა ექნა, რა ედონა, — არაფერი გაეგებოდა, ნდომა დაჰკარგოდა, წასვლოდა სურვილი.

თითქოს იმათაც აღარ ახსოვდათ,

აღარ ახსოვდათ თუ ვინ წამოიღეს, ვინ ჩამოიტანეს.

მოდითოდნენ სიტყვის ქარბუქითა, ვინთუ აიდევნეს, აღარ არჩევდნენ.

მოდითოდნენ სიტყვის ქარბუქითა და ქარბუქიც ჩაიტანეს ისედაც სიტყვებით გატენილ სარდაფშია.

მაინც თავიანთი ქარბუქი შემოირტყეს, მაინც მიიწევდნენ ერთმანეთზედა, მიიწევდნენ და ესლებოდნენ აყუყულ მაგიდასა, მხრებითა თუ მკერდით აწყდებოდნენ, იქნევდნენ მუშტებსა თუ გაფარჩხულ თითებსა, ვისაც თუ როგორა



სწვეოდა გახურებული კამათის დროსა. ვილაცას ხინკალიც  
 შესციებოდა ხელშია, მიიწევდა იმა გაციებული ხინკალიც  
 ვილაცას ჭიქა შემოფშვზნოდა ხელშია, მიიწევდა გასისხლი-  
 ანებული ხელითა, ქალღმრთის ხელსაწმენდსაც მოიშველიებ-  
 და, მოიმწყვდევდა მუშტშია, სრესდა და სრესდა, მოისვრი-  
 და მერე სისხლიანსა, კალათში ისროდა, სადაცა ცვივოდა  
 ჭიბები ხინკლისა; ვილაცას არცთუ მოესვა ლუდი, ისე და-  
 აქანებდა კათხასა, ისეც დაეცალა მოეწუნა იქაობაი, ესეც  
 ვითომ არაფერთ, სახელდახელოდა სწმენდნენ ნაწუნსა თუ  
 იფერთხავდნენ მხრებიდანა და ბრუნავდნენ ქარბუქში სიტ-  
 ყვისა, გაღწევაც უნდოდათ და ვერც შელევდნენ, არავინა  
 თმობდა, რა ჩაავდებდა ისე ქარბუქსა, ანთუ ვის დაეთმო?1  
 დაბნეულიყვნენ, ამოისროდნენ დაბნეულ სიტყვებსა, გაჯიქე-  
 ბულიყვნენ დაბნეულობითა, თანხმობა აღარ გამოვიდოდა,  
 არ ჩადგებოდა ქარიშხალი იგი, ქარბუქი იგი, არ ჩადგებო-  
 და, ქუჩიდან თუ შემოჭრილიყო სახინკლეშია, მერე ისეც გა-  
 იჭრებოდა ქუჩაშივე, გავარდებოდა, მოითარეშებდა ცარიელ  
 ქუჩებსა, ანთუ ვინმენი შეეფეთებოდნენ, ისეთივენი იქნე-  
 ბოდნენ, ისევე დაბნეულნი თუ აღელვებულნი და აპყვებოდ-  
 ნენ ისინიცა დაუფიქრებლად, — მშრალად რო ჩაველო თც-  
 დაერთ დეკემბერსა, ცივად რო ჩაველო, ამაზე აპყვებოდნენ  
 დაუფიქრებლად, ამაზე დაობდნენ, ამყოლნიც ამაზე აპყ-  
 ვებოდნენ რაღა თქმა უნდა. ცივადაც ჩაივლიდა ცივი დეკემ-  
 ბერი, მაშ რათ, — თლონდ, ჰო თლონდ, რაც თავი ახსოვდათ,  
 სხვაგვარად ახსოვდათ, სხვანაირად ახსოვდათ, დღესასწა-  
 ულად ახსოვდათ ერთისიტყვითა, და გამქრალიყო დღესასწა-  
 ული იგი. დაედგინათ და გამქრალიყო, რაც თავი ახსოვდათ,  
 დადგენილების მორჩილებაც ახსოვდათ, მაგრამ ამას ვერა,  
 ველარ დამორჩილებოდნენ ეგრე ადვილად, სხვა რამ გა-  
 მოდიოდა, სხვაგვარად უნდა გადაბრუნებოდათ ტვინი და  
 ვერც გადაბრუნებოდათ ეგრე ადვილად: ბრძენი გახლავთო,  
 შთააგონებდნენ, რაც თავი ახსოვდათ, და უცებ დაუდგინეს,  
 უვიცი იყო, ადამიანის სიკეთისად მოვლენილათ, ჩასძა-  
 ხოდნენ, რაც თავი ახსოვდათ, და უცებ დაუდგინეს მკვლე-  
 ლი იყო, ღმერთი არ არისო, უჩინებდნენ, თლონდ ეს  
 მაინც ღმერთი გახლავთო, და უცებ დაუდგინეს, სატანა



იყო, — დაუდგინეს და უნდა გადატრიალებულიყო ტვი-  
 ნი, მაშინვე, მყისვე, დაუდგინეს თუ არა, მაგრამ ვერა, ვერ  
 გადატრიალებულიყო ეგრე ადვილადა და ამაზე დავობდნენ,  
 ზმაზე შესჯავახებოდნენ ერთმანეთსა ანუ ამისი ქარბუქი  
 იდგა, ანთუ ასე ადუღებულიყო ტვინი ანუ ადუღებულიყო  
 ამათი მაგიდის ირგვლივაცა, იქითაცა, იქითაცა, იქითაცა,  
 ასევე ადუღებულიყო და ბრუნავდა, ტრიალებდა, ქოთქო-  
 თებდა სახინკლე „თბილისი“; ან არცა დავობდნენ, იგივეს  
 ამბობდნენ და ყელში სწვდებოდნენ ერთმანეთსა, ეს როგო-  
 რათ, რანაირადათ, მართლაც ვერ გაეგოთ, ხეირიანად არ  
 ჩაეხედათ ისტორიაში და ვერც გაეგოთ, არ ჩაეხედათ თუ არ  
 ჩაეხედიდნენინათ, ანთუ აეხსნათ სხვანაირადა: ის სხვა იყო,  
 ჩვენ სხვანი ვართო, — ჰოდა დავობდნენ, იგივეს ამბობდნენ  
 და მაინცა დავობდნენ, ლამის თვალებში ატაკებდნენ გაფარ-  
 ნხულ თითებსა. თუმცა არათ, განსხვავებულიც გამოსდიო-  
 დათ: ცოცხლობდაო და დღესასწაულობდნენ შობის დღესათ,  
 მიიცვალა და იდღესასწაულებენ დღესა მიცვალებისა, ეგრე-  
 ცა ყოფილა, ვინცთუ წასულა, ერთი დღელა შერჩენიათ.  
 ქრისტეს თუ ორი აქვსო? სად ქრისტეთ და სად... ამაზეც შეჰ-  
 ხლოდნენ, შესჯავახებოდნენ ერთიმეორესა. და ჰო ჩაეგლო,  
 ცივად ჩაეგლო ოცდაერთ დეკემბერსა, ცივადა, მშრალადა,  
 აჰა დგებოდა მარტის დღეებიცა, მიწურვილიყო თებერვალი,  
 აჰა დგებოდა მარტის იდები, და რადიოც გაქვავებულიყო,  
 ტელევიზორიცა, გამშრალიყო გაზეთებიცა, ოღონდ განა  
 თუ სუმთლად გამშრალიყო, — რა სათქმელია, გაიძახოდა  
 რადიოცა, ტელევიზორიცა, დაფრიალებდა გაზეთებიცა, გან-  
 ურჩეველი გაზეთები, უთვალავი და ერთნაირი, დაფრიალებ-  
 და დაუბრკოლებლადა რაღა თქმა უნდა, დაფრიალებდა და  
 გრიალებდა, მხოლოდ საამისოდ გაქვავებულიყო, გამშრა-  
 ლიყო საამისოდა, იყო და არა იყო რათ, ვითარცა ყველასა,  
 ასევე მოსწეოდა ამასაცა, უკვდავი რო ეგონათ, ასევე მოს-  
 წეოდა, მაგრამ მაინც თუ მოიგონებდნენ, მოიგონებდნენ  
 მხოლოდ აუგადა, სხვა რამ სიკეთისა არ დასცდებოდა ახალ  
 მოთავესა, ანთუ მემკვიდრესა, არც სიკეთისა დსცდებოდა  
 და არც მოისაკლისებდა ტაშის დამკვრელთა, არა, არათ, რა  
 სათქმელია. და უკრავდნენ და უკრავდნენ ტაშსა, ჭერი

იქცეოდა, მაღალი ჭერი, ამადლებული საგანგებოდა, ნაცაო და ახლაცაო: ღმერთი არისო, და იქცეოდა ჭერი, ტანა იყო, და იქცეოდა ჭერი ტაშითა, იმავე ტაშითა, იმათივე ტაშითა, იგივე ჭერი ამადლებული, ატანილი საგანგებოდა, თითქოს იქცეოდაო თუ ლამის იქცეოდაო რაღა თქმა უნდა. იქ ისე ერთობლივი ტაში მქუხარებდა, აქ შებმულიყვნენ სახინკლე „თბილისშია“, შეჯავახებულიყვნენ ახალგაზრდანი, ვისაც აგრეთვე ტაში მართებდა, სხვა არაფერი, სხვა არაფერი, უკაცრავადო, სხვა არაფერი! ტაში ტაშიაო, ტვინი მაინც ვერ გადაბრუნებულიყო ეგრე ადვილადა, — დღესასწაულს მაინც ელოდნენ, სამგლოვიარო დღესასწაულსა, ზეიმსა დიდსა, არნახულსა, ელოდნენ ეგრე ერთპირიანადა და, საკვირველია, კამათი მაინც არა სცხრებოდა, ბრაზი მაინც არა სცხრებოდა, ლამის ვიღაცას ყელში სწვდომოდნენ, ლამის ვიღაცას თავში წაეშინა, თავისი ხელები თავის თავშია. ასეთი ჯანყი სცოდნია სახინკლესა, გაბრუება თუ დაბნეულება სცოდნია ასეთი ლუდსა და არაყსა, ლუდსა და კონიაკსა, აბურბურებულ ხინკალსა სცოდნია, ღვინოს სხვაგვარი განსჯა მოჰყოლია, სხვაგვარი კამათი, შებაქტრება სულ სხვანაირი, — ნელნელა ჩაითლება მწვადი შამფურზედა, ანთუ აითლება ბეჭი ასევე ნელინელა, და სადღევრძელოშიც ნელა ამოვა ავკარგი ამა წუთისოფლისა, მარადიული წუთისოფლისა, წუთიერების ტკივილისა მარადისობაში.

ღვინოსა სცოდნია ამნაირადა.

აქ ასე არ გახლდა.

აქ ყველაფერი საშარო იყო და ბოლოს ესეც საშაროდ იკითხეს, ეს ვიღააო, კრინტს რო არა სძრავს, არც არასა სჭამს, არც არასა სვამსო, — იკითხა ერთმა იმათთაგანმა, ლამის ლენტოზე მომადლომა, ლამის მომეტებულად შეფიცებულმა, ლამის ყველაზე დაუთმობელმა.

— ეს ლენტოა!.. — მიუგო მახლობელმა ლენტოსი.

— როგორი რა ლენტოა?!

— როგორი და ასეთი! — ცერი შემართა მახლობელმა ლენტოსი.

— რას გატვრენილა, სიტყვის გამტანია?..





გი ერთიმეორესა, ცივად შეაქციეს, გამომშვიდობებაც მოფიქრებიათ.

ზევით სიმშვიდე სუფევდა.

მიწის პირამდისაც როდი აღწევდა ქოთქოთი სახინკლისა.

ვერ არ აღწევდა.

V

„რამეთუ დაიმარხე შენ სიტყუაი მოთმინებისა ჩემისაი, და მეცა დაგიცვა შენ ჟამისა მისგან განსაცდელისა, რომელსა ეგულების მოსლვად ყოველსა ზედა სოფელსა გამოცდად მკვიდრთა მათ ქუეყანისათა.“

გადადებული ათკაპიკიანი ვერ გამოიყენა, — ლენტოსას გეუბნები, მიყვები ლენტოსა, — ვერ დარეკა, სადაც უნდა დაერეკა რაღა თქმა უნდა, ველარც მივიდა, საქმეც იმდენი არაფერი გამოსჩენია, საბაბად მოედო, ხოლო მიზეზი ჰქონდა საფუძვლიანი, მტიციც და შეუვალი, მიზეზიც ის გახლდა, — მასწავლებელთან სიარული რო აღარ უნდოდა, აღარ უნდოდა გაკვეთილები, ახლა ამას აღარ იკითხავ, რის მასწავლებელით, რა გაკვეთილებით?.. იკითხავ და მეც მოგახსენებ: ის მასწავლებელით და ის გაკვეთილებით, საშუალო სკოლა რო არ დაუმთავრებია თავის დროზედა, პო უნდა დაემთავრებინა ბოლოსდაბოლოსა?.. შეეძლო არც დაემთავრებინა, რა ვუყოთ მერეთ, საშუალო სკოლა სავალდებულოდ თუ დაუდვიათ, რა ვუყოთ მერეთ, გამთჩნდებიან ისეთი ადამიანებიცა, ვალდებულებას რო გადაუდგებიანთ, სიკეთესაც გადაუდგებიან, საკუთარ თავსაც გადაუდგებიანთ. ამრიგად აეწყო ლენტოს საქმეცა, თავიდან აეწყო ასე, ამრიგადა, გვერდი იბრუნა მერე უეცრადა თუ თანდათანობითა, გვერდი იბრუნა და უნდა დამორჩილებოდა, — უნდა მიეღწია რაიმესათვისა, რაღაც უნდა გადაეღაზა, უნდოდა თუ არა, აღარ იყო ამისი კითხული, უნდა გადაეღაზა, უნდა მიეღწია. და აღიმართა გადასალახველი, თამაშთამაშითაც თუ გადაივლიდა თავის დროზედა, აღიმართა დაბრკოლებადა. და სწორედ იმ ხანად კინოსტუდიას მიაგდო ბედმა, მიუახლოვა



თავის ოცნებასა, კინოთეატრობას მიუახლოვა, მიუახლოვა და ვერ მიუახლოვა, ნაგლეჯიც არა ჰქონდა, ცნობა არა ჰქონდა არავითარი განათლებისა, არც საშუალოსი რაღა თქმა უნდა, სწავლა რო განეგრძო, დაუსწრებლადათ თუ რაღაც ამგვარად რო მაინც განეგრძო. უამისოდ არც იქნებოდა, არვინ ჩამთაკრეფინებდა ოცნების ყვავილებსა თუ ყვავილებსაც მიემგვანებოდა ოცნებაი რაღა თქმა უნდა; ამგვარად გასწირა ბედმა ლენტოი, წყაროსთან მიიყვანა და არ ასმევდა წყალსა თუ წყურვილსაც მიემგვანებოდა ოცნებაი რაღა თქმა უნდა. რაც უნდა ყოფილიყო, სწყურთოდა და ვერ მოეკლა წყურვილი, მოხიბლულიყო და ვერ შესწვდენოდა მშვენიერსა. აქ გაიჭედა, აქ დადრკა, მოეშვა. სხვები მართავდნენ კინოაპარატებსა, ბრძანებდნენ, შეეძლოთ წყრომაცა, სიამოვნებაცა, თავგამოდებაცა იმ გარემოში, ხოლო გარშემო გახლდნენ სახელგანთქმული მსახიობები, ვინ უწყის ვიღას რომ არ განასახიერებდნენ, თვით მეფე-დედოფალთა, თვით უძლიერესთა წარსულისა თუ უახლესი ჟამისა. ეს მხოლოდ აპარატებს დაათრევდა, შეიტანდა, გაიტანდა, შეაწყობდა, გადმოალაგებდა, ყუთებად შეიტანდა, ყუთებად გაიტანდა, შიგ ჩაჭვრეტასაც როდი ანდობდნენ, გაგორ-გამოგორებასაც როდი ანდობდნენ იმდენად და ისიც განა დიდდი ფილმების გადაღების დროსა, — არა, რა სათქმელია, კინოტრონიკის ახალბედა რეჟისორებისა თუ თეატრორებისათვის მიემგვრებინათ.

და ის მახლობელი,

ჰო ის მახლობელი, სახინკლე „თბილისში“ რო ჩაიტაცა, სწორედ ასეთი რეჟისორი გახლდა.

სწავლის აზრზედაც იმან შეაგდო, უმაღლესში სწავლისა.

საშუალო სკოლის ექსტერნის წესით დამთავრებაც იმან გამოუგონა.

იმანვე გამოუძებნა მასწავლებელიცა,

ანთუ პროფესორ ბერთელმა მიუჩინა მასწავლებელი.

მაინც უიმისოდ არაფერი იქნებოდა.

მახლობელიცაა და მახლობელიცაო, აი თუ როგორი მახლობელი გახლდა.

იმან წამოიწყო, ბევრს შესწივლა და შეწევნა სთხოვა,



ზევრმაც მოუთათუნა ხელი მხარზედა, ყოჩაღ, ეგრეთვე მცნო უნდა ადამიანისათვის ზრუნვაიო, მხოლოდ პროფესორ ბერთელმა აუბა მხარი, არც აცივა და არც აცხელა, მასწავლებელი მიუჩინა, გაივო თუ არა, ფიზიკა-მათემატიკური საგნების მოსამზადებლად მიუჩინა თავისი ასული... აი თუ სად გაწამებულიყო, აი თუ სად უნდა დაერეკა.

თუმცა პო:

იმხანად საიუბილეო ზეიმი მზადდებოდა პროფესორ ბერთელისა; ყველამ თავისი საქმე იცოდა, ლენტოსაც ებარა საქმეი თავისი, — ყუთებს დაათრევდა აუდიტორიიდან აუდიტორიაში, კაბინეტიდან კაბინეტში, თბილისიდან სოფელში, ეზო-ეზო, მდინარის ნაპირასა თუ ტყის გასწვრივა; ეზო-ეზო ბავშვობის მეგობრები უნდა გადაეღოთ პროფესორ ბერთელისა, გატენილი, დაჩაივებული ბერიკაცები უნდა გადაეღოთ, ტყე-ტყე ნადირობა უნდა გადაეღოთ პროფესორ ბერთელისა, ნადირობის ტრფიალი ვარო, დაეტრაბახნა ჟურნალისტებთანა და უნდა გადაეღოთ ტრფიალი ნადირობისა, არც სად ნადირი რო აღარ იყო, არც სად ფრინველი რო აღარ იყო, ტყეც ტყე რო აღარ იყო რალა თქმა უნდა, მაგრამ და რაო, რა გაუჭირდებოდა კინოაპარატსა, ლენტო რო მხოლოდ დაათრევდა და დაათრევდა, შეაწყობდა და გადმოიღებდა, — კინოაპარატს არაფერი გაუჭირდებოდა და ესეც იქ გადაწყდა, მაშინ გადაწყდა, გამოგონილ ტყის პირას რო ისვენებდა სანადიროდ გამოწყობილი პროფესორი, ვითომ ნადირობით დაღლილი რო ისვენებდა. მართალი რო ითქვას, რეჟისორმა შეაჩქნა ამგვარი სურათები, წარმტაცი ფილმი უნდა შექმნათ, პროფესორს მხოლოდ უბრალოდ ეთქვა, ნადირობის ტრფიალი ვარო, ანთუ ძალით წამოეცდენინებინათ, რო აღარ მოშვებოდნენ ჟურნალისტები, — ბოლოს ამ კითხვაზეც გვიპასუხე, რა არის თქვენი პობიო, — ნადირობის ტრფიალი ვარო წამოეცდენინებინათ და იქიდან დაიწყო წამებაცა ლენტოსი, სწორედ იქ გადაწყდა შესვენებისა თუ გამოგონილი ნადირობის წინა. ამგვარივე საქმე რო კიდევ გამოსწენოდათ, კაი გვარიანი საბაბი იქნებოდა, კარგახანს გაარიდებდა თავსა, მაგრამ როგორღაც შემოღეულიყო იუბილეები თუ ამის რეჟისორს აღარ უკვეთავდნენ, არც სადმე გზავნიდნენ,

შრომის პროცესი როცა გადაელთ, გამოცდილების განხორციელების მიზნითაო, როგორც იტყვიან და წერენ ხრდმე, ვთქვათ ჩაისა თუ ციტრუსების პლანტაციებში, ხილნარებსა თუ ზვრებშია, აჰა, მისდგომოდნენ გაზაფხულსა, ვითომ რატომ არა გზავნიდნენ ჰა?! ამასაც შეეწუხებიანა ლენტოი, უნებლიედ შეჭრილიყო გეგმებსა თუ განზრახვებში კინოქრონიკის დირექციისა.

სხვა რილათი გაემართლებინა თავი, გაკვეთილები როცა გაეცდინა?

ვერც დაერეკა ბოდის მოსახდელადა.

ანთუ ბოდში როგორ მოეხადა თუ არ გაგზავნიდნენ სადმე სასწრაფოდა?

ანთუ რაღაცთუ არ გამოუტყვრებოდა...

იფიქრა, იფიქრა და — ავფიცრავო, — როცა გაახსენდა, ცას ეწია სიხარულითა, საბაბიც გახლდა გაკვეთილებზე მიუსვლელობისა, დანაწირებსაც აღასრულებდა.


გონიერებად არ ითქმოდა ცხადია, მაგრამ რა ვუყოთ, სხვა ვერაფერი მოიფიქრა და ამასლა შეაფარა თავი, — დაჰპირდით.

ადვილად დაჰპირდა და ადვილადაც წარმოედგინა: მაშროგორაო, — მრავლად ეყარა ნარჩენები თუ გადანაჭრები კინოსტუდიის ეზოსა თუ სახელოსნოებში, მიმოხეულიყო ახალი მასალაცა, გამოუყენებლადაც გაფუჭებულა ახალი მასალაცა, ყველგან გამოიჩინებოდა ორიოდ ნაჭერი ჩამონგრეული ტიხრის ასაფიცრადა, ამიტომაც დაჰპირდა ისე ადვილადა, ოღონდ მერე როცა არცთუ ადვილი გამოვიდა, აღარცა ნაღვლობდა, არც ეზარებოდა, წერდა განცხადებებსა, იდგა რიგებში რეზოლუციებისათვისა, უცდიდა მრავალასლიანი ფურცლების შევსებასა, აწერდა ხელსა, სხვებთანაც დაჰქონდა ხელმოსაწერადა, უფროსებთანა თუ უმცროსებთანა, ვედარც გაეგო, ვინ თუ ვისი უფროსი ბრძანდებოდა, ვინ განმკარგულელებელი, ვინ შემსრულებელი. შემსრულებლად მაინც თვითონ მოდიოდა, ოღონდ ეს მერეთ, ბევრი ფურცელი როცა შეივსო, ბევრგანაც როცა შეიტანეს დავთრებშია, გამთარჩიეო, ნება როცა დართეს; არც გამოიჩინებოდა რაღა თქმა უნდა, თუმცა ძლივასლა გამოთარჩია, ძლივასლა წა-



აწყდა გამოსადეგსა; არც ის უნადვლია, ახალი გაწამაწიაც  
რო ელოდა თურმე, — გატანა უნდოდა, გატანას — მანქანა  
მანქანას — ნებართვაი, უნდოდა და ნდომოდა — რა, ისიც შე-  
უდგა იმავე გზასა, ანთუ ცოტა განსხვავებულსა კაბინეტე-  
ბისა თუ ხელისმომწერლების მიხედვითა, შეუდგა და შე-  
ათავა ისიცა, სხვაც გამოსჩენოდა, არად ჩააგდებდა.

იქ ნებართვა აღარ დასჭირებია: მიაყარა ფიცარი, ლურ-  
სმანი, ჩაქუჩი, ხერხი და ასტეხა ბრახუნი, ჭახუნი, თვითონ-  
ვე ასტეხა, ხელოსანი აღარ უნდოდა. ბრახუნმა ვილაცა წა-  
მოაგდო იქითა მხრიდანა, წამოაგდო და გამოაგდო. ამან არ  
იცოდა, იქ თუ ვინ იყო, ვის ენდუროდა ელისთი, არ იცო-  
და და იხილა უეცრადა ბოხობა კაცი, კისერგანიერი, წოპ-  
წოპა თავიანი, გააგებულნი, გაბოროტებულნი, ვითომდა იმას  
არ ასვენებენ, ვითომც ესაა, კიდევ მისჭრიანო. ამან ყურიც  
არ შეიბერტყა, — ლენტოსი ითქმის, — უმატა ბრახუნსა, ჭა-  
ხუნს უმატა, აცალა, რამე მწარე მითხრასო, უთხრა იმანაცა,  
მწარისაც უთხრა და მწარეზე მწარისაცა, დედაც შეაგინა.  
აქ შენ დედა აუგად მიხსენეთ, — ჩაქუჩი მოისროლა ლენტო-  
მა, არ შემომაკვდესო, ჩაქუჩი მოისროლა და ნაშალს გადა-  
ევლო, ნაშალს გადაევლო და აღარც აცივა, აღარც აცხელა,  
ცხვირპირი ჩაულეწა მუშტებითა, წიხლიც უთავაზა და დააზ-  
ღერთა ძირსა, იქავე ფარდაზე შეიწმინდა ხელი და გადაი-  
ნაცვლა თავის ადგილასა. მაშინვე კიდევ სხვაც გამოიჭრა,  
არცთუ ისე ბოხობაი, არცთუ ისე განიერკისერაი, არცთუ  
ისე წოპწოპა თავიანი, ოღონდ ჯერ ბევრად უმცროსი გახ-  
ლდა და, რო ივლიდა, იმ კვალზე ივლიდა, ალი-კვალი ის  
იქნებოდა; რაც უნდა ყოფილიყო, ისევ გადაევლო ნაშალსა  
ლენტოი, ოღონდ იმდენი ვეღარ მოასწრო, ქალებიც გამოც-  
ვივდნენ წიოკობითა, უმცროსიც გაიტაცეს, უფროსიცა, და  
ლამის ლენტოსაც ჩამოაფხოტინეს თვალები. იმათთვის აღარ  
გაუყადრებია თავი ლენტოსა, აღარც ყური უგდია თუ რა-  
სა ყაყანებდნენ, თუ რასა ქაქანებდნენ იქითა, თუ ვინა ყა-  
ყანებდნენ, თუ ვინა ქაქანებდნენ, აბრახუნებდა და ახშობდა,  
აჭახუნებდა და ახშობდა, განა თუ განგება, განა თუ გულ-  
მოსული, არაო, რადაო, ეგრე გამოდიოდა თავისთავადა,  
ადვილად როდი ნებდებოდა ფიცარი. ბოლოს დანებდა, გა-



დაიშკედლა, გადაიტხრა, გადაიფიცრა. საღებავიც მოუხდებოდა რა საკვირველია, საღებავსაც მივე მოვიტანო, დასეწი უდგა მიქელ ბარდაველსა, — საქმეს იჩენდა, ახალ საქმესა, მოუცლელობდა ყმაწვილ-კაცი.

იმას თუ რათ, — მიქელისა ითქმის, ვითომც გაუვონია, ვითომც არათ, ვითომც დაუნახავს, ვითომც არათ, თუმცა შეჰყურებდა, თვალი ოდნავადაც არ გაუნრია, მაინც გაქარწყლებულიყო იმის თვალშია, იქავე იყო და მაინც გაქარწყლებულიყო, ვითარცა შორეული ვარსკვლავი, შორით შორეული, უუშორესი, თუნდაც უახლეს ტელესკოპებშია ითქვას ამნაირი შედარებაცა, ვითომც ტელესკოპს დამგვანებოდეს, ერის დიდების ვარსკვლავებს რო ეძებდა, ვინ უწყის როდის ჩამქრალ ვარსკვლავებსა, ვინ უწყის როდის ასხლექტილსა თუ გადაკარგულსა, ანთუ ვინ უწყის როდის-როდის რო გამოკაშკაშდებოდა, ვინ იცის, ვინ უწყის, როდის-როდისა? ჰოდა რათ, იმას თუ რათ, — იჯდა და იჯდა ეგრე ურხეველი, კაცი — ტელესკოპი, თითქოს წაშლილი თვალებითა, ანთუ წასული, გადაკარგული ფიქრითა, აზრითა, გადაკარგული თუ გაკიდული აზრისა თუ უაზრობის ბეწვის ხიდზედა, სიცოცხლისა და უსიცოცხლობისა თუ ბარემ სიკვდილის ბეწვის ხიდზედა. უცხოთა ვინმეს ცოცხალიც არც ეგონებოდა, ეგება მართლაც გათავებულიყო ეგრე მჯდომარი, ეგება მუშიადაც გამოეყვანათ, თვალეზიც ჩაედგათ ხანთუ წაშლილი, ხან მოციალდე, გაბრწყინებულიცა მომეტებულადა, როგორც ენებათ, როგორ შუქსაც მიანათებდნენ ზურგთუკნიდანა, — უცხო ვინმესთვისა რალა თქმა უნდა, ლენტოს ჰო არ გაუკვირდებოდა, — არც არაფერი გაუკვირდებოდა, აპკვიატებოდა თავისი დარდიცა: მართლაც საღებავზე გამამდგარიყო, დაერეკა თუ ბარემ გამოცხადებულიყო ვაკვეთილზედა? — ყოყმანობდა და იდგა ამიტომა, იდგა ეგრე გაქარწყლებული მიქელის თვალშია, გაქარწყლებულად იმეორებდა, საღებავს მოვიტანო, რა ფერი მოვიტანო.

— მიწვანე!.. — ამოიძახა მიქელმა უეცრად, ლენტოს რო ეგონა, აღარაფერი გამოაბრუნებს თუ მართლა არ გათავებულაო, — მიწვანე... სიცოცხლე... მიწა ბალახითა ხარობს, ხე ფოთლითა, ადამიანიცა, ადამიანსაც თავისი ფოთოლი

ასხია, ფოთოლი უხილავი, თუ დაინახავ, მწვანე იქნება, ისე  
ვერ იხარებს, ვერ იცოცხლებს, ვერ იღივღავებს; ენა რთულია  
ერია, თავისი ფოთოლი ასხია ერსაცა, რაც უფრო ნაღია,  
უფრო ხასხასა ფოთოლი ასხია, რაც უფრო... არა!... რაც უნ-  
და იყოს, თამარის მრჩევლად რო დავბადებულებო, მწვანე  
დროშას ავაფრიალებინებდი.

— შინდისფერიო...

— მწვანესამეთქი.

— იყოს!.. — თავისთვის დაიდასტურა ლენტომა, — ოდ-  
ნოდ მწვანეც ჰო ბევრნაირია...

— ბევრნაირი!.. ყველაფერი ამიტომაც განსხვავებულია,  
ბევრნაირია, ბევრნაირი! ადამიანიც ბევრნაირია და ბევრნა-  
ირი ფოთოლიც ასხია, როგორც ასხია, ისეთიც გამოდის,  
ოჯახიცა, ერიცა... ყურძენს არ მოისხამს ლენტოფას ფო-  
თოლი.

ეს მაინც კარგად უწყოდა ლენტომა, ყურძენს არ მოის-  
ხამდა ლენტოფას ფოთოლი, მაინც ფეხს ითრევდა, მაინც  
ჯერ ვერ გადაეწყვიტა: ჯერ შეეღება თუ ჯერ დაერეკა?

— შევღებავ.. — ასე დაიდასტურა.

— თუ დაგხვდა!.. — გამობრუნებულიყო თუ ისევ შორიდან  
გამოიბახოდა მიქელი.

— ხელს ვერ ახლებენ.

— რახან გულში ამოიჭრეს...

— გულსაც დავუნაყავ.

— ჰა, ჰა, ჰა... დავსჯიან.

— დამსაჯონ, ცხვირპირი ჰო დავუნაყე...

— განათუ მართლა?! — თითქოს გამობრუნდა, თითქოს  
გამოცოცხლდაო მიქელი, — ჰა, ჰა, ჰა... მაინც რომელსა?..

— რომლებია?

— მანდ მამაშვილია, ერთი აქტივიაო, ასე უწოდებენ,  
მეორე პერსპექტიული ახალგაზრდააო... მე რა ვიცი... გა-  
ზეთებში შემხვედრია. ყველაფერი მოსწონთ, ყველაფერი  
ახარებთ, ყველაფერს უკრავენ ტაშსა, თავიანთსას ჰო ტრაბა-  
ხობენ და ტრაბახობენ, სხვის ნატრაბახევსაც უკრავენ ტაშ-  
სა: ერთმანეთს უკრავენ, უკრავენ ტაშსა, თვალთმაქცობენ  
და უკრავენ ტაშსა. აქტივი ესაა და პერსპექტიულსაც ასევე

ზრდიან, როგორც ეტყობა- გაზეთებით შემიტყვია, <sup>სანდბან</sup> <sup>მე. რა. ვიცა</sup> <sup>აბა!..</sup> რო ჩამიპარებია თვალი, თორემ ისე რა ვიცი, მე რა ვიცი აბა!.. მე ეგ აქტივი არც შემინიშნავს, ფეხზე რო ვიდექი და მაინც რო ვერც ვიდექი, ანთუ რო მეგონა, მეცა ვდგე ვარ ფეხზედამეთქი, არც შემინიშნავს. მერელა შევნიშნე, მეუღლე რო გარდამეცვალა, ვაჟიშვილი სადღაც რო დამიღუპეს, ელისო რო გათხოვდა, მარტოდ რო დავრჩი და მუხლმაც რო მიმტყუნა, მერელა შევნიშნე, ანთუ თვითონვე გამომეცხადა და მომახსენა, აქტივი ვახლავართო, მოვასხენე, გაზეთები-დანაც რო გამეგო. გზა უნდა გამიხსნა სადარბაზოსაკენო, ასეო და ასეო, წამლებს მე გიშოვნიო, წყალტუბოს საგზურ-საც მე გიშოვნი და ახტალისაცო, მეო, მეო, მე ვიცი და ჩემმა კაცობამო, ასეო და ასეო, გზა უნდა გამიხსნათ. ახლა რა გზათ არ იკითხავ?. შინ შესასვლელი ეზოდან დაჰყოლია. რო მოგრიალდება შავი მანქანითა: ჭიშკარი მონგრეულა, ვიწროცა, ჭიშკარო, ჩიხიც ვიწროა, ვერ მოგრიალდება ისეთი ეშხითა, რო ეკადრება ამის ღირსებასა, ვერა ცხადია, და აი აქეთ მონებებია, სადარბაზოსაკენა: რო მოგრიალდება, მართლა რო მოგრიალდეს, რო მოგრიალდეს ზარზემითა, მონებებია და რახან მონებებია, ჰო უნდა აღისრულოს კიდევაცა, — ცხადია, ცხადია, მაშ რისი აქტივია და მაშ რისი პერსპექტიული ეზრდება?.. ისედაც ჰო აღისრულებდა, — რალა თქმა უნდა, რალა თქმა უნდა!.. ახლა მით უფრო გაადვილებოდა: გდია აგერა დავრდომილი ბერიკაცი, მარტო-ხელა ბერიკაცი, იმხელა ბინაში, თურმე რო არც ეკუთვნის აქტივის კანონითა, თურმე რო არცა, გაადვილებოდა რალა თქმა უნდა; დიდსულოვნებდა ოღონდ მაინცა: წამალიც ჩემზე იყოს, საგზურიცათ წყალტუბოსით, სხვა დანარჩენიც მე ვიცოდეთ. ელისომ შეიცხადა. მე არც არაფერი მიპასუხნია. ელისომ შეიცხადა და გადაეკიდა ელისოსა. აქტივიც გადაეკიდა და პერსპექტიულიცა რალა თქმა უნდა; მაშინ ის, — პერსპექტიული, ინსტიტუტის კომკავშირს განაგებდა და სტიპენდია მოუხსნეს ელისოსა, სხვა რალა ვითხრა... ელისომ შეიცხადა და ლამისაა რო თანაც გადაჰყვეს. დანებოს თავი, ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონიათ, მართლა ჰო არ უნდა გადაჰყვეს თანა?!, არა სჩადის, მაინც არ ანებებს ელისოი და



არ ეშვება ისიცა, არ ეშვება: ხან საით გამოანგრევს და ხან საითა. ბოლოს მაინც გაიტანს თავისასა. მე აქეთ პო აღარა ვარ და თუნდაც რო ვიყვე, მაგას გაუძლებ?.. ხან აქ გამოანგრევს და ხან იქა, ხან იქა და ხან იქა, უნდა გაიჭრას, ზღვისკენ უნდა გაიჭრეს, რადაც არ უნდა დაუჯდეს, სადარბაზოსთან უნდა მოგრიალდეს, სადარბაზოდან უნდა მიიღოს სტუმარნი მოსკოვისანი და თუ ჩამოიხსნა რკინის ფარდაცა, იხსნება, იხსნება, იხსნება თითქოსა, სტუმარნიცა უცხოეთისანი, უნდა მიიღოს, უნდა შეეგებოს ფიანდაზებიოთა. იქით ვიწროა, მოჭუჭყულია, იქიდან ისე ვერ შეეგებება, რო ეკადრება მაგის ღირსებასა, ტიტულატურასა თუ ჩინოსნობასა, ვერც შეეგებება და ვერც მოგრიალდება, ვერა, ვერა, ვერც მოგრიალდება. ბინა იცოცხლე!.. თავისი პო ეოსრა, შეიმატა ერთიცა სხვაცა, ასევე მარტოხელა დედაბერისაი, არვინ რო არ ჩააწერინა თავისთანა, შვილიშვილებიც არა, შვილიშვილებიცა, კანონი ყოფილა ამდაგვარიცა, აქტივის კანონი; ანთუ კანონი რაღად უნდოდა, რა დღე დააწია, ენა ვერ მოსთვლის, — ღმერთო რა შეგცოდეთო, მოსთქვამდა საწყალი დედაბერი. იმან ჩემი თქვას. აქტივი პო აქტივია და პერსპექტიულიც რო წამოსწრებია, ეს უკვე სხვა ფარი და ხმალია. მაგრამ ერთია: ბევრი სხვაც რო დამიზნებია ამ ჩემს ბინასა, ბევრი სხვაცა, აბა!.. მოიწვევენ და მოიწვევენ, მოიწვევენ და აწვებიან ირგვლივა, ყველა კედელსა, ზემო სართულებიდანაც მოიწვევენ, ქვემოდანაცა, ვინ სადთუ აკაკუნებს, ვინ სადთუ მოინიშნებს შემოსაძრომსა, ველარ გაიგებ და არც მინდა გავიგო, ჯანდაბამდისაც გზა ჰქონიათ, მე აქეთ აღარა ვარ და შემოიდნობენ ე გოგოსა მოიწვევენ და მოიწვევენ. პო ჰხედავ შენცა. მოიწვევენ და მოიწვევენ ყველა ჯურისანი. ვერც დაითვლი თუ რამდენი ჯურისა ჩამოთესლებულა თუნდაც რო აგერ ამ ჩვენს შენობაშია, ჩამოთესლებულა და უნდა გაფართოვდეს კიდევაცა, ფეხი მოიდგა და უნდა გაფართოვდეს, ბარტყობენ ისეცა, ბოცვერებიოთ, გეგონება. ყველას არგო ამ ჩვენმა მზებმა, ჩვენ რო ლამის აღარას გვარგია. მოიწვევენ და მოიწვევენ, ხან მომიკითხავენ კიდევაცა: როგორა ხართ, — მომიკითხავენ ისე იმგვარადა: რატომ დროზე არ ჩამალდებითო, რო იგულისხმება აშკარა-

და და თავისთავადა, ისე ვითომ რომ თანამიგრძობენ კიდევაცა, ვითომათ რაღა თქმა უნდა, გაბრუნდებიან და შავი ნებენ ათას ენაზედა, ათას ენაზედა: განა თუ ტყუილადა ტრაბახობს ეს ჩვენი წინამძღოლი, ბაბილონის გოდოლი გგონება ირგვლივა, თუნდაც რომ ამ ჩემს ირგვლივა, გგონება და მართალიც გახლავს. აბა.. ესენი მაინც... ეს აქტივი და ეს პერსპექტიული.. არც რომ ნაკლებნი გახლავან და ვერც რომ სჯობნიან, აბა ვერც რომ სჯობნიან!..

— აქტივს ჰო ვუთაქეს.

— ჰა?!..

— პერსპექტიულსაცა... ხელიდან გამოგლიჯეს.

— ჰა, ჰა, ჰა... — აქ იყო, აქ გახლდა, გამობრუნებულიყო, ჭერი ჭახჭახებდა სიცილისაგანა. — რომ არ გაპატიებენ!.. უკვე აიკლებდნენ ქვეყანასა, თავსდაგვესხნენო, მოგვეშველეთო.

— აიკლონ.

— მოეშველებიან.

— მოეშველონ.

— შენ წადი.

— დავუცდი...

კიდევაც გაიხარა ლენტომა, ამოისუნთქა, ეს არის და მეშველებათ, — მოსულიყვნენ და წაეყვანათ, აღარც დარეკა დასჭირდებოდა, აღარცთუ გამოცხადებაი გაკვეთილებზედა, ერჩივნა, ათასწილ ერჩივნა, სასჯელიც დიდი არ იქნებოდა, ვითომ თუ ისეთი რა ეკუთვნოდა ერთი ნიკაპის ამონაყვისთვისა, — თლონდ ესაა, შეიბღალებოდა თავისი მასწავლებლის თვალშია, ვერც ეს მიბედავდა, აღარც თუ ის მიიღებდა შებღალულსა ცხადია და ესეც ერჩივნა, ათასწილ ერჩივნა. ესეცა ხსნაიო, ეძიებდეს და ჰპოებდესო, თუ ხსნა ეთქმოდა ამასაცა!.. მიქელი მაინც მრჩევლად აღარ გამოადგებოდა, მრჩევლობა ენება მეფე თამარისა, ლენტოსათვის თავს არ დაიმდაბლებდა ისედაცა, მერე და უკვე გადაკარგულიყო, ჩაფლულიყო დიდ სიმწვანეშია, ჩაფლულიყო და ბუტბუტებდა; სხვა ბედისწერა დაჰყოლია ჩვენს სიმწვანესათ, ავუტანივართ ბედისწერას დიდი ქვეყნების წინამძღოლობისა, და უსათუოდ ნატები ვართ დიდი ქვეყნისა, დიდი, დიადი სა-



ხელმწიფოსიო; ნატეხი ვართ თუ ნამსხვრევი ვართო, სიმწვანე ისეთი გამოგვყოლია, ბევრჯერაც რო ვყოფილვართ მბრძანებელნი სხვათა და სხვათა, ბევრჯერაც ვძლეულვართო; ანთუ ვყოფილვართ მოკავშირენი, დამორჩილებულნი მოკავშირენი, ანთუ ყმადნაფიცნი, ბატონთა შორის ჩვენთაგანი მაინცა გვყოლია პირველთაგანი, ანთუ პირველი ვინცა ყოფილა, დამჯერე ყოფილა ჩვენთაგანისაო. აღზევებულა პერობილი მპერობელთა შორისა ბიზანტიის კარზეცა, სპარსთა, არაბთა, მონგოლთა კარზეცა, ეგვიპტესაცა, თურქთა კარზეცა, აღზევებულა უმრისხანესებში, მრისხანებითვე წაუჭარბებია, გამჭირიანობითაც წაუჭარბებია, ერთგულებითაც, გასაოცარი ერთგულებითა, თავისივე ქვეყნის აკლებით რო დაუბეჭდია, თავისი ხალხის გალენწვით რო დაუდასტურებია, რადგან თუ რამეთუ ჟამსა პერობილებისა მორჩილი მაინც არა ყოფილა ქვეყანა ჩვენი, არც თუ სხვა ყოფილა, მომეტებული რისხვა მაინც ჩვენ დაგვტეხია, აღზევებული ჩვენთაგანისგანა, მომეტებული ერთგულებაც ესა ყოფილა, მომეტებული წარმატებაც ამას მოჰყოლია. ოღონდ ბედიც ჰო არ გაახარებს ბოლომდე არავისა, არცა ისა თუ ისინი გაუხარებია ბოლომდისა, ერთიც არა, შენ არაფერი გეტკინოს რაი, ერთი მათგანიც არ გაუხარებია, დამხობილა ან დაუმხიათ, მოუჟღეტნიათ იქვე თანმდგომნიცა მისნი და ეს ქვეყანაც ისევ აუკლიათ, ქვეყანა ესე, მბრძანებელი რო ეშვა მორჩილებაშიცა, აუკლიათ და როგორ აუკლიათ! ვაგლახ და ვაი!.. ძველბერძენთაგან ასე ყოფილა, რომაელთაგანაცა, მერეცა, მერეცა, დღესდღეობითა თუ აქამომდისაც არ გამოსტოვოთ, ხოლო იქით თუ რაი ყოფილა, დაბეჯითებით ჰო არა ვიცით, და თუ მაინც გვეცოდინება, ალბათ იგივე გვეცოდინებო, იქამდისაო, იმა დიად სახელმწიფომდისა, სიმწვანე ჩვენი, განსხვავებული, საიდანაც წამოგვყოლიაო; ბედისწერაც ეს არის ჩვენი, თუ გაგვიძლია, ამითი გაგვიძლია, ანდერძს თუ აგვიგებს, ესევე აგვიგებსო, ეს უცნაური, უცნაური უცნაურზედა, ჩვენი ნაშობი ჩვენვე რო გვლენავს და თუ დაემხო, აუცილებლად რო დაემხოზა, ჩვენვე მწარედ რო გვაზღვევინებენო. შაჰები ტახტზე აგვიყვანია, სულთანები აგვიყვანია, იმპერატორები აგვიყვანია, კიდეცა დაგ-

ვიმხია შაპებიცა თუ იმპერატორებიცა, აქედან შორსა, შორ-  
სა და შორსა, დაგვიმხია და ჩვენც დავმხობილვართ. აქაცა,  
ამ ჩვენს მიწაზეცა, პასუხი აქაც მოუთხოვიათ, ამა  
მიწაზე, ასეთად მწვანე, ასე ხასხასა, გასაკვირველად ხას-  
ხასა მიწაზე, აქ დაუღვრიათ მჩქეფარე სისხლი, მწვანეზე  
წუდენიათ, უჩქეფებიათო. — მოსთქვამდა მიქელი, არცთუ  
ტიხრი აგონდებოდა, არცთუ ამტიხვრელი, თუმცა იქ იდგა,  
ფეხი მიეზჯინა, მოვიდნენ და წამიყვანონო, ასე ერჩინა,  
აღარ უნდოდა გაკვეთილები, თუმცაღა ესეც გაკვეთილი გახ-  
ლდა, ოღონდ ამეებს აღარავინ ეკითხებოდა გამოცდებზედა,  
არც გაეგებოდა გამომცდელებს ამნაირადა, არც ევალებო-  
დათ, გაპონი იცოდნენ, გაპონი უნდა გამოეკითხათ. მიქელს  
უკვე დავიწყებოდა ბევრად უფრო სახელოვანნიცა სხვისნი,  
თავისი ქვეყნის ტრაგედიებში განლართულიყო, აღტაცბუ-  
ლიყო სიდიადის გამოშუქებითა, ჩათუთქულიყო სიავითა  
თუ სიმდაბლითა, ტრაგედია ჰო ყველაფერს მოიცავდა, ის-  
ტორიაც მოიცავდა სიდიადესა და სიმდაბლესა, ორივეს მო-  
იცავდა, აღვსილიყო ორივეთი, ყელამდის აღვსილიყო ერი,  
აღვსილიყო და ვათანგულიყო, დალეულიყო, დაწრეტილი-  
ყო, ვაგლახ და ვაიო; და ვინ უწყის თუ რამდენი ერი დაწ-  
რეტილიყო თუ გამქრალიყო, კიდევაც გამქრალიყო, რამ-  
დენის სიმწვანე გაცრეცილიყო, გაყვითლებულიყო, რამდე-  
ნის ფოთოლი ჩამოცვენილიყო, რამდენისა კიდევ ჩამოც-  
ვივოდა, რამდენს დაიტანდა ცივი ზამთარი, ყიამათი ზამთა-  
რი, რამდენიღა გაიზაფხულებდა...

თითქოს მიქელი პასუხს ელოდა, ვიღაცის პასუხსა-  
თითქოს არც ელოდა.

რაც უნდა იყოს, ლენტო მაინც არ ასდევნებია, თავისას  
ელოდა, თავის წილხვედრსა, ელოდა და გაუწყალდა გული,  
აღბათ აღარ მიჩივიანო, ბოლოს ესღა ჩაიდუდუნა, ჩაიდუ-  
დუნა თავისთვისა, ოღონდ პასუხი მიქელმა მიუგო:

— ხვალაც ამ თვისაა.. — ასე მიუგო, დაახანა და სიცილი  
მორთო, სიცილი იმისა, ნაკიანი წელი რო დასდგომოდათ,  
თორემ ამ თვისა აღარ იქნებოდა.

ლენტო ვერ მიუხვდა, შემდგარიყო ტრაპახის გუნებაზე:  
— ვერას გაბედავენ...



— მარტი რო წინ გედოსო... — უკვე შორიდან იქვე ითქვა და მოისმა შორიდანა, მორჩა აღარ ვამბობს დებოდა.

მარტი წინ იდო.

მიკურწულიყო ზამთარი მშრალადა, მშრალადვე დგებოდა მარტი, ოღონდ არავინ იცოდა თუ რას მოიმოქმედებდა მარტი, არა, არავინ იცოდა, ამიტომაც იმეორებდნენ ძველისძველ ნათქვამსა, იმეორებდნენ და ანდაზად ექციათ: მარტი რო წინ გედოს, ზამთარს ნურც აქებო და ნურც აძაგებო, — წინ იდო მარტი.

## VI

„...და სხვაი ანგელოზი მოვიდა და დადგა საკურთხეველსა ზედა, რომელსა აქუნდა სასაკუმეველე ოქროისაი და მიეცა მას საკუმეველი ფრიადი, რაითა მისცეს იგი ლოცვასა წმიდათასა...“

მარტი თუ წინ იდო, მანძილიცა მოკლდებოდა საექსტერნო გამოცდებამდისა, წარმატების იმედიცა მოკლდებოდა, იხრუკებოდა, ილეოდა თუ ჯერაც არ გამქრალიყო პირწმინდადა, ხალისი მაინც დალეულიყო, თან გადაჰყვებოდა იმედიცა. რაღაცა დაემართა თუ როგორღაც გაიხლართა, ვეღარ აჰყოლოდა მასწავლებელსა, ეს ვერ აჰყოლოდა, ვერ იკმარებდა გარჯაი იმისი, თუმცა მაინც მისდევდა საგანსა, მისდევდა და უჩიჩინებდა, ოღონდ უკვე მოღლილივითა თუ გულგატეხილივით უჩიჩინებდა. მერე ჰო სულაც დაეკარგა ერთხანსა და ეგება სულაც დამეკარგოსო, მასწავლებელიც გაიფიქრებდა, ნეტავი მართლაც დამეკარგოსო, არად ჩააგდებდა იმდენ გარჯასა, რა ვუყოთ მერეო, რამდენი შრომა ჩაყრილა წყალშია!.. მოწაფეც ჰო იგივეს ისურვებდა თუ მონინებებდა, იგივე სურვილით შეჰხედავდნენ ერსამანეთსა, ოღონდ ესაა, ჯერ მაინც ვერ გამოტეხილიყვნენ, რაღაცა პბოჭავდათ თუ ვიღაცა პბოჭავდათ, შეჰხედავდნენ, თითქოს ტუნებიც უნდა გაჰხსნანო, მაინც ჩაიკვნეტავდნენ ტუნსა, ტუნს ჩაიკვნეტავდნენ და თვალსაც დაჰხრიდნენ. ლენტო აქეთკენ ჩაჰყლაპავდა ნერწყვსა, ის იქითა, ჩაჰყლაპავდა და



ვერც ჩაჰყლაპავდა, ნეტავი როდის დამეხსნებოთ; ტავით... იყო ასე გაცდენებამდისა, გაცდენები გამოიგონა, მაინც ვერ წაუვიდა, ანთუ მიუბრუნდა მაინცათ, პო მიუბრუნდა: მე შენ გეტყვი, რამე შეცვლილიყო, — არაო, არაფერი, — დაფაც ისევ ისე ეკიდა, ხელსაწყოც ისევ ის ხელსაწყო ეხატა, თითქოს მას მერე არც წაუშლიათო, ხელსაწყო იგი, რითაც დაადგინეს დაეღექტროებულ სხეულთა ურთიერთმოქმედების კანონი, მხოლოდ ფორმულა გადაეშალათ, ფორმულა იგი, რაზედაც მაშინ მოიტეხა კისერი, რასაც თუ მოჰყვა მერე გაცდენანი. რაღა ფორმულა გადაეშალათ? ბარემ ხელსაწყოც გადაეშალათ!

და იჯდა შუშაბანდში.

დაფაც იქ ეკიდა.

პალმებიც იდგა იქვე, დაფასთანა, ერთი აქეთა, მეორე იქითა, მუხის კასრებით იდგა ცხადია, ცოტა ფერმკრთალი, ცოტა უღონო, ცოტა უიმედო ლენტოსავითა, მაინც იდგა, მაინც ეცინებოდა, პალმებსა ცხადია, ორივე პალმასა, საშინელი მხეცები რო ამოცვივოდნენ დაფაზედა, საშინელნი ღუნტოსათვისა, ამოცვივოდნენ უამრავნი თუ შემზარავნი კანონთა თუ ფორმულათა სახითა, ამოცვივდებოდნენ და შეჰკრავდნენ კამარასა იმა პალმებზედაცა, ვეფხთა მაგვარადა, ლომთა მაგვარადა; ესენი აქეთ შეჰკრავდნენ კამარასა, იმას იქით აიტანდა კანკალი, — და პალმებსაც ეცინებოდათ, ფერმკრთალ პალმებსა, გაცრეცილ პალმებსა.

ისევ ისე თუ ეცინებოდათ, — თითქოსათ, ითქმის, ოღონდ და რაო, რაც უნდა ითქვას, ლენტოს ასე ეჩვენებოდა.

იგვიანებდა მასწავლებელი, ანუ ასული იგი პროფესორ ბერთელისა.

წინკარი დედამისმა გაუღო, ჯერ იმან გაიკვირა, აშვილდა წარბები, სად იყავი თუ რაღამ მოგიყვანათ, — როგორღაც ასე აშვილდა წარბები, თქმით მხოლოდ ეს უთხრა, მოითმინეთ და გაეხლებათო.

საით წასულიყო თუ სად მოეთმინა, — ამდენი იცოდა; იცოდა ის პალმები, ის დაფა, ის ხელსაწყოც გაიხსენა, ზედ ეხატა და გაიხსენა, გაახსენდა დავალებაცა, ოღონდ ესაა და მხოლოდაც ესაა, სხვა ველარაფერი გაიხსენა, ველარცა



კანონიო, ვეღარცა ფორმულათ, ანთუ რათ, რაც ერთი, ის მეორეთ, ერთი შეწვი და მეორე ზედ შეაცხეთ, თუდა ინუგეშებდა თავსა, კარგი ანდაზაათ, მოიწონებდა და გულს გადააყოლებდა მცირე ხნობითა. მასწავლებელი იგვიანებდა, თუმცა არც ითქმის, იგვიანებდათ, აყოვნებდა განგებისადა, ეგება ცოტა რამ გაიხსენოსო, შეემზადოსო, განეწყოსო. ლენტოც ასე ვარაუდობდა, შეემზადებოდა, განეწყობდა, გახსენებისა რა მოგახსენო, აქ საქმე უზურში ვერ მოდიოდა, თუმცა ვითომდა რატომაც არათ: ხელსაწყო ესა-ტა, ბურთულები გამოყვანილიყო მკაფიოდა A და B ბურთულები, სხვა ნიშნებიც იჯდა თავთავის ადგილასა, — რად არ უნდა მოსულიყო უზურში?.. არ მოდიოდა და!..

ის მაინც შემოვიდა, სუსტი ქალიშვილი, ფერმკრთალი თავისი პალმებივითა, გამხდარი, ჩასლუტული, ეღვართვა-ლებიანი, — ეს იყო და ესა, ძალაც ეს გახლდა, გონიერება-ცა, სილამაზედაც ეს ითქმოდა თუ რამე ითქმოდა, თუ საამისოდაც ენას ვინმე დაასველებდა, შემოვიდა და მიესალ-მა თავის დაკვრითა, სხვა არაფერიო, არც არაფერიო, თუნ-დაც ბაგეც არ გაუხსნია, სულ თდნავადაც არ გაუხსნია. ეს აიზიდა, აიმართა ნელნელიადა, აიტოქა, სალამის სიტყვაც ამოიძახა რიხიანადა, მართალი კაცივითა. იმან ხელი ჩაიქ-ნია მოსხეპითა, მარცხენა ჩაიქნია, მარჯვენა მიმართა ნა-ხაზსა. ესეც უმაღვე დაემორჩილა, დაემორჩილა მარცხენა ხელსა, ჩაჯდა უმაღვე, მარჯვენას ვერა, ვერა და ვერ და-ემორჩილა, ვერ დასძრა კრინტი და პალმებმა ხითხითი მორ-თეს, ეს გაიღრიჯა, თითქოს პალმებს მიუგო ნიშნით. ის მიაჩერდა აუმღვრევლადა, თითქოს თუ ვერას მიმხვდარათ, გაჰხსნა ბაგეცა, თითქოს თუ კიდევაც უზურჩულებსო, თით-ქოს აქეზებსო, ნახაზს უწვევებს და აქეზებსო, აბა შენ იცი, აბა თუ როგორ გამოიჩენ თავსათ. ეს აიწურა, მეტი არაფერი, აიწურა და გაისუსა. პალმებმა სიცილი მორთეს, ერთადაც როდი, — ჯერ ერთი იცინოდა, მერე მეორეი, ენაცვლებოდ-ნენ ერთიმეორესა. იმან ცარცი აიღო, მასწავლებელმა რაღა თქმა უნდა, ანთუ ცარცი აიღო მეუფემ ჯუნგლებისა, ამოც-ვივდებოდნენ მხეცებიცა, ის შეიპყრობდა, დაიმორჩილებ-და, ათამაშებდა თავის ნებაზედა იმ თეთრი ნატეხითა, ცარ-



ცის ნატეხითა, მხოლოდ ამას ვერ ათამაშებდა, ვერ ვინიერა ვერანაირადა ეს ყოვლად უდგრეში, ბინადრებზე ბევრად უდგრეში; იმან ცარცი აიღო, გამოსახა პირველი ნიშანი. ამან დაიქნია თავი, ეგრეთ, გამახსენდაო, ვითომ რო გაახსენდაო, საგულდაგულოდ დაიქნია თავი, ისე რო პალმებს აარიდა თვალი. იმას იმედი მიეცა, შემდეგით, მოსთხოვა. მხრები აიწურა ამანა. აიწურა მაშინ იმან ტოლობის ნიშანი დასვა, დასვა და მიაჩერდა, მიაჩერდა და დაელოდა. ისევ აიწურა მხრები ამანა. აიწურა. აიწურა. მაშინ გაცხარდა ცარცი, ნაპერწკლები გაჰყარა დაფაზედა, გაჰყარა, გაჰყარა, გამოსახა ფორმული ელვის უსწრაფესადა და ძირს დავარდა. და ჩაჰქრა ნაპერწკლები და აღარცა ელავდა თვალეები და აღარც პალმებს ეცინებოდათ. იმან თითები შეიწმინდა, ცარციანი თითები. ამან ჯიბეში დაიწყო ფათური, ფანქარი უნდა ჰქონოდა, რვეული უნდა ჰქონოდა, იცოდა, არა ჰქონდა, ოღონდ უნდა ჰქონოდა და ეძებდა ამიტომა. დამდგარიყო წუთი უმძიმესი, არ ემსუბუქებოდა აქამდისაცა, ოღონდ ეს მაინც სულ სხვა რამ გახლდა, თუ გადალახავდა, თითქოს აღარა უჭირდა რაო, მხოლოდ თითქოსაო, მონვენებითაო; დამდგარიყო წუთი უმძიმესი და სუფვევდა დუმილი, ისეთი დუმილი, ფათური ისმოდა, ჯიბეში ფათური, ცარციანი თითების წმენდაც ისმოდა; დამდგარიყო წუთი უმძიმესი და ბევრი რამ უნდა მოჰყოლოდა იმა წუთსა, ბევრი რამაო, ოღონდ ყველას რო ჩამოვეხსნათ, დათხოვნა მაინც უნდა მოჰყოლოდა, ყველაფერი აქეთ მიდიოდა, ბოლობოლო ეს უნდა ყოფილიყო და ეთქვა ბარემდა, ეთქვა, წადიო, იმანაც ჰო უთხრა, — ელისომა, წადიო, უთხრა და ქვეყანა არ დაქეულა, უთხრას ამანაცა, უთხრას, წადიო, ალბათ ქვეყანა არც ამით დაიქევეა. ეს გაექცა, ლენტოი ცხადია, გაექცა და ისევ მობრუნდა, არ დაუთხოვნია და იმიტომ მობრუნდა, დაითხოვოს და აღარ მობრუნდება. ის სხვაა, იქ რო მიბრუნდა, აქ აღარ მობრუნდება, უთხრას წადიო. კიდევაც აპირებს, აპირებს თქმასა, დამდგარა წუთი უმძიმესი თუ თავდება წუთი იგი, აი აჰა, გააპობს ბაგესა, ანთუ რა ბაგესა, რაღაც ჭრილსა სიფრიფანასა, რაცა თუ როგორიცაა, გააპობს და ეტყვის, აი აჰა, აი აჰა:

— ძალა, რომლითაც ორი წერტილოვანი მუხტი ურთიერთმოქმედებს, პირდაპირპროპორციულია მუხტების დიდისა, უკუპროპორციულია მათს შორის მანძილის კვადრატისა და მიმართულია ამ მუხტების შემაერთებელი წრფის გასწვრივ. — ჰოდა აჰა, ეს წარმოსთქვა დაბალ ხმაზედა, ოღონდ მკაფიოდა, შთამბეჭდავადა, პედაგოგის ხელოვნებითა.

და მოთავედა იგი წუთი, წუთი გაუსაძლისი, გაუძლო და აათავა უღელტეხილი, რახან აათავა, ჩამოათავებდა კიდევაცა, არც ეს იქნებოდა ადვილი, რა ვუყოთ მერე, ჩამოათავებდა მაინც როგორმე, ჯერ აათავა და ამოისუნთქა:

— ჰო... — ასე გამოთქვა შვებითაცა და, ვითომდა რაო, გამახსენდაო, ამის ნიშნადაცა.

— გაიმეორეთ!..

გაიმეორა. გაიმეორა თუთიყუშვიტა, ისე ვერა, ვერც გაიმეორებდა ამგვარად დალაგებულ წინადადებასა.

— დაწერეთ!..

დაწერა. დაწერითაც დაწერა. საკვირველია, აქამდისაც მიპყვა.

მანამდე წაშალა იმანა, ამას თვალიც არ დაუხამხამებია, ისე დაწერა, ისე უშეცდომოდა, გაიმეორა უშეცდომოდა, ეგეც აღმართიო, გადასახედი უღელტეხილისაო, მერე თუ რა იქნებოდა, არც არაფერით, აქ მაინც არ უჭირდა, დაწერდა და გაიმეორებდა, დაწერდა და გაიმეორებდა, აღარაფერი შეეშლებოდა კეტიც რო გადაელეწათ თავზედა, არც არასოდეს დაივიწყებდა თუ სხვას აღარაფერს აუხსნიდნენ, დიახ, დიახო, თუ აღარაფერს მიუმატებდნენო, — ეს იყო ჭირი, ვაგლახი ეს გახლდა, ამას რო არ დააჯერებდნენო, ან რა თქმა უნდა, ანთუ რაღა განმარტებანიო. და მოსდევდა კანთნი კანთონსა, ფორმულა ფორმულასა, მოსდევდა და მოსდევდა, მოსდევდა და მოსდევდა უდასაბამოდა და აურაცხელადა, იტვიფრებოდა ერთი ამის ტვინზედა, მეორე შლიდა, ერთი მეორესა შლიდა, ბდღვნიდა, გლეჯდა, ფლეთდა, ანაკუწებდა თუ დღვებავდა, სრესდა თუ ჭყლეტდა, დამართებდა ათასგვარ ჭირსა და დარდუბალასა. არც ასე გახლდა თავდაპირველად, მერე და მერე დარია ხელი, ხელი დარია და ამო-



ილო ქვეშა-რალაც ილონა თავდასაღწევადა, ეგება ვასკრას, ეგება ეშველოს: ჯერ აგერ აი აათავა უღელტეხილად, დაიწყო სენა და გაიგო, ჩაებეჭდა, ჩაედულაბა ტვინშია, და აი აპაა, ჯდება ისევ თავის ადგილასა, ახალი გაკვეთილი იწყება, აპა, ისევ დაფასთანა დგას სუსტი ასული, ჩასლუტული ასული, ტერეფა გოგო, ლასტივით გოგოი, მასწავლებელი და მეტი არაფერი, არაფერი, გატაცებული თავისი ახსნითა, დგას და მეტყველებს, წერს და ხსნის, ხსნის და შლის, შლის და წერს, ფორმულებით აღავსებს დაფასა, წაშლის კვლავაცა, კვლავაც აღავსებს, იმეორებს და უმატებს, ძველსა თუ ახალს შეუფარდებს ერთიმეორესა, დაანაწევრებს და შეაერთებს, განმარტავს და კიდევ განმარტავს, კიდევდაკიდევ მონდომებითა, კიდევდაკიდევ დაბეჯითებითა; და აი აპაა, მაინც არაფერი გაეგება ამასა, რალაც ილონა, — ილონა მაშა, მაინც არ გაეგება, აღარ გაეგება აღარაფერი, დაფისა არ გაეგება, ახსნისა არ გაეგება, სხვა რამ გაეგება, სხვა რამეს შეუბოჭავს, დაუურვებია, დაუღვედია სხვასა, დაფა გაჰქცევია ამიტომაცა, ფორმულები აღრევია ამიტომაცა, სიტყვები აბურღვია თუ გაჰფანტვია ამიტომაცა, — ეს გოგო უნდა, გოგოდ უნდა, ეს ტერეფა, ეს ჩასლუტული, ლასტივით გოგოი, ეს უნდა, ესა, მეტი არაფერი. ასე არ იყო თავდაპირველადა, გოგო არ იყო ამისთვის გოგოდა, არ იყო და არც იქნებოდა, ასე ფუნჩნა რა გოგო იქნებოდა!.. იყო მხოლოდდა მასწავლებელი და კიდევაც გაეგებოდა, და კიდევაც დაისწავლიდა, ადვილადაც გაიმეორებდა, შესტრაბახებდა ელისოსაცა, საუცხოო რამ მასწავლებელი გამომადგაო, განა თუ მასწავლის, ტვინში მიბეჭდავსო, — ჰო, ჰო შესტრაბახებდა ელისოსაცაო, ჯერ რო ბეჭედი არ გამოეჩინა ელისოსა, ჯერ რო არ დამფრთხალიყო ლენტოი, კიდევ რო ათრობდა, აღავსებდა სიყვარულითა, როგორღაც უცნაური, ათრთოლებული სიყვარულითა. მაშინ რა უჭირდა, — გოგო გოგოდ ახლდა, მასწავლებელი მასწავლებლადა, — არ უჭირდა, არაფერი უჭირდა. მერელა აირია, მონასტერიო, იტყოდნენ ხოლმე, რაც აირია, აირია, — ეს აირია თუ აიფუტკნა, სხვა არავინა თუ სხვა არაფერი, ის ისევ ფუნჩნა ასულად დარჩა, ისევა მშრალ, ისევე ტერეფა ასულადა, ისევე ზომიერ და გულმოდგინე





— ჰა?! — თითქოს შეეჭვდა ლენტოიო, აიწია და ჩაჯდა, თითქოს აღარც ადგებო.

— დავამთავროთ!.. — იგივე გამოსთქვა და შევბითაც ამოისუნთქა პროფესორის ასულმა.

— ესეიგი?.. — იკითხა ლენტომა, იკითხა და თვითონვე მიუგო. — აღარ მოვიდღე?..

— არაღა!.. — უღმობელი იყო პასუხის პასუხი, ანთუ კითხვიანი პასუხის პასუხი.

— აღარა!.. — გაიმეორა ლენტომაცა და გაიღრიჯა უზროდა თუ სულელურადა.

— ვწუხვარ... — თანაუგრძნო მასწავლებელმა.

— არა... რათა... — კვლავაც უაზროდ გამოსთქვა ლენტომა.

— ჯერ არავისთვის მისწავლება, ასპირანტობა მასწავლებლობა არაა რა თქმა უნდა, პირველი შემთხვევა მომეცა, დავმარცხდი.

— პირველი მარცხი გამარჯვების საწინდარიო. — ანუ გეშა ლენტომა.

— სადაური ანდაზა?

— ნარდში იციან.

— ნარდს არა ვთამაშობ.

— ჰო... — ისევ გაიღრიჯა ლენტოი.

— ჰოდა დავმარცხდი.

— ჩემი ბრალია.

— მაინც მე დავმარცხდი.

— უკეთესი მოწაფე რო შეგხვედროდათ?..

— უკეთესსაცა ჰგავდით დასაწყისში.

— ჰო... — გაიბადრა ლენტოი.

— დიას!..

— ეგელა მრჩება ნუგეშად მის იმედისა დიდისათ, — ოდნავადაც ამოიოხრა ეგრე გაბადრულმა.

— რაღაც თუ მოხდა, ეგება ავადაცა ხართ, ექიმს ეჩვენეთ, ეგება გადაიღალეთ, დაისვენეთ, ძაღლონე აღდგება, უნუგეშო არაფერია.

— ისევ მიმიღებთ მერე?

— არა, მე აღარა... მე დავმარცხდი.



— ეგება?

— ხელახლა გვეცადა?

— ჰო, ჰო, დიახ...

— მე დავმარცხდი. ოღონდ მაინც ნუ შეფიქრიანდებით, მამაჩემი მოწადინებულა, სხვას გამოვიძებნით, უფრო გამოცდილსა, მოწაფეების მეტი რა გააჩნია!

— რა ვიცი...

— მე გარწმუნებთ. მე გემშვიდობებით.

— მშვიდობით. — ამთილულლულა ლენტომაცა, აკოკრებოდა ფერმკრთალი ღაწვებიცა, თთხა კბილებიც გადმოყარა, ვითომდა საამურ რამეს ისმენსო; სკამსაც წამოედო, გადაეღობა სკამი.

— ოღონდ შეიცადეთ ერთი წუთითა, — ისევ ასულმა ბრძანა, — შინ არის მამაჩემი, იმასაც მოვახსენებ. — და გაჰქრა ასული, სუსტი, მილუული, გაცრეცილი ასული, გაჰქრა ამისთა თვალთაგანა, ამის ცხოვრებიდან გაჰქრა, უეცრად მოვარდა, ააფორიაქა და გაჰქრა უეცრადვე, — ააფორიაქა!.. სასეიროც ეგ არის, რო ააფორიაქა, ვისაცთუ ვერავინ აეფორიაქებინა აქამდისა და ვერცთუ ამიერიდან ააფორიაქებდა ვინმესა, სასეიროც ეგ არის და გამოსაცნობიცა; რაც არის, არის, მთავარი ჭკუა მაინც დაეკარგა და რა ეშველებოდა, აღარ იცოდა, ანთუ პროფესორი რაღას უშველიდა, ვეღარ გაეგო, მასწავლებელს თუ შეუცვლიდა, მერე და რათ ვითომდა ლენტოსა, ლენტო ჰო არ გამოიცვლებოდა, — არ გამოიცვლებოდა და ვითომდა იმდენს რას შეეწეოდნენ გამოცვლილი მასწავლებლები? არც გამოიცვლებოდა და სხვა რამ საბაბიც გამოუჩნდებოდა, რახან გულისყური აღარა ჰყოფნიდა, რახან გონება ეფანტებოდა, რა ვუყოთ თუ სწყუროდა ატესტატი სიმწიფისა, სწყუროდა ცოტა არ იყოს გადამწიფებულ ახალგაზრდასა, სიმწიფის ატესტატი სწყუროდა ისე, ლამის სული ებუგებოდა, რა ვუყოთ მერე იოლადაც თუ არ მოიპოებოდა უდროუდროსა; არც იოლად მოიპოებოდა, არც იქნებოდა უიმისოდა, — არ იქნებოდა, გზა ვერ გაეკაფა უიმისოდა, ვერც გაიკაფავდა, ერთ საფეხურსაც ვერ აინაცვლებდა, ვერა, ვერ აინაცვლებდა, ისევ უნდა ეთრია აპარატები თუ ვეება შექურები უიმისოდა, ისევ უნდა აეს-



რულებინა ბრძანება ყოველთა, თითით მინიშნება ყოველ-  
 თა, განაფიქრი თუ ზრახვანი ყოველთა, თვითონ <sup>საგანდ: ურდუ</sup>  
 ეფიქრა უიმისოდა, მცირე ხელფასსა თუ შემოსავალს უნდა  
 დასჯერებოდა, ვერაფრით ვერ უნდა გაეხარებინა დაძმანი  
 უიმისოდა, ვერც გაეხარებინა, ვერც გაეძლო, ვერც შეემო-  
 სა, უიმისოდა, უიმისოდა, უიმისოდა, — რაოდენ შემძლე  
 ეგონა თავი, არც რა შესძლებია უიმისოდა. და გამშრალა  
 ყმაწვილ-კაცი, გამშრალა სინანულითა, დაკარგულის ამოგე-  
 ბა მოუნდომებია გამშრალ ყმაწვილსა, მეტიცა ყოფილა  
 წყურვილი, ოღონდ ეს მაინც მეტისმეტი ყოფილა. და იდგა,  
 ელოდა, დაჰყურებდა იგივე სკამსა, რომელსთუ წამოედო,  
 დაჰყურებდა გამშრალი და მწყურვალი, უმწყოდ დაჰყურებ-  
 და, უაზროდ დაჰყურებდა.

უაზროდათ, არა, — ჰო უაზროდა და ვერც მერე მოიკრი-  
 ბა დიდი რამ აზრი, პროფესორთან რომ იხმეს; ამან ჰო ვერ  
 მოიკრიბა და ვერა, ისიც ძალასიტანდა, დაღლილიყო თუ  
 გაბებრებულყო, ძლივს გამოსთქვამდა გამოსათქმელსა, მა-  
 ლიმაღლ შუბლზე ხელს გადაისვამდა, ოფლის ცვარს იწმენდ-  
 და თუ ბინდს იშორებდა გონებიდანა, არც რა შერჩენოდა  
 ძველი მხურვალეებისა, საიუბილეთ დღეებისა რალა თქმა  
 უნდა, ანთუ იმისა, იმა წუთებისა, სამონადირო საჭურველს  
 რთ ისხამდა და უწინასწარმეტყველებდა ლენტოსა, დიდი  
 რამ ხელოვანი დადგები, თუ გნებავს, დიდი მეცნიერიც გა-  
 მოხვალ, ოღონდ უნდა მოინდომოთ. იფ! კარგი რამ იყო,  
 არა? მხურვალეება არ შერჩენოდა ერთისიტყვითა, „მონდო-  
 მება“ მაინც შერჩენოდა: მასწავლებელი რას გიშველისო,  
 ვინც უნდა იყოს, როგორიც უნდა იყოს, რას შეგეწევა, შენ-  
 ვე თუ არ მოინდომეო, — შერჩენოდა და იმეორებდა დუ-  
 ნედა, უნდილადა, რამდენი ხელს გადაისვამდა შუბლზე-  
 და, იმდენი დუნედა, იმდენი უნდილადა. მაინც კეთილიო,  
 დასძენდა ამასაცა, იყოს შენი ნებისადათ, ვთხოვ ვინმესაო  
 ჩემს შევირდთაგანაო, ოღონდ მანამდე დაისვენეო, ცუდი არ  
 იქნება, ექიმსაც თუ ეჩვენებით, იმოგზაურეთ, იმოგზაურეთ.  
 იფ! კარგი რამ იყო, არა? მაგრამ ვაი, რომ არ ემოგზაურე-  
 ბოდა ლენტოსა. და აღარ უნდოდა, თვალი გაესწორებინა  
 პროფესორისთვისა. და არც დაეძებდა პროფესორი ბერ-



თელი იმის თვალსა, სჯეროდა ძალა თავისი სიტყვებისა, აღარ ინდომებდა ზემოქმედებას თვალისა თუ ხელისა. სხვათა სიტყვებისა და მათავრებულადაც თუ მიიწვევდა საუბარსა, მოკითხვას აბარებდა კოტესთანა, კოტე ბლოელთანა, თავის კეთილისმყოფელ რეჟისორთანა, მოკითხვასაც აბარებდა და ოდნავადაც წამოიწია, ხელი მაინც არ გაუწოდებია, ისევ შუბლს ისრესდა თუ ეფერებოდა თავისსავე შუბლსა. რაც უნდა იყოს, სხვას გამოგიძებნით, მაინც პო დაჰპირდა, შენვე უნდა მოინდომოთ, ასეც დაარიგა, და სხვა რა ელონა პროფესორ ბერთელსა, პროფესორი გახლდა, ღმერთი პო არა, — და თუნდაც ყოფილიყო ღმერთიცა, იგივეს ურჩევდა, ერთი არაკისა არ იყოს, კაცი რო იღრწობოდა და ღმერთს ევედრებოდა, მიშველეთ, ხელი გაანძრეთ და გიშველით, ჩამოსძახოდა ღმერთი. ამასაც თუ შეჰკვროდა ხელი, ახირებულად მოსდებოდა ნდომი ამის გოგოსი და იხრწობოდა, იხრწობოდა, ანთუ მიუბრუნდებოდა ისევ ელისოსა, ანთუ ვეღარ მიუბრუნდებოდა და იხრწობოდა, იხრწობოდა, — უძახე, ხელი გაანძრეთ, რჩევა ადვილია, ადვილია დარიგებანი და ღმერთსაც მეტი არ შესძლებია, სხვა ისეთი რა უნდა ყოფილიყო თუნდაც პროფესორი ბერთელი, რაც იყო, თუ როგორადაც იყო, წამოიქონრა უეცრად ლენტოი, მოერია წყურვილი საშინელებისა, მიწისძვრა მოუნდა, მოუნდა ხანძარი, დამბუკველი, წარღვნა მოუნდა მეორედ მოსვლისა, ანთუ რაც უნდა ყოფილიყო, ოღონდ ისეთი, გმინვას მოეცვა იქაობაი, განწირულთა გმინვასა, საყოველთაო განწირულთა, — ავი წყურვილი მოერია და ისე გაითანგა, თითქოს ამოჰქარდა სული უკანასკნელი, სუნთქვა უკანასკნელი. წამისა გახლდა განცდაი იგი, ანთუ განცდაც არ დაერქმეოდა, წამონთება თუ იყო წამიერი, ავი, უაზრო, გაუგებარი, რაც იყო, იყო, ჩაწყდა უმაღვედა, ვერც თვითონ აპყვა და არცრა აპყოლია, არცრა იგძნობოდა საბედისწერო, არცრა ირღვეოდა ქალაქშია, სუფევდა წესრიგი საოცარი, იდეალური, რო ინატრებდნენ, რო ქადაგებდნენ, სწორედ ისეთი, ისეთი საოცარი. მინარწარებდნენ ტროლეიბუსნი, ავტობუსნი, მიცურავდნენ მსუბუქი მანქანანი, ლაღადა, რხევითა, ნიავსაც გამოსაცემდნენ სულ მცირესა, მცირედად ირხეოდნენ ჭადარ-

ნიცა. უქმად ეყუდნენ მილიციელნი, საოცარი სიმშვიდე ეფი-  
 ნა ხალხსა, თითქოს არასოდეს ამღვრეულათ, არც ამღვრეულს  
 აიმღვრევათ, — ეს ხალხიო, ადამიანნიო, შენობანი მითუმე-  
 ტესადა, შენობანი ზვიადნი, მთანი ზვიადნი, შემოგარენი ქა-  
 ლაქისანი იდგნენ ურყევადა, ურყევ ბურჯებადა. ჰოდა ასეო,  
 არცრა აპყოლოდა, არცრა აპყვებოდაო, ამოოდაც აფეთქე-  
 ბულიყო თუნდაც წამიერადა. ვინ უწყის კიდევ რამდენი ასე-  
 ვე, აფეთქებულიყო, რამდენი აეტანა შურსა თუ მრისხანე-  
 ბასა, წამი რა არის, გაუნელებლადაც აეტანა, — აეტანა და  
 აეტანა, არცრა ყოფილა შური თუ რისხვა იმედდამსხვრე-  
 ულთა, მრისხანება არაფერი ყოფილა იმათი, ოღონდ ძლი-  
 ერთა შური ყოფილა საშინელი, ოღონდაო და ოღონდაცაო,  
 შური ძლიერთა, მტაცებელთა, ბევრჯერაც რო დაუქცევია  
 თბილის-ქალაქი, დიდებული ქალაქი, დიდებული და მშვე-  
 ნიერი, — დაიქადოს ყველამ თავისი, ინეტაროს ყველამ თავი-  
 სითათ, ლენტოსი ეს არის, ამითი ანთებულა თუ ანთებულა,  
 თუ ანთება, ისუც ამისგანა, ამისგანვე გათანგულა, აქ უნდა  
 ადგილი, მოსაკიდებელი, ამის ჭრჭოლას აუტანია, სამკვიდ-  
 რო აქ უნდა და, რო ვერა ჰპოვებს, სულის კაწკაწიც ამას  
 მოჰყოლია, დაბნეულებაც ამისგანაა, რო ვერა ჰპოვებს, რო  
 ვერა ჰპოვებს... თორემ რაო, ვითომ რაო ი ფუნჩა გოგოი...

## VII

„...და ერთმან მათგანმან მრქვა მე: ნუ სტირ...“

იქავე იცოდა, ვერ აღასრულებდა პროფესორის რჩევა-  
 დარიგებასა, ოღონდ მიიტანდა დანაბარებს მაინცა, უკეთუ  
 მოკითხვას გადასცემდა კოტე ბლოელსა, ადვილი იყო, გა-  
 დასცემდა რალა თქმა უნდა, მაგრამ ვერ იქნა, ვერ მოუხერ-  
 ხდა, ესეც გაუჭირდა, ასე უბრალო რამეც გაუჭირდა, დარ-  
 ლვეულიყო, დაშლილიყო, დაფუტკნულიყო და თუ ერთი  
 დაიფუტკნა ადამიანი, ველარასოდეს აეწყობათ, მაინც მოკი-  
 თხვაც ვერ გადაეცათ და მერე როგორაო, ცისმარია დღე  
 ერთად რო იყვნენო, — მიდი და ჰკითხე, ანთუ ვითომ რა  
 საკითხავია, იყვნენო და იყვნენ, შედგადიოდნენ ერთადა და  
 ერთდროულადა, ანთუ ისხდნენ, ისხდნენ ერთადა, ისხდნენ

და ელოდნენ. ერთადაც მიადგებოდნენ, ვთქვათ თუ ერთ შე-  
ნობასა, ერთადაც შევიდოდნენ და ერთადაც დაბორცდებოდ-  
ნენ, რეჟისორი თავისასა ბრძანებდა, რეჟისორით, ვთქვათ  
ტე ბლოელით, ოპერატორი — თავისასა, ოპერატორით, ოლ-  
ინდ ლენტო არა რაღა თქმა უნდა, ტექსტის ავტორი — კი-  
დევ თავისასა, ყველა ბრძანებდა და ეს ერთი ასრულებდა,  
ლენტო ასრულებდა ყველა ბრძანებასა, ანთუ დაათრევდა  
აპარატებსა აღმა თუ დაღმა, დაათრევდა ვეება შუქურებსაცა  
აღმა-დაღმაცა, ვესტიბულებსა თუ დერეფნებშიაცა, დარბა-  
ზებსა და ლაბორატორიებშიცა, დაათრევდა გაბეზრებული.  
ბრძანებდნენ ისინიცა გაბეზრებულნი თუ გულგაწყალებულ-  
ნი, საქმე რო ვერ აეწყობოდა, გაემზადებოდნენ და უარიც  
ითქმოდა, ანთუ მკაცრი, ანთუ მსგავსი თხოვნისა, ცოტა  
გვაცალეთო, რაღაცა გვაკლიათ, ვიღაცა გვაკლიათ, აცდიდ-  
ნენ ესენიცა, გაემზადებოდნენ და აცდიდნენ, აცდიდნენ და  
მაინც რაღაცას მოისაკლისებდნენ, — ეს ისინი, ამათ ვერ  
დაეწყოთ, თორემ მოისაკლისებდნენ ესენიცა, ანთუ ვინმე-  
სათ, ანთუ რამესათ, ყოველშემთხვევაში ჯერ იმათ აკლდა,  
ესენი ბუზღუნებდნენ, ანთუ ეპასუხებოდნენ, ეპასუხებოდ-  
ნენ გაგულსებული თავაზიანობითა, ანთუ გარბოდნენ სად-  
მე თუ საითმე, — ვთქვათ იმ ხანებში, ქუჩის გადაღმა, ვე-  
ება დარბაზში, გარბოდა რეჟისორი, ოპერატორი მიჰყვებო-  
და, მერელა ლენტოი, რაც შეეხება ტექსტის ავტორსა თუ  
სცენარისტსა, ანთუ წინ მოექცეოდა, ანთუ ჩამორჩებოდა,  
ანთუ სულაც გადაიკარგებოდა, ეს სამნი მაინც ჩამოსხდე-  
ბოდნენ იმა დარბაზშია, სვამდნენ „ტარზუნასა“, ციცქნიდ-  
ნენ ხაჭაპურსა და ბუზღუნებდნენ, ორნი ბუზღუნებდნენ,  
რეჟისორი და ოპერატორი, ლენტო არათ რაღა თქმა უნდა,  
ბუზღუნის ნება რო მისცემოდა, უნდა ჰყოლოდა ერთი ხელ-  
ქვეითი მაინცა, — არცა ჰყავდა და არც ეყოლებოდა, ისე  
ბრუნავდა იმისი სარგო წუთისოფელი; ანთუ ვითომ რა  
ებუზღუნა? აიტანეთ, — აიტანდა, გაიტანეთ, — გაიტანდა,  
წამოიღეთ, — წამოიღებდა, მეტი არცრა ეკითხებოდა, არცა  
კითხულობდა, ისე, თავისთავად თუ გამოარჩევდა თუ რა  
მომხდარიყო, თუ რას ელოდნენ; გამოარჩევდა, ახალი საკ-  
ვლეო დაწესებულება რო მოეწყოთ, რიღაცის ფილიალი თუ

სულაც ინსტიტუტი, რაღაც ახალს რო ეყრებოდა საფუძველი, რაღაც ახალსა თუ დიდმნიშვნელოვანსა, მოსკოველი რო გახლდა კიდევ ერთი ლაბორატორია, მოსათავებელი თუ რაღაც პატარა დეტალი აკლდა, სულ პატარა, პატარა, მეტი არაფერი, იმასაც მოარგებდნენ და მსგავსი რაიმე არ იქნებოდა თურმე არსადა, არსად ამა ქვეყანაზედა, რო უნდა გაეხსნათ და გახსნას რო უნდა დასწრებოდა წარმომადგენელი მოსკოვისა და რო უფროსი ამა მომავალი საოცრებისა უკვე სოხუმს გაფრენილიყო მოსკოველი წარმომადგენლის შესახვედრადა თუ შესაგებებლად, — ამდენ რამეს გამოარჩევდა, იმა უფროსთა, თავის უფროსთა ბუზღუნდიანა, გამოარჩევდა და იყო თავისთვისა, არც აჰყვებოდა იმათ ბუზღუნსა; იყო და ისხდნენ, წრუპავდნენ „ტარხუნასა“, ციცქნიდნენ გამხმარ ხაჭაპურსა, მეტი არაფერი იქ არ გააჩნდათ, არც არავინ მოსჩანდა, იყო დარბაზი, ვეება დარბაზი, ატაცებული სვეტებითა, ლითონ-პლასტმასის უამრავი მაგიდითა, უამრავივე ხრიგინა ღკამითა, იმავე ლითონ-პლასტმასისათ რაღა თქმა უნდა, სადღაც დახლიც მიკარგულიყო ხილის წველების ჩამშრალი თასებითა, თნიაურისა და გურულის ჭედურობანიც მიკარგულიყო ვეება სვეტებზედა, ვეება ფანჯრების შუქშია, უკეთუ უკედლო დარბაზშია, შუშის დარბაზშია. ერთ რამედა ღირდა სახინკლისათვისა, ღირდა და რათ, მაგრამ რათ, რათ და არათ, ცდებოდა დარბაზი „ტარხუნისა“ და ხაჭაპურისთვისა, ისიც გამხმარი ხაჭაპურისთვისა, ციცქნა ყველი რო დაბოსკოდა პურსა, ვითომდა რათ, ხაჭაპურიათ; ჰოდა წრუპავდნენ ისინიცა, ციცქნიდნენ ისინიცა და თუ მოინდომებდა მოკითხვასაც ადვილად გადასცემდა, მოკითხვასა პროფესორისა, გადასცემდა რაღა თქმა უნდა, ოღონდ ამას ისიც მოჰყვებოდა, — დამითხოვალ პროფესორის ასუღმათ, მოჰყვებოდა უცილობლად, ეს არ უნდოდა, ეს აღარ უნდოდა, ამიტომაც აეკრა პირი.

პირიც აეკრა და ცხვირიც ჩამოეშვა, ცხვირიც ჩამოეშვა და თავიც ჩაეჭინდრა. კოტე ლოდინით რო გაბეზრებულიყო, ლენტოზებდა იყრიდა ჯავრსა: ე შენ რაღათ, ემანდ შენ რაღას მოჭმუნულხართ, ასწიე თავი, წარბი გაჰხსენით. თავს ასწევდა ისიცა, წარბს ვერ გახსნიდა, ოდენ უხეიროდ გაიდ-



რიჯებოდა, ერთს გაიდრიჯებოდა და მყისვე დაუვარდნიდა და თავი, ლამის ცხვირი დაენაყა მაგიდაზედა. ჰო ეგრეთ, შენს ცხვირზე ამოიყარე ჯავრით, — იღიმოდა თუ ვალიმებასა ცდილობდა კოტეცა, — კაცმა შეიძლება თავიც მოიკლას, ოღონდ ცხვირს არ დაინაყავს, ეს ისე მწარეა, ისე საშინელი განაჩენია, თვითმკვლელობაზე საშინელიაო. ცხვირის დანაყვა რთ მიესაჯათ სოკრატესთვისა, არა მკონია, შეესრულებინათ, თვითმკვლელობა რთ მიუსაჯეს, ვითომც აქ არაფერიათ, დასცინა მსაჯულთა და აღისრულა განაჩენი მათი. მაშ აღსასრული უფრო ადვილი ყოფილათ ან ადვილი თუ იყო მხოლოდ მაშინა, როცა არ იცოდნენ, სად იყვნენ და სად მიდიოდნენ. ხოლო თუ ვიცით, სადა ვართ და საით მივდივართ თუ დაკარგულა სიხარული სიკვდილისა თუ გამწარებულა სიკვდილი, ცხვირის დანაყვა მაინც უფრო მწარე გამოდის, ამისთვის ველარ წაუჭარბებია. ჰოდა ასწიე თავი, ასწიე და გამაგრდი, კასალკლდევიდი, უქონელი კაცი ქვაზე მაგარიათ, სხვა რა დარჩენია, სხვა რიღათა ვაუძლებს წუთისოფლის ჭაპანწყვეტასათ, ხელი თუ შევშლია, ეგ ვითომ რა არის, — ყოველთვის შეგეშლება ხელი, ყველასაც ეშლება ხელი, ყველასა, ყველასა, გამონაკლისი არავინ გვეტონოს, მაგრამ მაინც არავინ იშლის უღურსა, ყველა თავისასა ცდილობს, ნემსის ყუნწში გაძრომასა ცდილობს ყველაი, ყველა მიიწევს, მიიწევს ვაივაგლახითა, რაც უნდა იყოს მაინც მიიწევს, მაინც შემოგვცინებს, არ გვეტონოს გული უცინისო, სიცილიც ვაივაგლახისაა, ტირილია, მშრალი, უცრემლო, მაინც სიცილი უკეთესია, ვაივაგლახისაც რთ იყოს. შენ ემანდ ცხვირი ნუ ჩამოგიშვიათ. შენც შენსას ეცადე, რაც არის ეს არის, რაც არის მცდელობაა, აზრიც ეს არის, შინაარსიცა, მიზანიცა უმიზნობაცა თუ უაზრობაცა, რაც უნდა იყოს გაადვილება ესაა ცხოვრებისა, ეცადე და გაიადვილე, ეცადე და მიატანე იქამდისა, ეპა, იქამდისა, სადამდისაც მივწვდენია თვალიო, მიატანე შენს ნდომამდისა, ეცადე და მიატანე, ეცადე და ეცადე, ეცადე და ეცადე, ჰო ეცადე, სხვა რათ თუ მიატან ჰო არა გგონია, მართლაც მიეწევი რაიმესა, მართლაც რაიმე დაგხვდება იქაო. შენ ეცადე, ეცადე, ემანდ ცხვირი ნუ ჩა-



მოგიშვია, მტერნი არ შეგვიბრალევენ ტირილითა და ვინაა  
 თაო. მე ჰო მე გგონივარ, დიდი რამეც ნუ გგონივარ, მსხმამა  
 ლოდ ეგაა, ცხვირჩამოშვებული არ გინახივარ, მეტი არაფე-  
 რი, მეტი არაფერი, მომეტებულად ნუ წარმომიდგენო, წუ-  
 თით შეიძლება მეც რამე დამემართოს, სიმძიმემ დამზიდოს  
 თუ წამაფორნილოს, მაგრამ წუთისა იქნება ესა, ოდენ წუ-  
 თისა, წუთით ყველაფერი შეიძლება, წუთის მერე არა, აღა-  
 რა, წუთის მერე კატასტროფააო. ისევ იქა ვარო, მე ჰო მე  
 გგონივარ, შენ ჰო ჩემი გშურს, მაგრამ იცი, რა ცეცხლი  
 მიკიდია, ეთიმ გურჯისა არ იყოს, წყალში ვდგავარ, ცეცხლი  
 მიკიდიაო. მოიცა, მოიცა, შენ რაო, ის არ გეჭაშნიკება, ჩემი  
 გშურსმეთქი, რომ გეუბნები? ეგ არაფერიო, ნდომა და შუ-  
 რი ვის გაუყვია, თუ გაუყვია, ზრდილობის გულისთვისა,  
 ნდომაც შურია თავაზიანი. შენ ის იცოდე, სადაც უნდა იყ-  
 ვე, ვერ გაექცევი გასაჭირსა, სადაც უნდა მოხვდე, გასაჭირს  
 უნდა დააღწიო თავი, დააღწიო და ისევ დააღწიო, ისევა და  
 ისევა, რაც გაგაჩნია, იგივე გექნება, რაც მოგიპოვებია, იგი-  
 ვეს მოიპოვებ, რაც ესაა, ის ისაა, რაც ისაა, ის ესაა, ესაა  
 და ესაო, შენ ემანდ ცხვირი ნუ ჩამოგიშვიაო. — ასე წყრე-  
 ბოდა თუ ასე ბუზღუნებდა კოტეი უსაქმურობითა და მო-  
 ლოდინით ვაბეზრებული, წრუპავდა „ტარხუნასა“, ციცქნიდა  
 გამხმარ საჭაპურსა და ლენტოზე იყრიდა გულისბუხარსა,  
 ხოლო შუაბოძიდან გადასცქეროდა ნაჭედობა შიშველი ქა-  
 ლისა, გადასცქეროდა სიმშველე იგი, მიჩქმალული აქნობა-  
 მდისა ფერწერაშიცა, ქანდაკებაშიცა, მუსიკაშიცა, ყველგან  
 მიჩქმალული თუ აკრძალული, ჭედურობამ რო შემოაპარა...

თუმცა ერიჰაა, საიდან სადაო, საით გადაჰქნევს, საით  
 გვეწევა?.. უმჯობესია ლენტოს მივხედოთ, კოტესაცა რაღა  
 თქმა უნდა, თპერატორსაცა, ისიც ჰო იქვე დასკუპებულიყო,  
 ოლონდ მდუმარებდა, არცრას ამბობდა, არცვის უსმენდა,  
 გამოუსადეგად მიაჩნდა ნათქვამი კოტესი, ქადაგება კოტესი,  
 უსტვენდა თავისთვისა, ოდნავ უსტვენდა თუ ფსუტუნებდა,  
 იხსენებდა ვინ უწყის სადაურ სიმღერასა, რადიოთი გაგო-  
 ნილ სიმღერასა. სამაგიეროდ ლენტოს ეს არ ესმოდა, ეს  
 სტვენა თუ ფსუტუნი, ეს საიდღანდაც გაგონილი, მოვარდ-  
 ნილი საიდღანდაცა, ქარის მოტანილი, ეს გაეგებოდა, უაზ-





რობა რო იყო დაფარვა რაიმესი, მითუმეტეს მოკრძალებსა, განხეთქილებისა, ყოველივესი, ყოველივესი. ჰოდა მოკითხვაც გადასცა, დათხოვნის ამბავიცა, მე ვტყუოდით, ასეც დასძინა, სიკეთე ვერ შევიშვნიეთ. და მოიმართა, აქმალა საღერღელი ლაპარაკისა, თვითკიცხვის ხასიათზე დამდგარიყო, სინანულს მისცემოდა, აშლილიყო სინანულითა, — რა ვუყოთ თუ წრუპავდნენ „ტარხუნასა“, რა ვუყოთ თუ ციციქნიდნენ გამხმარ ხაჭაპურსა, მაინც გამოდიოდა ლაპარაკი, კოტეს დიდაქტიკა თუ შთამავთნებელი ქადაგებაც გამოდიოდა, სინანულიცა ლენტოსი გამოდიოდაო და გამოვიდოდა, ლაპარაკი გამოვიდოდა, თლონდ საქმეს თუ ეშველებოდა, აი, რა იყო საკითხავი და თავსატეხი. ამა საფიქრალს თუ მიეცა კოტეი, დადუმება რო ამჯობინა ბოლოსდაბოლოსა, მოლოდინის უამურობაც რო გაუქარწყლდა, ყურადღებასაც აღარ აქცევდა თუ რას წამოვარდებოდა თპერატორი, იქით, იმა მომავალი საოცრებისა თუ უკვე საოცრების სადარბაზოსთან რო შექუნდებოდა ხალხი მაგრამ ეს იყო ხალხი, ქუნაში მოარული. უამრავი ხალხი, მოულოდნელად რო გაიჭედებოდა თუ გაიხვლანჯებოდა, ხან აქა, ხან იქა, იმა სადარბაზოსთანაცა რალა თქმა უნდა, გაიხვლანჯებოდა ყველგანა და იქაცა ცხადია, მხოლოდ ეს გახლდა, სხვა არაფერი, ზეიმი ჯერ არ დაწყებულყო, არც დაიწყებოდა უამათოდა, თუ დაიწყებოდა, ეგეც არაფერი, მივიდოდნენ და გაიმეორებდნენ კინოაპარატის წინა, მაშ რო, როგორაო, როცა ასე მძვინვარებს წყურვილი უკვდავებისაო. ჰოდა არცა ღირდა შიში საამისოდა, რა ვუყოთ თუ წამოვარდებოდა თპერატორი, კოტეს თითქოს აღარც ახსოვდა, ლენტოს სულაც აღარა, მოსთქვამდა თუ მონანიებდა თავისასა, ამ სურვილმა თუ ნდომამ სულმთლანად ამომთოთქაო, აღარც აღარაფერი მინდაო, რაცა ვარ, ესა ვარ, ასე გავათრევ წუთისოფელსაო. ამასაც თავისი პასუხი უნდოდა, პასუხი კოტესი, მაგრამ რო აღარ დასცაღდა კოტესა? სად იყო სად არა, შემოეყუდა ბეკლარ კრანაშვილი და გათავდა გულითადი საუბარიცა, გათავდა უადგილო ადგილასა, როცა დაღებულყო სულის უფსკრულები და გადაჩხვას აღარა უკლდა რაი, ყველაფერი ზედმეტიამ ამ დროსაო. ყველა ზედმეტიამ, ვინც უნდა იყო-



სო, თუ ვერ აიცილებ, ხელს დაგრევეს სიძულვილი, ვარე სიძულვილით. ასეაო და იქ რაღად იქნებოდა ირადა, — სიძულვილივე წამოვარდა მყისვე, წამოვარდა და აღიმართა მძლეთამძლე სვეტადა, მითუმეტეს რო ბეგლარი ის გახლდა, ის მაღალი ყმაწვილ-კაცი, ლამის მაღალი ლენტოზედა, სახინკლე „თბილისში“ რო ახირებულყო, ვინ ლენტოაო, რა ლენტოაო. აქ სახინკლე აღარ იყო და „ტარხუნა“ შეუკვეთეს იმისთვისაცა, ხაჭაპურიცა, რა ვუყოთ თუ გამხმარი ხაჭაპური, ან შეუკვეთესო, სიტყვის მასალაა მხოლოდდა, თვითმთმსახურეობა რო გასულა მოწონებაშია, ოღონდ აქ მთავარი ისაა, კოტემა სთხოვა ლენტოსა, ვუმაჰბინძლოთო ანუ შენ მიართვიო და იმანაც მოართვა, მოართვა, ოღონდ ვაი იმ მორთმევასა, — სიძულვილს რაღა მომეტება უნდოდა ნეტავი?

აღარ უნდოდა, მაგრამ ვაი, რომ ემატებოდა და ემატებოდა, უბრალო რამითაც ემატებოდა: ასე მითხრესო, ბეგლარი ამბობდა, ვაფეში არისო, კაფე მითხრეს, სახინკლეებში დაგეძებდით, ლამის სახინკლე „თბილისამდის“ ვუწიეთ, წრუბნიდა „ტარხუნასა“ და ამბობდა ისე, ვითომდა რაო, არც არაფერიაო, ვითომც წამწამი ჩამოვარდნიაო. სხვა ვინმე სიცილით იტყოდა უთუოდა, ვინმე ეჭვითა, რა მომსვლიათ, — თუ არც გეცინება, არც გეფიქრება, რა ჯურის რამ გამოსულხარო, — ეს უკვე ლენტოს რისხვისა გახლდა, გრენდა ტუნებსა, სიტყვები ესე მოსდგომოდა ენის წვერზედა. ეს კიდევ არაფერი, საქმე მაქვს შენთანაო, რაღა თქმა უნდა კოტეს ეუბნებოდა ბეგლარი, ოღონდ ისე ეუბნებოდა, ესენი უნდა გაგვეცალონო. თპერატორი არც ამას უსმენდა, არც გამცლელი იყო, ვიდრე მოზეიმენი არ მოჯარდებოდნენ მოპირდაპირე სადარბაზოსთანა, ლენტო გაეცლებოდა სხვა შემთხვევაშია, უბრდელობას მიუტევებდა დიდსულთვანადა, ვინც უნდა ყოფილიყო მიუტევებდა, მიუტევებდა ამასაცა, პო ამასაცა, ოღონდ მაშინ არა, აღარავის აღარაფერს მიუტევებდა, წამოქონრილიყო დაუთმობელი სული, წამოკორკოტებულიყო, ასე რო ჩასთუთქოდა ბოლოხანებშია. სახეზეც დაეტყო, გაგრეხილ ტუნებზე, მოქუშულ წარბებზეც დაეტყო აღბათა, ბეგლარმა დასთმო, ჩაიწონა კოტესკენა და წა-



მოიწყო ჩურჩული საიდუმლო ხმითა, ხმითა ფრთხილად  
 მოსარიდალითა. თუშცა აღარც ითქმოდა სასაიდუმლო  
 ხმა დაყრილიყო, ხმა გაკარდნილიყო, გაკარდნილიყო ორ-  
 ნაირადა, ორი ხმა შეჰბმოდა ერთიმეორესა, ერთს ჰო იქაე  
 იმეორებდნენ, სახინკლე „თბილისშია“, მარტში გადმოიტა-  
 ნენ დეკემბრის ზეიმსაო, ოცდაერთი დეკემბრისაო, მეორეც  
 უცებ მოვარდნილიყო, რის ზეიმსაო, რა ზეიმსაო, ბრძა-  
 ნება გამოვა, დაანგრევენ ფარაჯიანის ძეგლებსაო, დაანგ-  
 რევენ ისევე მხურვალედა, რა მხურვალეებითაც აუგიათო-  
 ასევე ყოფილა, ასევე უვლია ისტორიას ადაბობიდანა, ასევე  
 მოჰყოლია გმობა გმობასა, უარყოფა უარყოფასა, უარყოფა  
 თვით დიდებისაცა, ყალბი დიდებისაცა, ჭეშმარიტი დიდე-  
 ბისაცა, ამაზე აშლილან, ამაზე შესევნიან ერთიმეორესა ან  
 ერთნი შესევნიან, უყლექითათ მეორენით, უყლექითათ უღმთ-  
 ბელადა. მაგალითი უამრავი ყოფილა, წარსულისად თქმუ-  
 ლი, ოდენ წარსულისა როდი ყოფილა, კაცთა ყინი თუ კაც-  
 თა ვნება, მარადისის სათამაშო ყოფილა ანუ ყოფილა თუ  
 არა ყოფილა, კვლავაც აღძრულიყო ვნებაი იგი უარყოფისაი  
 და აეშალა წვრილი ვნებანი. იმავე ვნებას აჰყოლოდა ბევ-  
 ლარიცა რაღა თქმა უნდა, ოღონდ ამჯერად განა დავობდა,  
 ზეიმი იქნება თუ ნგრევა იქნებაო, — არა, მხოლოდ ამასა  
 სთხოვდა კოტეცა, ეგება გადაიღო თუ რა ამბავია მშრალ  
 კუნძულზედა, ფარაჯიანის ძეგლთანა, რა თავყრილობაა ხალ-  
 ხისა, რა მოლოდინი, ეგება გადაიღო, გავუგზავნოთ, სადაც  
 ჯერ არს, ეგება ყურადიღონ, ეგება გადასწყვიტონ ისე, ხალხს  
 როგორცა სურს, თორემ ყველაფერი ხალხის ნებაა და  
 თვით გადასწყვეტს ხალხი თავის ნებისადაო. ასე დაასკვნი-  
 და ბეგლარი, ასე ესწავლებინათ, სჯეროდა ასე, იმეორებდა  
 დარწმუნებითა. ანდაზადა თქმულა, ხალხი ქვევრია, რასაც  
 ჩასძახებ, ამოგძახებს იმავესაო, ოღონდ ეს ანდაზა აღარ  
 შეჰქონდათ კრებულებში ანდაზებისა, სამაგიეროდ ყველგანა  
 სწერდნენ, ყველგან ამბობდნენ, იმეორებდნენ მოწიწებითა,  
 როგორც ხალხსა სურს, ისე არის ყველაფერიო, —ჰოდა ვა-  
 უწყითო ასე თვალსაჩინოდა, კინოფირი რო არის, ვაუწყით  
 თუ როგორა სურს ხალხსაო.

გადავიღოთო, ბევრსაც აღარ დაფიქრებულა კოტეცი, მოს-

კოვს ვიყავი იმ დღეებში, დაკრძალვა გადავიღე, ამასაც ვა-  
დავიღებო. ოპერატორსაც იქვე მიმართა, გადაიღეო, <sup>კაქიძის</sup> <sup>სამხარეთის</sup>  
ბათ გვეშველება დღეს მაინცა, მერე იქ წადიო.

ბრძანება იქნებო, იკითხა ოპერატორმა, ლამის ფსუ-  
ტუნიც არ შეუწყვეტია, ისე იკითხა.

რა ბრძანებო.

— რა ბრძანებაცაა, რითაც დავდივართ, რასაც ვასრუ-  
ლებო.

— რანაირად იქნება?!

— მაშ მე არა ვარ იქ წამსვლელი.

— არა?!

— არა, ცხადია!..

— არა?!

— ჰო, არა!..

— რა გვარი ხარ, ბიჭო?!

— ჯერ ერთი მე ბიჭი არა ვარ...

— რა გვარისა ხარმეთქი, რა გვარისა?!

— გვარი რა შუაშია?!

— გვარია შუაში, ყველაფერი გვარია...

ითქვა ისე, შეიბმებიან ალბათაო, იფიქრებდა ადამიანი,  
მაგრამ არაო, აღარ აპყოლია ოპერატორი, შებრუნდა სკამ-  
ზედა, ზურგი შეაქცია კვლავაც ფსუტუნითა, იმავე თუ მსგავ-  
სივე, საიდანღაც გაგონილი სიმღერის ფსუტუნითა, სამა-  
გიეროდ ბეგლარი აპყვა ანუ ბეგლარმა აიყოლია, დაკრძალვა  
თუ გადაგიღია, რატომ არ უჩვენებ, რატომ არ გამოიტან  
ეკრანებზეო, აი, ამით აიყოლია. კაი გვარიანი სადავო გახ-  
ლდა, მაშ რაო, ბეგლარს ვერ გაეგო თუ რატომ არ გამოე-  
ტანათ, კოტეს ვერ აეხსნა, რო არაფერი ეკითხებოდა, ამის  
ნებისად არაფერი იყო, არაფერი, სულ უბრალო ფირიც  
აღარ იყო ამის ნებისადა, გადაიღებდა, ჩააბარებდა, მორჩა  
და გათავდა, კინოდოკუმენტალისტი რა არის, თვით ხელო-  
ვანი, დიდი ხელოვანიც აღარ იყო თავის ნებისადა და წესი  
ესე თვით იმან დასდო, იმასაც უწია, თვით იმაზედაც იძია  
შური. და დავობდნენ, ცხარობდნენ, აშკვებულიყო კამათის  
ჟინი, დიდხანაია ჩათუთქული, ჩანავლებული, აშკვებულიყო  
თუ აეწყვიტა, აზრი აზრს შეკბმოდა თუ აზრი უაზრობასა,



გაგება გაგებასა თუ გაგება გაუგებრობასა, გონიერება გონიერებასა და გონიერება უგუნურებასა სულერთია, უკამათოდ აღარავის ეთანხმებოდნენ, აღარაფერს ეთანხმებოდნენ უკამათოდა. ახალგაზრდობამ დაიქადა, ეს ჩვენა ვართო, დაიქადა და იქადოდა, იქადოდა და ჰკიცხავდა მთლად უფროსებსაცა რალა თქმა უნდა, სულ ოდნავ უფროსებსაცა, უფროსებსა ორიოდე წლითა, — ასედაც განსხვავებულიყვნენ კოტე და ბეგლარი, განსხვავებულიყვნენ ორიოდე წლითა. ორიოდე წლითვე გამოედო თავი ბეგლარსა, შეუპოვრობდა, დაუთმობლობდა, შიშს ახსენებდა წარამარადა, აბიაბრუებდა დაზაფრულთა შიშისაგანა. ცოტა ადვილადაც თუ ითქმოდა, ცოტათუ მოშვებულიყო შიში, მოშვებულიყო თუ არცთუ მართლა მოშვებულიყო, ვინ გაიგებდა? — ვერცთუ ვერავინა ჯერ ეგრე ადვილადა. რაც უნდა ყოფილიყო მშიშარას წოდება ყოველთვის გააცხარებდა კოტესა, ასეთი ვაჟკაცი გახლდა, დიდად თავმოქმდნენ გახლდა კოტეი, პო გააცხარებდაო და ცხარობდა, ცხარობდა მხოლოდდა, რო აღუსრულებელი თუ გადაულახავი რამ გახლდა მოთხოვნა ბეგლარისა, — გამოიტანე, უჩვენე, უჩვენე თუ ბიჭი ხარ, რალას უცდი, შეჭე, რა დღეები დამდგარაო, — აღუსრულებელი, შეუძლებელი.. უჩვენეო, ხნაღვლე!.. ახსნა უნდოდა, დამტკიცება უნდოდა და არც არა ღვინო იყო სადმე, არცა სხვა რამ სასმელი, „ტარხუნაც“ უკვე გამოლეოდათ. ცარიელ ჭიქებს მაინც აწვალეზდნენ, ხელს უჭერდნენ, შეიტაცებდნენ, დასცემდნენ მაგიდასა, ალბათ ხელში შემთეფშვნებოდათ, ვილას ახსოვდა ნაღველი ლენტოსი, დარდი ლენტოსი, ვილას ახსოვდა ან ლენტო ვითომ ისეთი რა იყო, სხვა ვინ გადარჩენილა, ვილას სადარდებელზე არ გადაუვლიათ, როცა დაბნეულან, აშლილან დაბნეულნი, აშლილან და შებმულან დაბნეულნიო, დაბნეულნი!

აქ მაინც მიჰხედეს ლენტოსა, მაინც მიჰხედეს, დაბნეულიყვნენ თუ ვერ დაეთმოთ ერთმანეთისთვისა, სწორედაც რო ერთმანეთისთვისა, თორემ ისე, ვერაფერი გასავალი ექნებოდა, იმათ სიტყვასა იმა სატარხუნეს იქითა, იქაც არ იქნებოდა დიდი რამ გასავალი, მოწყენით ეყუდა დახლის



ქ-ლიცა, დაჟღაჟა ქალი, სხვა თუ არაფერი, ენაც ატყუებდა  
ბოდა ამითი, თუმცა პო მიჰხედეს ლენტოსათ:

— აპარატს წაიღებო... — სიცხარეში მოსჭრა კოტემა, მა-  
შინ მიჰხედეს.

— პასუხისმგებლობა მე მაკისრია... — შეახსენა თუ  
კვლავაც ფსუტუნში ამოისროლა ოპერატორმა.

— ჩემს აპარატსა... — თითქოს იმისთვის არც მიუგია,  
ლენტოს განუმარტა, განუმარტა და მიაჩერდა მდუმარედა,  
მიაჩერდა და იყო ასე, ყურს აღარ უგდებდა კვლავაც გახე-  
ლებულ ბეგლარსა, აღარც ეპასუხებოდა რაღა თქმა უნდა,  
ან ის უაზროთ კამათი მობეზრდა ან გამოაფხიზლა დაღვრე-  
მიღმა სახემ ლენტოსი ან გაახსენდა, რაღაც გაახსენდა და  
უბის წიგნაკზე იტაცა ხელი, ფურცლა, ფურცლა, ჩხრიკა, ეძე-  
ბა, მიაგნო მერე, ფრჩხილით გაუსაზა მისამართი ლენტოსა,  
დაიმახსოვრე ან ამოიწერე, მეხსიერება თუ გლალატობს,  
ამიერიდან ამასთან ივლი, ენებსაც მივხედოთ, ფიზიკა გე-  
ყოფა, ეგებ არც ჭეყოფა, მაინც ველარ გავჭიმავთ ფიზიკასა,  
დრო აღარ იცდისო.

აღარც იცდიდა დროი ან როდის იცდიდა?

მარტი დამდგარიყო.

## VIII

„...მოიხსენიებდე, უკეთუ სადით დაეცი, და შეინანე...“

მარტი დამდგარიყო, მარტი აღარ ეჭაშნიკებოდა ლენ-  
ტოსა, აღარცა აპრილი, აღარცა მაისი, ივნისს ელთდა და  
გაზაფხული აღარ ეჭაშნიკებოდა ლენტოსა, ივნისში უნდა  
წარმდგარიყო გამოსცდებზედა, უნდა გამოეცხო ატესტატი  
საშუალო სკოლისა, ამიტომ არ ეჭაშნიკებოდა. აღარც აგ-  
ვისტო მოსდიოდა თვალში, მაშინ უნდა მოწყობილიყო სად-  
ღაც სადამოს ფაკულტეტზეო თუ სადღაც დაუსწრებელ გან-  
ყოფილებაზეო, ამიტომაც აღარ მოსდიოდა თვალში, ორი  
სასწაული უნდა მოეხდინა ერთბაშადა, ეხუმრები, — ორი  
სასწაული, გაწამებულიყო ბიჭი!... მხოლოდ იმ ერთ წუთს  
აიხადა საწამებელი იგი, იმა ერთ წუთსა, აღარც რაი მსურს,  
რაცა ვარ ევა ვარ, ეგვევი ვიქნებით, რო განაცხადა, იმა ერთ



წუთსა, მერე პო მისამართი მიანება კოტემა და წარსდგენს  
 თიცა იგი ანუ თუ შერჩა, იგილა შერჩა, ის ერთი წუთი შინ  
 ვენებისა. გამოება თუ აეთრევირა იმა მისამართსა, გორიჯვ-  
 რის ბატკანივით აეთრევირაო. მერედა კარიც რო მყისვე  
 გაუღეს? ჯერ თითიც არ დაეკარებირა ზარის ღილაკისთვი-  
 სა, კარიც გაიღო, ზარიც დაირეკა ერთდროულადა, დაირე-  
 კა ისე, გაჩერებაც აღარ უნდოდა, ჩაირთო, გაიჭედა ღილა-  
 კი, რეკავდა გაბმითა, ზრიალებდა პატარა დერეფანი, ვიწრო  
 დერეფანი, დერეფანი ერთოთახიანი ბინისა, პო ერთოთა-  
 ხიანი ბინისაო, დასურათხატებაც ესაა, პოეტური სახიერება-  
 ცა, უკეთესად არც გამოითქმის. თუმცა პო ზრიალებდა დე-  
 რეფანისო, ლენტო ფრჩხილებით ჩაჰფრენოდა ღილაკსა, კა-  
 რებში ილიმებოდა გულღია მასპინძელი, მოხდენილი ვაჟკაცი  
 ილიმებოდა, ეტყობოდა, არცთუ გააკვირვებდა ახირება თა-  
 ვისი ზარისა. დაცხრა ზარიცა, კიდევაც შევიდნენ, კიდევაც  
 ამოიჭედნენ იმა დერეფანშია, საჩქაროდ შეუგდო მარჯვენა  
 კარი მასპინძელმა, წინაც ოდნავ შეღებულიყო კარი, ბავ-  
 შვის ჭიჭყინი, თეფშის ჩხაკუნი, ქალის ფერაობა გამოსი-  
 მოდა იმა კარიდანა, სამზარეულოს კარიდანა რაღა თქმა უნ-  
 და ამას ოთახისკენ მიუთითებდნენ, იმა ერთადერთ ოთა-  
 ხისკენა, მრავალისმომცველ ოთახისკენა, მისადები დარ-  
 ბაზიც რო გახლდა, საწოლიცა, ბავშვის ოთახიცა, სასტუმ-  
 როცა, სასადილოცა (თუმცა ეს პო სამზარეულოს შეეთავსე-  
 ბინა), ბუღუარიცა, კაბინეტიცა- ოთახი უცებ იცვლიდა სახე-  
 სა, ზღაპრულად იცვლიდა, როგორცა სჭირდებოდათ, ჩაუთ-  
 ქვამდნენ სარკესა ან თევზის ფხასა, საწოლი კაბინეტად გა-  
 დაიქცეოდა. იმ წუთს კაბინეტი უნდოდათ, გადაიქცა კაბი-  
 ნეტადა, თუმცა ლენტომ ვერცთუ შენიშნა თუ რას ჩაუთქვა  
 მასპინძელმა, სარკესაო, თუ თევზის ფხასაო ან რა უნდოდა, —  
 კაბინეტი უნდოდა და შევიდა კაბინეტში: პატარა არაბული  
 მაგიდა ჩაჭედულიყო კუთხეშია, ორი სკამი მისდგომოდა  
 ერთი მხრიდანვე, ერთადერთი თავისუფალი მხრიდანა რა-  
 ღა თქმა უნდა, ერთი ამისთვისა, ერთიც მასწავლებლისთვისა,  
 არცრა დასჭირდებოდათ მეტი. ოდღონდაც იცი, თავისუფალიყო  
 თუ გაიგონე, მთლად თავისუფლებასაც წუ წარმოიდგენ, სკა-  
 მები საწოლსაც მიჰჯენოდა, ყალიბში უნდა გამოსულიყავი.



ეს ისე ითქმის, თორემ აქ ამდენი როდი ესაქმებოდა ლენ-  
ტოსა, გრამატიკა უნდა შეესწავლა, გრამატიკა სამი ვინისა,  
რაც უნდა მდგარიყო, როგორც უნდა მდგარიყო, მეხსიერე-  
ბა უნდოდა გრამატიკასა, სხვა არაფერი, მეხსიერება, ჭკუა,  
გონება, სხვა არაფერი, თუ გაუჭრიდა ასედაცა, ამოჭედილ-  
საცა თუ არათ და ბრწყინვალე საუნივერსიტეტო დარბაზები-  
დანაც ამოდიან ისევე მშრალადა, როგორც ბატები მდინა-  
რიდანათ. შედარება ძველია, არც ისე ძველი, რაც არის,  
არის, მთავარი ისაა, არც დაფიქრებულა, ისე გამოიჭედა  
ლენტოი, მაშ რათ, ორნი ერთად ვერ დაეტეოდნენ ზღრუბ-  
ლზედა, სხვაგან ფეხი არ მოიკიდებოდა ან მარცვალიც არ  
ჩავარდებოდათ. ჰო ესა კმარა... ჰო ლენტოც უკვე გამოიჭედა,  
მასწავლებელი მაშინვე არ მიპყვა, რალაცა სთქვა, გავიდა,  
შებრუნდა, ისევ გავიდა, ისევ შებრუნდა საუბრითა, ლაპარა-  
კითა, კითხვებითა, პასუხებითა, თავისივე პასუხებითა, რა-  
მეთუ არას მიუგებდა ლენტოი, მობრუნებაც აღარ შეეძლო  
ლენტოსა, გამოჭედილიყო, მისცეცებოდა კედელსა, სურათს  
მისცეცებოდა კედელზედა: სამი სვანი ეხატა სურათზედა,  
სამი სვანი, სამი დიდი სვანი პატარა ტილოზედა, სამი პატა-  
რა კოშკიცა, სამი პატარა სვანური კოშკი, კოშკები გაცრე-  
ცილი, სვანები მუქი, მუქი ერთპირიანადა, წამოყრილი მუხ-  
ლებითა, მუხლებზე ხელის მტევნებითა, ვეება მუხლებითა,  
ვეება ხელებითა, ვეება მხრებითა და, ღმერთო ჩემო, ვეებაზე  
ვეება კისრითა თვითეული, წვრილი, წვრილზე წვრილი თა-  
ვითა თვითეული, ჩამოფხატული სვანური ქუდებითა, ვეება  
ჭრილებითა, თვალთა ჭრილებითა ჩამოფხატული ქუდების  
ქვეშა. ეს უბრალოდ მოდერნად ითქმოდა, მაგრამ ვილაცას  
მოენათლა აბსტრაქციონიზმადა, ჰო აბსტრაქციონიზმად მო-  
ენათლა და დაეწყო დევნა ასეთთა სურათთა, ასეთთა მხატ-  
ვართა. ბგერათა დაჯგუფება თუ არ მოსწონებოდა აბსტრაქ-  
ციონიზმში, ფაქიზი სმენა თუ შეძრწუნებოდა, ქმნილიყო  
უკვე პირველთაგანადა და ეთქვა სიტყვა პირველთაგანი, —  
აბსტრაქციონიზმი ამოვარდესო. ამოვარდესო და აღძრულიყ-  
ვნენ ამომგდებნიცა, თვითონ წინ უძღვოდა, მთელი მსოფ-  
ლით ამოდო ფეხქვეშა, სადაც მოხვდებოდა აგინებდა აბსტ-  
რაქციონიზმსა, აგინებდა და აფურთხებდა, რაც მოსძულ-





ებოდა აბსტრაქციონიზმი დაერქმია ყველაფრისთვისა, ყველაფერს აფურთხებდა, ყველას აგინებდა ძველი რელიგიური სიტყვებითა თუ ღვარძლიანობითა. ოღონდ რაც უნდა ყოფილიყო, მართლაც მთლად ქვეყნიერება რო ამოედო ფეხქვეშა, აქ მაინც ვერ მოხვდებოდა ვერასოდესა, ამა ვიწროსა, დაბალსა ყოველის მომცველსა თუ უნივერსალურ ბინაში მაინც ვერ მოხვდებოდა, თუმცა იმისივე გამოგონება გახლდა დაბალჭერიანი და ვიწრო ბინები და ეს ლოზუნგიც იმისი გახლდა, ვაშენოთ სწრაფად, იაფად და ლამაზად, — იფ, თანაც რო ლამაზადაო!.. თუმცა და ოღონდ მალე გამრავლებულიყო ისე, იმნაირადა, ისე უეცრად გამრავლებულიყო, ვეღარ გასწვდებოდა, ვეღარ შემოივლიდა საიითაოდა, თუმცა ტრაბახობდა, სიარულისა თუ მოგზაურობის ტრფიალი ვარო, ტრაბახობდა და ასრულებდა კიდევაცა, ბოლოც მოედო სიარულშია, მაგრამ ეს მერე, ჯერ კიდევ ბევრი ჰქონდა სადავიდარაბო თუ თავშისაცემი. თუმცა ჰო, შედგადიოდა მასწავლებელით, ლაპარაკობდათ თუ იკითხავდა, თვითონვე მოადევნებდა პასუხსაცაო.

ჰო შედგადიოდათ, რაღაცასა ცდილობდა, შედეგიც მოჰყვა იმა მცდელობასა, ვაშლი შემოიტანა პატარა კალათითა, პატარა, პატარა, სასაცილო პატარა კალათითა, ჩამოდგა პატარავე მაგიდაზედა, რა ვუყოთ თუ საწერ მაგიდაზედა, მერე რაო, — ჩამოჯდა თვითონაცა, ოღონდ მაგიდაზე არა, არცა სკამზე, საწოლზე ჩამოჯდა, ხელსახოცი გადაჰფინა სკამზედა, ისეც მოიმარჯვა, ნათალი დაეყარა ზედა. მოიმარჯვა, მოთავსდა, არაფერს წამოსდებია, არაფერი ახრიგინებულა, საოცრებად ითქმოდა იმა სივიწროვეშია, საცირკო ნომრად გამოდგებოდა. ლენტოს მაინც ვერ გააოცებდა, — კარგი რამ გჰქირდეს, გიკვირდეს, ავი რა საკვირველიაო, რუსთაველს დაესწრო, თორემ ლენტოს ადვილად გამოიგონებდა. გაკვირვებით მაინც გაკვირვებულიყო, მასწავლებელი ეუცნაურებოდა, ასე შინაურული, ასე გულითადი მასწავლებელი. წარბს არ გაჰხსნიდა პროფესორის ასული, წამწამსაც არ დაახამხამებდა, დრო არ დაგკარგოთ, მოწაფე არ გამიცულულტდესო. ეს არ დაგიდევდა პედაგოგიკის საზუთხავენსა, თლიდა ვაშლსა და ლაპარაკობდა ენძელას თასზე, მარტი დამდგარიყო,

ენძელას თასზე ლაპარაკობდა, აპრილი დადგებოდა, ალაპარაკებდა ზემპიონატი, ლაპარაკსაც აღარ იკმარებდა, ევლიდნენ სტადიონზედა, იქ გაიზუთხავდა მორფოლოგიისა თუ სინტაქსის წესებსა. არა, ასეც არ იქნებოდა, ალბათ ბრაო, თუმცა ვინ უწყისო, ყოველშემთხვევაში სად ისაო და სად ესაო, ის საკანდიდატოდ ემზადებოდაო... ოჰო, მერე რა იგი, ეგებ ეს უკვე კანდიდატიცაა, მეტიცაა კანდიდატ-ზედაო. აი, კონიაკსაც ახსენებს, ოლონდ არ ივარგებს გაკვეთილის წინაო, მერეო, გაკვეთილის მერეო, იღიმება სან-ომიანადა. კარგი ვინმე სჩანს, კარგი, ამასთან შეიძლება რაღაცა ისწავლოს ადამიანმაო. ყველაფერი მასწავლებელია, იქ თუ ვერ ისწავლა, ვერაფერი თუ ვერ გამოიტანა ორბისის სკოლიდანა, მასწავლებლებს მოეკითხებათ, იმათი ცოდოა, იმათი ბრალი. მცირე დანაშაულსაც არ აპატიებდნენ, ყველა უწიოდა, ყველა უკიოდა, სწყევლიდნენ ქალები, ავი-ნებდნენ თუ მუშტებით მიიწევდნენ მამაკაცები, ვიდრე თვითონაც არ გაიწია, სხვის დანაშაულსაც ამას მიაწერდნენ, მგელზე მგელი ევონათ, მისეოდნენ გამომწყვდეული მგელივითა, ფარეხში ან სადმე გამომწყვდეული მგელივითა. ერთხელ ეთერიც შეაშინა და მერე მორჩა, მოთავდა ყველაფერი, სწავლა-განათლებაცა, ლანძღვა-გინებაცა, სკოლაში წოწიალიცა, ორიანებიცა, გაკვეთილებიდან გამოძევებაცა, ყველაფერი მორჩა, ყველაფერი, — ან მეთ და ან ევაო, ასე განაცხადა მერი მასწავლებელმა, დედამა ეთერისა, მერი სავანელმა, განაცხადა გარდაუვალი სიმტკიცითა და ასე მორჩა ყველაფერი, მორჩა, მოთავდა... მოთავდა და ყველაფერი მასწავლებლების ბრალიაო, ორბისელი მასწავლებლებისა, ყველაფერი მასწავლებელიაო. მაგრამ იქაც რო დაამთავრეს ზოგზოგებმა, გზაც რო გაიკაფეს?! თუნდაც ეთერი, ო, ეთერი იგი, ბრწყინავდა ორბისის სკოლაშია, უნივერსიტეტშიც მაშინვე მოეწყო, ცოლ-ქმრობის ორი ფაკულტეტიც უკვე დაუმთავრებია, სამესამოდაც ამზადებენო. ეთერი!.. ნეტავი შეახვედრა!.. თუმცა ო, არა, ახლა არა, ფული რო უჭყაოდა ჯიბეში, ნეტავი შეჰხვედროდა, — ეს ნატვრაც მოასწრო, ჯერაც რო არ დაწყებულიყო გაკვეთილი, მხოლოდ კალათი ამოეთავებინა მასწავლებელსა, თავისი წილი შეეჭამა რაღა



თქმა უნდა, ლენტოხი დაეჭრა, მიემარჯვებინა პატარა  
 თეფშითა, კალათაში ნათალი ჩაეყარა, ნათალი ვამღწისა  
 ცხადია, ნეკით ათამაშებდა კალათასა, გასატანად ათამაშებ-  
 და, შეეყოვნებინა რომელიღაც გურულ ანეკდოტსა, მოათა-  
 ვებდა და გაიტანდა თუ ახალს არ წამთიწყებდა რაღა თქმა  
 უნდა. გამრავლებულიყო ეს გურული ანეკდოტებიცა, მრავალფეროვანიც  
 გამხდარიყო, რაჭველებისა თუ მეგრელების დაცინვასაც  
 როდიღა კადრულობდა, — რაღა სათქმელია, რაღა მოსატანია,  
 — დიდ ამბებში ჩარეულიყო, გასულიყო დიდ ასპარეზზედა,  
 მისტანებოდა დიდთა და დიდთა, განდიდებულთა,  
 აღმატებულთა. ანეკდოტები თუ მისტანებოდა, ქილიკობდა  
 ესეცა, თან ზურგთუკან იცქირებოდა. კარგი რამ იყო,  
 ვინ გაექცეოდა ასეთ მასწავლებელსა, ვინა, აბა, თქვი, —  
 ვანა ლენტო გაექცეოდა? სვანებს წამოეყარათ ვეება ხელე-  
 ბი, თითქოს უნდა აიყვანონ ლენტოთ.

და უცებ კარებს რაღაცა მოაწყდა, რაღაცა თუ ვიღაცა  
 მოაწყდა, ზრიალი დაიწყო იმა თხელმა, ფირფიცარისა თუ  
 მუყაოს კარმა, ზრიალი დაიწყო თუ კანკალი აუვარდა, მი-  
 აწყდა, მოაწყდა, ამოიკვნესა და განუტევა სული. ბიჭი მოს-  
 წყდომოდა კარებსა, ცხენიან-ეტლიანად მოსწყდომოდა, ცხე-  
 ნიან-ეტლიანადვე შემოვარდა შიგნითა ან რა შემოვარდა,  
 გარდერობს მიასკდა პირდაპირა, ლამის შიგაც შეიჯირი-  
 თა, — შეიჯირითებდა კიდევაცა, ისე მოსძახოდა ფაფარ-  
 აყრილ მერანსა, ჰო შეიჯირითებდაო, აქედან მამას რო არ  
 გადაეჭრა გზაი, იქიდან დედა რო არ სწყდომოდა საყელო-  
 ში: ერთად იყოჩაღეს, ერთადაც აკრიფეს ცხენიან-ეტლიან-  
 მხედრიანადა, აკრიფეს და გაიტაცეს დერეფანშია. მერე იქ  
 ატყდა ზღღვინვა თუ ჭიხვინი, კედლებსა ფხოჭნიდა ფრთა-  
 ვაშლილი მერანი, ჭერი ჩამოექცია თავგანწირულ მხე-  
 დარსა. მერე კარი გაიღო, გარეთ გასავლელი კარი, გარეთ  
 გავარდა ჭიხვინიცა, თავგანწირული კივილიცა მხედარისა,  
 მერე კიბეებიდან მოისმოდა გუგუნი თუ ზრიალი, მერე მიწ-  
 ყნარდა იქაობაც, მიწყნარდა, მიყუნდა იქაობაცა და აქა-  
 ობაცა, მიყუნდა ყველაფერი ანუ პატარა ბინა მიყუნდა, მდუ-  
 მარებამ დაისადგურა, დაისადგურა ალბათ სულ ცოტა, სულ  
 მცირე ხნითა, მაგრამ თითქოსდა საუკუნედ მოეჩვენა ლენ-



ტოსა, ტანმაც როგორღაც ცუდად უაზრა, წამოიწია, წამო-  
 ავდო ამ მდუმარებაში, იმ ხმაურთან მოუნდა, იმ მიმწყდარ  
 ხმაურთანა, აქ რო მიმწყდარიყო, ოღონდ სადღაც რო მი-  
 ჭიხვინებდა; წამოიწია და აქ ატყდა ხმაური, ჯერ ვერცთუ  
 იოლად წამოიწია, მერე სკამი გაჯიქდა, შექანდა მაგიდაცა,  
 ეტყობოდა ვერც ადგებოდა, მაგიდას თუ არ ააყირავებდა,  
 სკამსაც თუ არ მიაყოლებდა თანა. თუ მართლა ხმაური მონ-  
 დომებოდა, ესეც ხმაურიო, მაგრამ არაო, ხმაურმაც შეაკ-  
 რთო აქა, დუმილმაც პო შეაკრთო და შეაკრთო თუ არ ითქ-  
 მის, შეაშინაო, — ვაჟკაცად მოჰქონდა თავი, არ გამოტყდე-  
 ბოდა ან ვითომ რა იყო შესაშინარი, თუნდაც ჯუნგლები  
 დარქმეოდა იმა ვეება შენობასა, პატარპატარა ბინების ჯუნ-  
 გლები?.. ჰოდა რა იყო შესაშინარიო, როცა გაიპო მდუმარ-  
 რებაცა, გამოცხადდა ახალგაზრდა ქალი, დედაი იგი, ცოტა-  
 ხნის წინათ რო მოსდევდა აღტყინებულ მხედარსა, ხილა-  
 ბანდი ჩამოსჩენოდა, ასწეწოდა თმაცა, წინსაფარიც მოჰქვე-  
 თოდა გვერდზედა, — ეს მაშინა როცა მოსდევდა აღტყინებულ  
 მხედარსა, ხოლო აწ სხვა გახლდა, უხილაბანდოდა, უწინსაფ-  
 რიდაცა რაღა თქმა უნდა, თმაგადავარცხნილი, სახედაწმე-  
 დილი, დაწყნარებული, ზომიერი, სადადმოსილი, უზედმე-  
 ტო და მოხდენილი სამოსელითა, უზედმეტო და მოხდენილი  
 სიტყვა-პასუხითა, გამოცხადდა და მყისვე ჩამოჯდა აბრეშუ-  
 მის, ყვავილწუნულებიან პატარა სავარძელზედა, გარშემო  
 ბზა რო შემოსდევდა გრეხილადა და ქალების თთახებს რო  
 ამშვენებდა ოციან წლებამდისა. მაშინ ღიღილსფერი ორ-  
 ხეცაც ეფინა სავარძლის წინა, აქაც ეფინა, თუმცა მომცროი,  
 მონარჩენი თუ მონახევი. სასანთლეც იდგა იქვე როგორღა-  
 ცა, სასანთლეი შვიდთავიანი, მოთქრთვილი თუ ოქროს  
 წყალში ამოვლებული, თაფლის სანთლებითა, მეტნაკლებად  
 ჩამწვარი სანთლებითა. კვლავაც ზღაპრულ სარკეს ემოქ-  
 მედნა თუ თევზის ფხასა, აგრეთვე ზღაპრულსა, ოქროს თევ-  
 ზისა, სულერთთა, გარდაქმნილიყო თთახი იგი ან არც გარ-  
 დაქმნილიყო, სარკე მიეწოდებინა გუდიანსა და დაენახე-  
 ბინა ბუდუარი ლამაზი ქალისა, — ევე, ეგ არის შენი ოსტა-  
 ტი, ჰი, ჰი, ჰი, ესემც დაგიჩნება თავი, შენ მაგისგან რამე  
 გამოიტანო. უნებლიედაც მიდრიკა კისერი ლენტომა, მარ-

თლა ჰო არავინ დამქირქილებსო. არა, არავინა!.. ლაპარაკობდა მართლაც მასწავლებელი, — ის თურმე არაფერი ვიდრე მოიცლიდა მასწავლებელი, ვიდრე გაისტუმრებდა მოუსვენარ მხედარსა, აღტყინებულ მხედარსა, მამასთან ერთად რაღა თქმა უნდა, — ლაპარაკობდა ძალდაუტანებელი სასიამოვნო ხმითა, მკაფიოდა, სულმოთქმითა, კანთიელადა, ყოველი ბგერის ხატოვნების წამოჩენითა, იშვიათად როსწვევით თვით ენების მასწავლებლებსაცა. სცოდნოდა კოტეხა თუ ვინ გამოურჩია ოსტატთაგანა, მხოლოდ შეგირდის არჩევანი აღარ გააჩნდა, ლენტო შერჩენოდა, არადანი შერჩენოდა, ეკ იყო და ევა. რაც იყო, იყო, იჯდა არადანი, იჯდა თუ გამოჭედილიყო ცოტა ალენილი, ცოტა დაზაფრული, ასე ნაწილნაწილადა, იჯდა და ისმენდა პირველ სიტყვებს ახალი ოსტატისა:

— უნდა გამოვიტყდეო, — ამბობდა მასწავლებელი, — მიძნელდება თქვენთან მეცადინეობის დაწყება, ყველა დასაწყისი ძნელია, მითუფრო ჩემთვის ეს დასაწყისი. ჩვეულებრივ, მოწაფეები შინ არა მყოფია, არც პირობები მაქვს საამისოდა, არცა ხალისი, არცა დრო, ინსტიტუტში ძალიან დაგვტვირთეს, მაგრამ ეს არაფერი, არაფერი, კოტე ბავშვობის მეგობარია ჩემი მეუღლისა, ახლაც არ ეთმობათ ერთმანეთი, ძირს არ დავუშვებთ იმის თხოვნასა, გვახზოვა, შევასრულებთ ხალისითა და სიამოვნებითა, მთავარი სხვა არის, სხვა რამ მიძნელდება: ასწავლე უცებ, სწრაფად, სახელდახელოდაო, იმდენი ასწავლე, საექსტერნო გამოცდები დაიჭიროსო, ასე დამიბარა და სიმნელეც ეს არის. ასეთი სწავლა არ გამიგონია, ბევრი რამ გამიგონია ასეთი, მაგრამ სწავლა არ გამიგონია, ყოველშემთხვევაში მე არა მჯერა თუ რამე ისწავლება ამნაირადა. მე ერთი ვიცი, ენა უნდა ვასწავლო, ეს „სახელდახელო ჩასაბარებელი“ გამოცანაა ჩემთვისა. თქვენ როგორ ფიქრობთ?

ვერაფერი მიუგო ლენტომა, რაღა თქმა უნდა ვერაუფერი მიუგო.

— ბევრი ვიფიქრე, მაგრამ ეს გამოცანა მე ვერ ავხსენი, ჩემს მეუღლესაც გაუჭირდა, — განაგრძო ისევ მასწავლებელმა, — კოტესაც ბუნდოვნად წარმოუდგენია, მაგრამ იმი-



სი მოვალეობა მაინც ადვილია, თხოვნაა მოვალეობა. იმიტომ  
 სი, ჩემი მოვალეობა რთული, შესრულებაა მოვალეობა. ჩემი  
 მი. მეგონა, თქვენ მაინც განმომარტავდით, მაგრამ ასე სწანს,  
 თქვენც კოტესავით წარმოგიდგენიათ, — ოდნავ გაიღიმა,  
 მასწავლებლის ღიმილითა რაღა თქმა უნდა, — თუმცა ეგება  
 როგორმე ამიხსნათ, ან ეგება კოტემ დაგაბარათ რაიმე?

კვლავაც ვერ მიუგო ლენტომა, მხოლოდღა თავი გაიქნია,  
 არაფერი დაუბარებიათ, ნიშნად ამისა.

— ასე გადავწყვიტე და ჩემი მეუღლეც ამ აზრისაა, —  
 ცხადია ისევ მასწავლებელმა განაგრძო თავისი, — დავიწყ-  
 ყოთ ჩვეულებრივად, როგორც მისწავლია, როგორც მის-  
 წავლება, როგორც მიმანჩნია უმჯობესადა, თავიდან დავიწყ-  
 ყოთ, მივყვეთ თანდათანობითა, რასაც მოვასწრებთ, ის იქ-  
 ნება, მერე თქვენ იცით, გამოიყენეთ როგორც გენებოთ თუ  
 გამოკადგებათ. სხვა რა ვიღონო?.. დამეთანხმებით?..

ვერ უპასუხა, ვერც დაიქნია თავი, ვერც გაიქნია საუარ-  
 ოდა, კისერი ჰოარ გასშეშებოდა? ამას მასწავლებელი არა  
 ჰკითხავდა რაღა თქმა უნდა, სხვასა ჰკითხავდა, სხვა რამის  
 გაგება მონდომებოდა, კმაროდა საუბარი წინასწარი, გაკ-  
 ვეთილი უნდა დაწყებულყო და იმასა ჰკითხავდა თუ უცხო  
 ენათაგან რომელი ესწავლა სკოლაშია. ამისი პასუხიც რო  
 გაჭირდებოდა? არათუ იმიტომა, ვითომც ენა ჩავარდნოდეს  
 ლენტოსათ, არათუ იმიტომა, ვითომც მართლაც გასშეშებო-  
 დეს კისერიო, არა ცხადია, მხოლოდ იმიტომა, თვითონ  
 ჰოარ უსწავლია და არა, არც ის დახსომებია თუ რომელს  
 მასწავლიდნენ ორბისის სკოლაშია, — არ დამახსოვრებია  
 თუ მაშინვე არ გაეგებოდა სულერთია. მასწავლებლისთვისაც  
 სულერთი გახლდა, ნათელი გახლდა, დიდადაც აღარ ჩასძი-  
 ებია, ინგლისური იყოსო, ინგლისურით დაიწყო. ჩინურიმც  
 ყოფილიყო, ეს უკვე ვეღარ მთიკრეფდა გულისყურსა, მორ-  
 ჩა, მოთავდა სურვილი სწავლისა, ქალის სურვილმა დაჰ-  
 რია ხელი, იმა სურვილმა, იმა გზნებამა თუ დაბნეულობა-  
 მა, რამაც დაიფრინა პროფესორის ასულისაგანა. აქედანაც  
 იგივე ეწერა, ამ წუთში თუ არა, გაკვეთილი მოთავდებოდა თუ  
 არა, გაკვეთილი იგი, იგი იქ მაინც კარგახანს იარა, კარ-  
 გახანსაც გაუძლო ამა ცდუნებასა, აქ ვერა, ვეღარ გაუძლებ-



და, იქ ელისო ეგულებოდა, კიდევა ჰქონდა იმედი ელისოს  
 სი, აქ დაჰკარგვოდა, — ველარ გაუძლებდა უელისოს და  
 დროს განუდგა, რა დროს უღალატა? ალბათ ღალატი სწო-  
 რედგ ეს არის, სხვა ყველაფერი მოვთხილიათ. ან ეგება  
 ელისოც არ არის ბრალეული, გაუჭირდა და უსუსტა ნების-  
 ყოფამა, გაუჭირდა და აენთო სურვილი, გახელდა წყურვი-  
 ლი, ყველაფრის სურვილი, წყურვილი ყველაფრისა, თავ-  
 მოყვარეობაც დაიშალა, ნებისყოფაცა, მადლიერების გრძნო-  
 ბაც მოესპო, წყალმა წაიღო პატიოსნებაცა, — ვინ იცის, ვინ  
 უწყის, გასაკვირველი რა უნდა იყოს, როცა ბევრი გსურს  
 და არაფერი გაგაჩნიაო, — ჰოდა ელისოც არ იქნება ბრალე-  
 ულიო. რაც უნდა იყოს, ზოგ რამეს მაინც მოერეოდა ელი-  
 სოს იმედითა, ამ ავარდნას მოერეოდა, მოერეოდა ამა სიმ-  
 ზაკვრესა, ყურს დაუგდებდა გულმოდგინედა, დაისწავლიდა  
 ამ ჩინურსა თუ ინგლისურსა, ჯანდაბას, რაც იყო, დაისწავ-  
 ლიდა, რაღაცას მაინც დაისწავლიდა, რაღაცას მაინც გაუმე-  
 ორებდა, საექსტერნო კომისიასათ. კოტეც ჰო ამას ჩასჩი-  
 ჩინებდა, „რაღაცა“ გაიგე, „რაღაცის“ თქმა შეგეძლოს, სხვა  
 მე ვიციო, მაგრამ ვაი, რთ სწორედ ეს „რაღაცა“ გამოკეტი-  
 ლიყო ცნრაკლიტულშია. გამოკეტილიყო და გამოკეტილი-  
 ყო, ჯანდაბას ყველა „რაღაც-რაღაცები“, ინგლისურიც ჰო  
 ჯანდაბას გაისტუმრა, ჩინურიცა, სხვაც მიჰყოლია, საექს-  
 ტერნო კომისიაცა, საღამოს ფაკულტეტიცა, დაუსწრებელი  
 განყოფილებაცა, თვით გაშანშალებული დიპლომიცაო, სა-  
 ნადვლებელი სხვა რამ გამხდარა, სხვა რამით დაჩაგრულა,  
 სხვა რამით შეძრწუნებულა: კარი გაუღო წესიერმა ოჯახმა,  
 ოჯახმა პატიოსანმა, უაუგომა, მინდობილმა, მისანდობარმა,  
 სასიკეთოდ გაუღო კარი, გაეფინა ფიანდაზადა, ამან ფეხიც  
 არ გაიწმინდა კარის დირესთანა, ტლაპოც არ დაჰყარა, თან  
 შეიყოლა ქუჩის ტლაპოცა, კუთხის ანგელოზსაც არ გაუს-  
 წორა თვალი, ეშმაკი ჩაიხუტა, თვალნი აუმღვრია თუ აუბა  
 მაცდურმა, აი რა გამხდარა სანადვლებელი, რას წაუღია  
 გაგებაცა, მეხსიერებაცა, თვით თუთიყუშის უნარიცა, — ემუ-  
 დარება, გაიმეორეო, ვერ იმეორებს. მაინც არა ჯავრობს  
 მასწავლებელი, იღიმის შემწყვალედა, იღიმის და ამართ-  
 ეებს, პირველად შეიძლება ასეც მოხდესო, მერე და მერე



გაიმართებო, ჰო ილიმის და უციალებს ჯვრისწერის ჰუკუ  
ჭედი, თვალებიც უციალებს ნიშნად შეწყნარებისა, <sup>2012</sup> <sup>11/11/11</sup> <sup>11/11/11</sup>  
ველი გაკვეთილის დამთავრების ნიშნადაცა.

IX

„...უკეთუ არა მღვიძარე იყო, მოვიდე შენ ზედა, ვითარცა  
მპარავი, და ვერ სცნა, რომელსა ჟამსა მოვიდე შენ ზედა..“

ესო ჰო ესაო და კიდევ სხვა მისამართი დაახვედრა  
კოტემა, იქ ბიოლოგიას გაგამეორებინებენო, დიახაც ასე —  
გაგამეორებინებენო, ანაღვლეო, არცა დაზოგვაო, არცა სიბ-  
რალულიო მართლაც გამეორება დაერქმეოდა თუ რაც იყო,  
აღარას დაგიდევედა, სატანჯველად თუ გადაქცეულიყო ლენ-  
ტოსათვისა, არც აღარას დაგიდევედა, აღარც ეცალა აჩქარე-  
ბულიყო, აფოფინებულიყო, — რამდენიხანია მიეწვია გ...ს  
თეატრსა, რამდენიხანია მიათრევედა ერთ პიესასა, მიათ-  
რევედა უგემურადა, რის ჩანჩალითა, ვაინაჩრობითა, რეპეტი-  
ციებიდანვე უნდა მოხსნილიყო, არც მოხსნილიყო, ამიტომ  
მიათრევედა ვაივაგლახითა და აი უცებ შეხურებულყვინენ  
სადღაც ვიღაცანი, შეხურებინათ თეატრიცა, შეეკეთებინათ  
ცეცხლი, ჩქარა პრემიერაო, შეეკეთებინათ და აფოფინე-  
ბულიყო კოტეცა, აფოფინებულიყო და აღარ ეცალა ლენტოს-  
თვისა, კიდევ ახალი მისამართი ჰო მიასწავლა, აპარატიც  
ჰო მისცა, — სალაპარაკოდა თუ გულის გასახსნელად აღარ  
ეცალა. ჯერ მაინც რაო, ყველაფერი გარკვეულიყო, გარკვე-  
ულიყო კოტესთვისა, ევონა, ლენტომაც გაარკვიაო. ისემც  
რა უთხარი!.. ის რაც იყო, იყო, ახლა ეს აპარატიც აეჩეჩა,  
აიღებდა, დაიღებდა, ვადაიგდებდა ზურგზედა, დაბორიალებ-  
და უაზროდა, რა ექნა, რა ეღონა, ველარ გაეგნო; უაზროდ ჰო  
დაბორიალებდა, უაზროდაც შეჰყურებდა იმა ძეგლის გარ-  
შემო მოხროვილ ხალხსა, ხალხიც თუ უაზროდ მოხროვი-  
ლიყო, ხალხიც თუ უაზროდ დაბორიალებდა, ან იდგა გუ-  
ბედა, ტბორად იდგა, იდგა დუბელადა, როგორც ის წყალი,  
გარს რო მოჰხვევოდა იმა კუნძულსა, ოდესღაც მოჰხვეოდა,  
ახლა ნაკუნძულარსა და პარკსა. ამდენი ხალხი აღარც შეყ-  
რილიყო როდის აქეთია. რამდენიმე მოხუცი თუ დაწლათუ-



ბებდა ხოლმე ან დიდედები დააგორებდნენ გორგოლს, ხოლო  
და მშრალ საწოვარსა თუ რძიან საწოვარსა სწრიდნენ გა-  
ჭირვეულულ ჩვილებსა, რომელთა დედები ვინ იცის სად  
ირთმევდნენ სულსა, სადღაც სამსახურში თუ რაღაც მინამგვან-  
ში, ან იმიტომ, რომ აუცილებლობას ვერსაით წასვლოდნენ,  
ან იმიტომ, რომ ყველაფერი ერჩივნათ ბავშვის გაზრდასა,  
ასეც დატრიალებულიყო წუთისოფელი, ყველაფერი ერჩი-  
ნათ, ყველაფერი, ბავშვებთან ტრიალსა. პოდა ბერიკაცებით,  
პოდა დიდედებით, უთავშესაფარო თუ მალული წყვილები-  
ცა, ჭადრები, ნაძვები, ვეება ბუჩქები ლაშქარს დაჰფარავ-  
და, წყვილები რა იყო. ძეგლიც შთაინთქმოდა ატაცებულ ხე-  
თა შორისა, ვეება მოედანი რომ არ დაეგდოთ ძეგლის წინა,  
უდაბურ კუნძულს დაემგვანებოდა, გზები რომ არ შემორტყ-  
მოდა გარსა, გზები ტრამვაისა, მანქანებისა, გარდაქმნილი-  
ყო გული ქალაქისა, ხალხმრავლიანი, საქმიანი, ხმაურიანი,  
გადანერგილიყო გული ქალაქისა, შორს გაჭრილიყო, გაჭი-  
მულიყო დიდი ქალაქი, გაჭიმულიყო, გაწელილიყო, გულიც  
წაელთ, გადაენერგათ. და იდგა ძეგლი მარტოდმარტოდა,  
თვალმოუკიდებლად იდგა და იდგა, მალლა ახედვა არ უხერ-  
ხდებოდათ დიდედებსა, არაფერი გაეგებოდათ გორგოლ-  
ჭებში ჩაფუთვნილ ბავშვებსა, ხოლო ბერიკაცებს გაზეთები  
ეჭირათ ხელში, — გაზეთებში სულ ის ეხატა, ყოველდღე  
და ყოველ გაზეთში, ეხატა და ეწერა, ვიდრე რომ ცოცხლობ-  
და, გარდაიცვალა და დაივიწყეს გაზეთებმაცა, პირველყოფ-  
ლისა იმათ დაივიწყეს, დაივიწყეს, დაივიწყეს. და უკვირდათ  
ბერიკაცებსა, შემვეულიყვნენ და ვეღარ გადანვეულიყვნენ  
უკვირდათ. უკვირდათ. ძეგლებსაც შესწვეოდნენ. ვინ უწყის  
თუ ძეგლებიც აღარ იქნებათ, ანთუ იქნება, როგორ იქნებათ,  
თუ ეს არ იქნება, ვინ იქნებათ და თუ ის იქნება, ეს რატომ  
არაო, ვისაც რომ უკვე შესწვეოდნენ, ძალის ძალადა, ძალის  
ძალადა, ძალის ძალადა, მაგრამ რაც იყო, პო შესწვეოდნენ, —  
შემომატებოდათ კითხვები შემომატებოდნენ ბერიკაცები  
ბერიკაცებსა, შემომატებოდნენ სხვანიცა და სხვანიცა, არე-  
ულიყო ყველა ასაკი, არეულიყო, აღრეულიყო, კითხვებაც  
ვგრევე აღრეულიყო, კითხვებს კითხვები შესჭიდებოდა, ბა-  
სუხი ბასუხად ვერა ვარგოდა, აღარაფერი ჩაითვლებოდა



პასუხადა, აბურდულიყო ისე კითხვანი. ასე გათქვეფილიყო აზრი, გონიერება გათქვეფილიყო და იდგა დუნდგომი ტყვედ გარშემო, დუნდგომ ერთფერი, ერთი სახისა ანუ ერთბაშად გაუსახურებული. არცა ცხელოდა, არცა ციოდა, არცსად წვიმათ, არცსად ქართო, კარგი ამინდით დამდგარიყო მარტი, არაფერი შეაწუხებდა, ვერაფერი დაშლიდა ამა დუნდგოსა, უმოძრაოს, უთავბოლოსა, ვერც ვერავინ დაშლიდა, არც არავინ უყრიდა თავსა, მაინც მოდიოდნენ, მოედინებოდნენ, სანაპირო იჭედებოდა, ხიდები ველარ იტევდა ხალხსა, ალბათ გადაიკეტებოდა გზები, თუმცა ჯერ არაო, მაინც მიხრივიწებდა ტრამვაიცა, მიგრიალებდა ავტომანქანებიცა, მართალია საყვირითა თუ ზარის წკრიალითა, მაინც გავიდოდა, გააღწევდა თვითული მათგანი, ჯერ ყველა ეტეოდა, ხალხიც ეტეოდა, მანქანებიცა. ჯერ არავინ არაფერს განაგებდა, ჯერ ყველა მხოლოდ დაბნეულიყო, უწესრიგობა მერე მოჰყვებოდა, წესრიგის აღდგენას რო მოინდომებდნენ, მოქმედებაც მაშინ იქნებოდა, კინოც მაშინ გამოვიდოდა, შინაარსი მოქმედებას მოჰყვებოდა, დუნდგომ არ იცოდა შინაარსი. უაზროდაც ამიტომ იდგა ლუნტოი, თუ დაბორიალებდა, დაბორიალებდა ისევე უაზროდა, დაბორიალებდა, ოღონდ ირგვლივა, ნაპირ-ნაპირა, შიგ ვერ შეეღწია, თითქოს ვერც ვერავის შეეღწია შიგნით-შიგნითა, მოდიოდნენ თუ მიდიოდნენ, მხოლოდ ნაპირებს თუ შეეტყობოდა, ტბა იდგა ის უძრავი, შეკრული, ერთქმნილი, შენივთული. დუდუნიც ისმოდა, არცთუ მაღალი, არცთუ დაბალი, ერთობლივი და გაურკვეველი, რამეთუ ყველა თავისას იტყოდა, გამგონე არ იყო, მოქმედი უამრავი, ერთი არ იყო თავისმომყრელი, თავი მოეყარათ, თავმომყრელი არავინ იყო, ძეგლი თუ გახლდა თავმომყრელი, თქმა აღარ შეეძლო ძეგლსა, არცრა ამოსახოდა, გამომეტყველებაც არაფრისა ედო, არცა ტკივილისა, არცა სიხარულისა, არაფრისა, არარაისა. გარკვეულად ვერც წარმოედგინათ ეს ადამიანი, მოქანდაკენი გაჯიბრებულიყვნენ მხოლოდ იმით თუ ვინ უფრო დიდად გამოსჭრიდა, ვინ უფრო ვეებად აღმართავდა, უსაშველოდ დიდადა, უსაშველოდ ვეებადა. და იდგა დიდი, იდგა ვეება, უტკივილო, უსიხარულო, უსახური, გამოუთქმელი. რაღაცის გადაღება მაინც შეიძლებოდა, ამ

დუნდგოს გადაღება მაინც შეიძლებოდა, ამ მოზღვავებული თუ მოტბავებული ხალხისა, ბოლოსდაბოლოს ამდენი აზრი მაინც მოიკრიბა ლენტომა, ოღონდ არცთუ აჩქარებულა, მოესწრებოდა, წამისა გახლდა, თუნდა წუთისა, მოესწრებოდა ადვილადა და კვლავაც თუ იდგა ან დაბორიალობდა, უაზროდ როდიდა, უკვე ამ აზრით დაბორიალობდა. ალბათ თანდათან თვითეული თუ ყველა ასე მოიკრებდა აზრსა, ზოგი მეტსა, ზოგი ნაკლებსაცა, ყოველშემთხვევაში ვილაცა შემოჰკრებდა, რაღაცა შემოჰკრებდა, ერთად ბლომად გამოვიდოდა, ერთადაც დასძრავდა, აიყოლებდა, ძალად იქცეოდა დაძრული მორევი, დაიქუხებდა, რაღაცას დაიტანდა თუ ვერ დაიტანდა, ქუხილი მაინც გავარდებოდა, გავარდებოდაო, მამროგორაო, ხმა ჰო ჯერ ვერავის შეუბორკავსო. ეს ბევრისაო, დიდ ხმაზეც ითქმოდა, ხოლო ერთის ხმაც ძლიერად დაეჯახა ლენტოსა, ხმაი აღმოსმკდარი მეტად მკვახედა, აღმოსმკდარი ნაგუბარდინა:

— გადაიდე, რაღას უდგახარ?!

ხმაც ეცნაურა, მიხედვაც არ უნდოდა, მაინც მიხედა ცერადა, გვერდულადა, — ბეგლარი გახლდა რაღა თქმა უნდა, წამოგზნებული, ატანილი, ძლივს დაოკებული, აქენჩრილი ჯაგარა თმითა, ჭრელი, შავ-თეთრიანი ყელსახვევითა, ცალი ფონი რო ზურგზე გადაეგდო, ცალი გულზედა და აწვალებდა გულსდაფენილსა, წიწკნიდა, გლეჯდა, თითქოს წეწავდა ძარღვებს გულისაო.

— ოჰო, ეს მაკლდა, მბრძანებელი მაკლდა!.. — ჩაიციანა ლენტომა, ცივად ჩაიციანა, სიბრაზე დაჰფარა, ვერც დაჰფარა ცივი სიცილითა.

— უკვე გიბრძანეს!..

— და აქაცა ვარ...

— მერე რას უცდი?!

— მე ვიცი...

— ისეთი რა იცი?!

— ისეთი არაფერი...

— გადაღება ჰო იცი?!

— ჰმ!..

— ჰოდა გადაიდე!..

- რა გადავიღო?
- ხალხი..
- გაქვავებული?!

მაინც წინ გადმოივდო აპარატი ლენტომა, მაინც შემართა, როცა იქნებოდა პო უნდა დაეწყო, პოდა დაიწყო. მერე ის ფირები რო გაამქლავნეს, ამოიკვეთა სახე მრავალნაირი, მოძრაობაც მრავალგვარი, თურმე არც ისე გაქვავებულიყო ხალხი, მხოლოდ მოლოდინით შეპყრობილიყო, მოეცვა მოლოდინსა, მოლოდინს აეტანა. სურვილსა ერთსა ერთნაირადაც როდი აეწყო, ზოგი ნაღვლიანად დალოდებოდა, ზოგი უნაღვლოდა, ზოგი ეშხიანადა, ზოგი უეშხოდა, ზოგი ატაცებულადა, ზოგი გულგრილადა, ზოგი იმედიანადა, ზოგი უიმედოდა, ზოგი დაღლილადა, ზოგი დაუღლელადა, ზოგი მხნედა, ზოგი გაბეზრებულადა, მრავალნაირადა, მრავალგვარადა, მეტნაკლებობაც გამოერჩია ობიექტივსა, მეტნაკლებობა მხნეობისა თუ სხვა განცდისა, მოძრაობაც გამოერჩია, მოძრაობა ერთ ადგილასა, ბრუნვა, ტრიალი, ნელი, მძიმე, ოღონდ მაინც წადილი ძეგლთან მიახლოებისა, რაც შეიძლება მიახლოებისა, მერე ტრიალი ამა ძეგლთანა, თავგამოდება იქ სადმე ახლოს ფეხისმოსამაგრებლადა, ამით ჯახირი, კვლავ გამოტაცება, ისევ წადილი დაუმცხრალი მიახლოვებისა, აცდენა სწორი დინებიდანა, სულაც გასხლეტა თუ კვლავაც მოხვედრა იმა დენაშია, ძეგლს რო შემოუვლიდა გარსა. ისიც გამოერჩია ობიექტივსა, ყვავილები თუ როგორ გადაჰქონდათ, — ვისაც მოეტანა, როდის მიაღწევდა ვინ იცის ისა, გადააწოდებდა, გადადიოდა თავზევითა, მიცურავდა, მისრიალებდა, დაიშლებოდა, შეიკონებოდა, კვლავ გაიფანტებოდა უხერხულად გამოწვდილ ხელებშია, გაიყოფოდა ან გაიწეწებოდა, სანახევროდაც ეგება მიაღწევდა ძეგლამდისა თუ არა ამოიღებდა ფეხქვეშა, რა ვუყოთ მერე, თავზევითაც მიაციმციმებდნენ, ფეხსაც დაადგამდნენ, ჩასრესდნენ უმოწყალოდა, რაიღა ფეხქვეშ მოექცეოდა. ვიღაცას მაინც არ დაენებებინა თავისი თაიგული, თვითონ შესდგომოდა გაუკაფავ გზასა, შესდგომოდა და ვერც შესდგომოდა, ხან იქით, მტკვრის მოაჯირისაკენ მისრესილიყო ხელებაწვდილი, თაიგულაწვდილი, ხან იქითა,



მშრალხიდის ქვეშ ასავსავებდა ხელებსაცა, თაიგულსაცა, მწველი წვილ ხელებსაც იგერიებდა, მიიწევდა თავგადაკლები, აწიწილი თმითა, სახითა, მთლად აწიწილი. ვიღაცას სურათი გაეძლოლებინა, ერთი უკვე მიეტანათ იქამდისა, — მისივე სურათი რაღა თქმა უნდა, — ძეგლის ლაჯებში გამთეჭედათ, მისივე ლაჯებში რაღა თქმა უნდა, სურათი იგი გენერალისიმუსობის დროისა; ვიღაცას სხვა გაეძლოლებინა, ცხრაასხუთისა თუ მესამე დასის ვითომდა უმცირესობის ხანისა, ცრუ ისტორიის ცრუ ხანისა, ანთუ ეშმაკი თუ გარკვევს, ანთუ ვისაც ენებოს, იმან გარკვიოს, ყოველშემთხვევაში სურათი იმნაირი ყელსახვევითა, ბეგლარს რო გადაეგდო მხარზედა, ანთუ საიდანაც რო გადმოელო ბეგლარსა; პო გაეძლოლებინაო, ოლონდ აქანავებდა ერთ ადგილასა, ნაბიჯი რო ვეღარ წადეგა წინა, რო არც არავის ანებებდა, თორემ ეტანებოდა იმდენი ხელი, ზედ რო სრიალით გადაივლიდა, ოლონდ რო ვეღარ გამოიჭედებოდა ლაჯებშია, მიეყუდებოდა მარჯვენასა თუ მარცხენა ტლოკზედა, რომელი მხრითაც მიატანდა, იმა ტლოკზედა; იქით ალბათ სხვას მიადგამდნენ, პირველი სუთწლედისა თუ კონსტიტუციის ჟამინდელსა, მერე კიდევ სხვასა და კვლავაც სხვასა, მხრებზეც ჩამოაკიდებდნენ, გულზედაცა, ადგილს აღარ დაუტოვებდნენ, შემოსავდნენ თავისსავე სურათებითა. ძნელი სათქმელია თუ რა უნდოდათ თუ რას გამოჰხატავდნენ, ძნელი სათქმელია, ძნელი ასახსნელი, როგორც კიდევ ბევრი სხვა რამე იმა დღეებისა, ოლონდ ეს მაინც, ეს სურათები, მოზღვაება ამ სურათებისა, ეგება ჩვეულებისაგანაც იყო, თავდაპირველად იძულებისა, მერე ჩვეულებად გარდაქმნილისა, საოქტომბრთ თუ სამაისო ზეიმები, სხვა რამ ზეიმები, დიდი თუ მცირე, რო არ შეიძლებოდა გარეშე ამა სურათებისა, ოლონდ ესაა, ჩვევადა ქმნილიყო თუ რადაცა ქმნილიყო, მაშინ ყველა იმასა ნატრობდა, ეგება გადავრჩე, ეგება მე არ მომაჩენონო, — ახლა აღარავის მიაჩნებდა, არავინ უბრძანებდა, არავინ აშინებდა, მაინც მოჰქონდათ, მთარბენინებდნენ, ძეგლამდის თუ ვეღარ უწევდნენ, ეგეც არაფერიო, ააწოდებდნენ ხეებზე ახუნძლულ ბიჭებსა, ბაწარსაც მიაწვდიდნენ, მოხერხებულად ჩამოკიდეთო. ცდილობდნენ,



ოღონდ კარგადაც ვერ უხერხდებოდათ, თუ ვერ დაგვიხსენებდნენ, ბაწარს მაინც შემოართყამდნენ, ისე მიაბამდნენ სხესა და ება ხეებზე გაბაწრული, ება მრავლადა, სხვადასხვა დროისა, სხვადასხვა ხნისა რალა თქმა უნდა, ოღონდ იგივე, გაბაწრულიც იგივენაირადა. ვინმე ხატის მონაც გამოეჭირა თბიექტივსა, თმაწვერგაჩეჩილი, კისერზე ჯაჭვითა, თანაც ფეხშველა, გარეჯის უდაბნოდან უნდა იყოსო, მაშინ ამბობდნენ, თუმცა ვინ უწყის თუ საიდან გადმოვარდნილიყო, თუმცა რაო, გადმოვარდნილიყო თუ შემოვარდნილიყო სუფერითა, როგორღაც სასაცილოთ დამატებად გამოდიოდა მთელი ამ ამბისა, რამეთუ აღარავინ აღარაფერი იცოდა ხატის მონისა თუ დავით გარეჯის უდაბნოსი, არცა იყალთოსი თუ გელათისა, სხვა რამე იცოდა, იცოდა თუ სად რა პატარა ქარხანა შენდებოდა, სად რამდენი ჩაი მოეკრიფათ, ასეთ-ასეთები წვრილად იცოდა, ცოდნაც ეს არისო, პროგრესიცაო, სხვა ყველაფერი დანაშაულიათ და გთქვათ, სასწაული რამ მომხდარიყო, სული ჩაედგა იმა სურათებსა, გაბაწრულ სურათებსა, იმავესა ბრძანებდა მაინცა და უსათუოდა, იმავესა გარდაუვლადა, - გაუტეხელადა, ბრძანებდა, - ჩამოეხრწოთ მონა ხატისა, მყისვე, იქავე, საჯაროდა, ასე თვალდათვალა. სხვაც ბევრი რამ გამოერჩია თბიექტივსა, თვითონვე, თავისთავადვე გამოერჩია, ლენტო ჩართავდა, დაატარებდა, სხვა არაფერი, ვერც ვერაფერს მონინშნავდა წინასწარა, ვერც ერთ ადგილას დაერჭობოდა, ვერც განერდებოდა, არც გაჩერებდნენ, დინება წაიღებდა, ათრევდა, აპროწიალებდა, ან გაინაპირებდა თუ გასტყორცნიდა, მერე ისევ რთ ჩაეთრია, რთ ისევ წაეღო, ძეგლისკენა, წაეღო და წამოეღო, ნაფოტივითა, მორევში ჩაგდებული ნაფოტივითა. ეგრემც ყოფილიყო, როგორც უნდა ყოფილიყო, აპარატი თავისას იქმნოდა, ამოჰქონდა და ამოჰქონდა სახეები, მოძრაობანი, განცდა ამოჰქონდა ცალკეული თუ ერთობლივი, ისიც შეეტიყო, მოლლოდინი ვით იშლებოდა, მოუთმენლობა ვით იზრდებოდა, ოღონდ ესაა, თვითონ ლენტოსკვე როდი გამოუმუღავნებია ის ფირები, არც გაუგია თუ როგორი რა გამოსულიყო. ერთხელაც რთ გაინაპირეს თუ გასტყორცნეს უეცრად,

ვიდაცა შეეხო იდაყვზედა, ბოდიშით შეეხო, ბოდიშითვე ჰკითხა, საიდანა ხართ.

— კინოსტუდიიდანა, ... — ცოტა არ იყოს შემცბარივით მიუგო ლენტომა, რო შოასწრო და თვალი რო შეავლო თავიდან ბოლომდისა, წითელი კანტები შეამჩნია შარვალზედა. ისე, ჩვეულებრივ ემოსა უცნობსა, სამოქალაქოს რო იტყვიან, ისე, იმგვარადა.

— დავალებითა...

— ჰო... აბა რაო!

— ვისი?

— რეჟისორისა..

— რომლისა?

— ჰმ, ჰმ, ჰმ!... კოტე...

— ბლოელია?

— ჰო...

— კეთილი და პატიოსანი, მომეცი!

ჰოდა ასეო, ლენტოს როდილა გამოუმტყავნებია ის ფირებით, არც სინანული მოჰკიდებია თუ რად ჩამომართვესო, არცთუ მიმხვდარა, ჩამოართვეს თუ მოსთხოვეს წესისამებრა, იმ წუთს არ მიმხვდარა, მერედა მიხვდა, ბეგლარი რო მოაგდო ტალღამა საიდანაცა, ბეგლარმა რო იკითხა, ვინ იყო თუ რა უნდოდაო.

— ფირები... — უბრალოდ მიუგო ლენტომა, უბრალოდა, ალაღვულადა.

— ფირები?!

— ფირები..

— მერე?!

— წაიღო....

— რაო?!!!!!!...

— წაიღო...

— ვინ გითხრა, მიეციო?!

— ვინ მითხრა, არ მისცეო?!

— რას ამბობ?!

— ვინ მითხრა?!

— აჯამი ხარ, ვიდაცა ხარ!..

ჰოდა მაშინლა მიხვდა თუ რამეს მიხვდაო, თღონდ მაში-

ნაც ბრაზი მოეკიდა, სიბრაზემ შთანთქა თუ რამეს მიხვდაო.  
 ბრაზი მოჰკიდა ბეგლარის ნათქვამმა რაღა თქმა უნდა, ვინა-  
 მი ხართ, ემწარა და პასუხიც მწარე უნდა მიეგო, მაგრამ  
 ვერ იქნა, ვერ მოიგონა ისე უცება, ტალღამაც წაიღო ერ-  
 თი აქეთა, მიერთე იქითა, წაიღო, გაიტაცა, დააბრუნა თუ და-  
 ატრიალა, ვერც ხმას მიაწვდენდა, გადასცდა თვალცა, მერე  
 როდისდა შეახვედრებდა ისედაც დაბნეული ტალღები, ბინ-  
 დიცა წვებოდა. ბინდიცა წვეზოდა და ჭრელდებოდა ყველა-  
 ფერი, ხეები, ტბორები ადამიანთა, გაბაწრული სურათები,  
 ძეგლი ვიება, ჭრელდებოდა და ჭრელდებოდა, იძირებოდა  
 სიჭრელეშია, ინთებოდა შუქები ქალაქისა, ინთებოდა თუ  
 ჩაედებოდა რეკლამები ნაირნაირი, შორით-შორს ინთებო-  
 და, ჩაედებოდა შორით-შორსა და იქამომდე ციმციმილა აღ-  
 წევდა, შუქი გელარა, ნათელი გელარა. იქავეც თუ ციმცი-  
 მებდა მომცრო ნათურები, ციმციმებდა ოდენ თავისთვისა ან  
 ისიც მსოფლოდდა სიჭრელეს თუ მატებდა იქაობასა. კარგა-  
 ხანია ჩაექრთთ დიდი ნათურები, შუქურები ჩაექრთთ, ძეგლს  
 რო აბრიალებდა შებინდებიდან განთიადამდე, ღამეს რო  
 აქრობდა იმა მიდამოში, მარადიული შუქით რო აღავსებდა  
 ძეგლსა. იქითაც, ნარიყალაზე, მარადიული დიდების რეკ-  
 ლამებიც ჩაექრთთ ან სულაც აეყარათ, ყოველშემთხვევაში  
 აღარაფერი გამოსცემდა მარადიულობისა თუ უკვდავების  
 სხივებსა. თუმცა ეს რაო, ვერც ეს მიიტანდა იქამდის ნა-  
 თელსა, იმას თავისი შუქი უნდოდა, არ იყო შუქი, იყო სიჭ-  
 რელე, მღვრიე, ლიბრი, უფროფაუფრო რო ლიბრდებოდა,  
 უფროფაუფრო რო იმღვრეოდა და როგორღაც აერთბაშებ-  
 და თუ აერთიანებდა ყველასა, ყველაფერსა ადამიანებსა თუ  
 ხეებსა, გაბაწრულ სურათებსა თუ ძეგლსა შთანთქმულსა თან-  
 დათანობითა, აჭრელებულსა თუ მღვრიეში შთანთქმულსა,  
 შენობებსაცა, გაღმა სანაპიროსი, აივნებზე შეხუნძლული  
 ადამიანებითა, მდინარესაცა თავისივე ხიდიანადა, შეხუნძ-  
 ლული ხიდიანადა, ყველაფერსა, ყოველივესა, შლიდა სიჭ-  
 რელე, მღვრიე სიჭრელე, შლიდა, აქარწყლებდა ცალკეულ  
 სახეთა, აქარწყლებდა და აერთბაშებდა. ტბორიც უკვე მთლად  
 ტბორსა ჰკავდა, ობიექტივც ველარაფერს გამთარნევდა,  
 ტორტმანი მაინც არა წყდებოდა, აზნდა ჩოჩქოლიცა, ავი თუ





გამომწვევი სიტყვებიც გაისმა, მფრთხალი თღონდაცა, თუმცა გაწინმატებული, მფრთხალი მაინცა, მორიდებული, თღონდაც რო მორიდებული, რთ აკრძალულიყო ასეთი თავშეყრა, აკრძალულიყო და აქამდისაც დაისჯებოდა თუ ძეგლი იგი უკვე ძეგლი არ იქნებოდა თუ სიცოცხლე დასცალდებოდა აქამდისა, მაგრამ ამდენი ამათ აღარ გაეგებოდათ, გაგებით არათ, თღონდ შიში მაინც თავისას იქმოდა, ტანში გამჯდარი, ჩანერგილი, გაღვივებული შიში. ის ისევ თავისას იქმოდა, ეს თავისასა, ეს აღტკინებული ანუ ძლივს გატვრენილი ჟინი იგივე ყვირილისა თუ ღრიალისა, სადიდებელი ღრიალისა. ჰოდა ტორტმანი არცა წყდებოდა, ტორტმანი იმა დიდებისა, შიშით შექმნილი დიდებისა თუ სიყვარულისა. საფრთხილო გახლდა ტორტმანი იგი, საშიშიც გახლდა იმა სიჭრელეში, იმა სილიბრეში, ღამე უფრო საშიში გახლდა, და სადღაც თუ ვიღაცამ ეს მაინც გადასწყვიტა, ჩაერთოთ დიდი შუქურები, იგივე შუქით მოეფინათ მშრალი კუნძული, ძეგლი იგი, იმდენი ხალხი შემოყრილი ძეგლის ირგვლივა. არც დაიტოვებოდა იმდენი ხალხი სიბნელეშია, თვით სინათლეშიც რო უჭირს სინათლე, სიბნელეში რაღანაირად დაიტოვებოდა?! და იელვა შუქმა, ერთბაშად იელვა, ერთბაშად აენტო, და თვალიც მოსჭრა ერთბაშადა, მოსჭრა თვალი მიციებული გათქვეფილ ძეგლსა, ერთბაშადათ, ერთბაშადაც გადაიარა და ძეგლიც აღიმართა ერთბაშადა, ძეგლი ჩაძირული, გათქვეფილი, გაქარწყლებული, აღიმართა თუ ამოცურდა, ეგებთუ ჩამოვიდა, ეგებთუ ზეიწვედა, ადიოდა, მალღდებოდა, მალღდებოდა ზეცადა. რა იყო ვინ უწყის, ვის როგორ მოეჩვენა, ვინ რა განიცადა იმ ერთ წუთშია, ვინ უწყის, ვინ იცის, ვინ გამოედევნოს, თღონდ ესაა, ყიჟინი მოსკდა, ღრიალი მოსკდა საზღაურადა იმა განცდისა, იმა ლოდინისა, ღრიალი მოსკდა, ღრიალად მოსკდა ლოდინი იგი დაგუბებული, აღტაცებულია ღრიალადა, გამარჯვებულთა ღრიალადა, ერთბაშადაც მოსკდა რაღა თქმა უნდა...

და ბრიალებდა....  
და მალღდებოდა....

„...და არავინ დაჰხმას, გარნა გამღებელმან მან, და არავინ განაღოს დახშული იგი...“

მაღლდებოდა და მაღლდებოდა, მისცურავდა და მისცურავდა, — კისერი ეტკინა ლენტოსა, ღრიალსაც თუ აჰყვა, ეს აღარ ახსოვდა, თღონდ და მაინც ეფხაჭნებოდა გულის ფიცარი, ხიწვიც ამოსდევდა ამოსუნთქვისასა, ეგრე დაიხია უკან-უკანა, ეგრე ეყუდა ხიდზედაცა, მერე ეგრედვე გადაირბინა ხიდი, ეგრედვე და მოზღვავებული სურვილითაცა, მოვარდნილი ნდომითა, არათუ შორეულისა თუ უცნაურისა, არა, კვლავაცა ნდომითა ელისოსი, — ეგრედვე მიაწყდა კარსა, ეგრედვე ასტეხა ზარი ელისოსი, თღონდ ესაა, ეგრევეც არ ეწერა ახდომი იმა სურვილსა თუ ნდომასა, ანთუ რა ამხდარა ეგრე ადვილადა, უეცრადა თუ ეგრე ჯიქურა; თუმცა რად არაო, იყო დრო, უცბადვეც გაუღებდნენ ი კარსა, იყო და არა იყო რაო, — რა კარგად იწყება ქართული ზღაპარი, ვითარცა ყველაფერი ქართული, რა ხშირადაც წამომეშველება ხოლმე! მოთავებულიყო ეს ზღაპარიცა, მოთავებისა უნდა თქმულიყო: ჭირი იქა, ლხინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქათ. თღონდ და რაო, თავისას მაინც არ იშლიდა ლენტოი, ანთუ არ იშლიდა, ანთუ ასე გამოდიოდა, — გზა ვერ გაეგნო, დაბნეულიყო, დაბორიალებდა, ივლიდა თუ იფარფატებდა, მიუბრუნდებოდა იმავე კარსა, ანთუ ბედისწერა არ ამორებდა, კუდიანების დახლართული ბედისწერაი. რაც გამოდიოდა, გამოდიოდა, ბოლოსდაბოლოს კიდევ მაინც გაუღეს კარი, გაუღეს და — ელისომ გაუღო, გაუღო და — კარშივე გაიხიდა, გაიხიდა და — არ უნდოდა, შიგნით შეეშვა, არც ის უნდოდა, იქა მდგარიყო, არ უნდოდა და—შესთხოვდა გაცლასა, მალე გაცლასა სულ გაცლასა, შესთხოვდა და ემუდარებოდა, ეხვეწებოდა, დნებოდა ცრემლადა, ცრემლადა დნებოდა და იწმენდდა თვალთა, არაფერი გამოჰყოლოდა, თითებით იწმენდდა; მერე და რაო, ვითომც იმდენი არაფერიო, იღვრებოდა და დაღვრილიყო, გაჯიქებულიყო ლენტოი, მიქელს უნდა მოვახსენოთ, მწვანე ფერი ვერ მიშოვნია, ეგება სხვა ფერი აირჩიოსთ. მაშინ იქიდან შემოდიო, ეზოდანაო, მიქე-



ლი ჰო იქითკენ არის, იქიდან უფრო მარჯვენააო, ასე ვარ დაჩვეულიო. რაც იყო, იყოთ, იყო და მოხრა, უნდა გადაეხვიოთ. ვერა, ველარ გადავეხვევით. ნუ დამღუპავო, ეზოდანაო. აქედანაო, აქედანაო, ასე აიტეხა, გასტეხა ასე-დაცა, ანთუ ვერც გასტეხა, მხოლოდ იქ შეეჭრა, იქა, იმ ათნა-ირად დახლართულ სადარბაზოში, დახლართულშია და და-ტიხრულშია, სხვა მოხატულობანი თუ მონაძერწნი რთ წა-რეხოცათ, მხოლოდ ამური რთ გადარჩენილიყო, თავჩაჩენ-ქვილი გადარჩენილიყო და თანაც, ჰო გახსოვს, — ჰა და ჰა, ლამის არის გადმოვარდესო; ჰოდა იქ შეეჭრა, იქ შეიჭრა და იქავე დადრკა, მაშინვე არა, რალა თქმა უნდა, მერეღა დად-რკა, ოღონდ მთავარი მაინც ეს არის, დადრკა, დავარდა, ვერას ეწია და მაინც დავარდა. ელისო გაეკრა პატარა თალ-სა, ვიწრო თალსა, — იქვე მოსჩანდა იმისი კარი, — გაეკრა ქალი, სუსტი ქალი, ცრემლიანი, ათრთოლებული, გაეკრა ისე, თითქოს ჯვარიათ, ჯვარი ცოცხალი, სახიერი, ჯვარი მღელვარი, ჯვარი უსასო, ჯვარი ძლიერი, მიკარებას რთ ვერავინ შეჰბედავდა, ვერავინათ და ვერც ლენტომ შეჰბედა, ხელი ვერ შეახო, თუმცა განიწოდა, თუმცა მიეტანა, ოღონდ ვერ იქნა, ვერ შეეხო, რალაცამ დათრგუნა, რალაც ძალა-მა, უხილავმა და შეუცნობელმა, აიტანა და დასცა, დააგდო, დააზღერთა, ისე დააზღერთა, ჩაცურდა, ჩაჰყვა დაკბენილ საფეხურებს მოზაიკისა, ჩაჰყვა და ჩარჩა ეგრე დაშლილი თუ დაღეწილი, დაყრილი დაკბენილ საფეხურებზედა. ეს ასე დარჩა და მოსწყდა ისიცა, ეგრევე ჩავარდა, ეგრევე ჩაიფუ-ქა, თითქოს ამოერთვა სულიცა, სხეულიცა, თითქოს აღარ იყო, აღარა, კაბალა ეგდო თითქოს თალის ქვეშა, ვიდრემდე ხმას ამოიღებდაო, ჰო ვიდრემდე, ოღონდ და მერეცა, ხმა რთ ამოიღო, თითქოს ისევ კაბა გამოსცემსო, თითქოს იქ სიტყ-ყვები დაუმწყვდევიათ, პირი მოხვეია და იპნევათ:

— რალად დაბრუნდი?! — თითქოს ასეთ, ასე იპნევათ.

— წავალ რა... — პასუხადაც ისე გაისმოდა, თითქოს იქით აპარატებია, კინოაპარატები, ისინია რთ ხრიალებენ თუ ბუზ-ღუნებენ თუ იბუტებიან თუ როგორც ამბობენ, ისინიაო, სხვა არაფერია, არავინაა და არაფერით.

— რალად დაბრუნდი?! გაფუჭდა ყველაფერი, წახდა, სი-



ლამაზედ რაც წარმომესახა, შეიბღალა, რასაც სიყვარულს დაგარქმევდი, დაიმსხვრა, გატაცება თუ თავდავიწყება რაც მეგონა, ყველაფერი გაფუჭდა, ყველაფერი დაიმსხვრა. მაშინ მერჩივნა, ამ შევიდიოდე თვის წინათა, ერთმანეთს რო დაგ-შორდით, გული რო ჩამწყდა, კარგახანს რო ვერ მოვედი გონსა, მაშინ მერჩივნა, სიყვარული მეგონა დაკარგული და მხოლოდ დაკარგული სიყვარული მანადველებდა, სინანული მტანჯავდა, რო ვერ გავუფრთხილდი სიყვარულსა, მაინც ის მერჩივნა, რწმენა შემრჩენოდა სიყვარულისა, მჯეროდა მიყ-ვარდა, მჯეროდა, ვუყვარდი და ვსულდგმულელებდი მოგონე-ბითა. მოგონება რაღად შემიბღალე, რად არ შემიბრალე, რა-ღად დაბრუნდი?

— წავალ რა...

— რაღად დაბრუნდი, შენც ჰო ასეთი განცდით არ მოი-ტყუებდი თავსა? შენ მხოლოდ გახელება მოგარბენინებდა ჩემსკენა... ის რაც არის, არის... სხვა რამ გახელებაცა, გა-ხელება მარცხისა გამო, ცხოვრებისაგან ნაწვნივი სიმწარის გამო, მოგარბენინებდა დამცირებულსა, მხნეობა რო აღგედ-ვინა ჩემი მოტყვიოთა, დამცირებითა ჩემითა, სიამაყე რო აღგედგინა. შერედა მივხვდი, მივხვდი და მაინც ვიბრუებდი თავსა, ვიბრუებდი თუ ვიტყუებდი, რო ვიცოდი სიმარტოვე შენი და ვერ გამეწირე სიმარტოვისათვისა, ეს სიბრალული გამოდიოდა, მე სიყვარულამდის ამეზიდა სიბრალული. მა-ინც კარგი მეგონა, რად გამიშიშვლე, რად შემოფხრიწე თხე-ლი საბურველი, ისედაც თხელი, ისედაც მქრქალი, რაღად დაბრუნდი?

— წავალ და...

— რაღად დაბრუნდი? ეგება არც იცი, ეგება ჩემმა ბედ-მა მოგაგდო, ჩემს დასასჯელად გამოგაბრუნა... ეგება იმი-ტომაც უნდა დავსჯილიყავი, უანგარო რო არა ყოფილა სიყ-ვარული ჩემი? უნდა დავსჯილიყავი. მე შენით მინდოდა განთავისუფლება ჩემი ქმრისაგანა, ლამაზი განთავისუფლე-ბა მინდოდა, სიყვარულის მსხვერპლად მინდოდა თავი ჩე-ში, გული ჩემი, სული ჩემი, ამიტომაც თუ ვიტყუებდი თავ-სა, ამიტომაც ვიბრუებდი თავსა, მაგრამ არ იქნა, არ იქნა სიყვარული ანგარებითა, არ იქნა, არ შედგა თანხმობა იცი

და სასჯელადაც ეს მეყოფა, შენი გულცივობა მეყოფა სას-  
ჯელადა, რაღად დაბრუნდი?



— წავალ და...

— რაღად დაბრუნდი? ახლა ზედმეტი ხარ, სულმთლად ზედმეტი. ზედმეტი ყველაფერი მომაბეზრებელი ყოფილა, საძულველი ყოფილა ზედმეტი ყველაფერი, რატომ აღმავსე საძულველითა, რატომ დაბრუნდი, რაღად დაბრუნდი? — და აღიმართა ქალი, ქალი თუ კაბათ, კაბა ავიდა, ავიდა, გასწორდა, ოღონდ თითქოს ჩამოიმტკრევაო, ისევ ისე ჩაიმტკრევაო.

— წავალ პო... — აიწია აპარტიცა, ავიდა, რა ვუყოთ თუ იქამდე ვერა, ქალი მალლა იდგა, ეს საკმაოდ ჩახრივინებულყო.

— რა გეშველება, — ქალი დასძახოდა, დასძახოდა სიბრაღულითა, — სიყვარული შენ არ იცი, მაცდური შენ არა ხარ, ფული შენ არა გაქვს, რა გეშველება?!

— წავალ პო....

ამოიხრიალა ვითომ ისევ აპარტიმათ, წასვლითაც ვითომც აპარტი წასულიყო, ოღონდ წასულიყო, უნდა წასულიყო, კარი მოეკეტა სამუდამოდა, მოეკეტა დაჩეხილი სადარბაზოი, ნაშთი წარსულისა, მოეკეტა და უნდა წასულიყო, უნდა წასულიყო და წავიდა კიდევცა, აქედან წავიდა და იქით მოუარა, ეზოდან მოუარა, ის კარიც იცოდა, იქიდან მოუარა, მოუარა და ეწვია მიქელსა, მამასა ელისოსი რაღა თქმა უნდა. ახირებით როდი მოსვლია, უნებურად დაჰყვა ისევ ელისოსსა, კარი რო მიაყოლა ზურგთუკანა, ესეც დაატანა, ეგ შენი საღებავის ამბავი მაინც აცოდინე მამაჩემსაო, პო დაატანა, დაატანა თავისებური, თითქოს თუ როგორღაც აჭრილი ღიმილითა; უნებურად დაჰყვა ნებასა და იმ აჭრილ ღიმილსაც მიუხვდა, მერელა მიუხვდა, რაღა თქმა უნდა, მერელა მიუხვდა, კარი რო შეაღო ეზოს მხრიდანა: უმაღვე ბეგლარი ეცა თვალშია, მაგიდას უჯდა მიქელისასა, უჯდა და მისჩერებოდა, უსმენდა თუ ედავებოდა, რაც იყო, იყო, ბეგლარი იყო, ბეგლარი განლდა, იგივე ბეგლარი, დაძაბული, წამოგზნებული, მიტანებული, თითებგაფარწხული, თითქოს ვიღაცას ყელში სწვდებო, — ლენტოს არაო რაღა თქმა უნდა, არ



გგონოს თუ გაიფიქრე, მხოლოდ ერთი თვალი შეგვლით, თითქოს იცნოთ, თითქოს არცაო, თითქოს გაიკვირდეთ, თითქოს არცაო, ისევ თავისას მისტანებოდა, სიტყვა თუ უნდა აერთმია მიქელისთვისა, უნდოდა ეთქვა და დრო ვერ მოეხელთა. იმას თუ უნდოდა, ამანა თქვა, შევიდა თუ არა თქვა, არ დააცადა არცა ერთსა თუ არცა მეორესა, — მწვანე ფერიო, ასეო, ისეო, თქვა ყველაფერი საამისოდა და ისიც დაურთო, მერე კიდევ გადავიღეო, იქაობა რო გაჩირაღდნდა, ამალამ ვნახავ რა გამოვიდაო. თავილა დაუქნია ბეგლარმა, თითქოს ნიშნადა მიტეგებისა, მოუცლელობის ნიშნადაცა თითქოსა, ჩართულიყო თუ ჩაეთრია მიქელსა. ამისთვის ელისოს მოჰქონდა ჩაი, — ლენტოსთვისა, — იმათაც ედგათ ჩაის ჭიქები, გაციებული ჩაის ჭიქები, აქაფქაფებული მიჰქონდა ამისთვისა. ცალი კუნჭულიც მოსცალა მაგიდისა, მცირედ აჰკეცა კალთა რუკისა, სკამიც მიუდგა, ჩაიცა ცხაღია, თეფში ყველითა, პურითა, ძეხვის ნათალითა, ლიმონის ნაჭერითა, ამან მიუდგა და იმას გაახსენდა, — ლერტოსა, — მთელი დღე ნაყრი არ ჩასვლოდა ბირშია, არც ჩაეფერხა, არც ნაყრი ჩასვლოდა, გაახსენდა თუ ტანმა უსუსტა, სულერთია, მოწყვეტით დაეშვა სკამზედა, ხელიც ჭიქას ეცა, იმა ცხელ ჭიქასა... აქ ითქმის, დაეწვაო, ანთუ გაუძლოო, თღონდ სულერთია დაეწვაო თუ გაუძლოო, ჰო სუერთია, რადგან მთავარი სულ სხვა რამეა, მთავარი ისაა, მაშინლა მიხვდა, ელისო რო დაჰკარგოდა სამუდამოდა, სამუდამოდა, სამუდამოდა, შვიდი თვე ვითომ რა ყოფილიყო, რა ყოფილიყო შვიდი კვირაცა, წელიწადიც ისევ შვიდიო, საუკუნეცა, თუნდაც შვიდი საუკუნეო, სათვალავი რა ყოფილიყო, დაჰკარგოდა სამუდამოდა, მიხვდა და მაშინლა დარია ხელი სიმარტოვემა, სრული სიმწვავით დარია ხელი სიმარტოვემა და დაკარგულობამა, ხელი დარია და გაეძვა ყველაფერი, გაუფცხოვდა ყველაფერი, ყველაფერი, ჩამოთვლა რად უნდა, თვითონ თუ ჩაიკარგა, იქვე იყო და ჩაიკარგა. ცნობით ეცნობოდა თვითეული თუ ყველაფერი, კიდევაც გამკვეთდა, უფროც გამკვეთდა საგნებიცა, ადამიანებიცა, თღონდ დაშორდა ყველა, ყველაფერი დაშორდა, იჯდა და არც იჯდა, ეხებოდა და არც ეხებოდა, საგნები არ



იმჩნევდა, ადამიანებიც არ იმჩნევდნენ ამის იქ ყოფნას. ფანტულიყო თუ გაქარწყლებულიყო თუ დაფარფატებდა ვერცლისოდენადა. აქამდის თურმე რა უჭირდა, რა სამდურავი ეთქმოდა თურმე, ესა ყოფილა, რაცა ყოფილა, ეს გადაკარგვა თუ გაქრობა სასიერისა სახიერებითა, სულიერისა სულიერებითა, ყოფნა და არყოფნა, არც სხვანი შენთვისა, არცა შენ სხვათათვისა, არც შენვე შენთვისა, ესა ყოფილა, რაცა ყოფილა; ანთუ ესა ყოფილა, ეს სუსტი ქალი, გაუსაძლისსაც გააძლებინებდა, აუტანელსაც აატანინებდა, ეს მიმზიდველი, ეს მომხიბლავი, თურმე როგორი, რა მომხიბლავი რა გატაცებაც სცოდნია თურმე! სხვასა რგებოდა გატაცებაი იგი, ამიერიდან სხვასა რგებოდა, — შეჰყურებდა გატყორცნილ ხელებსა, დაძაბულსა და მორკალულ თითებსა, ჰადაჰა, აჰა ვინ წაუვარდეს, ვინ წაახრჩოსო, თღონდ წაახრჩოსო, სულერთია თუ ვინ იქნებაო, თღონდ წაახრჩოსო, თღონდ წაახრჩოსო, — ელისოც იყოსო, იყოს და იყოსო, თღონდ წაახრჩოსო, თღონდ წაახრჩოსო, ესეც თითქოს და მისტანებიაო, თუნდაც წაახრჩოსო, ამან წაახრჩოსო, თუნდაც ფრჩხილებით გამოსჭრას ყელიო, — რა გატაცება სცოდნია თურმე! და რაღაც ემართება ლენტოსა, ადგება, დაჯდება, ადგება, დაჯდება, თქმა უნდა, მოქმედება უნდა, ვერც ვერას ამბობს, ვერც ვერასა იქმს, ადგება, დაჯდება, ადგება, დაჯდება, ნდომით სხვა უნდა, უნდა განაცხადოს, რომ მიაქვს ბეჭედი, თანახმაა ქორწინებისა, თღონდ მანამდე აიღებს და გასტყორცნის ამასა, კარი რად უნდა ფანჯრიდან გასტყორცნის ამ ხელგაფარწხულსა თუ თავგამოდებულ ვაჭბატონსა, ნდომით ეს უნდა და ადგება, დაჯდება, ადგება, დაჯდება, სხვა ვერაფერი მოუგვარებია, რაღაცა უკრავს თუ ვიღაცა ჩასძახის, გვიანდააო, გვიანდააო. ელისო ისევ ჩაის მიაართმევს, ისევ აქაფებულ ჩაისა, იმათაც ჩაის გამოუცვლის, ცივს გაიტანს, ცხელს შემოიტანს.

## XI

„და მესმა სხუაი ხმაი ზეცით, რომელი იტყოდა: გამოვედით მისგან, ერო ჩემო, რაითა არა, ეზიარნეთ ცოდვათა მისთა და წყლულებათა მისთაგან არა მიიღოთ.“



„რამეთუ მისწუდეს ცოდვანი მისნი ცათამდე, და მისი სენნა დმერთმან უსჯულოებანი მისნი.“

„მიაგეთ მას, გითარცა — იგი მან მოგაგო, და შეკეცეთ ორკეცი იგი, გითარცა მან ქნა, და საქმეთა მისთაებრ ბარძიშსა შინა მისსა, ოთხელი გიწოდია, უწოდეთ მას ორკეცი.“

„გითარ იგი აღიდა თავი თვისი და განცოფნა, ესეზომად შეეცა მას ტანჯგაი და ტკივილი...“

ცხელი შემთხვევა, ოღონდ ვაცეცხვებო, — ლენტოსას აბა, მეორეც გამოსცალა ლენტომა, ქაფქაფი გამოსცალა, — მიქელისასა და ბეგლარისასა... მესმის მიზეზი ამ მოძრაობისაო, თვალებსა ურთავდა, თავს აბაცრაცებდა და ბუბუნებდა მიქელი, ები ვერ გასძლებს უგმიროდან, გმირი სწყურიან და აფორიაქებს ეს წყურვილით, ამას აპყვლია, ამ მძლეთანძღვასა და მოურეველსა, რო არ აპყვეს, რო არც შეუძლიან, რო არ იქნება უამისოდა, ვერ იარსებებს უამისოდა. და არც იქნება არც არაფერი თუ არ იქნება ერი მრავალით. გამიგონეთ, ჯერ გამიგონეთ, არ გეუბნები, ახლავე დამიჯერო, არაო, ჯერ ოღონდ მომყვი გულისყურითა, მეტი არაფერი, ჯერ მეტი არაფერი მინდაო. ერს რო უგმიროდ არ შეუძლიან, დიდებული რამ არის, დიდებული წყაროა მოძრაობისა, მოქმედებისა დაუმცხრალისა, სწრაფვისა თუ ყოველივესი, ყოფილივესი, სიცოცხლე რასაც დარქმევია ამ ჩვენი ჭკუითა, ჩვენი წარმოდგენითა თუ წარმოსახვითა, მაგრამ... მოიცა, წყნარადამეთქი, ჯერ ყური მიგდე, მაგრამამეთქი, მაგრამ რა მომხდარა, ჰა?! მოტყუებულა ერი, აი თუ რა მომხდარა, დიდი რამ მომხდარა, საბედისწერო რამ მომხდარა: ეგონა ჰყავდა გმირი თავისი, მძლეთანძღვე გმირი, სწორუბოვარი, შეუდარებელი, ეგონა თურმე, თურმე ჰგონებია, მოტყუებულა თურმე, საბედისწერო რამ მომხდარამეთქი, ამიტომაც მითქვამს; მითქვამს და ვიტყვი, ეს კიდევ არაფერი, სხვა რამეც დაგვმართნია ამაზეც უარესი, რამეთუ თქმულა, ერთი უბედურება კაცს არ მოჰკლავსო, უბედურებაზე უბედურება დაგვმატებია: ერს აღარ ძალუძს დაიჯეროს, რო მოტყუებულა, აი კიდევ რა დაგვმატებია, აი თუ რაგვარად გამოჩარხულა ტრაგედია ჩვენი, ტრაგედია ჩვენი ერისა. მოიცამეთქი, არა, არ გეტყვი, ვერ გამიგებმეთქი, ასე აღ-





ვილადაც ეგება ვერ დამეთანხმომეთქი, ამნაირად გაბეჭდულია ჰოდა მოიცამეთქი, ადვილადაც ნუ გამაწყვეტინებმეთქი დაღლილა ერი, დაღლილამეთქი, და აღარ ძაღლუს თავისთავს მაინც რო გამოუტყდეს, გულში მაინც რო აღიაროს, ისიც არ ძაღლუს, ისე დაღლილა, დაღლილა, ოღონდ გმირი მაინცა სწყურიან, უნდა გმირი, ჟინიანად უნდა, უნდა ახირებულადა და იგივეს მოითხოვს, იგივესა, ვისითაც გაცურებულა, მოტყუებულა ვისითაცა, იგივესამეთქი, გესმის, ვისითაც გაცურებულა, ვისითაც მოტყუებულა ამდენიხანამეთქი. მძიმე ყოფაა, მძიმე ყოფნაა, დაბნეულობაა საოცარი, თუმცა ეს სიტყვაც უბრალო გამოდის, ვერ გადასწვდება ჩვენსა ყოფასა თუ ჩვენსა ყოფნასა, ვერ გადმოსცემს აწინდელ ჟამსა. ტრაგედიაც უკვე ვითხარი, ოღონდ ესეც მრავალგვარია, თვით ტრაგედია მრავალგვარია, ჩვენ დაგვმართნია განუსჯელობა, განუცდელობა ტრაგედიისა, — დაბნეულობაც ეგებ ეს არის? მოიცა, ამას ჩემთვის ვიკითხავ: დაბნეულობაც ეგებ ეს არის — განუცდელობა ტრაგედიისა? მაშინ ეგება ასეცა სჯობდეს, თუ განიცადა, გზა აღარ ექნება სასოწარკვეთის იქითა, — განუცდელობა ეგება სჯობდეს? თუმცა რას ვამბობ!.. ბოროტი ჰო არ შეიცვლება რომელი თვალითაც არ უნდა დააკვირდე, — მარჯვენათი დააკვირდები თუ მარცხენათი მარჯვენას მოჭუტავ თუ მარცხენასა, არ შეიცვლება, რა სათქმელია, ბოროტი ბოროტია, ავი ავია, რომელი სჯობსო, რა გამოსარჩევია, რა საკითხავი. ჯერ ამას დაუფიქრდით, ჩასწვდი ამასა, მერე მითხარი თუ რაც გენებოს, ისიც გახსოვდეს, ყველა სახელი სახელი რო არ ყოფილა, ყველა სახელი არც გმირი ყოფილა, ისიც გახსოვდეს-მეთქი, ცუდის სახელიც გამძლე ყოფილა, ოღონდ გასარჩევი მაინც არა ყოფილა, მხოლოდ კარგი სახელი გამხდარა გასარჩევადა, მართლა კარგი და ყალბი კარგი ანუ სწორი და ბრუნდი ანუ თვალი პატიოსანი და თაღლითი ან სხვანაირი, ნაირნაირი, განა ასე დაპირისპირებული, არა, ვთქვათ კარგი, უკეთესი, ცოტა კარგი, პაწაწკინტელად კარგი, სულ კარგი და კარგი, როგორც გენებოს, მაინც, მაინც გამხდარა გასარჩევადა, კიდევაც გარჩეულა, გადარჩეულა, თავანკარილა გადარჩენილა, სხვა დანარჩენი გადახვეტილა, გადაყრილა ბნელ ორ-



მოებში ისტორიისა. თლond იოლადაც არ გადაყრილა არ  
გადაყრილა უმტკივნეულოდა, ესეც დაიხსომე, ხოლო ამჟე-  
რად აბა გაიხსენე აღზევებული მამლუქი თუ იანიჩარი, რო-  
მელიც გინდა გაიხსენე, აბა გაიხსენე, გაიხსენე, აბა ჰა, მი-  
ეშველენით, გაიხსენეთ ერთი სახელი, თუნდაც ერთი, თუნ-  
დაც ბრუნდადა, დამახინჯებულადა, გაიხსენეთ, აბა წარ-  
მოსთქვით, თუნდაც თდნავ მიმსგავსებულადა, მაინც ჩაგი-  
თვლით, აჰა, ჰა ჰა, ჰა!.. ვერ გაიხსენებ, თუმიცა ყოფილა  
ბევრი დიდი სახელისა, ქვეყნიერებას რო აზანზარებდა ისეთი  
სახელისა, ჩვენი ყოფილა იმა აღზევებულ მამლუქთა შო-  
რისა, აღზევებულ თუ აღმატებულ იანიჩართა შორისაცა,  
ყოფილა და ფაფუ, აღარა ყოფილა, ამგვარიცა ყოფილა ბედი  
სახელისა, ჟამით აღმატებული, უჟამო სახელისა, ან ეგება  
ითქვას, გადახვეწილი სახელისათ, ჰო — გადახვეწილი სა-  
ხელისათ, გადახვეწილისა, რადგან ერთია თდენ ჭეშმარიტი, —  
გმირის ნიადაგი ერი ყოფილა, უერთოდ გმირი არა ყოფილა,  
უერთოდ სახელი არა ყოფილა, არც არაფერი ყოფილა უერთ-  
და, არაფერი, არაფერი. მაცალე, მაცალე!.. დაბნეულობაცა  
სცოდნია ერსა, სიბნელეშიც ბევრჯერ ჩავარდნილა, ბრუნდი  
მართლად მოსჩვენებია, ავი კეთილადა, ბოლოს სინათლეზე  
მაინც გამოსულა, მართალი ბრუნდისაგან გამოურჩევია, კე-  
თილი ავისაგანა, მაგრამ ადვილადაც როდი გამოსულა  
სინათლეზედა, არა, არ გამოსულა ადვილადა, ვერც ამ დაბ-  
ნეულობიდან გამოაღწევს ადვილადა, ვერ გამოაღწევს უსის-  
ხლოდა, აი რა მაშინებს, აი თუ რა მალაპარაკებს. ჰოდა მა-  
ცალე, რაზან მომიხსნია პირი, მაცალე ბოლომდისა. გმირის  
სახელი ჰო ბევრს გაუგდია, იქა ვარ ისევა, სანიადაგო სახე-  
ლი მაინც სხვა ყოფილა, მომეტებული, მარადიული სახელი  
სხვა ყოფილა, აბა, დააკვირდი!.. გიორგი ბრწყინვალე არ  
მოგვკლებია, დემეტრე თავდადებული არ მოგვკლებია, ქე-  
თევან წამებული არ მოგვკლებია, დააკვირდიმეთქი, წამე-  
ბულით, ბრწყინვალეთ, თავდადებულით, მეტი რაღა უნდა  
გმირულ სახელსა, აღარც იქნება აღმატება მეტი, მაგრამ  
მაინც წაამეტა დავით აღმაშენებელმა და ერეკლე მეორემა,  
ერეკლეზე მეტი ცოდვა ვის ადევს კისერზედა? მაინც წა-  
ამეტა, დააკვირდიმეთქი, დააკვირდი. და იცი, რითი წაამე-



ტა? თუმცა ჰო დავითისა უნდა ითქვას პირველყოფილსა და  
 ადამიანებზედ რომელიცაა რომ დავითისა, განათუ ოდენ ეკლესიებზედ  
 ღაიმგვიდრა სახელი ესე, — ეკლესიები რა მოსატანია, თუნ-  
 დაც საოცარი, თუნდაც დიდებული ეკლესიები, სული გა-  
 მოიხსნა, ქართული სუფი, გამოიხსნა და ვადაარჩინა, გა-  
 დაარჩინა და ადაშენა. აი სული ალაშენა, აი თუ რითი დაიმ-  
 კვიდრა სახელი იგი სახელი გმირისა, ჭეშმარიტი გმირისა,  
 გაანადგურა ხრწნილების ბუდე, ეგრედწოდებული საამირო  
 თბილისისა, ავტონომია არაბული, სადით შეიბღალა ზნეობა  
 ქართული, ენა ქართული, სული ქართული სადით ჩამოინგრა-  
 თმი რა ყოფილა, თუნდაც მარცხიანი, თუნდაც საშინელი,  
 თუნდაც ომები არაბებთანა, თმის ჭრილობები მოუშუშებია  
 ერსა, სულის ჭრილობები ვერა და ველარა. და აჰკვეთა ხრწნი-  
 ლება საშინელი, გადაჰბუგა ბუდე ხრწნილებისაო. ესა და-  
 ვითისამეთქი, სულმნათი დავითისა, მაინც სინანულისად  
 რთ უგალობნია. ერეკლეს სინანულისა რა მოგახსენოთ, ერეკ-  
 ლეზე დიდი ცოდვა ვის დასდებია კისერზედა, ოღონდ დაჰ-  
 კისრებია დავითისებურიცა, ამითი გამოხსნილა, ამითივე  
 წარმატებულა. აბა!.. რაც მონგოლობას წავუხდენივართ, რაც  
 სპარსობასა, თურქობასაც რაც წავუხდენივართ, თმებშიმეთ-  
 ქი, ერთადაც რთ მოჰკრიბოთ, არ შედგება იმდენი, რაც წაგ-  
 ვახდინა ახალციხურმა ავტონომიამა, ამა სამზაკვრომა, ამა  
 ბუდემა ხრწნილებისა, აღარა არაბული ხრწნილებისა რაღა  
 თქმა უნდა, უკვე თურქული ხრწნილებისა, ოღონდაც რაო,  
 რა შეცვლილიყო, ხრწნილება იგივე ხრწნილებად ითქმოდა  
 და ერეკლე ებრძოდა იმა ხრწნილებასა. დაუკვირდიმეთქი,  
 დაუკვირდი, მოასწრებ, მომიგო, ჯერ დაუკვირდი, ერეკლე  
 ებრძოდა ხრწნილების ბუდესა და სახელიც ამითი დაიგდო,  
 ცოდვაც ამაში ამოიმალა, მხოლოდ ამითი, მხოლოდ ამაში, ის  
 არას არგებდა, თავს ვერ გაიტანდა სპარსეთიდანა თუ ინდო-  
 ეთიდან ჩამოტანილი სახელითა, ვერც თავს გაიტანდა, ვერც  
 დაჰფარავდა ცოდვასა დიდსაო; თუმცა ვერ გეტყვი, დაუწე-  
 რია თუ არა იმასაცა გალობანი სინანულისანიო. გმირობა  
 მაინც ასე მოუმიკია, კარგად დაუკვირდიმეთქი, როგორ მო-  
 უმიკია, როგორ გადაურჩენია სახელი, ამას დაუკვირდი და  
 ის მომიგე, ის რაღას მომიკის, ახალციხური ვისაც გაუკ-

თებია, ერთი ჰო ერთია და უბედურებაა, რამდენიმე ვისაც  
გაუკეთებია, რამდენიმე ახალციხური? მომიგე რაღაც ვკვირ  
მაცდიდი სიტყვასა... ეგება ვერ გამიგე, ეგება მოფიქრება  
ვინდა, დამიცდია, თუმცა მაინც განვაგრძობ ჩემსასა, მო-  
ულოდნელადაც ნუ ჩამომეჭრები, პასუხი ამოვა თავისთავა-  
და. აჰა, ისტორიანი ჰო გამოგვივლია, აგერ აქა ვართ, გავ-  
ყურებთ მთაწმინდასა, მთაწმინდიდანაც გადმოგვეყურებენ.  
გადმოგვეყურებენ ძვლების ქრიალითა, ცოდონი არიან, დაბ-  
ნეულობა თუ გაგვიგრძელდა, ცოდონი არიან. რასა სჩადი-  
ხარო, შეშფოთდებიან ხოლმე, უგნურობისას თუ ვინმეს მი-  
უსწრებენ, წინაპართა ძვლები გადაბრუნდებოთ, შეშფოთ-  
დებიან ამნაირადა და ვინ უწყის თუ როგორ გადაბრუნებუ-  
ლა ძვლები მთაწმინდელთა, ჰაი დედასა, ვინ უწყის როგორ-  
რა!.. აჰა ტაშირი, — დაატყაპუნა ხელი რუკასა, თანაც აიწია,  
აიწია ვაივავლახითა, მუხლების ხრჭიალითა, თუ ხჭიალ-  
ჭრიალითა მთელი ტანისა, აიწია და ხელის ზურვი დააგდო  
მოწყვეტითა, — აჰა, ჰერეთი, აჰა ეგრისი, აჰა ქართლი გადახ-  
ლეჩილი, მაშ რა იქნებოდა, გადაბრუნდებოდა ძვლები, იმი-  
ტომაც გადაბრუნდებოდა, ამისი განცდაც რო დაკარგულა,  
ტვინი დანთხეულა, სული დაწეწილა, აღრეულა თუ დაბნეულა-  
მეთქი. გამოერკვევა ღვთის მადლითა გამოერკვევა და მერე  
თუ რას მიუზღავს ამის მომქმედსა, ის იქნება სწორი, ის  
იქნება მართალი. ახლა ბღავილი სხვა ტკივილისაა, ეს რო  
არც ახსოვთ: აბა ტაშირი, აბა ჰერეთი, აბა ეგრისი, აბა ქარ-  
თლი მიმოსხლეჩილი!.. სხვა ტკივილისაა, სხვა გაუგებრო-  
ბისა, განუსჯელობისა, თუ განუცდელობისა, ანთუ დაბნე-  
ულობისამეთქი, დაბნეულობისა. სასახელოდ მომქმედი სხვაც  
ბევრი გვეყოლია, თუნდაც თამარი, ლექსად ამბობენ და მარ-  
თალიც არის: თამარ დედოფალი ვიყა, სახელი დიდი გავიგ-  
დეთ, ზღვაში სამნები ჩავყარე, ხმელეთი ფეხქვეშ გავიგეთ,  
ამდენი საქმის მომქმედმა ცხრა ადლი ტილო წავიღეთ, მარ-  
თალიც ყოფილა, კარგადაცა თქმულა, შორს გაუფენია ჩვენი  
ქვეყნის კალთები, თვითონვე გაუკეთებია ახალციხური ჩვენ-  
თა მტერთათვისა, სიმდიდრეც მოუხვეჭია, დიდებაცა, მაგრამ  
რაო, ქმნილა სიმბოლოდ ჩვენი ქვეყნის აყვავებისა, სიძლი-  
ერისა, სილამაზისა, სიკეთისა ყოველივესი, ყოველივესი,



გმირის სახელი მაინც როდი შეუძენია, რამეთუ გმირობა  
 გადარჩენა ყოფილა ერისა, ხოლო იმ ხანად არა გვეძინებოდა  
 რა გადასარჩენიო, მაშინ გინ იტყოდა, აბა ტაშირი, აბა ჰე-  
 რეთი, აბა ეგრისი, აბა ქართლიო, — შეძრწუნებულიყვნენ  
 მაჰმადიანები, შეძრწუნებულიყო ერთმორწმუნე ბიზანტიაცა  
 ან თუ თავს როგორმე გადაირჩენდა, გადაირჩენდა მხოლოდ-  
 ლა ზვენიოთა, დამაცამეთქი, როცა გკითხე, მაშინ არ მომიგე,  
 ახლა დამაცა, გავალ ბოლომდისა, მერე შენ იცი, თუ ძალა  
 შემწევს დაგაჯერებ თუ არა და დრო მაინც მიშველის, დრო  
 განსწმენდს ყოველ ამღვრეულობასა, თვითონ აიმღვრევა,  
 გარდასულს მაინც ჩამოაწმინდავებს, — აქ ისევ ჩამოჯდება  
 ძლივძლივობისასა რალა თქმა უნდა, ჩაცურდება მაგიდაზედა,  
 რუკასაც დაითრევს, მიეშველებიან, რუკას მიეშველებიან,  
 ის თვითონვე ჩაიტანს ტანსა. — ასე განსხვავებულა სახე-  
 ლიმეთქი, თვით კარგი სახელიც განსხვავებულა. უბრალო  
 სისხლსაც შეუბღალავს განთქმული სახელი, გაცემა თუ ლა-  
 ლატიც ველარაფრით გამოსწორებულა. ნაბოლეონმა ერთხელ  
 გასცა კორსიკელები, არ აპატიეს კორსიკელებმა, ალექსან-  
 დრემ ერთხელ დაარბია მაკედონელები, არა, არ მიუტევეს  
 მაკედონელებმა, ახლა მოდი და წარმოიდგინე, ვისაც გაუ-  
 ცია თავისიანები, გაუცია, გაუფლეთია, ურბევია, უწიოკებია  
 ნახევარი საუკუნის განმავლობაში, ნახევარი საუკუნისა, ალ-  
 ბათ რო ურბევია, დღენიადაგა, გამუდმებულადა, უმოწყალოდ  
 რო ურბევია, გადაურჩება ერის რისხვასა? ახლა არა რალა  
 თქმა უნდა, მერელა, მერე ეს დაბნეულობა რო გამონელდება,  
 მერელამეთქი, მანამდის იბღავლებს გაოგნებული, იბღავლებს  
 დიდი სატკივართა, ჯერ გაუგებარი სატკივართა. ასე იბ-  
 ღავლებს და ეგონება გმირს არავის წავართმევინებო ანდა  
 ვინმეს შევაჩებებო. გმირი თუ რა ყოფილა ესაა და მითქვამს,  
 კიდევაც ვიტყვი, აჰა მივდევ თანდათანობითა, ოღონდ დი-  
 დი რამ უცნაურობა გამოდის ეს შეჩებებაცა, ოღონდაც რო  
 უცნაურობა გამოდის, ოღონდაცა. შეჩებებით ვერავის შეა-  
 ჩებებ, ვერცა ბლავილითა, ვერცა ძალადობითა, ძალა სად-  
 ლაა, მაგრამ სიტყვად მაინც მითიანება, ვერავის შეაჩებებ-  
 მეთქი, გმირი რო მხოლოდ თავისია, მხოლოდ საკუთარია,  
 სხვისი გმირი სხვისი ყოფილა, სხვისი გმირი სხვისთვის



გმირი აღარა ყოფილა. აბა მაშ რაო, ვინ უწყის ვინაა სწორი  
არ უგლეჯიათ ნარი რომაელებსა, ვინ უწყის ვინაა თუ სა-  
დაურთა მოუტანიათ გამარჯვებანი, მაგრამ მხოლოდღა რომა-  
ელ საბრძოლვეს მიჰკებებიან ტრიუმფითა, დაფნის გვირგვინ-  
ითა შეუმკიათ მხოლოდ თავიანთნი. ბარბაროსი რქმევია  
ყველა დანარჩენსა, ჩვეულებრივსაცა, უძლიერესსაცა, ნაქი-  
რავები რქმევია, გაუსტუმრებიათ ქირითა, დიდად გამოჩე-  
ნილი დიდი ქირითაც გაუსტუმრებიათ თუ ზურგში არ ჩაუ-  
ციათ მახვილი, ასე ყოფილა, ასე ჰო ასე, მე რად მიბღვერი,  
ნუ, ნუ მიბღვერი, ჩემი ბრალი როდი ყოფილა, ყველაფერი  
უჩემოდა ყოფილა, გმირი რო თდენ საკუთარია, მხოლოდ  
და თდენ საკუთარია, ამიტომაც ასე ყოფილა. ბარკლავი-დე-  
ტოლსაც ჰო დიდი სახელი გაუგდია თავის დროზედა, ევრო-  
პა ამოუდია ფეხქვეშა, თღონდ გმირის სახელი მაინც კუ-  
ტუზოვს მოუხვეჭია, დააკვირდი-მეთქი, დააკვირდი, იქ ისი-  
ცაა, გმირობა მხოლოდ განსაცდელის დროს რო გამოიკვე-  
რება და ესეცა, აი ესეცა, თავისი რო თავისი ყოფილა, სხვი-  
სა სხვისით, ნაქირავებს რო ქირა ეკუთვნის თუ ზურგში  
მჩვილს გადაურჩა რაღა თქმა უნდა. ბოროდინოს გმირი  
რო ბოროდინოს გმირია, ისიც ამოაგდეს საფლავიდანა,  
ძველები გადაჰყარეს, კუბო, ტყვიისა, დაჭრეს, დაფლითეს,  
გაიტაცეს, ეგება რო გადაადნეს და მუცელშიც ჩაისხეს, —  
თ.ნაც გადაჰყოლიან, უმადურება ისეთი ცოდვია, გონებასაც  
რო დაუბნელებს ადამიანსა. დაუბნელებს, იმათი რო არ  
იყო, დაუბნელებს. და სიბნელეც ესაა, ესაა, ესაა, სხვა რაღა  
სიბნელე თქმულა?.. თქმულა თუ არაო, ნუ გეგონება თით-  
ქოს ესაოდა ძველი ამბავიაო, თითქოსდა ამა და ამ დროს  
ესა და ეს რო მოხდა, მას მერე შეიცვალა ყველაფერთი,  
ნუ გეგონება, ადვილადაც არაფერი იცვლება ამა ქვეყნადა,  
ყოველშემთხვევაში, ჩვენ რა ისტორიაც ვიცით კაცობრიო-  
ბისა, არცრა შეცვლილა, არც პირი უჩანს შეცვლილებისა:  
ადამიანები სჭამენ ერთმანეთსა, ერები სჭამენ ერთმანეთსა,  
სჭამდნენ და სჭამენ, სჭამენ და შესჭამენ, ჰოდა ნუ გეგო-  
ნებამეთქი, ყმაწვილკაცი, სჩანხარ, ყმაწვილკაცურად ნუ გე-  
გონებამეთქი; ხელისუფლება არ გაგიმხელს ამნაირადა, არ  
გაგიმხელს, რად გაგიმხელს?.. ბედნიერი ხარ, ბედნიერზე



ბედნიერით, შთავგონებენ ამნაირადა, ძველია ესეცა, მეცხრეული  
ზე ძველია, შთავგონებაც იარაღია ადამიანთა დამორჩილებად  
 სა, შთავგონება შიშისა, ბედნიერება არსად დაგეკარგოსო,  
 ნუმც დაგკარგვია, დაე გეგონოს, სრულადად სხვა დროს რო  
 მოესწარი, აზნახულსა, გაუგონარსა, სამართლიანზე სამარ-  
 თლიანსა, დაე გეგონოს, თღონდ ისიც არ დაივიწყო, ასევე  
 ეგონათ ყოველთვისა, ასევე სწამდათ, თუ არწმუნებდნენ,  
 მხოლოდ ესაა, სამარის კარამდის აღარავის მიჰყოლია რწმე-  
 ნაი ამგვარი, არავისა, არავისა, არ დაივიწყომეთქი. ყველა-  
 ფერსაც რო ჩამოვეხსნათ, აგერ არ გიდევეს ცინცხალი მაგა-  
 ლითი, — აგერ აჰაა, რადა არ მოუპოვა, რადა არ მოუხვეჭა,  
 მაგრამ იმხელა სახელს თუ შეუნარჩუნებენ, ბარკლაი-დე-  
 ტოლისოდენა სახელსა, ძალიან მეექვება. მოიცა, გაზუთხუ-  
ლებს გამიმეორებ, ვიცი, არ მინდა, მე ჰო გაზუთხულს არ  
გეუბნები, ეჭვისას ვამბობ, დაექვდი შენცა, ცოტა დაექვდი,  
როგორ იქნება სწვანაირადა, აზრი დაშრება, დაიშრიტება,  
ეჭვის გარეშე დაიშრიტება. ჩაწყდება ეს ბღავილი, თავადაც  
 ჩაწყდება თუ არ ჩაწყვიტეს, ჩაწყდება, გადაივლის, წავა ესე-  
 ცა, ისევე წავა განიადაგებული ვზითა. აბა მაშ რაო, ერთი  
 კაცის ახირებად ნუ გეგონება, ნუ, ნუ გეგონება, დედამიწას  
 ჰოარ უბრუნია ერთი კაცის ნებისადა, სამყაროს ჰოარ უბრუ-  
 ნია ერთი კაცის ნებისადა, კაცობრიობაც სამყარო გახლავს,  
 ვერა, ვერ იბრუნებს ერთი კაცის ნებისადა, ნუ გეგონებამეთ-  
 ქი, თითქოსდა რაო. რახან ჩიბუხსა ბერტყავდა ამის თავ-  
 ზედაო, რახან ვერაფერი შეჰბედა ცოცხალსაო, მკვდარზედა  
 იძია შურიო, ნუ გეგონება-მეთქი, ნურც გადაავდებ ამა ნათ-  
 ქვამსა, ნუ გადაავდებ იოლადა, — გახუმრებულა განცდაი იგი  
 ტრაგიკული რო გვიწოდებია, გამასხრებულა, ერთის სიმ-  
 წარე მეორისთვის გამასხრებულა, დააკვირდიმეთქი, დააკ-  
 ვირდი მთსწრებულს თუ ინებებ, აი, აჰაა, მასხარაც იცის  
 ტრაგედიამათ, თღონდ რაო, ეს მხოლოდ სიტყვებია, ხოლო  
 როლი ამისა მაინც სხვა ყოფილა, მკაცრი ყოფილა, მკაცრი  
 მკაცრზედა, რაც გინდა უწოდე, გარდმოსხნა ყოფილა გარ-  
 დუვალისა. ეს იმან გააკრა, გარდუვალობა გააკრა ჯვარზედა,  
 ამან გარდმოსხნა, გარდუვალობა გარდმოსხნათმეთქი, აი რა  
 ყოფილა, ის არა, არა, აქაოდა ჩიბუხს აბერტყავდა თავზე-

დაო, არა! მრავალღმერთობას ვეღარ უგვარნია, ვეღარ გ-  
 მომდგარა სიმტიციის საფუძვლადა, განიორწყლებულა მ-  
 ლი რთმი იმიტომ უფრო, რთ აღრევი სათვალავი უამრავ  
 ღმერთთა, განიორწყლებულა, დაშლილა, დაქვეითებულა,  
 მერეღა მოუთქვამს სული, რთ გადაუყრია ის უამრავი, ცო-  
 ტად თუ ბევრად მოუთქვამს სული, ერთი ღმერთი რთ დაუ-  
 სახავს, ერთადერთი რთ დაუსახავს, ერთი, ერთადერთი რთ  
 უწამებია, ჰა? მთიცა, უწამებია მეთქი, არა? დიხაც, დიხა-  
 ცა, უწამებია და უწამებია! დააკვირდიმეთქი, დააკვირდი თუ  
 რა სცოდნია იძულებასა, აუცილებლობას თუ რა სცოდნია,  
 თორემ ის რათ, თავზე აბერტყავდა ჩიბუხსათ, რათ, — არა-  
 ფერი თუ აღარც მეჩიბუხე ყოფილა, ჩიბუხიც მიუგდიათ სად-  
 ლაცა, არაფერიმეთქი, აღარც მოიგონებდა განცდილსა თუ  
 გადატანილსა, არ მოიგონებდა სირცხვილგამოვლილი, მი-  
 უმეტეს რათ, თმა შეეტრუსებოდა თუ რათ, ესეც ვითომ ხუმი-  
 რობად ითქმის, ოღონდ ის არა, სახუმარო აღარ იქნება, ჯერ  
 რა გასულა ამ ათვლიდანა, — ბევრი არაფერი, და ოთხი  
 ღმერთი უკვე უშოვნიათ. ასე თუ იარეს, ასე თუ იმატეს,  
 დაუგროვდებათ ასეულობითა ამ საუკუნის ბოლომდისაცა,  
 ჯერ მხოლოდ რთ ამ საუკუნისა, ასე თუ იარეს, ასე თუ იმა-  
 ტეს, ვერც წარმოიდგენ თუ რა მოჰხდება. რთ იმატებენ, არც  
 გაგიკვირდეს, ყველამ რთ იცის რთ მოკვდავია, მაინც უკვდა-  
 ობას რთ ეჭიდება, არც გაგიკვირდეს, — ჰო აფოფინდა კი-  
 დევ ერთიცა აღმოსავლეთითა, მე ვარ და მეცა ვარო, —  
 აფოფინდა და აფოფინდება კიდევ სხვაცა, ისევ იქითაცა და  
 დასავლეთითაცა, აფოფინდა და აფოფინდებაიან, ყველა გაი-  
 წევს ამა ახალ ოლიმპოსაკენა, ზოლო ოლიმპო თუ მხოლოდ  
 ერთია, ფეხს ვეღარ მოიკიდებს ამდენი ღმერთი, ვერა, ვე-  
 ლარა, ვერ მოხერხდება. რთმი რთ ვახსენე, იმპერიის მზის  
 ჩასვლისასა, იქაც ეგრე გახლდა, ვეღარ დაეტია იმდენი  
 ღმერთი და იუპიტერისაც ლილა გაუზუნდა. ანთუ რთმი რათ,  
 ანთუ სხვაც რათ, სიძულვილი რთ ულმობელია და თუ აიშ-  
 ვა, ვერ დააკავებს ვეღარაფერი. სიძულვილი ულმობელია.  
 და თუ უთუოდ უნდა აღაზევოს, თავისი ურჩევნიან, ერთი და  
 ერთადერთი; და აღუზევებიათ ერთი, ერთადერთი, ერთი და  
 საკუთარი, სხვები გაუსტუმრებიათ, თავანთ გზაზედა, სადით



რო მოსულან, იმავე გზაზედა, ეს აგერ ჩვენთვისვე უბოძებიათ... დამაცადემეთქი, დამაცადე!.. ამან იცოდა ეს ყველაფერი, ფერი, იცოდა, იცოდა, ტყუილადა ჰგონიათ, რო არ იცოდნო, ქვისქვეშ არაფერი გამოეპარებოდა, არა, არა, არაფერი გამოეპარებოდა, ფანტიკოსიც ტყუილადა ჰგონიათ, ტყუილადა, ტყუილადა, სულ ტყუილადა, იცოდა, რო დაანგრევდნენ, რო აგებდა თავის ძეგლებსა, დიადსა და ზვიად მონუმენტებს რო აგებდა თავისასა რალა თქმა უნდა, იცოდა და მაინც აგებდა, აგებდა და აგებდა, სადაც მისწვდებოდა, აგებდა ყველგანა, ყველგანაც დაანგრევდნენ რალა თქმა უნდა, იცოდა, იცოდა და უფრო აგებდა, უფრო აგებდა და მაინც აგებდა, რადგან რო ნგრევა მოუტანდა უფრო მეტ სახელსა და, რაც მეტს დაანგრევდნენ, უფრო მეტს მოუტანდა, შეაზრიალებდა დედამიწასა, შეაზრიალებდა, იცოდა, იცოდა, ყველაფერი იცოდა; იცოდა და ასედაც იქნება, აუხდება, როგორც რო იცოდა, დააქუცმაცებენ ძეგლთა ამისათა, სადმე ჩაჰყრიან საძირკვლებადა, თუ ლითონია, გადაადნობენ, ჩამოასხამენ ციხის გისოსებადა- შენ თავი გაიქნიე, გაიქნიე, ნუ მერწმუნები, ნება შენია, დღეს ასე გაიქნიე, მეუარე ასე გულმოსულადა, ხვალ შენვე იხილავ, იხილავ ემაგ ბედნიერი თვალითა, თუ როგორ დააყირავებენ ცადასულ ძეგლებსა, ანთუ ვერც იხილავ, ვერა ცხადია, დასანახად რო არაფერსა სჩადიან, მხოლოდ ამბობენ, ამბობენ, ამბობენ და სხვას ამბობენ და სხვასა სჩადიან, დააყირავებენ და დააზღერთებენ, დაანგრევენ, დააქუცმაცებენ, ნგრევა ყველას რო ეადვილება, გაიმეტებენ ისე ადვილადა, ზოგჯერ ნგრევა რო უფრო ძნელია, ეგება ვერც რო გაითვალისწინებენ, — არაფერია გასაკვირველი, ახლა ესაა, რო დაანგრევენ, ერთი მეორეზე უდიადესსა, ერთიმეორეზედ მეტად ღვთაებრივსა, ძნელად აგებულს ადვილად დაანგრევენ, ადვილადაც მოაყოლებენ ბევრსა თუ ცოტასა, ქვეშ მოაყოლებენ, რამდენიც მოჰყვება, დაუნდობლადა, შეუბრალებლადა ან სიბრალული რა მოსატანია, მოაყოლებენ შურისძიებითათ. შენ კარგი ყურით გაიგონეო, ის სიტყვები კაცთმოყვარეობისა, მონაგონი ყოფილათ, ის სიტყვები ადამიანის სიყვარულისა, მონაგონი ყოფილათ, სიბუღვილი ამოჰფარებოდა გაკრიალებულ სიყ-



ვარულსაო, ამოჭყარებოდა და უცებადაც ამოვარდებო, ამო-  
 ვარდება და გამძვინვარდება, გავარვარდება, ვითარცა ყო-  
 ფილა თუ ვითარცა გადმოგვცემია ამბავი რკენისა, ღმერთთა  
 რკენისა, უძველეს ღმერთთა რალა თქმა უნდა. რაგორც გად-  
 მოგვცემენ ასე ყოფილა, ერთი დაუფლებია, ერთი ერთად-  
 ერთი, ერთი ატყორცნილა თუ აუტყორცნიათ ერთი იგი მო-  
 ძალადეთა, თავიანთი აუტყორცნიათ მიმოუნგრევიათ პირა-  
 მიდებიცა ან წაურთმევიანთ სახელი სხვათა, აღარავინ უწყის  
 თუ ვისი რქმევია, ვისად გარდაქმნილა, ვისი დაუნგრევიათ  
 თუ აუგიათ ვისი, ვის უფრო დიადის სახელი გაუგდია, ვის  
 მოუტაცნია სახელი ვისი, არავინ უწყის, არავინამეთქი. მხო-  
 ლოდ ძლიერთა ძალადობა უწყის სოფელმან. მერედა რაო,  
 წარმავალი ყოფილა ძლიერებაცა, წარმავლობას ნგრევა მოჭ-  
 ყოლია და მხოლოდ ძლიერთა ძალადობა, მხოლოდღა ნგრე-  
 ვა უწყის სოფელმანო. შენ ის მართლა ბრძენიც ჰო გგო-  
 ნია, — გევონოს, გევონოს, მაგრამ სიბრძნესაც ჰო გააჩნია?..  
 შენც ნუ მედავები, ანთუ მედავე რამდენიც გენებოს, მე არ  
 გედავები, მე ვამბობ და შენ მოისმინე, შენთვის განსაჯე  
 და დროს დაელოდე, დროსა, დროსა, დროს დაელოდე, როცა  
 დამიჯერებ, ჩემთვის სულერთია; ახლა ამას ვამბობ, სიბრ-  
 ძნესაც ჰო გააჩნიათქი, ანთუ რაც არის, ზოგჯერ ისიცაა,  
 საკუთარ დიდებას რო შეეწირება, ისაა, ისაა და მეტი არა-  
 ფერი, შენა გგონია, რო ქვეყანას აშენებსო, ის თურმე ში-  
 შობს, ვაი თუ რა მელის თუ რა მიმუხთლებს, რას ვუწამლო  
 თუ რას მოვერიოთ, ის თურმე შიშობს, თურმე, თურმე... იმ-  
 დენი ძეგლი ეგებ არც აეგო, ისეთი შიში რო არა ჰქონოდა,  
 ჰა?.. დასანგრევი აღარც იქნებოდა, ჩვენც ალბათ ასე არ  
 დავიბნეოდით, ანთუ არც ასე გავილეწებოდით. დაბნევა არა-  
 ფერი, არა, არაფერი, რო გავილეწეთ, მე იმას მოვთქვამ.  
 რამდენი რამ გითხრა ასე ერთბაშადა, — რო გავილეწეთ, მე  
 იმას მოვთქვამ, ყველაფერია ალბათ ნათქვამი. შიშისგან  
 იყო, იმა შიშისგანა, რო გაიმეტებდნენ, როცა იქნებოდა, რო  
 არ იყო იმათი და რო უნდა ყოფილიყო იმათი და რო უნ-  
 დოდა და უნდოდა და უნდოდა, რო იმათი ყოფილიყო. უნდო-  
 და და იყო სულითა, გულითა, საქმიითა, არსებითა, სისხლი-  
 თა, ზორციითა, რადგან რო ნდომით იძლევა ყოველი, მძაფ-



რი ნდომითა, მწვავე ნდომითა, აუბორკავი ნდომითა, ვილითა აუბორკავითა, იძლევა, იძლევაო, განწირვითა, თაგისიანთა, უღმობელი განწირვითაცა, რახან რო გასწირავ, აღარც ეკუთვნი, რახან რო მოსპობ, აღარც იმათი ხარ. ჰა?.. არა, არა, არ გეკითხები. ვის უფრო ეამებოდა, ქართლი რო დამორჩილებულიყო, შაჰ-აბაზსა თუ... მაჟრიალებს, რაიმე მომაფარე, ელისო, რაიმე, მაჟრიალებს... თუ ალავერდიხან უნდილაძესა?.. რაღა დრთს ეს არის?.. ან რა უდროესია?.. ანთუ რაც არის, ამოთავდა ეს მძვინვარე წლებიცა, მოთავდა შიში, მოთავდა სიკვდილითა, მაგრამ სიკვდილთან რო არ მოთავდა ყველაფერი, არა, არ მოთავდა, გაგვიმძვინვარდა თვით სიკვდილიცა, ღმერთო დიდებულო, — და ძრწოდეთ წარმართნოო, რამეთუ იტყოდა წინასწარმეტყველი, ასევე გეტყვი, მაგრამ ვაი რო არ მერწმუნები ერთი ნათქვამითა, რადგან რო აქამდე გითხრეს მრავალი, მართალი სიცრუედ მოგაჩვენეს, სიცრუე აღგიმართეს სიმართლედა ანუ თვით აღგიმართა სახება თვისი, აღგიმართა სვეტიცხოვლადა, მზედ მოგივლინა, მზედამეთქი, ყოველივეს მასულდგმულებლადა, მზის დამხობას ვერ დაიჯერებ მხოლოდ სიტყვებითა. მაგრამ თვალები ჰო გასხია, ჰოდა კარგადაც გაახილე თვალი, გაახილე და აჰა, შეიწყა იგი, შეძომგინდა, შექანდა სვეტი იგი, სვეტიცხოველი, შექანდა ძეგლი, ძეგლი იგი უსასოო, შექანდა და კიდევაც დაემხობა, პირქვე დაემხობა და აღდგება რწმენაი ჭეშმარიტი, დაბნეულობა გამოწელდება, გამოერკვევა ერი დაბნეული და ჭეშმარიტი რწმენაც ესა ყოფილა თუ გამოერკვევა ერი დაბნეულიო. ოღონდ გამიგეო, ჯერ გამიგე თუ რას გეუბნებიო, მეტი არაფერი მინდაო, ჰოდა გმირი ისა ყოფილა-მეთქი, ვისაც აუხსნია ერი, ვისაც დაუბამს, ის არა, არამეთქი, გმირი ამირანი ყოფილა, მჭედელი — პირქუში არა ყოფილა გმირი, გამიგემეთქი, გამიგონე და გამიგემეთქი, ამდენი მითქვამს, გეტყვი კიდევაცა, თუმცა ამათა აწ ყველაფერიო, დამდგარა ჟამი გამოცხადებისაი, სისხლიანი გამოცხადებისაი, რაღა თქმა უნდაო, სისხლიანი გამოცხადებისაი, დამდგარა ჟამი ბედისწერისა, გარდუვალისა დამდგარა ჟამი, მხოლოდ მერეღა თუ გამოწინდების გმირი იგი, ვინც ერს განკურნავს ახალციხური სატკივარი-



საგანა, ვმირიც ის იქნება, მხოლოდდა ისა, სხვა ყველა მაცოდურის მოციქულაო. ოღონდ ვაგდას, რომ ჯერ უცოდველთა რბევა მოგვედის; მომდინდებია რბევა უცოდველთა, ვაგდას და ვაით. — ეს იყო და მიყუნდა უცრადა, წავიდა, ჩაიკარვა, შთაინთქა, თითქოს გაქვავდაო ანთუ ფიტულად იქცა, სული ამოქარდა, გადაიკარვა, ანთუ ანგელოზებმა გაიტაცესო, დააცურებენ უსაზღვრო სივრცეში, ლაღობენ და აღაღებენო, ანთუ ეშმაკებმა გაწეწეს, გაპენტეს, ქვეშ ამოიგეს და დავლურს უვლიანო, სადღაც ქვესკნელშიო, ჯოჯოხეთშიო რაღა თქმა უნდა, რაც იყო, იყო, აქ აღარ იყო, აღარაფერი გაეგებოდა. ბეგლარმა რა იცოდა, ბეგლარმა დრო იხელთა, მიუშვა ხელები, ძღვივს რომ აკავებდა, მიუშვა და გაეშვდნენ ხელებიცა. აგარდნენ დავარდნენ, ერთმანეთს ეკვეთნენ, გადასჭრეს ერთმანეთი, მერე შეიხლართნენ, შეიკვრნენ ერთ მუშტადა, აქანდნენ, დაქანდნენ უროსავითა, გაიყვნენ ისევა, ერთი გაიშალა ეგრე, ვითომ ასპარეზიაო, მეთრე აცეკვდა ანუ აცეკვდნენ თითონი ხელის გულზედა, უცებ აიკეცნენ სხგანი, სალოკი დარჩა შუაგულზედა, დარჩა, დატრიალდა ბურღივითა, თითქოს გახვრეტა მოუნდომაო, ოღონდ დაეხსნა, მალე დაეხსნა, ავარდა, აჰყვა გაშლილ სილასა, მეთრე ჰო იქით გაიშლებოდა რაღა თქმა უნდა, მიაწყდებოდა ერთიმეორესაცა, ტლაშუნს გამოსცემდა ანთუ კენტადა, ანთუ ზედიზედა, ეს სულერთია, განმეთრდებოდა ამნაირადვე, მერე ბღუჯადაც გავარდებოდა თითები, ისრების ბღუჯადა, ისართა ზუილსაც აიყოლებდა, ოღონდ მალევე აიკრიფებოდა ანთუ მოგვიანებითა, ანთუ დასამუშტავადა, ანთუ დასაბრტყელებლადა, სატევარივით დასაბრტყელებლადა, სატევრებივით საქნევადა. უარესადაც გარდაქმნილიყო, ველარას დააკლებდა იმა ქვადქმნილსა თუ სულამორთმეულსა, ვერთუ რას აუხსნიდა, ვერთუ რას დააჯერებდა, სამაგიეროდ ელისოს იპყრობდა, ასდევდა თვალნი ელისოსი, აღტაცებულნი, გაბრწყინებულნი, ძალის შეგრძნებით აღტაცებულნი, გაბრწყინებულნი ძლიერების ხილვითა; ასდევდა თვალნიო? — თვალნი რა თქმულა თუ აჰყოლოდა ერთიანადა, მთელის არსებით აღტყინებულყო... ასეთი ელისო ახსოვდა ლენტოსა, ასეთი ელისო უნდოდა ლენტოსა, მაგრამ

ამისთვის აღარ იყო, არა, აღარ იყო ამისთვისა, იმისთვის  
იყო, იმა შემთხვევაში თუ გაცოფებული ხელებისთვისა, მათთვის  
გზნებისთვისა, იმა დაუთმობლობისთვისა, მოდუნებისათვის  
არ იყო, არა,

აღართუ ვინმეს აგონდებოდა, ლენტოც თუ იქ ვახლდა,  
არცთუ ვინმეს გაუგია თუ როდის გავიდა...

## XII

„...და ვიხილე სხვაი მხეცი, აღმომავალი ქუეყანით, და  
აქუნდეს რქანი, მსგავსნი კრავისა, და ზრახვიდა, ვითარცა  
ვეშაპი...“

როცა იყო, გავიდა, რაც იყო, განიცადა, დაკარგვა განი-  
ცადა რაღაცა დიდისა, რაღაც აუნაზღაურებელისა, მიუსაფ-  
რობა განიცადა, ოღონდ ნუ მომკითხავ თუ ვით განიცადაო,  
ჰო ნუ მომკითხავმეთქი, რადგან ადვილია გამოხატვა ბედ-  
ნიერის უბედურებისა, ხოლო უბედურის უბედურობა არც  
დაიხატვის ევრე ადვილადა, არა, არ დაიხატვის, დაუზო-  
გავადაც ნუ მომექცევი, ნუ აიხირებ, გაგიძნელდეს და გაგიძ-  
ნელდესო, ნუ აიხირებ, სიძნელესაც ჰოთარ მოვრიდებივარ, —  
სიძნელე რა ყოფილა, რა მოსატანია, ერთფერთოვნებას მოვ-  
რიდებივარ, რადგან ახალი მარცხი, რადგან რო უბედურება  
ახალი არცთურას შესცვლის, არცრას მოაკლებს, არც მი-  
უმატებს ცხოვრებასა თუ განცდას მარცხიანისასა, ჰო მარ-  
ცხიანისასამეთქი, იგივე უბედოსი თუ უბედურისამეთქი,  
თუმცა ერიჰა, ეს რაღა ითქვა, უბედურისაო?! როდისაქეთია  
აღარა თქმულა, — „უბედურსაო?!“ და მწირსა უცებ გულს  
ელდა ეცა ამ სიტყვის თქმ. ზედო, ესეთი სიტყვა ჰო ჩივილია  
და ვით მოადგა იგი ენაზედო, — ვკონებ, მას შემდეგ აღარ-  
ცა თქმულა, ამ ჩვენს დროში ჰო არა და არა, ვის მოადგე-  
ბოდა იგი ენაზედა?! ბედნიერების მეტი არაფერი ითქმო-  
და და ნუ შეგაშინებს თუ ესეც გაისმა, ნუ შეგაშინებს: ვე-  
ლარ განუძლებს ქვეყანა ძველი განახლებისა გრიგალის  
ქროლვასო, — ველარ განუძლებს, წარმოსდგება ისევ ისევე  
უბედურება უბედურებადა და ისიც ითქმის სიხარულს თუ  
რაც მოგვანიჭებსო. ითქმის. ითქმისო. და ახლა მაინც საქმი



იქამდის მაინც არ მისულა, უფსკრულში რო გადაჩქვნილი  
 ლენტოი, არც რო ფიქრად მოუვიდოდა ასეთი (არაა, სხვა)  
 რო მიძხვდებოდა, სხვა რო მის თვალწინ გადაჩქვილიყო,  
 მარცხი თუ გასაჭირი, სიმუხთლე თუ სივერაგე, სიცრუე,  
 სიცრუე გაუთავებელი, ეგონა ისე ჩვეულებრივი, ისე, ისე  
 ჩვეულებრივი, უმიმსოდ თუ როგორა ცხოვრობდნენ, ვერც  
 მიძხვდებოდა და ვერც ვერას გაიგებდა; ასე რო უფსკრულში  
 არ გადაჩქვილა, რაც იყო გადიტანა, გაუძლო რაც იყო, ას-  
 დევდა ისევ შინაგან ხმასა, რო უნდა გასულიყო, რო უნდა  
 გაეტანა, თუ დაეცემოდა, რო უნდა ამდგარიყო, უსათუოდა,  
 უსათუოდა, უსათუოდ რო უნდა ამდგარიყო, ამას ასდევდა,  
 ამ რალაც ძალასა, გამოუცნობსა, იდუმალსა, გაუტყებელსა;  
 ასდევდა და მისდევდა, მისდევდა და მიიყვანდა იმა ახალ  
 მასწავლებელთანაცა, იმა ახალი მისამართითა. მიიყვანდა.

იქ ისეთი ფორიაქი დახვდა, გაბოცდა, ველარ გაიგო თუ  
 სად მოხვედრილიყო, მიგნებაც გაუჭირდა, იარა თითქოს რა-  
 ლაც უცნაური ჯურღმულებითა, ძველი შენობის ჩახვეული  
 დერეფნებითა, ალაგ ბნელი, ალაგ უცერად ჩამონათებული  
 დერეფნებითა, იარა და გულში რო გაივლო, ველარც გავალ-  
 წევ აქედანაო, სწორედ მაშინვე გადაეყარა იმა ფორიაქსა,  
 ანთუ ერთად აქაქანებულ ოცოდე ახალგაზრდას გადაეყარა  
 ერთბაშად და მოულოდნელადა. სადღაც ჩაკარგულიყვნენ  
 იმა ლაბირინთშია, გადამკედლილ დერეფანსავე თუ საკუჭ-  
 ნოსმაგვარ გრძელსა და ბნელ თოახში მოეყარათ თავი.  
 ბნელი იმად ითქმის, შუქს თუ ჩააქრობდნენ, ერთი სარკმელი  
 ვერას უშველიდა, თორემ იმჟამად შუქი აენოთო, ბღღვაი-  
 ლებდა დღის ნათურები, ლაპლაპებდნენ ახალგაზრდებიცა,  
 ლაპლაპებდნენ ნათურებქვეშა, ლაპლაპებდნენ და ქაქანებ-  
 დნენ, ერთადა, ერთბაშად, თითქოს არავის არავისი გაეგე-  
 ბათ, ქაქანებდნენ და ბრუნავდნენ, ტრიალებდნენ, ჩასდევდ-  
 ნენ წაგრძელებულ მაგიდასა, ჩასდევდნენ და ასდევდნენ ან  
 მიიკუნჭებოდნენ, ან გამოიშლებოდნენ, ან დაწყვილდებოდ-  
 ნენ, ან დაბორიალებდნენ თითოთითოდა, ვაჭებიც დაბორი-  
 ალობდნენ, ქალიშვილებიცა, ვაჭებიცა ქაქანებდნენ, ქალიშ-  
 ვილებიცა, ოღონდ ესაა, მომეტებულიყვნენ ვაჭები, ხმა მა-  
 ინც ქალიშვილებისა სჭარბობდა. ასე ერთბაშად ტოლება-



დაც ითქმოდნენ, განსხვავებაც შეემჩნეოდათ, ლენტოსხნისანი გამოვიდოდნენ, უმცროსები ჰადარდნენ, წელიწადს თუ ამთავრებდნენ საშუალო სკოლასა, მაინც ერთ-ბაშად ტოლსწორებადაც ითქმოდნენ, ტოლსწორებივითაც წადერებოდნენ ერთიმეორესა, არცარას აცდიდნენ ერთიმეორესა, არც არავის უკვირდა, არც არავინ შეწუხებულყო. ტანითა თუ სახით გამოირჩეოდნენ რაღა თქმა უნდა, თუმცა ლენტოს ვერც გამოერჩია, — ერთ ადგილას ჰო არა ჩერდებოდა არცერთი, ეს ახალმოსულიც ჰო არ შეუმჩნევია არავისა, — არა, არ შეუმჩნევია, იქ არც არავინ ამჩნევდა არავისა, ყველა თვითონვე ენრებოდა, ესეც უნდა ჩაჩრილიყო თუ რამე უნდოდა, ეკითხა თუ სად მოხვედრილიყო, ეკითხა თუ საით გაეკვლია გზაი, იმას იქითაც თუ იდო გზაი. ეკითხოთ, ოღონდ ვისთვის ეკითხა თუ არც არავის ეცალა ამისთვისათ. თუმცა ჰო: მაგიდასთან ვიღაც მიმჯდარიყო, ერთი მაინც მიმჯდარიყო, ერთი მაინც არას ამბობდა, არც თავს არაც-რაცებდა, არც მხრებს დააქანავებდა, არცა ხელებსა, მიმჯდარიყო, გატვრენილიყო, გრძელი მკლავები ჯვარედინად გადაეწყო რვეულებსა თუ ქალაღდების კონებზედა, ჩამოგრძელებულივე სახე დაეხარა გადაჯვარედინებულ მკლავებზედა, თმა გადაეხვეტნა, ძუასავით შეეკრა კეფაზედა და სახის ძვლები უფრო მკაფიოდ ამოსცვენოდა, ისედაც ამოზრდილი ძვლები. ხორცი თუ აკლდა რაღა თქმა უნდა, ანთუ ხორცი არცთუ ეხმარათ, როცა ძერწავდნენ იმა სახესა, კანი გადაეკრათ პირდაპირ ძვალზედა, არაფერი ამოევესოთ ხორცითა, არაფერი შეელამაზებინა, თვალი მაინც არ მოერიდებოდა, თუმცა არ ითქმოდა შნოიანადა, არა, ცხადია, მხრებიც გასწოდა განზედა, ისევე ძვლებამონრილი მხრები, კანჭებიცა მსხვილი მხოლოდ ძვლებისგან დასხვილებოდა, წამოვარდნოდა მუხლის კვირისტავებიცა, კაბაც ზევიდან გადაეჭრა, მუხლებზევიდანა, — შნოიანად არ ითქმოდა და რა ვქნა?!. ჰო ეს მერე, კანჭები თუ კვირისტავები მერელა შენიშნა, ქალიშვილი რო ადგა, ლენტოსაკენ გამოემართა, შენიშნა თუ არცთუ შენიშნა, მხოლოდ ერთი აავლო თვალი, თვითონაც წაიწია, ვეტყვი, მეტყვის და გავეცლები აქაობასათ. ჰოდა ჰკითხა, ჰოდა მიუგო, ოღონდ გაცლით ვერ გაეცალა, იქ მი-



სულიყო და რას გაეცლებოდა ქალიშვილმა სიგარეტის სთხოვა. არ ვეწევო, მოახსენა ლენტომა. ნაზიკო მქვიანო, მაინც დასძინა ქალიშვილმა. ბაგე აღარ გაუხსნია ლენტოსა. აღარც ნაზიკოს დაუყოვნებია, ისევ მიექცა თავის კონებსა, სიგარეტიც გამოარჩია, ასანთიცა, ლენტოსაც გაუწოდა სიგარეტი, არ ვეწევო, შეახსენა ლენტომა.

— არც გამაცილებთ?.. — თითქოს გაიკვირვა, თითქოსა სთხოვაო ნაზიკომა.

- შორს მიბრძანდებით?
- ჰა?! არა, აქვე, დერეფანში...
- სულერთია სად ვიდგომები.
- სკამები გავიტანოთ.
- არა, რატომო... სულერთია...

ნაზიკომ მაინც გაიტანა სკამები, ჯერ გვერდიგვერდ დააწყო, მერე პირისპირა, ჩამოჯდა და მოიმარჯვა სიგარეტიცა ანუ ტუჩებში გაიჩხირა ცხადია, თღონდ ასანთი ლენტოს გაუწოდა, წაიწია, გაემზადა მოსაკიდებლად. თღონდ ჰო, — იქ ჰო შესვლა არ გაუგიათ ლენტოსი, არც ეს გასვლა გაუგიათ, არცა ხრიგინი სკამებისა, ესენიც ჰო შორს არ წასულან, ჰოდა იგივე ხმაური ესვიათ გარსა, იგივე ქოთქოთი, იგივე ჭირვეული შემახილები, ჭირვეული და აღმტაცი: „ეს იყო გენიოსი...“ „გენიოსი გენიოსებისა...“ „უდიდესი ფილოსოფოსი...“ „სტრატეგოსი სწორუპოვარი...“ „ნაპოლეონი ფელთფებელადაც არ გამოადგებოდა...“ „გარდაჰქმნა...“ „შეჰქმნა ახალი ფორმაცია...“ „იყო ჰუმანისტი უდიდესი...“ „ადამიანს კაპიტალი უწოდა...“ — ასეთი აღმტაცი, უფრო აღმტაციცა, მოდავე იქ არავინ გახლდა, მაინც ჭირვეული გამოდიოდა, ერთმანეთისათვის რო უნდა წაეჭარბებინათ, იმიტომაც თუ გამოდიოდა ჭირვეული ან იმიტომაცა, მოდავე რო იქ არავინ გახლდა, ხელშიც რო არ ჩაუვარდებოდათ არავინა, ვერც რო ხმას მიაწვდენდნენ ვერანაირადა, იმიტომაც თუ იჭაჭებოდნენ, ეგება როგორმე გავაგონოთო, ანთუ ვინ უწყის ეროსი რო დაო, რად იჭაჭებოდნენ, — ეგება უფრო იმატომაცა სხვახდა ასევე რო იჭაჭებოდნენ: რაღაც დამოტონდათ, სღუმდნენ, სღუმდნენ, სღუმდნენ და ტაშს ურავდნენ, რო ისევ დაოღებულებიყვნენ და რო ისევ დაეკ-





რათ ტაში, და აი უცეპ: სჭაჭებოდნენ, უცეპა, უცეპა, უცეპა...  
 მამ რო იცის, ასე უცეპა, ფსიქიურმა ეპიდემიამა, შავი ტა-  
 რის ეპიდემიაც რო ვერ შეცდებოდა სისწრაფითა, ისე უცე-  
 პა. უცნაური რამ ყოფილიყო. რაცა ყოფილიყო, ნაზიკოს აღ-  
 ბათ ჯერ არ შეხედოდა ან უკვე გაველო ერთი საფეხუ-  
 რი, — ივლა, გადაეღო წიხი ფეხზედა, აქანავებდა მუხლის  
 კვირასტავსა, წამოაბურღულსა თუ წამთვარდნილ კვირისტავ-  
 სა, წაემარჯვებინა სიგარეტი მოსაკიდებლადა.

- რად არ მომიკიდებთ?
- როდის მითხარით?
- ყველაფერს თქმა უნდა?
- განა არ უნდა?
- მიხვედრა რილასია...
- მიხვედრაცაა და მიხვედრაცა.
- მიხვედრაც ისაა, რაც სწორია.
- ყოველთვისა?.. მაშინ ვთქვით პო,.. პირველყოფილი...

მეცნიერული....

- აღარა ხუმრობთ!..
- აღარა....
- რაც არის, მომიკიდეთ.
- მაგრამ უხერხულად ვუკიდებ, ეგება ავტრუსთო.
- რისი თქმა გინდათ?
- აკი ახლა ყველა ხვდებათ!..
- მაინც რას ამბობთ?
- რაც მოგახსენეთ, უხერხულად ვუკიდებმეთქი.

ის მაინც წამოიწია თავპირიანსიგარეტიანადა, ამან მი-  
 აჩვენა ასანთი. წყენა არ შესტყობია ქალიშვილსა, აანთო, გა-  
 აბოლა, თვალი ააყოლა ბოლსა, ააყოლა და ააყოლებდა, კა-  
 რიდან ისევ ზათქი ზათქს დაერთვოდა, „ადამიანს კაპიტალი  
 უწოდაო..“ დაერთვოდა ზვიადობითა, განუსჯელადაცა რა-  
 და თქმა უნდაო, თორემ თუ განსჯიდნენ, რა გამოვიდოდა  
 ანთუ უკვე რა გამოსულიყო, დახურდავებულიყო ადამიანი,  
 დახარჯულიყო ერი, გაფლანგულიყო, ანთუ რაიმე გადარჩე-  
 ნილიყო, ასე გადამდნარი, ასე შენარევი სულითხორციანა-  
 და, — პო თუ განსჯიდნენ, ეს გამოსულიყო, თუ განსჯიდ-  
 ნენო, ოღონდ განმსჯელი აღარსად იყო, არათუ იმა ყმაწ-



ვილთა შორისა, აღარსად იყო, აღარც თუ სადა, აკოკონა დანთებულიყო, დიდინანია დანთებულიყო, ჩაბწვა-რიყო, აზრი, ჩაფერფლილიყო, ჩაფერფლილიყო განსჯის უნარიცა. ოღონდ რაც უნდა იყოს, აქ ამისთვის როდი მოსულიყო ლენტოი, სულ სხვა რამისათვის მოსულიყო და სწორედაც გივლიათ დაარწმუნა ამა ბოლში გამოხვეულმა ასულმა, დაარწმუნა და იცდიდა ესეცა ბოლის ნაძენძებშია, შემოუვლიდა ამასაცა ან წაჰკრავდა, წაეგლისებოდა, ზედ თვალეზზე წაეგლისებოდა, ნესტოებში ჰო ჩაბუდებულიყო და ჩაბუდებულიყო. რაღაც მდარე თამბაქოსაგან თუ იქნებოდა, იმიტომაც თუ სთხოვდა, მომაწევინეო, უკეთესი თუ მონატრებოდა, მერედა რაო, გულიანად ექაჩებოდა ამასაცა, ებერებოდა ძვლები მკერდისა, ადიოდა ბოლი საბერველიდანა, ადიოდა და ადიოდა.

სადღაც ჩქამი გაისმა და თითქოს ბოლიც გაიყინაო, გაისმა და ჩაწყდა, ისევ ამოიზარდა, მერე დაიხლართა, იარა ეგრე დახლართულადა, იარა და იარა, ვიდრე კვლავაც ჩაიკარგებოდა თუ ზათქი დაჰფარავდა ახალგაზრდებისა, ბოლოს მაინც გამოიკვეთა, ჩქამიც გამოიკვეთა, მამაკაციცა, ასე შუახნის მამაკაციცა. შუათანად ითქმოდა სიმაღლითაცა, ხორციანობითაც შუათანადა, სიგამხდრე-სიმსუქნის შუათანადა რაღა თქმა უნდა. ჭკუისა რა გითხრა, ცოდნისა რაღა, ანთუ მარიფათისა რაღა მოგახსენო ასე უეცრადა, სად შუათანობასვე დაადასტურებდა, სადთუ მოჭარბებულობასა, გამოირკვევა თანდათანობითა, ოღონდ სამოსი მაინც სამოსი გახლდა, ერთი შეხედვითაც შეეტყობოდა, — ასცილებოდა შუათანობასა, მეტისმეტადაც ასცილებოდა, ხასხასებდა, სხივოდა, ბრწყინავდა, ანთუ კეწკეწობდა, ბუსუსი გადასდევდა სიახლისა თავითბოლომდისა, ბუსუსი სიახლისა, უბიწობისა, უმწიკვლობისა, გეგონებოდა, ეს არის საწყობშივე გადაუცვამს ყველაფერი ერთადაო, ერთბაშადაო, უცხოურის საქონლის საწყობშით რაღა თქმა უნდა. პორთფელიც ჰო ახლათ-ახალი ექნებოდა, — იქიდანვეო, დასძენდი ამასაცა, ოღონდაც რო არც ის პორთფელი ითქმოდა შუათანადა, ისე გაბერილიყო, არც ეს გავიდოდა შუათანობაშია, მოძრაობდა ისე, — პორთფელი აღარა, ის შუახნის, შუათანა სი-



მაღლისა თუ შუათანა სისქის კაცი, მოძრაობდა თუ მდებარეობდა ისე, იმგვარადა, შუათანობაში რთ აღარ ჩამოყრდნობოდა, არა, რა სათქმელია, მოძრაობდა ფიცხლადა, სწრაფადა, ცხოველმყოფლადა, გასაოცრადა და მომხიბლავადა, დიახაც რთ მომხიბლავადა, სახიდან გადაუქრალი ღიმილითა, დამტკბარი, დათაფლული ღიმილითა, სიტყვაც დათაფლული ამოსდიოდა, გულთბილი, მსურვალე, უარიც მსურვალე, თანხმობაცა ცხადია, ყველაფერი, ყველაფერი დათაფლული და თბილი, კეთილი, მისანდობელი. მისალმებითაც ამგვარივე იქნებოდა ცხადია, მოწინებრივიცა, მკვირცხლიცა და მოწინებრივიცა ერთდამავე დროსა, პირველივე შეკითხვითაცა, — დამაგვიანდა?! იმედია მომიტყევებთ თუ დამაგვიანდაო, — თუმცა აქ ვითომ შიშიც აურეკლავდა მისანდობელსა თუ დატკბილულ სახესა, ოღონდ ნაზიკო დაამშვიდებდა მყისვე, — რასა ბრძანებთო, ზუსტი ხართ, ზუსტი, ჩვეულებისამებრო. აქ გამოცნაურებაც მოედევნებოდა, კოტესგან იქნებით, სასიამოვნოა, მოხარული ვარ, მოხარულიო, ოღონდ ერთ წუთს მომითმინეთო, მომიტყევეთო, მომიტყევეთო, იქ ახალგაზრდები მიწყნარდებოდნენ ამასობაში, ჯერ პო იმათთვის უნდა მიეხედნა, — უნდა მიეხედნა და მიჰხედავდა, ხელს ჩამოართმევდა ყველას სათითაოდა, სათითაოდაც მოიკითხავდა მშობლებიანადა ანთუ რომელიმეს მშობელთან დიდი რიგი იდგა მთხოვნელებისა, დაუბარებდა, ხვალ შევივლიო, დაუბარებდა სხვათაშორისა, ვითარცა წყალობასა, იმნაირადაც დაუბარებდა, სხვას კიდევ სხვა რამეს დაუბარებდა, ოცნი თუ ელოდნენ, ოციდან ორს მაინც დაუბარებდა, ანთუ სამსა, როგორც ენება, თვიოთნ იცოდა, ოღონდ უთუოდ სხვათაშორისა, უთუოდ, უთუოდ სხვათაშორისა, უთუოდ, უთუოდ ჩამტკბარი ღიმილითა, ჩამტკბარი, ჩამდნარი, ჩაბუჭბუჭებული ღიმილითა. მერელა დაიწყებოდა გაკვეთილი, გაკვეთილიც დაიწყებოდა ცხადია, ფიცხლადა, მკვირცხლადა, პაიპარობითა: წამოიკრიფებოდა ქაღალდის კონები, მაგიდაზე რთ ეწყო, ნაზიკოს რთ ეწყო, ისეთივე კონები წამოიყრებოდა პორთფელიდანა, პატარა, პაწაწკინტელა, მინიატურული რვეულებიც გადმოჰყვებოდა, გამოიცლებოდა პორთფელი ცხადია, ოღონდ მაშინვე აღივსებოდა იმა კონებითა,



უკვე წამოკრეფილი კონებითა, დაიკეტებოდა, ჩაიმაკრებოდა მარცხენა მუჭშია, მარჯვენა ზევით აიმართებოდა, აბა თქვენ იცით თუ როგორ მასახელებთო, გამარჯვებითო, გამარჯვებითო, გამარჯვებითო, დაატანდნენ დანარჩენნიცა და გავარდებოდა ის შუახნის, შუათანა სიმაღლისა, შუათანა სისქისა, ოღონდ უაღრესი სიმკვირცხლის კაცი, სიკეთისას ჰო ნუღარას იტყვი... დანარჩენი ნაზიკოს ებარა... ოღონდ მოიცა, იმჯერად ლენტო ელოდებოდა, ვერ გავარდებოდა ჩვეულებრივად, წამით მაინც უნდა შეყოვნებულიყო, არც შეყოვნებულია წამზე მეტხანსა, — უხერხულად გამომივიდაო, დროზე ვერ გავარკვიე, თქვენ თურმე სიმწიფის ატესტატი გინდათ, ესენი უმაღლესისათვის ემზადებიანო, აბა რა გეშველებათო, ბოდიში მომხადეთ კოტესთანაო, მომიტევეთო, მომიტევეთო, ესეც დააგდო და ისელა გავარდა, თან გაიყოლა პეწენიკი, სიკეწკეწე თუ სიხასხასე, რაც მოიყოლა, თან გაიყოლა.

ჰო ის გავარდა თუ გაიყოლა, ხოლო ეს სახტად დარჩა, ეს სიმწიფის ატესტატს მონდომებული ყმაწვილკაცი, სახტადაც დარჩა, მარტოდაც დარჩა, ნაზიკოსაც რო აღარ ეცალა ამისთვისა, აღარც აღარავინა ქაქანებდა, ჩამწყდარიყო კამათი თუ ხმაური იგი, ჩაყუჩებულიყვნენ, ჩამსხდარიყვნენ, შემორიგებოდნენ იმა გრძელ მაგიდასა, აკინძული ფურცლებიც შემთეწყოთ, პაწაწკინტელა, მინიატურული რვეულებიცა, მოემარჯვებინათ საწერკალამიცა, გაფაციცებულიყვნენ, გამალებულიყვნენ, იწერდნენ, იწერდნენ გამალებითა, ფურცლებიდან იწერდნენ პაწაწკინტელა რვეულებშია, პაწაწკინტელა ასობით იწერდნენ. ოღონდ ყველანიც როდიო, — არა, რამდენიმე გოგონა იწერდა, ორიოდე ყმაწვილიცა, სხვებს ყური დაეცქვიტათ, აცა თუ როდის ჩაილევა ის მკვირცხლი ნაბიჯები იმა ჩახვეულ დერეფნებშიო; ჩაილია და კიდევაც აიშალნენ, ყველანი არა, ყურდაცქვეტილნი აიშალნენ რალა თქმა უნდა, ფურცლები დაახვიეს, პაწაწკინტელა რვეულებიც ჩაიტენეს ჯიბეებშია, ყელი გამოუწიეს ნაზიკოსა, ზოგი კიდევაც შემოეხვია, ოღონდ გაგვიშვიო, ოღონდ იმან არაფერი გაიგოსო, ამას უსათუოდ გადავიწერთო, გოგოებს გადავაწერინებთო, ჩაწიკწიკებულს მოვირბენინებთ შემდეგისთვისაო, ოღონდაო, ოღონდ გაგვიშვიო. ისიც იწერდა, თითქოს ყურსაც არ უგდებ-



დაო, არც უარებოდა, არცა თანხმდებოდა, არცთუ უცდილს-  
თანხმობასა, ყელს გამოუწევდნენ და მირბოდნენ, შემოენვე-  
ოდნენ და მირბოდნენ, თითებით კოცნას მიუგდებდნენ და  
მირბოდნენ, კართან მაინც შეყოვნდებოდნენ ერთი წამითა,  
კისერს მაინც წაიგრძელებდნენ გასვლამდისა, ემანდ, აქვე  
არ გველოდებოდესო, წაიგრძელებდნენ და მირბოდნენ, მი-  
ქროდნენ, მიკუნტრუშობდნენ. მცირედნილა დარჩნენ, მცირედ-  
ნილა იწერდნენ გამალებითა თუ გაფაციცებითაო, მდუმარე-  
დაცა რალა თქმა უნდა, მხოლოდ ფურცელი თუ შეიშრიალებ-  
და, მხოლოდ ღრმა ამოსუნთქვა თუ გაისმოდა დროდადრო და,  
ესეც ალბათ საჭირო თუ იყო, სულ მდუმარებაც არ ივარგებ-  
და. ოღონდ რაც უნდა ყოფილიყო, მაინც სახტად დარჩენილი-  
ყო ლენტოი, ჯერ იმ ნათქვამისაგანა, მერე ამნაირი გაკვეთი-  
ლისაგანა, ასეთს არაფერს შესწრებოდა, არც გაეგონა, არც  
იქა, ორბისშია, არც აქა, თბილისშია, სხვაგან არცთუ ევლო,  
არც გამოეკითხა, არც ექნებოდა გამოსაკითხი, — რა გეშველე-  
ბაო, ასედაც დაუგდო იმა შუათანა კაცმა, ხანითა, სისქითა, სი-  
მაღლითა, თორემ ისე ვინ უწყის რამსიმალლე კაცმა, დაუგ-  
დო ასე შემბრალბოდა, ნალვლიანადა, გულისკანკალითა, დამ-  
ტკბარი გულის კანკალითა, მტკბარი ღიმილითა და ცხადია  
აღარაფერი ეკითხებოდა იქა, აღარაფერი ესაქმებოდა იქა,  
მაინც სახტად დარჩენილიყო, მაინც ვერსაით გადაედგა ნაბი-  
ჯი. ისინი იწერდნენ სუნთქვაგაკმენდილნი, ლამის ჩამქრალ-  
ნი უსუნთქველობითა ხან ღრმა ამოსუნთქვით თუ მოიბრუნებ-  
დნენ სულსა, ეს არა, სულს არ მოიბრუნებდა, თითქოს სუნ-  
თქვაც აღარ უნდოდა. ისინი იწერდნენო, იწერდნენ და მოათა-  
ვებდნენ, სათითაოდ მოათავებდნენ, სათითაოდაც გაიკრიფე-  
ბოდნენ, ფურცლებს ნაზიკოს აუკოკოლავებდნენ და გაიკ-  
რიფებოდნენ, გაიყოლებდნენ პაწაწკინტელა რვეულებსა, გა-  
იყოლებდნენ თუ რას უზამდნენ, ვერც შეამჩნევდა თვალი  
უცხოსი. ნაზიკოს ცოტა შეაგვიანდებოდა, რადგან რო მეორე  
რვეულსაც ავსებდა იმა პაწაწკინტელა, იმა მინიატურულ რვე-  
ულსა, ავსებდა გაწაფული ხელითა, უსწრაფესი ხელითა, —  
არც იმდენად შეაგვიანდებოდა, მაინც გასწორდებოდა, ბოლო  
გოგონაც რო გამოემშვიდობებოდა, გასწორდებოდა და ისევე  
გადააჯვარედინებდა მკლავებსა აკოკოლავებულ ფურცლებზე-



და, პირველ შემოსვლისას როგორადაც იხილა ლეხთქმე, ისევე გადააჯვარედინებდა, ისევე დაჰხრიდა ჩამოგრძელებულ სახესა, გარინდებოდა იმნაირადვე, თითქოს ისევეც იქნებოდა მეორედ მოსვლამდისა, იმა შუათანა კაცის მეორედ მოსვლამდისა, ხნიერებით შუათანასი, სიმალლითაცა, სისქითაცა, თორემ ისე ვინ უწყის თუ რამსიმაღლისა!.. ჰო თითქოს ისევეც იქნებოდაო, თქმით ითქმის ასე, ამნაირადაცა, თორემ ისევე ველარ გასძლებდა რაღა თქმა უნდა, მოიცალა და იტყოდა კიდავაცა:

- ვიცოდი, დაიცდიდით.
- მე არ მეგონა...
- მე მინდოდა და ასე იქნებოდა.
- ამდენი შეგიძლიანთ?..
- ასე გამოდის.
- საშიში ყოფილხართ!..
- რაღა?..
- ვინ იცის თუ რას მოინდომებთ.
- ცუდსა?
- ჰო...

- არა... თქვენთვისაც გადავწერე, — და თითებიდან გამოაცურა ის პაწაწკინტელა, ის მინიატურული რვეული, გამოაჩინა, გამოაცურა უცნაური მოხერხებითა, გამოაჩინა და გააქრო, კვლავაც გამოაჩინა და გაუწოდა. ამანაც განიწოდა ხელი უნებლიედ, განა თუ იცოდა თუ რად უნდოდა, არა, აწვდიდნენ და მიეტანა, მიეტანა, მაგრამ ვერ მისწვდა, გაჰქრა რვეული, ჩაიყლაპა, ჩაიყლაპა და აჰყვა სიცილი ნაზიკოსი, გულიანი სიცილი აჰყვა, უცებ აჰყვა და უცებაც მიჰქრა. კიდევაც წამოიჭრა ქალიშვილი, თითქოს რაღაცა გაახსენდაო, აბგაში ჩაიწყო ყველაფერი, შინნაქსოვ აბგაშია, მოწითულში პაწაწკინტელა ჯვრებითა და ვაზის კავებითა, მწვანე კავებითა, შავი ჯვრებითა, გამიძეხიო, ანიშნა ვაჟსა, შუქი ჩააქრო, კარი გადაჰკეტა, ხელი ჩაჰკიდა და გაიყოლა იმა ხვეულებში დერეფნებისა, ჩაბნელებული დერეფნებისა, ალაგ-ალაგ შუქიც რო დაჰკრავდა.

„...და აღმოასხა გუელმან მან პირისაგან თვისისა წყალი, ვითარცა მდინარე, შემდგომად დედაკაცისა მის, რაითამცა წერილთ დედაკაცი იგი მდინარემან მან...“

ჰო გაიყოლა და გავიდნენ, მშვიანო, ჩაიცინა ნაზიკომა, გავიდნენ თუ არა ჰაერზედა, ჰაერმა თუ შეახსენა შიმშილი, მარტის ჰაერმა, გაზაფხულმა თბილისისსამა. თუმცა ეს უფრო პოეტური გადმონათობა, დიდი ქალაქი ასე უცერად ვერ იგრძნობდა გაზაფხულსა რალა თქმა უნდა, მაგრამ მოშივნოდა ქალიშვილსა და ასე მეტად ლამაზად გამოდის: გაზაფხულით და სხვა და სხვა... ოღონდ თუ რათ, ასე გამოდის თუ ისე გამოდისო, შარვლის უკანა ჯიბე მოისინჯა ლენტომა, — მარტი ჰო დამდგარიყო, ხელფასის ნახევარი ჰო აელო, დაიკოსათვის ჰო დაეტოვებინა ფული, თუმანი მაინც მოენარჩუნებინა შავი დღისთვისა, მოენარჩუნებინა თუ ჩაეკუნჭა, იქავე ეკუნჭა, უკანა ჯიბეში, შეეძლო სადმე შეეპატიჟებინა ქალიშვილი, იაფფასიან კაფეში ცხადია, სხვაგან თუმანი რას გასწვდებოდა, ჯერ ახლა რა არის, მაშინ აბა რა იქნებოდა, ავტობუსში ჩაჯდომა თუ ათი შაური ღირდა, გაზეთი კიდევ ოცი კაპიკი?.. თუმცა ეს უკვე ითქმოდა ალბათა, მერედა რათ, შესხენებაც ურიგო არ იქნება, თუმანი რო მაინც თუმანია, მაინც იფხორება, იბლიძება, თავს მოიამაყებს, ოღონდ მეტისმეტად მორცხვად წარმოსთქვა ლენტომა, აგერ შევიდეთო, წარმოსთქვა მორცხვად, მისდგომოდნენ მდარე კაფესა, ყოვლად მდარესა. უკადრისობა არ შესტყობია ნაზიკოსა, შევარდა, შეიჯირითა, მონებრებულად გაძვრა სივიწროვეში კეფათა და ზურგებს შორისა, ადგილიც იპოვნა ლენტოს მისვლამდისა, იმისთვისაც დაეპატრონა სკამსა. დასხდნენ ცხადია. ოფიციალტი ერთი ტრიალებდა, ყველა იმას მოსძახოდა, ყველა სთხოვდა, ყველა აჩქარებდა, ყველა სადღაც მიეშურებოდა, ვინ უწყის როდის მოაწევდა ამათი ჯერი, მშვიანო, მოუთმენლობდა ნაზიკოცა, მშვიანო, იმეორებდა ზედიზედობითა, ეგრე გამოდიოდა, მართლაცა შიოდა, ეგრეც გამოდიოდა, ცოტა არ იყოს იპრანჭებოდა კიდევაცა. რაც გამოდიოდა თუ რაც არა, უნდა აეჩქარებინა ლენტოსაცა, იმას უფრო უნდა აეჩქარებინა, მარ-



ტო იმას უჯდა ქალიშვილი, მაგრამ არაო, ელოდა ვისიმე და მისი შვიდებულადა, აჩქარებაც ჯიბესა სცოდნიაო, სიუხვეცაო, სინთამამეცაო რაღა თქმა უნდაო. ჯიბესა სცოდნიაო და ჯიბე-მაც გასჭრა, ისევე ლენტოს ჯიბემა ცხადია, ოღონდ ჯიბემა ადრინდელმა და იცი მერე რანაირადა: დახლი მიატოვა თვით დახლიდარმა, გამოვლო ისე, თვალი არ მოუშორებია ლენტოსათვისა, ხელით მოიცილა ვინთუ დალოცვა სთხოვა, ვინთუ სხვა რაღაცა მოინდომა, ხელით მოიშორა, ზურგთუკან გაქნევითა, ლენტოს წინ დაერჭო და ჩააცივდა თვალებითა, — შენ ჰო ხიმშიასთან დადიოდით, — შესძახა უეცრადა, შესძახა აღტაცებითა და, რო დაიდასტურა, ტაში შემოჰკრა, ვაჰ, რა ბიჭი იყავი, ვაჰ, რა ქარი გიქროდაო, დაიდასტურა და ციბრუტივით შემოტრიალდა, შემოტრიალდა და მიაყარა, მიაყარა და მიაყარა, რაც რამ გააჩნდა იაფფასიან კაფესა, რა საჭმელიო, რა სასმელიო, რაც რამ გააჩნდა. ნაზიკო დააცხრა იმავე წუთსა, არც არასა სწუნობდა, არც არას არწევდა, ჭამდა და სვამდა, სვამდა რაც მოხვდებოდა, ლიმონათი იყო თუ მდარე არაყი, დატკბილული, შეფერადებული რაღაც გამოუცნობი ხილის წვენიო. არც გაუგია თუ რას ედავებოდა ლენტოი, თუ რას ედავებოდა დახლიდარსა ცხადია, თუ რასა უარობდა დახლიდარი, ცხადია დახლიდარი, მაშ ვინა, თუ რაღ იმეორებდა სინანულითა, ვაჰ, რა ბიჭი იყო, ვაჰ, რა ქარი უქროდაო, ან სხვები რაღას ეკითხებოდნენ დახლიდარსა, ან დახლიდარი რას მიუგებდა, ან იმათკენ რაღად იცქირებოდნენ ლამის ყველანი ანთუ ოფიციალტი თავს რად ევლებოდა ისე მოწინებითა, თითქოს არც გაუგია, ჭამდა და სვამდა, ჭამე, ჭამეო, დროდადრო ლენტოსაც დააჩქარებდა, დალიე, დალიეო, დააძალებდა დროდადროდაცა, ოღონდ აღარ ეკითხებოდა, ჭამდა თუ სვამდა თანამესუფრეცა, არც ეკითხებოდა, სხვასაც არაფერს ეუბნებოდა, ვიდრე არ იჯერა გული, ვიდრე კარგად არ მოისუყა გული, მერე ის მდარე სასმელი მიიღვა ისედაც უკვე აღეწილმა და სინანულითა თუ გულდაწყობით ჩაიხურნულა:

- ლამაზი გოგოებიც გეყოლებოდა...
- რა გოგოები?..
- გოგოები!.. ქარი რო გიქროდა!..





ტუნები მოპრუნა, წაისისინა ნაზიკომა, ეს არაფერც, სინა რამდენიც უნდოდა, დაიფარებოდა საერთო ხმებში, მაგრამ არაო, არ იკმარა ოდენ სისინი, ლაშები გაშალა, ვეება ლაშები, თოხები გადმოჰყარა, ვეება თოხები და გადაიკისკისა მჭახედა, მკვეთრად, მოსურიდლადა. მაშინვე დაჰფარა მცირე დარბაზი იმა კისკისმა, დიდი არ გახლდა, დიდსაც დაჰფარავდა. მიყუნდა დარბაზი, ყველა შემოტრიალდა, ანთუ თავები შემობრუნდა, გაკვირვებული მიაჩერდა იმათ მაგიდასა. შეწუხდა ლენტოი, მიწა გასკდომოდა, ერჩინა, მაგრამ მიწა არ აპირებდა გასკდომასა, ეს რაო, რაოდენი უარესიც აეტანა, აიტანდა ამასაცა, ჰო შეწუხდამეთქი, ვერცთუ ვერაფერი ელონა, თავილა ჩაჰკიდა, არ უნდოდა, არაფერი უნდოდა, არც ეს ყურადღება გაკვირვებულთა, არც ეს პატივისცემა, არც ის მოგონებანი, არც ეს გოგო უნდოდა, ეს სულ არ უნდოდა, სულ არა, მაგრამ რაო, ერთად ასჩეზოდა ყველაფერი თუ უნებლედ გამოსვულიყო რაღაც ბადეში, თავს რო ვეღარ დააღწევდა ვერას დიდებითა. შეწუხებულიყო დახლიდარიცა, აფსუს ბიჭოო, თავს იქნევდა სინანულითა. დახლიდარს თავისი „აზრები ჰქონდა“ რალა თქმა უნდა, იმის თვალში თუ დაცემულიყო, ეს უკვე აღარ შეაწუხებდა ლენტოსა, გამოეთხოვა იმა ქარებსა, კარგახანია გამოეთხოვა, ოღონდ არც ეს უნდოდა, ამ ახალ ქარებში მოხვედრილიყო.

— სირცხვილია!.. — კბილებში გამოსცრა ლენტომა.

— ჰო... უცებ მომეკიდა, გადაივლის, ნუ გეშინიან.

— ნულარ დალევ.

— მოსურთმეკია, ეწყინება, ჰა... — აღმოსკდა ისევ კისკისივითა, ოღონდ მხოლოდ ერთი აღმოსკდა, ტუნებზე მიირტყა ხელი, მწვავედ მიირტყა, აღმოსკდა და მოსწყვიტა მყისვე, — ნუ გეშინიან, ნუ გეშინიან, გადაივლისმეთქი.

წავიდეთო, მაინცა სთხოვა ლენტომა.

არაო, გაჯიქდა ნაზიკოი.

— ნუ გეშინიანმეთქი, დამშვიდებულად განაგრძო ნაზიკომა, — ნურც ამისი გეშინიან, — თითები მოუცაცუნა სასმელსა, — ნურც იმისი, თითქოს აგეკიდები, ნუ გეშინიანმეთქი. მე იმ ვაჟბატონზე მომდის გული, იმისი შურისძიება მინდა, მეტი არაფერი, არაფერი.

- ვინ ვაქბატონზე?
- ვინც დაგიბოძოვა.
- დამითხოვა?!

— მაშ შეგიცოდია?! რა ვქნა, რა გეშველებო, რო ათრთოლდა, ვითომ შეგიცოდია?! ძალიან ახალგაზრდა ხარ, ყმაწვილი ხარ, სიმწიფის ატესტატიც არ მიგიღია, მაგრამ თუ უკვე გიქროდა ქარი... ჰა, ჰა, ჰა... — ისევ აღმოსკდა, ისევ უცებ მომუწა ტუნები, სილაც გაიწნა, — ეს რა ავიჩემე?! მაინც როდის მოასწარი?

— მოეშვი.. — გაწყრა ლენტთი.

— ჰო... მართალი ხარ. თლონდ მაინც ნუთუ ვერ მიხვდი, თვალი შეგავლო თუ არა, მაშინვე გაივო თუ რა ავლადიდების პატრონიც იქნებოდი და მოგიშორა თავიდანა, ნუთუ ვერ მიხვდი?!

— ვთქვათ მიხვდი?..

— ჰოდა მე მინდა ვიძით შური.

— ჩემი გულისთვისა?..

— ჩემი გულისთვისა...

— მე ვითომ რზგორ გამოგადგები?..

— აი თუ როგორა, — ისევ იმა პაწაწინტელა, მინიატურულმა რვეულმა შეითამაშა ნაზიკოს თითებშია, — გამომართვი. ნუ შიშობ, გამომარვი, აჰა, ჰა!.. ადრინდელეხსაც გადაგიწერ, გადაგიწერ დანარჩენსაცა, სხვა შენ იცი, ყველა გაკვეთილს გადაგიწერ.

— მერე რად მინდა, ან ვითომ რა შურისძიება გამოვა ამითა?!

— ვითომ რაიო, — გაკვირვება ამოესახა ნაზიკოსა, სასმეული მოსვა, თდნავ მოსვა, კიდევ თდნავა, მერე გადაჰკრა, თუ რამ ჩარჩენოდა ჭიქაშია, — აკი კაი ქარი გიქროდაო?! — ეჭვიანად იკითხა ნაზიკომა, აღარ გადაკისკისებულა, აღარც სილა გაუწნავს ტუნებზედა, — რაღად მომჩერებხარ ევრე გულუბრყვილოდა?! ნუთუ ესეც ეშმაკობის გულუბრყვილობაა?! გულუბრყვილობით ეშმაკუნობა იმისიც მომბეზრდა.

— მეც ბევრი რამ მომბეზრდა, მართალს თუ ინებებ, შენც უკვე მომბეზრდი, ასე მგონია, მთელი საუკუნეა ზურგზე მკიდისარ...



— ნუ, ნუ გეშინიანმეთქი, ვითხარი. ოღონდ ეს მისწავლე. პასუხე, ისეთი რა ქარი გიქროდა, ამ ეშმაკობასაც თუ ვერ მიმხვდარხარ ან თუ არ იცი, თუ არ იციმეთქი, — ისევ ჩამოართვა მიჩეჩებული მინიატურული რვეული, შეათამაშა, შეათამაშა, ამოისუნთქა და გააქრო უეცრად, ვითომდა რაო, გადაყლაპეთ.

— ცირკში მინახავს.

— ცხოვრებაც ცირკიაო.

— თეატრიაო.

— სულერთია, ცირკი და თეატრი ჰო აღარ განიხრევა ახლა!.. — რვეული ისევ შეათამაშა, ისევ მიაჩეჩა, — მაინც რა ქარი გიქროდამეთქი.

— ისეთი არაფერი. ერთ აკრძალულ საქმეში მოვხვდი ჩემს უნებურად, მოვხვდი. გამოვეცალე.

— ფული ბევრი გქონდა?!

— უფროსსა ჰქონდა ბევრი.

— შენც ჰო გქონდა, იმდენი არა, მაგრამ ჰო გქონდა?! ფულმა გოგოებიც იცის, ლამაზი გოგოები, ჰო გყავდა ლამაზი გოგოები?.. ეგრე ნუ მიყურებ, სისულელით როდი მომდის, არა, ისე, მისარიან, როცა ლამაზი გოგოები დასდევენ ლამაზ ბიჭებსა, მძულს, მახინჯი გოგოები თუ აეკიდებიან ლამაზ ბიჭებსა, ძალიანა მძულს, ძალიანა... ჩემი ნუ გეშინიანმეთქი. ოღონდ დალიე, დალიე, რა, ფხიზელი ისე კარგად ვერ გამიგებ, ცოტა დალიე, გესვენები, ცოტა დალიე!..

— აჰა!.. — დალია, დაიფშნალა მეტისმეტად.

— მაშინ ალბათ კიდევაცა სვამდი?

— ჰო...

— ოღონდ ამას არა.

— ჰო...

— „გრემსა“, „ენისელსა“, „ვარციხესა“, „ძალიან ძველსა“...?

— ჰო...

— რა კარგია, მიყვარს კარგი ცხოვრება, მიყვარს და რა ვქნა!..

— ის არ იყო კარგი ცხოვრებაი...

— მე კარგი ცხოვრება მიყვარს. — თვალები მილულა ნაზიკომა, გაისუსა, გაიტვრინა, გაინაბა, — ცხოვრება რო ასე-

თი იყოს, თვალდაუჭული რო ცხოვრობდეს ხალხი, გი იქნება... მაგრამ უნდა გაახილო თვალი, უნდა გაახილო, ახ!.. — გაახილა და უამურადაც მიმოატარა თვალი: ისევ გამოჭედილი პატარა დარბაზი, დახლთანაც მიხროვილნი, მაგიდა ვისაც არ შეხვედრია, ისევ ყაყანი თუ ხმაური ერთობლივი, ბოლი პაპიროსისა, სუნი სასმელ-საჭმელისა, არცთუ მაინც-დამაინც ხეირიანი სასმელ-საჭმელისა, მითუმეტეს თუ დანაყრებულხარ, — ახ!.. სადღეგრძელოებიც კარგი გეცოდინებოდა...

— ჯერ ცხოვრება არ დამიმთავრებია.

— სიმწიფის მოწმობაც არ მიგიღია, ეს ჰო ვიცი, ოღონდ ძალიან მიყვარს კარგი სადღეგრძელოები, თვალდაუჭულა ცხოვრებასა ჰგავს კარგი სადღეგრძელოები, იქაც ყველაფერი ლამაზია, ყველაფერი წარმოსახულია და ლამაზი, მიყვარს. რამე თქვი!..

— არ იქნება. კარგი ღვინო უნდა კარგ სადღეგრძელოსა.

— ჰო კარგი უნდა... მაგრამ მაინც ვიტყვი, სიმწიფის... სიმწიფეს... სიმწიფის მოწმობას გაუმარჯოს. ცუდია? კარგია? ბევრი რამის აშენება შეიძლება ამ სადღეგრძელოზედა, მიდი, ააშენე, მიდი რა!.. კარგი ღვინო საიდან მოგართვა, კარგი სხვისაა, მიდი, მიდი, ჰა!.. სიმწიფის მოწმობას გაუმარჯოს-მეთქი. მე მაქვს, მე დიპლომი მინდა, მოწმობასა და დიპლომს გაუმარჯოს, ატესტატსა და დიპლომს გაუმარჯოს!.. რას მომჩერებინა?! ჩემზე მეტს თვითონა ყაყანებენ, ეს ვითომ არაფერიაო, წინ დაიხედონ ის ურჩევნიანთ. გინდა, ვურჩევ, წინ დაიხედეთმეთქი, არა?.. კეთილი!.. ატესტატსა და დიპლომს გაუმარჯოს, მოწმობას გაუმარჯოს, ბეჭდიან ქალაქს გაუმარჯოს, ქვას რო გაჰხეთქს, ისეთ ბეჭდიანსა.

— გაჰხეთქს?!

— ვისი როგორა... ჩემი გაჰხეთქს.

— დიპლომი რო დაგგვიანებია?

— დამაგვიანდებოდა გულუბრყვილოსა და უმფარველოს, გაზუთხვაც რო არ შემიძლიან. გულუბრყვილო აღარ უნდა ვიყვი, აღარც მფარველი მესაჭიროება, აღარც ზუთხვის უნარი. ჰო გაჩვენე?.. რა უყავი, მოიტა, აჰა, უცქირე, უცქირე, უცქირემეთქი, რა იქნა? ფაფუ!.. აბა სად არის? ფაფუ!... ისე



გადავიწერ, ვერავინ მომდებს შარსა. აქამდის სხვა იყრ, ნუქა... დის ბევრჯერ შევცდი, გულუბრყვილობისა და შეცდომების მსხვერპლი ვარ აქამდისა. შენც ალბათ ასევე, ასე მგონია, ნათქვამიც არის, სული სულს ეძებსო... არა, არა, ნუ მოიჭმუნხები, რაც უნდა მოისმინო, შიში ნუ გექნება, ნუ, ნუ, ნუ გექნებამეთქი. გითხარი და გაგიმეორებ, ნუ გეშინიანმეთქი, ოღონდ რაც უნდა იყოს, ეს მაინც უფრო მართალი მგონია, შენც მსხვერპლი ხარ გულუბრყვილობისა, ასე მგონია და რა ვქნა!.. დაე შენს სულს არ მოეძებნოს სული ჩემი, ნუ მოეძებნოს, ჯანდაბას სული, კეთილი სულიცა, ბოროტი სულიცა, ჯანდაბასმეთქი, ოღონდ მსხვერპლი რო ხარ გულუბრყვილობისა, ამას ვერ უარპყოფ და გინდაც უარპყო, მე ვერ დამაჯერებ, ვერა, ვერ დამაჯერებ ვერაფრის დიდებითა და ტყუპის ცალები თუ არა ვართ, დაძმანი თუ არა ვართ, რაღაცანი მაინც უნდა ვიყვნეთ ერთმანეთისა, — ჰა, ჰა, ჰა... არ გინდა, არა?! ნუ გინდა!.. მე მაინც მსხვერპლი ვარ გულუბრყვილობისა, გულუბრყვილობამ ჩამომარჩინა, ჩამომტოვა, შემიპყრო და აღარ მეშვება, არც მომეშვება თუ არ მოვიშორე ძალისძალადა, თუ არ მოვიგლიჯე ძალისძალადა, არ მომეშვება, არ ჩამომეხსნება. გავჩუმდე? კეთილი!.. მართლაც მომეკიდა, თავბრუ მეხვევია!.. არაფერია, გამივლის, ვიტყვი და გამივლის, ნუ დამიშლი, აგერ რა ამბავია, ყველა ყაყანებს, ყველა გულს იქარვებს, ნუ დამიშლი, მეც მოვიქარვო გული, ნურც დამიშლი, ნურც შემომყურებ ეგრე გაწამებულავითა, ამდენი ხანია არ შემხვედრიხარ, საუკუნეები გასულა, არაფერი გვცოდნია ერთმანეთისა, ეს ერთხელ შემხვდი და ამიტანე როგორმე, ჩემზე უარესსაც აიტანდი ან აიტან უარესსაცა. გამივლის, გამივლის!.. გულუბრყვილობისას ვამბობდი არა, — გულუბრყვილოდაც მივადგებოდი უმაღლესის ფართოდ გაღებულ კარებსა რაღა თქმა უნდა, არ გაგიგონია განა: ფართოდ გაღებულა უმაღლესის სასწავლებლის კარები ბედნიერი ახალგაზრდობისთვისაო? გაუთავებლად გაგგეგონება, გაუთავებელი მდინარეცა გენახვება, მდინარეა უმაღლესისკენა, მდინარეა ბედნიერთა, ალტყინებულთა, იმედოვანთა. მეც ჰო ბედნიერი ახალგაზრდა მეგონა თავი, მეც ჰო ბედნიერად შევივლიდი ფართოდ გაღებულ კარებსა, — შევივლიდი და შევია-



რე, შევიარე და გამოვვარდი ბურთივითა. არ მოგწონს ბურთივითაო: ბუც!.. — და გარეთა ხარ, ბუც!.. — და ასეცააო და ისეცააო, გაანწია თუ ვინ დაარტყაო, გაანწია თუ როგორ დაარტყაო, მე გარეთ აღმოვწნდი, ისე მომხვდა და ისეც აღმოვწნდი. მერე იქაც აღმოვწნდი, იქა, დღეს სადაც მიხილე, სადაც გამიცანი, ჰა, ჰა, ჰა... თითქოს გამიარა!.. გამივლის, გამივლის!.. ჰო უნდა მოვმზადებულიყავი ისევ და ისევ ფართოდ გაღებული კარებისთვისა? უნდა მოვმზადებულიყავი და იქაც აღმოვწნდიმეთქი, აღმოვწნდი იმა ვაჟბატონთანა, დღეს რო გაიცანი, ჰო მოგეწონა? რატომაც არა, ვითომ რაო, რას დაუწუნებ, — ვერც ვერაფერსა, გაიცნობ თუ არა მოიხიბლები, მაშინვე, იმწუთსავე მოიხიბლები, თღონდ ძალიანაც არ უნდა გაიცნო, ასე ჩემსავით აღარ უნდა გაიცნო... თღონდ ეს ახლა, მაშინ მე მხოლოდ ოცნება გახლდი, მაშინ მე მხოლოდ უმაღლესი მელანდებოდა და მითხრეს თუ არა, აი კაცი, ვის ხელთაცაა ფართოდ გაღებული კარები უმაღლესისათ, თვალის აღარ დამიხამხამებია, მყისვე ჩავბარდი ჩემის ოცნებებითა თუ მთლანდებებითა, სულითხორციანად მყისვე ჩავბარდი. და მერე რაო, — იმას მხოლოდ ფული უნდოდა, მხოლოდღა ფული, მეტი არაფერი, რომელი სულიო, რომელი ოცნებებით, რა სათქმელია, რა მოსატანი, მხოლოდ ფული უნდოდა, დიდძალი ფული, მეტი არაფერიმეთქი, მერეღა მივხვდი, მერეღაც რო ჩავვარდი, მესამედაც რო ჩავვარდი, ყველგან რო ჩავვარდი, ლამის ყველა ფაკულტეტზედა, ყველა განყოფილებაზედა, — ესაო, დღისაო, ესაო, საღამოსით, ესაო, დაუსწრებელიო, ესაო, ფილიალიო, არაფერს ვარწევდი, არაფერს დაგიღევდი, ყველგან მივიწევდი, მივესწრაფოდი ყველა ფართოდ გაღებულ კარებსა და ბუც!.. — გარეთ გახლდი, და ბუც!.. — გარეთ გახლდი. კარები ისევ ფართოდ გაღებულიყო, კარები ისევ მიზიდავდა, ისევ მამბრუებდა, ცეცხლს მიკიდებდა. ჰო მერეღა მივხვდი, მერეღამეთქი, ყველა რო ეწყობოდა იმის მოწაფეთაგანა, ყველა რო ეწყობოდა ჩემს ვარდაია, იმათზე უკეთ მე ვიწერდი, ვინატავდი, ნახე, დააკვირდი, როგორი ხელი მაქვს, იმათზე უკეთ მე ვმალავდი თუ ვჩქმალავდი, მაინც მე წამასწრებდნენ, მაინც გამომაბურთავებდნენ წერებიდანვე, ზეპირიდანაცა, ზეპირს თუ მივად-



წევდი, გამოიმაბურთავებდნენ, ჰო ბუც!... და გარეთ ამდგომოდნი და თავსა. მერელა მივხვდიმეთქი, გულუბრყვილობასაც მერე და შევეჭიდე. ახლა მე გაწაფული აბიტურიენტი ვახლავარ, თუ გამოითვლიან თუ ვის რამდენი გამოცდა გაუვლია, ჩემპიონობა არ ამცდება. ჰა, ჰა, ჰა... ნუ გერიდება, ყველას თავისი დარდი აქვს, ყველა თავისას მოსთქვამს, ძალაც რო დავატანო, ყური მიგდეთმეთქი, არავინ მომიგდება ყურსა, ნუ გერიდებათქი. ახლა ისიც ვიცი თუ რამდენი ასეთი სკოლა გააჩნია ჩვენს პატივცემულ რეპეტიტორსა, აქაცა, თბილისში, თბილისს გარეთაცა, რაიონებში, ჩამოივლის ასე ამნაირადა, ჩამოივლის და ჩამთარიგებს თემებსა; ერთგან წამოჰკრეფს, მეორეგან ჩამთარიგებს, ჩამოჰყვება, ჩამოათავებს და შემოუვლის ხელმეორედა, კიდევ ჩამოათავებს და კიდევ შემოუვლის, სულ ესაა, ჯაფაც ესაა, გარჯაც ესაა, სულ ესაამეთქი, აბიტურიენტები იწერენ, იწერენ ჟიჟმატა რვეულებშია, მერე აზღუდებში ჩაიჭედავენ, საცურაოებში გამოიჩინიან, გამოიძრობენ და გადიწერენ, მომზადებაც ესაა და ჩაბარებაცა, ესაა, ესაა და ესა, სხვაც არის ცხადია, ის სხვა არ გამაჩნდა და ვზივარ და ვზივარ იმის სკოლაშია, ვზივარ და ვზივარ... არ გიკვირს? არა?! თუ გიკვირს? გიკვირს?! რა უფრო გიკვირს, გაუთავებლად რო ვზივარ და ვზივარ თუ გაუთავებლად რო ვიწერ და იქ ველარ ვიწერ, სადაც საჭიროა, ჰა, რა უფრო გიკვირსმეთქი, არ მიპასუხებ? შენი ნებაა, მე ახლა შურისძიება მინდა და შენთვისაც უნდა ვიძიო შური, ამიტომაც როდი გეშვები, თორემ გაგეცლებოდი აქამდისინა, შენთვისაც უნდა ვიძიო შურიმეთქი, ხოლო გაუთავებლად იმიტომ ვიწერ, გამოცდების მოთავებისთანავე ნადგურდება ის ჟიჟმატა რვეულები, აი ეს რვეულები, ანგარიში სწორდება და რვეულები ნადგურდება, ახალი თათბა მოდის, ახალი სკოლები იმართება ახალი შემთვლანი, ხელახლა იწყებენ სტაჟიანი აბიტურიენტებიცა, ყველაფერი თავიდან იწყება. პატივისცემასაც შეიძენენ სტაჟიანი აბიტურიენტები, ჰო ნახე როგორ მომეზოდისა, ჰო ნახე როგორ მერიდებაინ ახალბედები?.. შეიძლება გაამაყდე ადამიანი, რატომაც არაო!.. მაგრამ მთავარი მავიწყდება, შურისძიება მავიწყდება, ახლა მე უკვე რამდენიმე ასლს ვადგენ, რამდენიც დამჭირდება, ვადგენ იმდენსა,



ვუცვლი სხვებსა, სხვას სხვა სკოლები აქვს, სხვას სხვა ჯგუფს ჩემნაირი თანაშემწეები, ჰოდა ვუცვლი სხვასა და სხვებსა, ვუცვლით ერთმანეთსა, ერთგან ვემზადებით და ათნაირი გამორჩენა გვაქვს, მეც ასეთი გამორჩენა გამომიძებნია, მეცა და ჩემნაირთაცა, ვისაც ფულის გადახდა არ შეუძლიან, ვისაც მაინც ვერ ელევა პატივცემული რეპეტიტორი. ახლა მე ყველა საგანს ვამზადებ, სადაც მინდა შევალ, ველარ მომასწრებენ, ვერას მიპოვნეიან. ის ჰო გაჩვენე? თუ გინდა კიდევაც გამჩხრიკე, ჰო მოდი, შემომისვი ხელი, მოდი, მოდი, ნუ გეშინიან, ვის უცქერი, ვისა აქვს შენი დარდიმეთქი, შემომისვი ხელ, შემომისვიმეთქი, ისე, ვითომდა შემნიშნე, ვითომდა უნდა მამხილო, მიპოვნო დამალული რვეული და გამომაძევეო, ვითომდა შენა ხარ გამომცდელი, ჰა, ჰა, ჰა... არ გინდა გამომცდელი იყო? არ გინდა და ნუ გინდა, ვერავინ ვერაფერს აღმომიჩენს, გრიალით გავივლი ყველა წერასა, ზეპირსაც გავივლი გრიალითა, არავის არაფერს გავაბედვინებ, ახლა უკვე ვიცი, ყველა თავვია და კატად თუ მოაჩვენე თავი, გაიტან შენსასა, რასაც გინდა გაიტან, ავჩხავლდები და გავიტან ჩემსასა, ავჩხავლდები ზა მორჩა, კატა ვეგონები ყველასა, თავვია და კატა ვეგონები, კატა ვეგონები და სამედიცინო ინსტიტუტში ამოვყოფ თავსა, ჰა, ჰა, ჰა,.. სამედიცინო ინსტიტუტი, სამედიცინო, სამედიცინო!.. ღირდა ამდენ ლოდინადა, ღირდამეთქი. გინეკოლოგობა ამირჩევია,—გინეკოლოგ!.. ქირურგ!.. წინ დავილაგებ იმ შენს ლამაზ ვოგონებსა, წინ დავილაგებ და გამოვაფლეთ, ღირდა ლოდინადა, ღირდამეთქი. ოღონდ ეს მერე, ახლა შენთვისაც გადავიწერმეთქი, სხვა საგნებისასაც გიშოვნე, ატესტატისთვისაც გამოგადგება, უმაღლესში შესასვლელადაცა, იმას ეგონოს, ვითომც გაგისტუმრა, აქაოდა არაფერი გააჩნიაო, ეგონოს, ა! — და ენა წამოაგდო, ლამის ძირისძირამდის გადმოიგდო ენაი, — ეგონოსმეთქი. ჩემი შურისძიებაც ეს იქნება, შენი სიკეთეც აქედან გამოვა, სამაგიეროს არაფერსა გთხოვ, არ აგეკიდები-მეთქი, უკვე გითხარი, არც დაგამუნათებ, არა, არც დაგამუნათებ, თუ გინდა თვალსაც მოგარიდებ, ჰო მოგარიდებ თვალსა, ვითომცა მცნობიხარ, ვითომც არაო, თუ გინდამეთქი, თუ გინდა შენც სამედიცინო ღირჩიე, აირჩიე რა, შენთვისაც ავჩხავლდები, აირჩიე, მეტი



არაფერი გინდა, მერე ისე იყოს, როგორც გითხარი, ვითომცა მცნობიხარ, ვითომცა არაო. აჰა, დავამთავრე, კიდევაც გამიარა, მეტს აღარ დავლევ... ან ვითომ რად არაო? შენ ისევ უარსა ხარ? შენი ნებაა...

— წავიდეთ!.. — თითქოს შეევედრაო თუ მართლაც შეევედრა ლენტოი.

— მოიცა!.. — არ დასთმო ნაზიკომა, თვალები მოჭუტა და ჩაილილინა, „ჩამოასხი, ერთი კიდევ დავლიო...“ — ჩაილილინა და ჭიქა წაუშვირა, ლენტომ არ დაუსხა, მერედა რაო, თვითონვე დაისხა, მთაყოლა სადღეგძელოცა, — ჩვენს შეთქმულებას გაუმარჯოს, ჰა? კარგი არ არის? კარგია! შენ ამ სადღეგძელოს ვერც იტყოდი, „ენისელითაც“ ვერ იტყოდი, მთავე მე ვარ შეთქმულებისა და მე უნდა მეტქვა, გაუმარჯოს-მეთქი, გაუმარჯოს ჩვენს შეთქმულებას ლამაზლოყება მასწავლებლის წინააღმდეგა, ჰა! ჰა, ჰა, ჰა... — ჩაიცინა და გადაჰკრა სიცილშია, ლამის სული შეუგუბდაო, სიცილი მაინც კვლავ მოადევნა, ცრემლიც მოადევნა და იმა ცრემლში, იმა სიცილში, ისიც აღმოთქვა, ახლა მაკოცე და წავიდეთო, თუ არ მაკოცებ, აგერ მოვიხმობ რომელიმე ახმახსა თუ რომელიმე ჯუჯასა, ჩემთვის სულერთია, მოვიხმობ და შენს თვალწინ იმას წავუშვერ ტუჩებსაო. დავალება უხერხული გამოდიოდა, მუქარა უარესი, რა ექნა, არ იცოდა, ისლაკნებოდა თუ იმტვრეოდა ლენტოი, მაგიდასაც ეჯაჯგურებოდა, გასაქცევსაც ეძებდა, საშველი არ იყო, სასეიროდ გაიხდიდა თავსა, კიდევ უფრო სასეიროდა. ისევ ის არჩია, მივალ და ჰა, წავუგლასუნებ ლოყას ლოყაზეო, წამოვაგდებ და გავითრევ ვარეთაო, მაინც ყველა თავისთვის გართულა, ჩვენ აღარავინ შემთგვექერიაო, ასე არჩია, მაგრამ არ იქნა, არ გამოვიდა, ასე ადვილად, ამან თუ მართლა წავუგლასუნა ლოყა ლოყაზედა, იმან ყურებში ჩაავლო ხელი, თმაც მოიყოლა, ჩაბლუჯა თმიანყურებიანადა და ჩალოშნა მთვრალის ჭინიანობითა. სეირიც ეს იყო!.. ლენტოს არ ახსოვს თუ არ უნდა მოიგონოს თუ როგორ დააღწია თავი, სახე ეწვოდა, ენთო, ეწვოდა, ერთხანს ვერცთუ ვერაფერსა ჰხედავდა, ამღვრეული თვალების გარდა.

იწვოდა და მიტოპავდა მღვრიეში.

„...და გიბყრიეს სახელი ჩემი და არა უარ-ჰყავ სარწმუნოებაი ჩემი დღეთა მათ ანტიპაის მოწამისა ჩემისა სარწმუნოისათა, რთმელი — იგი მოიკლა თქვენს შორის, სად—იგი ეშმაკი მკვიდრ არს.“

მიტოპავდა და ვერც მიტოპავდა, მომატებულიყო ტბორი ხალხისა, ამღვრეულიყო, კიდევ უფრო ამღვრეულიყო ტბორი ხალხისა ორბელიანების კუნძულზედა; ძეგლის პირისპირ იდგა ტბორი, აღელვებული და გაურღვეველი. და ძეგლიც იდგა, ცივი, უთქმელი, უგრძობელი და გაუგებარი, ეგაა ყვითლად შეღებილიყო, სიყვითლე თუ იტყოდა რამესა, სახე თუ სხეული არაფერს იტყოდა, როგორ გამოეჭრათ ასეთნაირადა, ალბათ ახსნაც გაძნელდებოდა. იმ წუთს ჰო მაინც არავინა ფიქრობდა მოქანდაკის ხელოვნებაზე, სხვა რამესა ჰფიქრობდა თუ მართლა რამესა ფიქრობდა ხალხი ან არცა ფიქრობდა, ჰღელავდა ისე, აჰყლოდა ერთიმეორესა. კვარცხლბეკზე ვიღაცანიც აბობლებულიყვნენ, ვიწროდ შემოეჭრათ კვარცხლბეკი, ფენის მოკიდება გასჭირვებოდათ, ხელიხელს ჩაეცლოთ, თანაც ჩაბლუჯოდნენ ფარაჯის კალთებსა, მონუმენტის ფარაჯისაი რალა თქმა უნდა, სხვაგან რო უკეთ გამართათ იგივე მონუმენტები, სხვა ქალაქებში, რო აეგოთ მთავარ მოედნებზედა, ტრიბუნებიც რო შემოერთყათ, რო ჩალავდებოდნენ ხელისუფალნი იმა ტრიბუნებზედა, ფართედა, ხალვათადა, ზეიმობის დროსა ცხადია, — ჰო მავიწყდებოდა, თანამდებობის რიგისადა რალა თქმა უნდა, — ჩალავდებოდნენ და უქნევდნენ ხელებსა, ფუნჩულასა, მდინარე ხალხსა. აქ არასოდესა დიოდა ხალხი, მთავარი მოედანი ეს ჰო არ იყო თბილისისაი, — არა, ცხადია, აგებითაც პირველად ეს ძეგლი აეგოთ, ტრიბუნა ჯერ არ მოჰგონებოდათ, მერელა მთაგონდათ, მერელა გამართეს, სხვაგან გამართეს, ყველგან გამართეს, აქ აღარათ, — იდგა იგი პირველთაგანი, იდგა ისევე ვიწრო კვარცხლბეკითა და აბობლებულიყვნენ ვიღაც უჩინონი, ჩინოსანნი არა, აბობლებულიყვნენ და ორატორობდნენ ანუ ჯერ ერთი ორატორობდა, სხვები უცდიდნენ ანთუ უკვე მოეთავებინათ სათქმელი.

იმათ მოეთავებინათ თუ არ მოეთავებინათ, ამათ არ ეს-

მოდათ არაფერი, — შუაგულზე და მენაპირებზე ითქმის, სიტყვები არ ესმოდათ, თორემ ხმა მოდიოდა ხრინწანს, მოსჩანდა გაფაციცებით აქნეული ხელებიცა, რაღაც ისეთიცა, თითქოს ფეხს ეწეოდა და ვერც ეწეოდა ზევზევითა, პროტები თუ ჰქონდა; იქ ალბათ ესმოდა, იქვე, ძეგლთანვე პირსახე აბრუნებულ ხალხსა. ტაშსაც იქვე უკრავდნენ, იქვე შესძახოდნენ ვაშასა. ამიტომ უფრო მიიწევდნენ უკანანი, ეგონათ, რაღაც გვეკარგებაო, მიიწევდნენ, გაგულისებულნი, ბრუნავდნენ, იკვროდნენ რგოლებადა, ჯაჭვებად იკვროდნენ, ჯაჭვები ჯაჭვებს ეხლართებოდა, თვითონვე იქცეოდა ჯაჭვებადა ხალხი, თვითონვე იბმოდა, იხლართებოდა თავისთავადა. წინ შეკრულიყვნენ, მტკიცედ შეკრულიყვნენ მთწინავენი, ჩაკირულიყვნენ თუ კლდეთა ქმნილიყვნენ, თუმცა ირღვეოდნენ ისინიცა, ნელა ირღვეოდნენ, უფრო ნელა ანთუ უფრო შეუმჩნეველადა, მაშინვე რო ჩაერთვოდნენ შემომატებულნი, ტაშს მიუსწრებდნენ, ტაშში ჩაერთვოდნენ, ვაშას მიუსწრებდნენ, ჩაერთვოდნენ მყისვე ვაშაშია, არაფა კითხულობდნენ, რათათ თუ რისთვისათ, უკანა კითხულობდნენ, წინ აღარაო, და აწვებოდნენ უკანანი, და იხლართებოდა, იჯაჭვებოდა ხალხი. იცვლებოდა ორატორიცა, მოგუდული ხმა მოდიოდა, თითქოს გული ყელს მოეცოთ. იმას წიგნი ეჭირა ხელში, ძეგლს მიუშვერდა იმა წიგნსა, იყალყებოდა, ეგება მივწვდე, ეგება ახლოს მივუტანოთ, იყალყებოდა და ლამის არის ზღართანი მოედო, ორი თუ სამი ხელი იჭერდა, მეთრეთი რო ფარაჯას ეკიდნენ. არაფერი ესმოდა ძეგლსა, არაფერი აღბეჭდვოდა სახეზე, არაფერი, ო, არაფერი, ქვა ჰო ქვად ითქმის, ქვად ითქმოდა ისიცა, კერპად ითქმოდა, უძველეს კერპადა, მოქანდაკეები თდეს არც იყვნენ, ლიტათ ქვას რო აღმართავდნენ ხოლმე. და არ ესმოდა არც რო ამასა, არც დაშორებით ესმოდათ არაფერი.

ორატორობა გადავარდნილიყო, აღარც თქმა იცოდნენ, აღარც გამოთქმაი. ორატორობაც გადავარდნილიყო და არც მოედანი ჰქონდათ ამხელაი ძველ ორატორებსა, ხალხიც არა, ამდენი არა, ერთბაშად ამდენს თავს ვერ მოუყრიდნენ, თორემ იქმოდნენ თუ რასაც ინდომებდნენ, მეფეს დაამხობდნენ, დაიფრენდნენ მეფის საბჭოსა, რესპუბლიკას დაამყარებდნენ,



ეპა ვინ უწყის როდის აქეთია. ძველი რომისას არ მოგახსენებ, არც ათენისა, ძველისა, არც სხვა რამ ძველისა, თბილისისას მოგახსენებ რალა თქმა უნდა, უძველესი მცხოვრებისასა, არცთუ ისე ძველი თბილისისაცა, ჰო არცთუ ისე ძველისამეთქი, სოლომონ მსაჯულის დროინდელისა: ერთბაშად ამდენს თავს ვერ მოუყრიდა, თორემ ვერა, ვერ მოერეოდა დავით ბატონიშვილი სოლომონ მსაჯულსა, ვერა ვერ მოერეოდა; სალაყბოზე შეჰყრიდა ასიოდე კაცსა სოლომონი, ანთუ აქვე ყაბახზე შეჰყრიდა, ასიოდესა თუ ორასიოდესა, ვთქვათ, ათასიოდე იყოს — არა, ბევრია, თავს ვერ მოუყრიდა ათასიოდესა, — რამდენსაც მოუყრიდა, ხმასაც გააწვდენდა, დავითმა უარჰყო მეფობაო, დავითმა დაჰლუპა საქართველთო. ხმასაც გააწვდენდა, დაარწმუნებდა კიდევაცა. ასე სჩვეოდათ ძველ ორატორებსა, მჭევრმეტყველებსა სჩვეოდათ ასე, დაარწმუნებდნენ, აიყოლიებდნენ დარწმუნებულთა. თუმცა ვერ შესძლო სოლომონ მსაჯულმა, აყოლიება ვერ თუ მოასწრო, დავითმა აჯობა დილეგში უბუცა თავი, მერე თვითონვე გააპარებინა დილეგიდანა, გადააყვანინა ლიხთიქითა და გააშვებინა თავის ანაბარადა, მეფე გინდა და ემანდე მეფე, სოლომონ მეფე იმერეთისათ. აქ ახლა დარწმუნება არავის უნდოდა, სიტყვა გაეგონათ, თუნდ ერთი სიტყვა, მკაფიოდა, კანთიელადა, აჰყვებოდნენ ტაშითა, აჰყვებოდნენ ვაშათი, მეტიც არაფერი უნდოდათ, აჰყვებოდნენ და მოიოხებდნენ გულსა, მეტიც არაფერი უნდოდათ, ან ვერაფერი წარმოედგინათ მეტი, — ვადიდოთ ისევე, აქამდის როგორც ვადიდებდითო, მეტი არც იცოდნენ და ველარც ველარაფერს ველარ გაიგებდნენ, გაბრუებულნიყვნენ, გაბრუებულნიყვნენ და ახლა ოღონდ კიდევ გაეგონათ სახელი მისი, მხოლოდ სახელი გაეგონათ, მეტი არც უნდოდათ, არა, არა, მეტი არც უნდოდათ. და ვინც გააწვდენდა იმა სახელსა ისე შორამდისაცა, მკაფიოდა, კანთიელადა, მართლაც განითქმოდა ორატორადა, გმირად განითქმოდა, თუნდ ერთი დღისა, თუნდა ათისა, ჰო ათისათ, გამოცხადებაშიც ათი დათქმულა: რაითა გამოიცადნეთ ათ დღეო, ანუ უკეთუ მთლიანად თუ ისურვებ, მეთრე თავის მეთათე ხანა ასე იკითხება: „ნუ გეშინის საქმეთაგან, რომელთა ეგულების მოწევნად შენ ზედა, რამეთუ აჰა ესერა ეგულების ეშმაკსა

თქუნთაგან შთავდებად საპყრობილესა, რამთა გამოტყუ-  
ნით ათ დღე. იქმენ მორწმუნე ვიდრე სიკუდილამდე, და მოვ-  
ცე შენ გურგუნი იგი ცხორებისაი“.

მაგრამ არ ისმოდა და რაო, — წიგნს ისევ აფრიალებდა  
ორატორი იგი, ჭლიკებზე იწევდა, ცხვირში უსურსურებდა  
ძეგლსა, ისევე ეჭირათ ორატორი იგი, არ გადაიმზღვლესო,  
ეჭირა რამდენიმე ხელსა, რომელთაგან ერთი ბეგლარისად  
იცნო ვილაცამა, ანუ ბეგლარი იცნო იმათ შორისა, ვიწრო  
კვარცხლბეკზე აბობლილთა შორისა, იცნო და შესძახა, ბეგ-  
ლარო, შესძახა. ვერც აქედან გააგონებდა რალა თქმა უნდა,  
მხოლოდ აღტაცება ამოვარდნილიყო თავისთავადა, უნებლიე-  
და, აღტაცებაც ამოვარდნილიყო და კიდევაც მიიწევდა, მია-  
ბობდა თუ უნდოდა რო გაეპო ხალხი, უნდოდა და ვერ უხერ-  
ხდებოდა, ვერ გაელწია, სხვასაც ჰო ეს უნდოდა, — ყველას ეს  
უნდოდა და ყველა ბრუნავდა, ტრიალებდა იხლართებოდა და  
როგორღაც უცნაურად მოინაცვლებდა ადგილსა, დრეიფობდა,  
ემორჩილებოდა აუხსნელ დინებასა, არცთუ სასურველსა, უფ-  
რო ხშირად რო მიზანსა შორდებოდა, უკუ დაიწევდა, განა-  
ბირდებოდა ან შიგ გულში ამოიჭედებოდა და იქვე ბრუნავდა  
იქვე დრეიფობდა პატარა წრეში, ველარ გავიდოდა ველარსა-  
ითა. მაშინ იქ გახლდა ის ამოძახილი, შიგ გულში იყო იმა  
დუნდგოსი, ლენტოსთან ახლოსა, ცოტა უკანა, მაინც ახლო-  
სა, იმავე წრეში, გაულწიველში. ლენტო ნაღვლობდა აქ სად  
მოვხვდით, ძეგლის უკანიდან უნდა მომეველოთ, რაღას უშ-  
გელიდა, — დრეიფს უნდა მიწებებოდა, როგორმე თუ განაპირ-  
დებოდა, როგორმე იქვე გაბოგინებულიყო, აღარ მიწებებოდა  
უცნაურ დინებასა, ძლიერ დინებასა, ჯერ გაუგებარსა, ჯერ  
აუხსნელსა, თუმცა ახსნილსა დიდი ხანია, ოღონდდა რაო,  
იმა წიგნებში ისერიგად ჰო არავის ჩაახედებდნენ. აქ მაინც  
ხმა ეცნო ლენტოსა, მიხედვით ვერაო, ვერ მიიხედა, კინთა-  
პარატი რო გაედო მხარზედა, ფოტოაპარატიც ჩამოეკიდა,  
ოღონდ ეს არაო, აქ ხელს არ უშლიდა, ის იყო, რაც იყო, კი-  
ნთაპარატი, რო არც მიახედა და ვერც რო შებრუნდა, ხმაც  
რო დაშორდა თუ სულაც დაიკარგა, ანთუ ვინ უწყის აგერ აქ-  
გეა, ეს ბრმა დრეიფი შეაჯახებს, შეამსხვრევს ერთმანეთსაო.  
შეჯახება იგვიანებდა, დაშორება უნდა ევარაუნდა, ხმა ისე-



თი იყო, აღტაცება ისე, იმნაირი, თავს დაადწევდა ამ ბრუნვაში ტრიალსა, უკვე ვინ იცის კვარცხლბეკთან იყო, ეტოტინებოდა, შესძახოდა ჟინიანადა, ამიყვანეთო, ალბათ და მართლათ: ბეგლარი დახრილიყო, სხვაც დახრილიყო, ხელები ჩაეყარათ, დაძაბულიყვნენ. ის ორატორი აღარა სჩანდა, ალბათ უკვე ჩაეშვათ ძირსა იმა თავის წიგნიანადა, თავისსავე ჭლინკებიანადა. ჰოდა ჩაეყარათ ხელები, ჰოდა დაძაბულიყვნენ, ჰოდა აიტაცეს, — ოღონდ ეს რათ?! აქ ელისომ შესძახა, იქ აიტაცეს ნაზიგოი, უთუოდ ნაზიგოი, უთუოდა, ის ჰო მაღალი ბრძანდებოდა, ქალისათვის გამორჩევით მაღალი, ავერ აპაა, ლამის მხარდამხარ გასწორებოდა ბეგლარსა, ეს ჰო — საშუალო თუ დაბალი ლამისა, ბეგლარის გვერდით ცხადია დაბლად გამონდებოდა. — ნაზიგო აიტაცეს რაღა თქმა უნდა. ეს აქვე თუ იყო, უცნაურ დრეიფში, აუხსნელ დრეიფში.

აქვე თუ იყო, ეგება ერთადაც ჩაეხვია თუ ჩაეგრიხა ძლიერ მორევსა, მერე და რათ, გაპობილიყვნენ, გახლეჩილიყვნენ, ველარაფერი შეაერთებდა, ველარაფერი, ვითარცა ნაფოტებსა, წყალდიდობა რთ ვერ შეაერთებდა, — მიიტანდა, მიიახლოვებდა, კიდევაც შეახლიდა, შეაჯახებდა, წაიღებდა მერე, წაატივტივებდა თუ გააქანებდა უსწრაფესადა, ერთსა აქეთა, მეორეს იქითა, თუმცა ორივეს გადასაკარგავადა. გადაკარგვამდე ჯერ ეგებ აქვე იყო, გათქვეფილიყო უამრავ სახეში, ლენტოს ველარ გამოერჩია, ფეხიც ველარ მოეკიდებინა, ვერ მოემარჯვნა აპარტიცა, ვერ ამოეკრიფა სათითაოდა თუ ჯგუფ-ჯგუფადა ის არეული თუ ამღვრეული სახეები, გათქვეფილი თუ ადღვებილი ერთმანეთშია, ვერ ამოეკრიფა; თუ ამოჭკრეფდა, გამოვიდოდა ცალკე ელისოცა, — იქვე თუ იყო რაღა თქმა უნდა, — გამოვიდოდა ანთუ ისევე აღტაცებული ან კობშეყრილი ფიქრიანადა, ეს ვიღა არის, ქალიშვილი ვიღა გამოტყვრა იმ ვაჟებს შორისო. ლენტო აუხსნიდა, ვითარცა უცხოსა, ანთუ ვითარცა დაკარგულ მეგობარსა, უცხოზე უფრო გაუცხოებულსა, აუხსნიდა თუ ვერც აუხსნიდა, რამეთუ რათ, აღარაფერი შერჩენოდა იმისაგანა, ნაზიკოსაგანა, აღარაფერი, გარდაღა ერთი სურვილის, აღარ შეჰხვედროდა აღარასოდესა, აღარასოდესა, ამას ვერ ეტყოდა, ვერ გაუმხელდა, სახელს თუ ეტყოდა, მხოლოდ სახელსა, ნაზიკოთო,

იტყვოდა ისე, ვითომ არც იცნობს, ვითომც მხოლოდ ვაჭარობდა, მთაბრუნებდა, ვითარცა უცხოთა, უცხოზე უფრო გაუცხოებულსა, და მაშინვე წაიღებდა ლივლივი, დინება იგი აღრეული წაიღებდა აქეთ-იქითა, წაიღებდა დასაკარგადა, ანთუ უკვე დაკარგულიყვნენ, — დაკარგულობისგან უცხოობა რას გაუყვიათ. ხოლო ის იქ იდგა, ვიწრო კვარცხლბეკზედა, აწოწილი თუ გაწლიკული, აკანჭალებული, კისერწაკინწული, იდგა თუ ლამის გადმოფრინდესო, ორივე ხელი ეგრე გაეშალა, მოსაწყვეტს იყო კლდის ქიმიდანა, იჭერდნენ, თორემ მოსაწყვეტს იყო, მაინც თითქოსდა გადმოფრინდებოთ, — ხალხიც მზად იყო, ხელში აეყვანა, მზად იყვნენ წინანი, უკანანიცა, ეგება ჩვენსკენ გადმოფრინდესო, მზად იყვნენ ყველანი უფრო სუნთქვამოხშირებულნი, უფრო ღელვამომატებულნი, მზად იყვნენ და ბრუნავდნენ, ტრიალებდნენ, წინ მიიწევდნენ და იქავე ბრუნავდნენ, წინ მიიწევდნენ და გავარდებოდნენ საითღაც შორსა. ბრუნავდა მორევი, მორევზე მორევი, დუნდვო ბრუნავდა, დუნდვო ხალხისა, ჯებირებს მიმწყდარი გადმოსახეთქადა.

ის თითქოს უნდა გადმოფრინდესო, ის თითქოს უნდა აიყვანონო, თითქოს ის უნდა გაიძლოლონო, ან გაჰყვნენ ეგრე ფრთას საით გაჰკრავს, საით ანიშნებს, გაჰყვნენ ეგრევე თავაღრენილნი, ფხტქვე შიშა რო აღარ ეგულებათ, თავაღრენილნი და აქარებულნიო; მანამდის თითქოს ისევე მოზიდულა, თითქოს უნდა გადმოფრინდესო, ყივილით უნდა გადმოფრინდესო, არწივია თუ ზღაპრული ფასკუნჯი, რაც არის უნდა გადმოფრინდესო მძაფრი ყივილითა, შემბოჭავითა, მომრევითა, ერთობლივ მომრევითა აფორიაქებული თუ დაბნეული ხალხისა; ჰო ყივილითაო, მძაფრი ყივილითაო, რამეთუ სიტყვები არც ამისი ისმოდა, მერედა რაო, ამისი სიტყვებიც აღარ უნდოდა, სიტყვაც ის იყო, მოწოდებაცა, აზრიცა, რწმენაცა, ყივილი იგი ხან აწეული, თითქოს ცას გაჰხვესო, ხან ჩამდაბლებული ქვითინამდისა, ხან გრგვინვიანი, მუჭარიანი, ხან მაწყევარი უმადურობისა, ხან დამცინავი, ხანაც უსასო, ხან ისევე მწვავე, წამაქეზებელი, აღმგზნებელი, მალე ქვითინშივე განელელებული, გულამოსკვნილის ქვითინშია, — მხოლოდ ეს წამითა, კვლავ ისევე ყივილი მოედებოდა ომახიანი, შორით



შორამდის გააღწევდა ყივილი იგი, შეჰკრავდა ხალხსაჲ ვაჟსაჲ ვაჟებდა იქავ, იმავე მოედანზედაცა, მტკვრის ნაპირებზეცა, ხიდებზედაცა, დინებას შეჰკრავდა, ისევ წამითა, დააგუბებდა ისევ წამითა, ერთბაშად რო მოეზღვაებინა.

ჰოდა თითქოსდა აფრინდებო, — ლენტოს ნაზიკო აღარც ეგონა, მომეჩვენაო, ასეღა ფიქრობდა, აფრინდება და საით წავაო, ზეცას გაჰყურებდა, ეგება მოენიშნა, საით წავაო, ასე ბრუნავდა, ასე დიოდა, მიდრეიფობდა ამნაირადა, ანდა თვითონ როდი დიოდა, დიოდა ძეგლი, დიოდა თუ ცურავდა, უკეთუ ბოინობდა ცაში, აეტაცნა იმა ფრთოსანსა, აეტაცნა ფრთებსა ძლიერსა, დააცურებდა ლაგვარდშია, ამიტომ თუ იყო, ხანთუ მარცხნივ მიექცეოდა ძეგლი იგი, ხანთუ მარჯვნივა, ხანაცთუ ისევ პირდაპირა, ანთუ ახლოსა, ანთუ უფრო დაშორებითა, — თვითონ თუ არც იძვროდა, ის თუ მისცურავდაო. თღონდაც მერე საყვავილნარესა თუ დეკორირებულ ბუნჩებში აღმოჩნდა, უკეთუ გადაქელილ ბუნჩებში აღმოჩნდა, გაიხლართა, ფეხი გამოედო, დაზიდა ფეხმა, ტანი წავიდა, თავი წავიდა, წავიდა მხრები აპარატებიანადა, გაიხლიჩებოდა ბრბოი ამღვრეული, ბუნქს გამოდებული ჩაემხოზობდა, ბრბო გაჰყვებოდა თავის სადინარსა, გადაჰქელავდა და გაჰყვებოდა, გადაჰქელავდა ბუნჩებივითა. თვითონვე იმარჯვა, ხელი შეუშვა აპარატებსა, მხრებს დაეკიდა ვიღაცებისასა, აეთრევიან იმავე დინებასა აპარატებიც მხრებზე შემორჩა, მხრებზე სხვებისა რაღა თქმა უნდა, — აპარატები არაფერით, ეგრეც გაუტანდნენ თუ მიაჩნებდნენ, მარჯვენა ფეხს თუ რა დამართნოდა, ეს იყო გასარკვევი, ტკივილი აუტყდა ნაღრძობისა თუ ჩახვლეწილისა, ჯერ ისევ ვითომ გასარკვევს იყო, ჯერ ისევ სხვების მხრებზე ეკიდა. შესცინეს იმათა, გადმოჰყარეს თონა კბილები, საღი კბილები, ახალგაზრდული, — ჰხედავო, უთხრეს ერთდროულადა, ჰხედავ ამ ჩვენ ნაზიკოსაო. ვინ ნაზიკოსაო, ლენტომ იკითხა, მართლა იკითხა, ცნობა არეოდა თუ ტკივილმა იძალა, ეს სულერთია, გრძელი მაგიდა მაინც მოეჩვენა, პატარა, პატარა, მინიატურული რვეულებიცა, აფრიალებული ვეება ფურცლებიცა, გამალებით რომ იწერდნენ გოგონები, ისიც ცხადღვიად წარმოესახა, ეს ბიჭებიცა, ყელს რო უწევდნენ, ახლა გავვიშვი, შინ გადავიწერთო. და აგერ, ეჰაა, აგერ ისიცა,





კლდის ქიმს შემდგარი ასაფრენადა თუ აფრენილი, ძეგლიან-კვარცხლბეკიანადა, ბეგლარიანადა, ფარნაოზიანადაცა, მართლაც თუ მართლაცა, — მეორე ხელი, ნაზიკო რო ეპყრა იმა ქიმზედა, ფარნაოზისად იგულა ლენტომა. ტკივილ-მა დაზიდა, სახე აუმღვრია, უარესად აუმღვრია ლენტოსა, თუმცა და რათ, ამითი მაინც არ გამოირჩეოდა არავისგანა. ყივილი იგი ისევ თავზე დასტრიალებდა, აეტაცნა თუ ჩაენ-მუჩქნა, ჩაექელა გაზონებვიითა.

მალე გამოერკვა თუ ის გაბრუება გადაიყარა, ეს მერე, დინებამ რო გარიყა თუ გაიტანეს იმა ყმაწვილებმა, გაიტანეს ძეგლის უკანა, გვარიანად დაშორებითა, გაიტანეს და მი-ატოვეს თავისსავე აპარატებიანადა. იქ აღარ ესმოდა ის გამ-თანგველი ყივილი, ის ჩოჩქოლი თუ ბრუნვაი თავგზა ამრევი, სწრაფი, ძალუმი, გადამდები იმავე წლების უამრავი სახეო-ბის გრიბივითა, იქ მარტო დარჩა თავის ანაზრადა, ფეხის ტკი-ვილიც აღარად მიუჩნდა, — კოჭი გადაეხვლიწა გამოდებულ ტოტსა, წინდა გაეტანა, შარვლის ტოტიცა, ჯანდაბას გაეტანა, აღარად მიუჩნდა, რახან მარტო დარჩა, რახან გადაუარა თავის ბჟუილმა, — თურმე უბჟუოდა თავი, რახან თვალი გადა-ეწმინდა, თვალი ამღვრეული, — თურმე ამღვრეოდა თვალი-ცა, — აღარად მიუჩნდა კოჭი ჩახვლეწილი, დასწვდა ისევ აპა-რატებსა, ისევ მიეტანა იგივე დუნდგოსა, სადით გააღწია თუ ძლივს გაიტანეს, ისევ მიეტანა ცოტა კვანჭილითა, ეგ არაფე-რი, გამივლისო, იმედოვნებდა. გაუარა თუ გადაავიწყდა ეგ არაფერი, ის მაინც ახსოვდა, აღარ მოხვედრილიყო მოედნის გულში, მორევის გულში აღარ ჩავარდნილიყო, ახსოვდა და უვლიდა ნაპირნაპირა, შემალლებულ ადგილებს მიეტანებოდა, ძეგლთანაც თურმე მიისვლებოდა, ის წინ ცყო თურმე, ის ჯგვლეთა და გვემაი, წინა მოედანზე ძეგლისა, უკნით ხალ-ვათადა დიოდა ხალხი, ოღონდ იმ ჯგვლეთაგამოვლილი ხალ-ხი, ნაგვემი და გაწამებული. ჩხრიალებდა აპარატები ლენტო-სი, ამოდოდა სახეები მოღრეცილი, დაფშხალული თუ დაფ-ლეთილი, ხელებს ნუ იტყვი, რა ხელები ამოდოდა, — დახ-ლაკნილი თუ დაღეწილი, ძეგლთან ჯაჯგურიც გამოიკვეთა, ძალიან კარგად გამოიკვეთა, თითქოს დაედგა დიდებულ რეჟი-სორსა, დიდებულ ოპერატორს გადაეღო თითქოსათ, კომიკუ-



რიც გახლდა, ტრაგიკულისას არაფერს ვამბობ, კომედიურად აბა მაშ რაო: რაღაც მრუდე ხე აყვუდებინათ კვარცხლბუკზედა, ვინ ამაგრებდა თუ რა ამაგრებდა, ძნელი სათქმელია ან არცთუ არაფერი ამაგრებდა, ჰა და ჰა, გამოსავარდნს იყო, მხოლოდ ესაა, მისტანებოდა მრავალი ხელი, მრავალი ლამობდა ზედ აბობლებასა, მოსდგომოდათ ჟინი გამოჩენისა თუ მჭევრმეტყველებისა, მოსდგომოდათ და ველარ დაეთმინათ, აღარ აცდიდნენ ერთიმეორესა, ერთიმეორეზე გადადიოდნენ, ერთიმეორეს აცლიდნენ ხესა, იმ მრუდე ხესა, ისედაც მრუდეცა, აცლიდნენ და ცვივოდნენ პანტაპუნტითა, — სასაცილოდ გამოდიოდა, სატირალისა არა ითქმისო, ფირზე მაინც უცნაურად გადაიხატა, სიცილს ვერავინ შეიკავებდა, გააცივებდათ ზოგი რამ სხვაცა, ოლონდ ის უკვე... თუმცა ჯერ რაო, ჯერ ხეს აცლიდნენ ერთიმეორესა, იმ მრუდე ხესა.

აცლიდნენ და მაინც მიიწევდნენ, თუმცა იქ უკვე ადგილი აღარ იყო, ვინც ასულიყო, ერთმანეთს ეკვროდა, არ გადავვარდეთ, ერთმანეთსაც ეკვროდნენ, ნოჭებსაცა ფარაჯისა, იქ ჩამაგრება მოხერხდებოდა. ყივილით უკვე აღარავინა ჰყოფდა, არცთუ ბუნუნებდა, სულმოთქმულადაც აღარავინ ამოიძახოდა, ერთიმეორეს შეჰბმოდენ პირშია, იქაცა, კვარცხლბუკზედაცა, მთელს იმა მიდამოზედა, მოედანზე, ხეებზე, თუ ვინ შეზუნძლულიყო, ხიდებზედაცა, თუ ვის ჯერ ვერ ჩამოელწია ან გაეტანა იმა ბრუნვასა, გაღმა-გამოღმა ქუჩებზედაცა, ისმოდა გნიასი ერთობლივი, ყურის წამლები გუგუნნი ისმოდა, ტყუილა ვინმე მოინდომებდა, რაიმე გაეგო, ტყუილა ვინმე მოინდომებდა, რაიმე შევასმინო ვინმესაო, ისე გუგუნებდა ერთობლივად, ისედა დულდა ერთობლივად, ბრმა ვნებები აქაფებულიყო, შეძობგინებულიყო რაღაცა ჩამკვდარი, რაღაც იგრძნობოდა მოულოდნელი, მართლაც ბრმაო, გაუთვალისწინებელი. ღონისძიება რაიმე უნდოდა, უსათუოდა, აუცილებლად, რაიმეს უნდა შეეკრა ყველაი, შეეკრა იქვე, იქვე დაეება, თორემ ვინ უწყის თუ დაიძროდა, საით წავიდოდა, საით გადაჰხეთქდა, რა მოჰყვებოდა? უარესი რა მოჰყვებოდა... თუმცა ჯერ რაო, იდგა გუგუნნი ერთობლივი და დულდა ხალხი, დულდა და ღამის გადმოდიოდა.

და უცებ ცოტა ჩაიწია იმა დულილმა, ერთი აფეთქდა მო-



მეტეზულადა, კიჟინად იქცა აღტაცებისა, აფეთქდა ასევე მეტეზულადა და ჩაიწია, ცოტა ჩაიწია, ეს მაშინათ, მიკროფონები რო აიტანეს კვარცხლბეკზედა, გადამცემები აჰკიდეს ხეებზე, ნაძვებსა თუ მაღალ ვერხვებზე, ლამპიონებზე სანაპიროსი, ხიდებისა, გაღმით-გამოღმაც რო გადააბეს და გაისმა სიტყვა პირველი, მკაფიოდ გაისმა, გამოკვეთილად, სიტყვა რო ითქვა იგი პირველი, მაშინ აღმოხდა კიჟინა იგი, კიჟინა იგი სინარულისა, კიჟინა იგი ერთობლივი აღტაცებისა, ჩაცხრა დუღილი, ჩაიწია, თითქოს ჩაცხრაო.

ფირს გადაეხეჭდა ის ჩამცხრალობაცა, ჩამცხრალობა აღრულობისა, წამოგზნებაცა კმაყოფილებითა, წათამამებაცა, მაშ აბა რაო, — ეს მეორე გამარჯვება გამოდიოდა, მეორე დათმობა თუ რაღაც ისეთი, უამისობაც რო აღარ შეიძლებოდა, — პირველი ისა, რო აღადგინეს შუქურები ღამისა, მეორეც ესა, მეორე და ყოვლად აუცილებელი, რაღა დაუდგებოდათ წინა, — აღარაფერი, აღარაფერი, გაიტანდნენ, რასაც ითხოვდნენ, გაიტანდნენ რაღა თქმა უნდა. და განა რას ითხოვდნენ ისე უცნაურსა?.. არც არაფერსა რაღა თქმა უნდა, ისე უცნაურსა რაღა თქმა უნდა: ერთი დღე დაეთმოთ ამისათვისა, წლიდან წლამდის რო ვისაც რო ეკუთვნოდა, ერთი დღე დაეთმოთ წელიწადშია, ერთი, ერთადერთი, საზეიმო-სამგლოვიაროდა, როგორც რო დაერქმიათ და როგორც რო გამოეფოთ, ვისთვისაც რო ემეტებოდათ, გაემეტებინათ ამისთვისაცა, ერთი, ერთადერთი, სულ რო ამას ეკუთვნოდა და სულ რო ამას ეკუთვნოდნენ წლიდან წლამდისა, წლიდან წლამდისა. ამას მოითხოვდნენ, მეტს არაფერსა, გაავონებდნენ მიკროფონებითა. გაავონებდნენ და გაიტანდნენ, ეს იმედი აღბეჭდილიყო, აღბეჭდილიყო რწმენა ძალისა, ხალხის ძალისა. მანამდის თითქოს სიტყვები იყო, ლიტონი სიტყვები, ხალხის ნებაო, ხალხის სურვილიო, ყველაფერი ხალხისთვისაო, ხალხი ასეო, ხალხი ისეო, თურმე სიტყვები არა ყოფილაო, ლიტონი სიტყვებიო.

და ბრუნავდა იმედი, ბრუნავდა რწმენაი, ბრუნავდა, ტრიბლებდა, ადიოდა, ზე ადიოდა, ადიოდა და ადიოდა.

და აღანთო სიტყვამ იმედი იგი, არა პირველმა რაღა თქმა



უნდა, პირველი თქმულიყო დიდი ხანია, პირველი იყო სიტყვა, — სიტყვა ყოფილიყო პირველი, არაფერი ყოფილიყო სიტყვამდისა, არაფერი.

XV

„...რომელთა არა გაქუს სწავლაი ესე, რომელთა არ გიცნობიან სიღრმენი ეშმაკისანი...“

და აღანთო მიკროფონმა იმედით ანუ სითამამე შეჰმატა ყველასა, ყველაზე მეტად მოწინავეთა, — კვარცხლბუკზე ვინც იდგა პირველყოვლისა, ვინცა ლამობდა ასულიყო, ითქმის აგრეთვე პირველყოვლისა, ძირს თუ ცვივოდნენ, ხელს თუ უშლიდნენ ერთმანეთსა, ეგ არაფერი, მაინც ერთბაშად დარიათ ხელი სითამამემა, ერთბაშად მოედოთ, იქ აცოცება აღარავის უნდოდა, არც კიბე უნდოდა, არც მრუდე ხეი, სიტყვები. თვითონვე უძვრებოდა სულშია, პირში უძვრებოდა; იქ მაინც სახინკლე „თბილისში“ ერთად მოიყარეს თავი, გვიან მოიყარეს, როცა ყველაფერი გამოკეტილიყო, ნამცეციც რო აღარსად გადარჩენილიყო ახლო-მახლოსა, აქ თადარიგი დაეჭირათ, ყველასთვის აღარც გაეღოთ კარი, პირველთაგანნი გაეხმით მხოლოდა, მასპინძლობდნენ იმა პირველთა, მხოლოდ პირველთათ და ისინიც ბევრნი გამოსულიყვნენ, საძრაობა აღარა ჰქონდათ, ამოეჭედათ მთელი დარბაზი, ყოველი კუთხე, ყოველი კუნჭული, სათავსოებშიც შეცვივნილიყვნენ, ისხდნენ კასრებზე, ყუთებზე თუ ფქვილის ტომრებზე, ისხდნენ თუ იდგნენ, აღარაფერი გაიგებოდა, აღარცა ასე თვალისათვისა, აღარცა ისე, ყურისათვისა, აქ მიკროფონიც ვერ უშველიდათ, ცალკეულ სიტყვას მიკროფონიც ვერ გამოარჩევდა. ჯერ არც უნდოდათ, სიტყვა არც უნდოდათ, არის ჟამი სიტყვასაც რო დაივიწყებენ ხოლმე, ანთუ გნიასი, ხმაური ერთობლივი მხოლოდდა სიტყვაა ერთი, ერთი, ერთადერთი, — სიმშობის ჟამია ასეთი და სიტყვა იგი, პური, პური. აქ გახლდათ პური, იყო საჭმელი, იყო სასმელი და გადადიოდა თავზევითა, გადატანითაც იგულისხმეთ, პირდაპირაცა, გადადიოდა რო მართლა თავზევითა, საძრაობა რო აღარ იყო გადააწოდებდნენ ერთიმეორესა, თუ აფირავდებოდა ლუდის კათხები, კო-

ნიაკის ბოთლი თუ მიეჯახებოდა ვინმესა, ხინკალი თუ გაიხ-  
სმარტალებდა, წიოკობაც ამას მოჰყოლოდა, ცოტა სიცილიცა,  
გადაძახილიცა, ბუბუნიცა, გუგუნიცა ის ერთობლივი, — მიკ-  
როფონი რას გასწვდებოდა? აქ არც უნდოდათ, აქ ისვენებ-  
დნენ, აქა ნაყრდებოდნენ დაქანცულები, ქანცგაწყვეტილნი,  
ნაყრდებოდნენ და სიცილიც უნდოდათ, დაქანცულობას შვე-  
ლოდა სიცილიცა. და გადადიოდა ლუდის კათხები აქაფებუ-  
ლი და ცვივოდა ხინკალი, ქაბაბი ცვივოდა ეგრე ზევიდანა,  
ციდანა ცვივოდა, ვითარცა მანანათ. ცვივოდა აგრეთვე ვარ-  
სკვლავებიცა, ბლუჯ-ბლუჯ ცვივოდა, ჯერ ხუთ-ხუთადა, მერე  
ოთხ-ოთხადა, მერე სამსამადა, ისიც ილეოდა, — რომილა  
გვრჩებათ, არა სწუნობდნენ ან აღარ არჩევდნენ აღარაფერსა.

სითამამეს პო დაერია ხელი, ვარსკვლავები თუ იფრქვეო-  
და, ესენი ადიოდნენ, ადიოდნენ სავარსკვლავეშია.

მსახურები ვერ გასწვდნოდნენ, აღარც აკითხებდნენ,  
ყველგან თვითონვე ჩაეყოთ ხელი. დაჰპატრონებოდნენ სამზა-  
რეულოსაცა, ბუფეტსაცა რალა თქმა უნდა.. ხინკლის დამხვე-  
ვებიც გამოსჩნოდნენ, შემწველნიც ქაბაბისა, ხახვის დამკუ-  
წავიცა, ლუდის ჩამომსხმელიცა თუ ბოთლების დამრიგებუ-  
ლიცა, თვით ნაზიკო ჩამდგარიყო დახლშია, ბეგლარიცა, ელი-  
სოცა, ისიცა, ფარნაოზს რო მიაშვანა ლენტომა, სხვაც კიდევ  
ვიღაცა, თუმცა რა ვიღაცაო, ის იყო, რაც იყო ანუ ის იყო მას-  
პინძელი; ერთიანად გადაეხადა, ერთიანადა ნთქავდნენ სახინ-  
კლესა, რესტორანსაც შთანთქავდნენ, თუ გამოუჩნდებოდათ გა-  
დამხდელი ცხადია. ჯერ ამასა ნთქავდნენ, ნთქავდნენ სახინკ-  
ლესა და გუგუნებდნენ, ბუბუნებდნენ, ბუხუნებდნენ თუ ყოყ-  
ლოწინობდნენ ანთუ ჰყვიროდნენ უფრო ჰყვიროდნენ, ყვირი-  
ლად ითქმოდა თუ ყვირილში ინთქმოდა ყველაფერი, სამზარე-  
ულო ოხშივარიცა, პაპიროსის ბოლიცა, ბათქუნიცა შამპანური-  
სა, იქამდეც მივიდნენ. რატომაც არაო! გადახდილიყო ყველაფე-  
რი, თავი გამოედო წველების ქარხნის დირექტორსა, ისედაცა  
და ასედაცა, თავგამოდებით იდგა დახლშია, თავგამოდებოთ  
მიაწოდებდა ხუთვარსკვლავიანებსა, უფრო ძვირფასი სხვა იქ  
არ იყო, მიაწოდებდა ყველაზე ძვირფასსა, მიირთვით, შე-  
გერგოთ, გაიხარეთო, მიადევნებდა თავგამოდებითა, ეგების  
აგრეთვე ეშხიანადაცა, მაგრამ არ უნდა აქ სხვა რამ სამკაუ-



ლი, თავგამოდებაც საკმარისი გამოდის, ოღონდ საკითხავი მაინც ესაა, აგრერიგად თუ რად გამოედო თავი, აქ რა უნდა და, რად აპყლოდა ამა ჭრელ ხალხსა? — სტუდენტებსა თუ ასპირანტ-ლაბორანტებსა, თავიანთი კუთხე რო არ გააჩნდათ თბილისშია და ხან სად შეეკედლებოდნენ, ხან სადა, მოსამზადებელი კურსების მსმენელებსა თუ სტაჟიან აბიტურიენტებსა, მამლაცინწა უფროსკლასელებსა თუ ტექნიკუმის მოსწავლეებსა, სხვადასხვა სამხედრო თუ მაგვარი უწყებებიდან გამობრძანებულებსა თუ გამოსტუმრებულებსა, სხვადასხვა უკმაყოფილოთა თუ ხელმოცარულებსა ნაირგვარ სარბიელზედა, — რად აპყლოდათ; თუმცა და რათ, მარქსიზმ-ლენინიზმის ლექტორებიც შემოპყლოდნენ, ორი თუ სამი, კომპოზიტორიც გამოჭედილიყო კასრებს შორისა, თავისი დღენი „მარშებსა“ სწერდა და ჯილდოზე ერთხელაც არ წარედგინათ, ორიც მხატვარი გამოლანდულიყო, გრძელი თმებითა, ჯერ კიდევ ყველანი მოკლედ იკრეჭდნენ, გამოირჩეოდა იმათი თმები, მსახიობებიც გაჰკვროდნენ კედლებსა, კინოსტუდიისაცა, თეატრებისაცა, ფილარმონიისაცა, ცირკისა არა, — მსახიობები, ჰამლეტის როლზე რო ოცნებობდნენ და ბერდებოდნენ სტაჟიორებადა, — რაც უნდა იყოს, რად აპყლოდათ; ოღონდ და რათ, მონასტერი თუ აირია, ვინ საით მიაწყდება, ვიღამ გაიგოსო, — ეს აქ მოწყვეტოდა, ამას აქ გამოედო თავი, სახინკლდე „თბილისში“ გამოედო თავი, იმა აღმართზედა ჯორჯიაშვილისა, აღმართზედაო თუ დაღმართზედა, სულერთიაო, რაც აღმართია, ის დაღმართია, წაღმართი არ არის არცერთიო.

თავიც გამოედო და კიდევაც გაუგონეს, — ეს მაშინა, დასარიგებელი რო დაარიგეს და პირველმა ჭიქებმაც მოუღუტუნა მარდვეებსა, დახლზეც რო შემოდგეს სინი ალავარდნილი ხინკალისა და ბოლოსდაბოლოს დახლში ჩამდგრებმაც გამოიფოფქეს პირი, მაშინლა აღმართა ჭიქაი მასპინძელმა და ყურადღება ითხოვა, ყურადღება ითხოვა და იყუჩეს, იყუჩეს და ბრძანა, მიმილოცნია თამადობა ბეგლარისთვისაო, მართლაცა ბრძანა და მართლაც გაუგონეს; უცებ გაუგონეს, სიმშვილი მოეკლათ და სიმთვრალე შორს იყო, დრო შეურჩია თუ შემთხვევით მოხდა, — ძნელი სათქმელია, ცოტა ადრე თუ ცოტა გვიან ასე ადვილად არ დანებდებოდნენ, არც გაიგონებდნენ,



არც გაუგონებდნენ, იქ არაფერი იყო წესისა და რეგულაციის  
 თამადას რაღა უნდოდა, რა უნდა განეგო? იდგნენ, პოპოვს  
 ხდნენ, ამოჭედდილიყვნენ, სუფრას ჰო არ შემორიგებოდნენ,  
 ვისაც რგებოდა ის აყუყული მაგიდები, კიდევ ჰო კარგი, შეჭყ-  
 ლეტოდა ზედა, მაინც უკეთესობად ითქმოდა, ვისაც კასრი  
 თუ ყუთი რგებოდა, ესეც ჰო კარგი, ვისაც არაო, იდგნენ ეგ-  
 რე ზედშეხლილები, ხელში ეჭირათ ულუფა თავიანთი, პირ-  
 თან მიტანა ძლივს უხერხდებოდათ, სამაგიეროდ ენა აშლი-  
 ლიყო, სადღეგრძელოებიც ამოფრქვეულიყო, უამრავი და  
 თავთავისებური, ვინ თუ ვის შეჰხლოდა, ვის თუ ვისთან მიე-  
 ტანა თავბირი, იმის ნათქვამს იმეორებდა, უდასტურებდა  
 იმასა. ერთი მოწესე ძნელად თუ გავიდოდა ასეთ პირობებში,  
 მერე ისე უცება, ერთის დაკვრითა, გაფიქრებაც ვერაფრისა  
 მოასწრეს, წუთი დამდგარიყო ისეთი, მუცელი უკვე ამოიყო-  
 რეს, სიმთვრალე შორს იყო, ჯერ მხოლოდ ცოტა მოუღიტიანა,  
 ცოტა, სულ ცოტა.

არაო, ნუგზარს მივეულოცოთო, ბეგლარმა ბრძანა. ნუგზარი  
 ალბათ მასპინძელს ერქვა, ერთმა თუ ორმა ეგება იცოდა,  
 სხვებმა არც იცოდნენ, აღარც უკითხავთ, ყურშიც არ შეუშ-  
 ვეს, რას მიქვიანო, ბეგლარი ვთქვითო, ჩვენ ასე ვინებეთ და  
 ვინ გადავა ნებასა ჩვენსასაო. ამაყად ითქმოდა, ძალოვნად  
 ითქმოდა, აბა თუ ვიღა დაუდგებოდა წინა?.. რა ბრძანებაა,  
 არის წუთები გარდაუვალი და გასაოცარი, ზოგჯერ ერთ წუთ-  
 ში საუკუნის ბედიც გადაწყვეტილაო, ძლიერებაც დამხობი-  
 ლა და რაღაცა დიდ აღმატებასაც დასდებია სათავეო, სულ ერთ  
 წუთშიო, ერთადერთ წუთშიო, გიღაც განწირულა და ვიღაცის  
 გარსკვლაფი აელვარებულაო, ერთადერთ წუთშიო, მაგალით-  
 თი უამრავია გამოუსწორებელი შეცდომებისაცა, მოულოდ-  
 ნელი წარმატებისაცა, ერისად იგულგე, თუნდა პიროვნებისა-  
 დაო, ერთი წუთისგანაო, ერთადერთისგანაო; ეგევე წუთი თუ  
 დამდგარიყო, ვინ — თუ გადავა ნებას ჩვენსაო, — ვინ გადავი-  
 დოდა, — ბეგლარიც დამორჩილდა რაღა თქმა უნდა. მეფეები  
 იბადებიან, ბელადები აღმოჩნდებიანო, ვისი ნათქვამია, არ  
 მაგონდება ასე სახელდახელოდა, არცთუ მოძებნა მგზალი-  
 სება, ალბათ ნათქვამია, ვინმე იტყოდა, იმასაც იტყოდა, აღ-  
 მოჩენები რო წუთისაა, იმა წუთისა, ხალხს რო ჰგონია, ნება



ჩემია, ჩემი სურვილი აღსრულებულაო. დიადი წუთი, ჩუთი, ალმტაცი ზვიადობისა, გასათვარი კმაყოფილებისა, ამპარტაკ-ნული აფეთქებისა, ამპარტაკნული კმაყოფილებისა. ასეც აფეთქდა სახინკლე „თბილისი“ შუალამისასა, ბეგლარი ვთქვითო, ეს ჩვენა ვთქვითო, ნება ჩვენიაო.

და უცებ იქაობა გაუფასურდა თუ გაფერმკრთალდა ლენტოს თვალშია, რაღათუ ბეგლარზე ჩამოუწყდათ სალამით, რახან ამოთქვეს, ბარემ ნუგზარისათვის დაედოთ ხელი, დაედოთ და აღარ აედოთო, ნუგზარი ჰქვიან თუ რაცა ჰქვიან, ოღონდ ბეგლარი არა ყოფილიყო, თუნდ ისა ყოფილიყო, ფარნაოზისათვის რო მიემგვანებინა, თუმცა არაფერი უგავდა ფარნაოზსა, მაინცა ყოფილიყო, ვინც უნდა ყოფილიყო, ოღონდ ეს არა; რა გამოვიდა, ჰქრება ბრჭყვიალება, იწმინდება თვალი თუ მტვრით ევსება, ძირს ენარცხება და მტვრით ევსება თვალი. ისევ იქა ზის თუ იქავე ჩაყუნტულა თუ ამოჭედილა, ზემო საფეხურზე კიბისა, ღრუბლის ქულები რო შემოჰხვეოდა თითქოსა, ფაფუკი, ფაფუკი, ფუნწულა ქულები, ხან იისფერიცა, ვარდისფერიცა, შემოჰხვეოდა, გაებრწყინებინა თვალეები მისი, საოცარისა თუ ნეტარის ხილვით გაებრწყინებინა რალაცა სხივსა, საიდანღაც არეკლილ სხივსა, გაებრწყინებინა და გაებადრა. დაბლაც იგივე სხივი დასცემდა, იტალღებოდა იგივე ღრუბლები, იგივე ფაფუკი, იისფერი თუ ვარდისფერი, იტალღებოდა და ლივლივებდა. და უცებ გაჰქრა, ანთუ თამბაქოს ბოლი ბოლადვე იქცა იმისთვისაცა, ოხ-შივარი — ოხშივარადა, საჭმლისაცა, სამოსისაცა, სტომაქისაცა, ერთად აქაქანებული პირიდან რო ამოდიოდა, პირიც რო მოეკუმათ, მაშინაც რო იდგა გაუნელებლადა, მოედნებზეცა, თვით მოედნებზეცა, ასე ძალიან რო აძრწუნებდა შექსპირსა, ნამდვილად შექსპირსა, კარგადაც მახსენდება და მოძებნასაც როდი ვაპირებ. სახინკლეში რალა იქნებოდა, იმა ღრმად ჩასულ, მიწად წასულ სახინკლეშია? რაც იქნებოდა, ის იქნებოდა, ოღონდ ლენტო იმანლა გამოარკვია, ბეგლარი იყოსო, რო აიხირეს, — მაშინ ამოვარდა სუნი ნაყროვნებისა, ზევით და ზევით უფრო ავარდა, გადარეკა ღრუბელი იისფერი თუ ვარდისფერი, ფაფუკი, ფაფუკი ღრუბლები გადარეკა და გამოჩნდა უცნაურად დაფშხალული სახე ლენტოსი; მანამ-





დე უცხოდ რო კრიალებდა, უცხოდა და მიმზიდველად, მისი სიბლავადა, მინდობითა, მიაპიტობითა; ჰოდა გამოჩნდა დაფ-შხალულით, ჰოდა ბეგლარმაც მაშინლა თუ შენიშნა, ჭიქა აეწია, მიმოატარებდა თვალსა, მადლობას უძღვნიდა სათამადოდ მადლეგრძელებელთა, მიმოატარებდა და შერჩა იქა, ერთ წუთს შეეყინა ზემო საფეხურზე ჩაყუნტულთა შორისა, ჰო ერთ წუთსაო, ერთადერთსაო, იქ ერთი წუთისა გახლდა ყველაფერი. გაუყვა თვალი ელისოსიცა ბეგლარის თვალსა, ნაზიკოსიცა, ფარნაოზს რო არა ჰგავდა არაფრითა, იმისიცა, ნუგზარისაცა, იმას თუ ერქვა მართლა ნუგზარი, მთლად იმა დახლში ჩამდგარებისა, თვალსაჩინოდ გამოყოფილთა, პრეზიდუმს რო მიმგვანებოდნენ შემთხვევითა თუ განგებისადა, იმათი თვალი ასე გაიბა და ეგება ყველაც შემობრუნებულეყო, წუთს რო არ ჩაევლო, იმა ერთ წუთსა, ერთობლივად აფეთქებული პატივმოყვარეობისა.

და იდგა თხზივარი, ბოლი, სუნი გაუსაძლისი, იდგა თუ ადიოდა, ადიოდა და ადიოდა ზევით უფრო გაუსაძლისადა, ადიოდა და ადიოდა.

ანთუ ლენტო თუ განიცდიდა ასე, ამგვარადა, სხვებს არც ეცალათ საამისოდა. ზეციურ მანანას მანამდისაც ხარბად როდი შეუშვერდა ხელსა ლენტოი, მერე სულ დაეხსნა, აღარ მოსწონდა აღარაფერი, სადლეგრძელოებმა მთლად გააბოცა: შუქს გაუმარჯოსო, ხელეებსა პარჭყამდა ბეგლარი, იმ შუქურებსაო, რო ჩაქროთ და ავანთებინეთო, გაუმარჯოსო, დასტურს დასცემდნენ, ყვიროდნენ, ბლოდნენ, ბულრაობდნენ, ლამის თუ თავსაც უქიციებდნენ ერთიმეორესა, წათამამებულეყვნენ და უქიციებდნენ; ხმას გაუმარჯოსო, ისევ ბეგლარი პარჭყამდა ხელეებსა, იმ მიკროფონსაცაო, ჩვენ რო მოვიბოვეთ და ხალხს მივაწვდინეთ ხმაი ჩვენი ანუ ხმაი ხალხისავე, სიტყვაი ჩვენი ანუ ხალხისავეო; გაუმარჯოსო, სულ-მოუთქმელადვე მიაღვენებდნენ, გრიალებდნენ და მოზაიკის იატაკს ურტყამდნენ ქუსლებსა, ურტყამდნენ ისე გამეტებითა, თითქოს და რაო, უნდა ჩააწვდინონ მიწის გულამდისა ანთუ ეგრეთვე გრიალით ჩავიდნენ იქამდისაო; ჩვენ ჰო მარტონი არ ვიქნებითო, ჯერ ისევ ბეგლარს გამოედო თავი, ასევე იქნება ერევანშიცაო, ბაქოშიცაო, კიევშიცაო, სხვაგანაცა და



სხვაგანაცაო, სოდა იმათ გაუმარჯოთო, ჩვენს მოკავშირეებთანა; ჩვენს თანამდგომებს გაუმარჯოთო, — გაუმარჯოთო, დასცემდენ მომეტებული აღტყინებითა და მომეტებულადაც აირეოდა მონასტერი. მაშ აბა რაო, სადღევრძელო თავისთავად გამომწვევი გამოდიოდა, ახლა გაითვალისწინე მოსართავი სიტყვები საამისოდა, ვარსკვლავებით სავსე ჭიქების გამოცლაცა, ჰოდა მთლად აირია მონასტერიმეთქი: ყველა იძახდა რალაცასა, ყველას უნდოდა წაეჭარბებინა სხვათათვისა, ყველას ეოონა, ცუდ ადგილას მოვხვედრილვარ, ამიტომაც არ ესმით ჩემიო, ეგონა და მიიწევდა დახლისაკენა, პრეზიდუმივით რო გამოჭიმულიყვენენ, იმათკენა, ყველა მიიწევდა, ყველა თითს იწევდა თუ ფარჩხავდა ხელებსა, ყველა ვერც გამოიჭედებოდა დახლშია, თითების იმედილა ჰქონდა, ჯერ მე დამითმეთ სიტყვაო; გამოჭედვითაც გამოიჭედნენ, არა უშავს რა, ისე ბლომად გამოიჭედნენ, ველარ გაუძლო დახლმაცა, ჯერ კვრესა მორთო, ხრჭიალი აუტყდა სახსრებისა, მერე სულაც ამოყირავდა, პირქვე დაემხო. და ცოტა შეცბნენ, მოულოდნელი რამ მომხდარიყო ანთუ ცუდად ენიშნათ ეს დამხოზბაი მართლა დახლისა, მაგრამ როგორღაც პრეზიდუმის მინამგვანისა, — დახლი ჰო დაემხო, ზოგნიც გადააწყდნენ თუ გადაეშოტნენ ზედა, ახალი შემოჭედილებიცა, ძველთაგანიცა.

ჰოდა შეცბნენო, ცოტა შეცბნენო, ჰოდა დრო იხელთა, ნუგზარი ალბათ ვისაც თუ ერქვა, იმან იხელთა: გაუგონოთ ერთმანეთსაო, ასე განაცხადა, რას ვემგვანებით თუ არ დავაცდით ერთმანეთსა ან ჩვენი საქმე რას დაემგვანებაო, ვინც აგვირჩევია ჯერ იმას დავაცადოთ, ის განაგებს და გაგვაგონებსო, ასე განაცხადა და ჩააშოშმინა წამოგზნებული თუ აღტყინებული ხალხი, დრო რო იხელთა, მხოლოდ იმითი ჩააშოშმინა, სიტყვის კილოთიცა, მუდარისა თუ საყვედურისა ანთუ შეზავებული კილოთი, თან დახლსაც დაეტანა, წამოვაყენოთო. წამოაყენეს, ოღონდ და რაო, ველარ გამართეს საგულდაგულოდა, შეაკორიკეს და იდგა ეგრე შეკორიკებული, ჰადა ჰა, დამხოზბილიყო თუ არა, ჰა და ჰა!.. ხელით იჭერდნენ, ბეგლარსაც ეკიდა ხელი, ისე ველარა პარტყამდა თრივე ხელსა, ერთდროულადა, ცალცალს თუ აისროდა, გასტყორცნიდა აქეთ იქითა, მეორეთი ჩააფრინდებოდა დახლსა თუ სანიშნოს პრე-



ზიდიუმისა ანთუ გამოყოფილთა, თუმცა უკვე მომატებულიყვნენ, ვინცთუ შეჭედილიყო, გამოსვლასა აღარც მოინდომებდა, კიდევაც თუ შეიჭედებოდნენ, სხვას რას იზამდნენ, კიდევაც წინ წასწევდნენ მონგრეულ დახლსა, წასწევდნენ და წასწევდნენ; ვიდრემდის შიგნით მოექცეოდნენ ყველანი, ან თუ ვიდრემდის შემთეფშვზნებოდათ ხელშია, ანთუ თვითონ შეეფშვზნებოდნენ ან... თუმცა ჯერ მაინც განაგებდა ბეგლარი, — აშლილიყო. სადერდელი ლაპარაკისა, არ ილევოდნენ მოლაპარაკენი, იცვლებოდნენ და იცვლებოდნენ, ბოლო არ უჩანდა, — რას განაგებდა, ძნელი სათქმელია.

გამოსათქმელად არც ისაა ადვილი თუ რას ამბობდნენ ის მჭევრმეტყველნი, ნათლადა, მკაფიოდ გამოსათქმელადა, მოკლედ სათქმელადა, რუსთაველის პირობისამებრა, თორემ მილიანად თუ გადმოვიტან, გრძელიც გამოვა, დაბნეულიცა, კიდევ ვინ უწყის რალა არ გამოვა. ერთი რამ მაინც საგულისხმოა, ზოგი თხისკენათ და ზოგი მგლისკენათ, პოდა ერთი რამ მაინც საგულისხმოა, — მჭევრმეტყველებდნენ ნამდვილადა, ჭეშმარიტადა, ენაზე ჭალი არ მოედებოდათ, მიერეკებოდნენ ოთხამოლებითა, არ მოიკლებდნენ არცა სიტყვასა, არც სიფიცხესა თუ მგზნებარებასა, თუ სჭირდებოდათ, თრთოლვა-კანკალსაც არ მოიკლებდნენ, კურცხალ ცრემლებსაც გამოურევდნენ, საგულისხმო აი ეს არის, სწორედ ეს არის, სად გაწაფულიყვნენ ამნაირადა, როგორა სთვლემდა ამდენი უნარი, ჟინი ამდენი რანაირად განაბულიყო, მერე და კრებებზე, უამრავზე, აურაცხელზე, კრებების მეტი რა ენახათ, რა გაეგონათ, — როგორა სთვლემდა, რანაირად განაბულიყო? იქ უსათუოდ პეტრე კამათობდა, პავლე კამათობდა, ვთქვათ ისიდორეცა, ყველას თავისი პეტრე ჰყავდა, თავისი პავლე, ვთქვათ ისიდორეცა, პეტრე ორ სიტყვას ვერ გადააბამდა ერთიმეორესა, ვერცა პავლეი, ვთქვათ ისიდორეცა, პეტრეს ვილაცა დაუწერდა წინასწარა, პავლესაცა, ვთქვათ ისიდორესაცა, პეტრე ჯლოფინით ჩაიკითხავდა სხვის დაწერილსა, პავლესაცა ცხადია, ვთქვათ ისიდორეცა, ცხარე კამათიც ამას ერქვა, გამოსმაურებაცა მსურვალე თუ დამრავმავიცა, ათასი სხვაცა, აღმატებული სიტყვები ერქვა, ესენიც იქ ისხდნენ, ისხდნენ მღუმარედა, ისხდნენ ტაშისადა, ისხდნენ და თურმე იქ იზ-



რდებოდნენ, იწაფებოდნენ თურმე ასე უცნაურადა, — არც დაწერილიო, მიერეკებოდნენ სულმთუთქმელადა. საგულისხმოა და დამაფიქვრელი, თლონდ თუ მაინც თუ რას მიერეკებოდნენ ანთუ როგორ მიერეკებოდნენ, რა უნდოდათ, როგორ უნდოდათ, მოკლედ გამოთქმა ადვილი არ არის მეთქი, რთ ითქვა გონივრული და ლამაზადაც ითქვა, უგნურადაც ითქვა გონივრული, მახინჯად ითქვა, გიჟურიც ითქვა ლამაზადა, მახინჯადაც ითქვა გიჟური, მომეტებულცი ეს გამოდიოდა, ხოლო რიკრიკით ყველა რიკრიკებდა, რიკრიკებდა და რიკრიკებდა სარეკელასავითა რალა თქმა უნდა. და ყანყალებდა დახლი იგი თუ საბრძანებლო პრეზიდუმიისა, კორიკობდა და ყანყალებდა, გადაწვებოდა, აიმართებოდა, ჩაიზნიქებოდა, ასწევდა წელსა, ლაწუნს გაილებდა, გაინრჭიალებდა, ხრიგინებდა გაუთავებლადა, ხრიგინებდა და წაქცევას იყო, ხელითლა იჭერდნენ, ანთუ ვინ უწყის ებლაუჭებოდნენ, რაც იყო, იყო, იჭერდნენ და ებლაუჭებოდნენ.

მაინც თუ რაზე აშლილიყვნენ, არა?

მთავარი მაინც გამოირჩეოდა, როგორც უნდა დაბნეულიყვნენ, ვინ როგორც უნდა აეთრია სიტყვასა, მაინც გამოირჩეოდა მთავარი.

გამოირჩეოდა და ერთი ეს გახლდა: დეპეშები ვაახლოთ ჩვენს მოკავშირეებსაო,

მეორეც ესა: ვის ვაახლოთო, რა ეწოდებათო ანთუ ჩვენ ვინა ვართ, რა დაგვერქმევაო.

პირველი გადაწყდა სადღეგრძელოსავითა, სადღეგრძელოს მოჰყვა და ისევე აჰყვნენ, უნდა ვაახლოთო, უნდა შევუთანხმოთ განზრახვანი თუ ღონისძიებანიო, გაუმარჯოსო, გაუმარჯოსო; მეორე ვერა ვერ გადაწყდა ასე ადვილადა, იქ აირივნენ, იქ შეეჯახნენ, შეჯავახდნენ, იქ აჭრიალდა დახლი უფრო მომეტებულადა, გადაიზნიქა, გადაყირავდა, იქვე იჭერდნენ, იჭერდნენ თუ ებლაუჭებოდნენ და ბოლოს როგორც იქნა დაირქვეს: შტაბი კენჭი უყარეს რალა თქმა უნდა, წინაომდეგი არავინ იყო ცხადია და რალა თქმა უნდა, თლონდ რის შტაბიო, ეს მაინც იკითხეს და ორატორებმა ისევ მოიგდეს ქაფი პირზედა. რისათ და ძეგლისათ; ძეგლისა არათ, მონუმენტისათ, ძეგლი შეიძლება ყველაფერს ეწოდოს, ეს მონუმენტია, მონუმენტიო; მო-



ნუმენტი მხოლოდ უცხო სიტყვაა და მეტი არაფერი გაგვანიორწყლა და გვეყოფა, გამოვეხსნათ უცხო უღლისაგანათ; ენა არასოდეს გამოთიშულათ, მითუმეტეს დღევანდელი არნახული თუ გაუგონარი კავშირურთიერთობისა და პროგრესის პირობებშიო, მონუმენტით, უსათუოდ მონუმენტით; მონუმენტით, მონუმენტით; შტაბი მონუმენტისათ; არათ, მონუმენტალური შტაბით; არათ, მონუმენტური შტაბით; ასე გაიბა, ასე გაიხლართა, ამაზე მოიგდეს ქაფი პირზედა. დახლის საცოდაობა პო აღარ ითქმოდა, ისეთნაირადაც დაიჭახუნებდა, გეგონებოდა, ნაფოტებსაც ვეღარ აპკრეფენო, მაგრამ არათ, მაინც ეჭირათ თუ ებლაუჭებოდნენ, ან ეგება ნაფოტებილა შერჩენოდათ ხელში, ნაფოტებსლა აკოწიწებდნენ. იქ არ აღმოჩნდა არცერთი ლინგვისტი, მეცნიერულად რო დაესაბუთებინა, მოეტანა ციტატები, მიეთითებინა ნაშრომები, თუნდაც რო წელიცა გამოცემისა და გვერდიცა ნაშრომისა. არა, არ აღმოჩნდა არცერთი ლინგვისტი და ხრჭიალებდა დახლი ხრიგინებდა, აწყდებოდა აქეთ-იქითა, ანთუ ნაფოტებადლა ქცეულიყო, ანთუ ვინ უწყის რადა, — ვველაფერი იოქმის, ისეთი დღე რო დასწეოდა, მანამდე უწყინარსა, უშფოთველსა და თვინიერსა, მხოლოდ ლუდით თუ რო გაიწუწებოდა, ანთუ იპკურებდა, სულს მოითქვამდა, ჰაერი რო ჩაგუბდებოდა, ასე მაინც არ ჩაგუბდებოდა, შუაზაფხულშიც არა, კარს დააგდებდნენ ყურთამდისა, ჭერში ბრუნავდა ვენტილიატორი, ვეებერთელა ვენტილიატორი, ზედ დახლზეც იდგა, დახლიდარი ღიპს მიუშვერდა და საანგარიშოს რგოლებს ჩაპყრიდა კოტიტა თითებიითა. ანიავდებოდა თითებზე ბანალი, ვენტილიატორი ანიავებდა. ესეც იდილია სახინკლე თბილისისა, ზაფხულის იდილია, შუაზაფხულისა, — რა დღე დასთენებოდა?! გაზაფხული ესაა დამდგარიყო, დამდგარიყო ისიც კალენდრითა, რა იქნებოდა მერე ზაფხული, ნამდვილი ზაფხული რა იქნებოდა?! მოსთქვამდა დახლი, ბლაოდა დახლი, ღვარად დიოდა ცრემლი და დღრამლი, წაქცევას იყო თუ გაქცევას იყო, მაგრამ და რათ, ვინ გაუშვებდა, მაგრად ეჭირაფ თუ ჩაბლაუჭებოდნენ, ეხლებოდნენ ერთიმეორესა და ბრუნავდა დახლი გაეშვებული თუ დამთხვეული, არეული თუ გაბეზრებული, — დამთხვეულიც საკმარისია...

„...და განსუენებია არა აქუს დღე და ღამე, არამედ იტყ-  
 ვან: წმიდა არს, წმიდა არს, წმიდა არს უფალი ღმერთი, ყოვ-  
 ლისა მპყრობელი, რომელი იყო, და რომელი არს და რომე-  
 ლი მომავალ არს“.

აღბათ ნუგზარი რო იმას რო ერქვა თუ რაც ერქვა, იმანაც ვეღარ გააგონა ვეღარავისა, ანთუ ვეღარ ჩაიგდო წუთი შესა-  
 ფერისი, ანთუ დანაყრდნენ და უმადურობამაც აღარ დააყოფ-  
 ნა, — თუ გადავიხდია, მერე და რაო, გათხრია და გადავიხდი-  
 აო. ჯერ ეს არ ეთქვათ ხმამაღლადა, ჯერ ამას მხოლოდ გა-  
 მოჰხატავდნენ, ტუჩები ისე ეღეჭებოდათ, წარბებიც ისე ექუფ-  
 რებოდათ, როცა ის ითხოვდა გამოგონეთო, აღბათ ნუგზარი  
 იმას რო ერქვა. ისიცა ლამობდა რიღაცის თქმასა, ფარნაოხს  
 რო არა მიმგვანებოდა, განიერი ბეჭებით აწვებოდა ზედ-  
 მიწყვეტილთა და ჭერს უღერებდა ვეება მუშტებსა, — აღბათა  
 ლამობდა, აღბათ ამბობდა თუ ორატორობდა, მაგრამ და რაო,  
 იმას ვილა დაუჯერებდა, ვინცთუ ვიღაცას მიმგვანებოდა და  
 თურმე არც მიმგვანებოდა, ეს რაღაც ისეთი უსახურობაა, ლა-  
 მაზი სიტყვებიც რო ვერაფერს შესძენს, მით უფრო ვინ უწყის  
 რას როგორ ამბობდა? ბეგლარიც მთლად გაქარწყლებული-  
 ყო, მხოლოდ ესაა, დახლს ჩაჰფრენოდა ორივე ხელითა, სა-  
 დაც ჩაჰფრენოდა, არც მოენაცვლა, დახლი თუ ბრუნავდა,  
 ბრუნავდა ისიცა, თუ წვებოდა, იზნიქებოდა, წვებოდა ისიცა,  
 წვებოდა თუ იმტვრეოდა, მაინც აღმოჩნდებოდა თავის ად-  
 გილასა, სადაც აირჩიეს იმ ადგილასა, იმა მხარესა, კვლავ  
 დაითრევდნენ, კვლავაც იქვე აღმოჩნდებოდა, სხვა ვეღარა-  
 ფერი განერიგებინა, ანთუ რაღა განერიგებინა, ესეც დიდი  
 ბიჭობა გახლდა, დიდი დიდი, იმ ალიაქოთშია.. ლენტოს უხა-  
 როდა, ეგეც შენაო, წასვლაც უნდოდა, ამიტომაც შეყოვნებუ-  
 ლიყო, ეგება, ემანდ, უფრო სასაცილოდაც დაითრიონ, ემანდ  
 იატაკიც აალოკინონო.

ლექტორებმაც ვეღარ გააგონეს, ანთუ თვითონვე ვეღარ  
 გაეგოთ, ირგვლივ თუ რა ხდებოდა: პარტისტორია დაესწავ-  
 ლად ზეპირადა, იმეორებდნენ ზეპირადა ერთიმეორის თან-  
 მიყოლებითა, მიაშტერდებოდნენ ერთ წერტილსა, ერთნაი-



რად ერთ წერტილსა, ერთი ერთ მხარესა, მეორე მეორესა და მესამე მესამესა და იმეორებდნენ ეგრე, ეგონათ ჩვენსა და მათსა თი და მოედანი, ეგონათ ყლაპავენ ჩვენს ყოველ სიტყვასაო. დაწყნარებას არ მოითხოვდნენ რაღა თქმა უნდა, ეგონათ, ალბათ ასეც გვისმენნოთ ან ვინ უწყის წყნარად არიანო. ანთუ რა ეგონათ თუ როგორ ეგონათ ახლა რაღა საქუბარია, მხოლოდ ესაა, ზომიერად ენაცვლებოდნენ ერთიმეორესა, ზედმეტ აბზაცსა თუ ზედმეტ სტრიქონს არ წარმოსთქვამდა იმათგან არცერთი. იქა გრიალებდა დახლი, იქ შებმულიყვნენ მოპაექრენი, აქეთ ესენი მიჰყვებოდნენ თავიანთ გზასა. იქით მსახიობებიცა ლამობდნენ რაღაცასა, ყოფნა არ ყოფნასა ლამობდა ერთი ანუ წარმოთქმასა ლამობდა ყოფნა არ ყოფნისა, ლამობდა ეგრე უშანგის მიბაძვითა, არაფერი გამოსდიოდა, არ მიუგავდა არაფერი, გარდა ცხვირისა, ამაზე თუ გაიცინებდნენ, ცოტაოდნავ გაიცინებდნენ, არ გაუგონებდნენ არცა იმასა, არცა იმასა, ავთანდილის ანდერძი რო გაეხსენებინა, იმასაც არა, გამოჯავრება რო მოენდომებინა ბეკინასი თუ პლატონისა ანთუ ორივესი ერთადა, — არა, არცერთსა, სახიობა არ გამოდიოდა, ანთუ იმათ არ გამოსდიოდათ შესაფერისი თუ მოსახერხებელი. ცოტათი მხატვრებს გამოუვიდათ, კარიკატურები ააფრიალეს, ამათიცა, ვთქვათ ბეგლარისა თუ ფარნაოზს რო არა ჰგავდა მისი, იმისიცა, იმას რო ერქვა გაიოზი ალბათა, სხვებისაცა გარეშემოსა, შორეულთაცა, შორეულთა და აღმატებულთა, პირველთაგანთა, მოწინააღმდეგედ ვინც მიენნიათ, ანთუ ვინც იყო, ანთუ ვინც წაეგდოთ, დიდი თავი გაქვს და იტირეთ, ანთუ: დიდი თავი გაქვს და თავში იეციო. ჰო მხატვრებს ცოტა გამოუვიდათო, ცოტა აცინეს და უფრო მეტი საღერღველი აშაღეს ლაპარაკისა, მეტნი აშაღეს მოკამათენი, იმა დიდ თავზე მოკამათენი, მანამდის ვითომც ერიდებოდნენ, კარიკატურამ მთლად გადარიათ თუ წააქეზათო, ასეც გამოითქმის. ეს უფრო ისინი, — ყოფილი წინოსნები, გადამდგარნი თუ გადაყენებულნი, წარჩინებანიც რო აესხათ გულზედა, მუშტებსაც იბაგუნებდნენ წარჩინებებზედა, გახუნებულ წარჩინებებზედა, და გულმკერდს ეჭდევებოდა, ასხდებოდა ლურჯადა, გახუნებული წარჩინებანი: მაშინ სად იყო, იკითხავდნენ გაოგნებულნი, ეს რო იყო,

ჩვენ რო ვიყავით, მაშინ სად იყოთ, — იმისას იკითხავდნენ რაღა თქმა უნდა, იმა დიდი თავისასა, კრიალა თავისასა, რა რო წაგედოთ, დიდი თავი გაქვს და თავში იეციო. გამოედო იმასაც თავი, წაქეზებულიყო, გათამამებულიყო, ბუღას დავიჭერ კუდითაო, გაიძახოდა; გაიძახოდა და შესძახოდნენ, ჯან ტიკო და ჯან ბაწარაო, დაიჭერ და დაიჭირეო, ჯან ტიკო და ჯან ბაწარაო; გაიძახოდა და შესძახოდნენ, ოღონდ აქ არა რაღა თქმა უნდა, აქ ამიტომაც გახელეებულიყვნენ, ცოტას იცნოდნენ კარიკატურითა, რისხვა ბევრი აემუღებოდათ, ბოღმა კიდევ მომეტებული, ბოღმა და რისხვა არეული თუ გადაწნული ერთმანეთზედა. რაც იყო, იყო, მთქმელი იყო ბევრი და ყველას ეგონა, უკეთესს მე ვიტყვი, მხოლოდ მე უნდა დამაცადონო.

რაც იყო, იყო, დახლი თუ მაგიდა პრეზიდუმიცა შავ დღეში იყო, ჭრაჭუნო თუ ხჭიალი, ბრუნვა თუ ხრიგინი, ეგ არაფერით, ბოლოს წაიფერდა და ადგომა აღარც ეწერათ, თუ დაემხობოდა, დაასკდებოდა და დაიფშხვებოდა, ჩაკიწადებოდა, სანაგვე ხიწვებადლა თუ იქცეოდა, აღარ ეწერა სხვა აღაფერით.

რაც იყო, იყოთ, და კივილი გაისმა უმძაფრესით, უეცრად მოსკდა, გაჰხია დუნდგო იგი ხმებისა, გაჰხია, გაფხრიწა, მიჰყარ-მოჰყარა ნაფლეთებადა, გააშეშა პირნი დაღებულნი, ხელნი აქნულნი გააშეშა თუ გააქვავა, გააქვავა იგი დახლიცა, ეგრე წაფერდილი, ზედ შეაფრინდა და გააქვავა. ნაზიკო შეაფრინდა, ნაზიკო აღიმართა წაფერდილ დახლზედა და ყმაწვილებმა ყიჟინა დასცეს აღტაცებისა, კივილი იგი გააგრძელეს, გააზვიადეს. მომეტებულნიც ისინი იყვნენ, მეტსაცა ფიცხობდნენ, მეტადაც ეგზნებოდნენ, ოღონდ დახლისკენ არ მიიწევდნენ, არც ისე ცდილობდნენ მჭევრმეტყველებასა, მხოლოდ ასდევდნენ; უნდა აჰყოლოდნენ, ვიღას აჰყოლოდნენ, ვეღარ გავგოთ, გაუგებრობით არეოდათ კრიალა სახე, წრფელი თვალები, მიმნდობი, მიამიტი, გაუგებრობის მორევს დაეთრია, გამოსაგალი ვეღარ ეპოვნათ. და გაჩნდა იგი გამოსავალი, ხმა იგი გაჩნდა, კივილი იგი მოსკდა უეცრადა, ნაცნობი კივილი, ტივი, გამყინავი, ჟრუნტელისანი, ძაგძაგს რო მიგცემს, თავს რო ვეღარაფრით ვერ მოთერევი, კივილი იგი მოსკდა უეცრა-





და და ყმაწვილებმაც დასცეს ყიჟინაი, ყიჟინა დასცეს ტელიანი, იმედიანი, მუქარიანიცა, ემანდთუ კრინტანა აღარ დასძრასო. და იდგა ნაზიკოი წაფერდილ დახლზედა, წაფერდილსა და გაქვავებულზედა, იდგა გაშლილი, გაფიხსული თუ გაფხოკილი თმებიტა, რაღაც ნაკუწი თუ რეზინი წაეპროთ ჭუასავით შეკრულ თმის ბოლოდანა, წაეპროთ და ძენძავდა თითებიტა, გრძელი, გრძელი, გაჭიაყელებული თითებიტა, ტანიტაც ეგრე აწოწილიყოთ რაღა თქმა უნდა, აწოწილიყოთ ყანჩასავითა და რო ამბობდა, ანთუ ჰყოდა, ჰყოდა ეგრედვე ყანჩასავითა. ყანჩას ყოველთვის დაფიქრებულს გამოხატავენ, ნეტავი თუ რას აფიქრებენ?.. ვინ იცის, ვინ უწყის, ამას ფიქრი მეთავებინა, ანთუ არც ეფიქრა, ცეცხლს აეტანა, აგიზგიზებულებოდა და იდგა ეგრე აგიზგიზებული, აბურბურებული, დახლი თუ იწვოდა, მაგიდა იგი კოცონად თუ გადაქცეულიყო. ისევე თუ ეჭირათ დახლი, მაინც ეჭირათ თუ ებლაუჭებოდნენ, ხელს თუ ითბობდნენ ავარდნილ კოცონთანა.

და გიზგიზებდა კოცონი იგი, კოცონი სიტყვისა, ანთუ სიტყვები შეშა თუ იყო, ხმა მოსდებოდა, ხმა ცეცხლიანი:

ჯერ აქამომდე ბევრი არაფერი გამიგია წუთისოფლისაო, — ამგვარად ამბობდა, — მაგრამ იმდენი ჭკუა მაინც მომიკრებია, ვიცი თუ ვინა ვარ, ვიცი, რა ვარ, ვიცი, რაც მინდა. ესაა ჩემი ავლადიდება, სილატაკეა ვიცი ესეცა, მაგრამ რაც არის, სილატაკე ჰო მაინც არის, უამისობაც არ იქნებოდა, არარაობა ვიქნებოდი უამისოდა, ძეძვს შერჩებოდა ეს ჩემი ტანი ბუმბულივითა, შეეძენძებოდა ზედა. მე ეს თუ მარტოს დამემართებოდა, ბევრი რაღაა, — ბევრიც ასევე დაიძენძება თუ ვერ გაიგებს, ვინ არის, რა სურს, რა ძალა შესწევს, რა გზას დაადგეს, — ბევრიც ასევე, ვითარცა ერთი, დაიძენძებაო. და შიში მიპყრობს, თქვენ რო ვისმენთ, როგორც მარტოსულს, ისევე მიპყრობს, ისევე მაძრწუნებს, რამეთუ თურმე ჯერაც არ იცით, ვინა ხართ, რა ხართ, რაი გწადიათ? ამდენსა დათობთ, აფრქვევთ აზრებსა ვისას აღარა, ღმერთო ჩემო, წაგიკითხავთ მერე რამდენი, ოღონდ არ იცით თუ ვინა ხართ, რაი გწადიათ. ნუ მიწყენთ, ვისმენთ და ვერ გავიგე, ჯერ სახელს ირქმევთ და სახელიც ვერ გიპოვნიათ, ანთუ რას ეძებთ, არ



იცი თუ რა გვქვია? ჩვენ ჰო ხალხი ვართ...  
 იგი, ყველგან რო არის, ერთი რო არის, ერთი სულით რო  
 ანთებულა, თუ თავწაბრილა, შრომობს და შრომობს, მიწას  
 თუ მცენარეს დოვლათად აქცევს, თუ თავს ასწევს და აბობოქ-  
 რდება, ზღვა რო ზღვა არის, ზღვასაც არ შესწევს იმოდენი,  
 ერთად რო მიუშვა. ჰოდა ხალხი ვართ ხალხი, ზღვა ვართ  
 აღძრული, აზვირთებული ან არც ეს უნდა, რის ზღვა, რა  
 ზღვაო, მონუმენტური თუ მონუმენტალური რილასი რა არის,  
 როცა ხალხი ვართ, ხალხი, ხალხს თუ რაცა სურს, დაგვიკის-  
 რებია გამოთქმა იმისაო.

ჰოდა ხალხი ვართ, რაღად გამოვეყოთ, სხვა რამ რად და-  
 ვირქვათ, ხალხი თუ გვქვიათ, ეს დიდი სახელი, სახელთა სა-  
 ხელიო. ხალხი ვართ და ხალხია ისიცა, ვინც ხმას დაგვაწევს,  
 მოკავშირედ ვინც გამოგვადგება. მიმართეთ ასე: კიევი, ხალ-  
 ხნო!... მხოლოდღა ასე, ასევე სხვათაცა, ისმინეთ ჩვენი ხალ-  
 ხნო, ჯამაათნო, ისმინეთ ჩვენი, ჩვენ მოგმართავთ, ხალხი  
 მოგმართავთ, მოგმართავთ ხალხსა, ჩვენ თქვენ მოგმართავთ,  
 ვისაც ერთობლივ აქამდის რწმენა რაცრო გვეგონა, უცებ  
 დაგვემხო და ვაკოწიწებთ დამსხვრეული რწმენის ნატეხებსა,  
 ისმინეთ ხალხნო, ჩვენ თქვენ მოგმართავთ, ვისაც ერთობ-  
 ლივ გავგძნელებია, დავგმით უეცრად, რაცა გვეჯეროდა, ერთ-  
 ბაშად დავგმით, გავაცამტვეროთ, ჩვენ თქვენ მოგმართავთ  
 ხალხი ხალხსა, ვისაც იმედი გავგღვივებოდა სიდუნჭირიდან  
 თავდალწევისა და ის მიგვანაჩნდა სვეტიცხოველად ამალღები-  
 სა, განდიდებისა, ჩვენ თქვენ მოგმართავთ ხალხი ხალხსა,  
 თავდალწევისად წამოგზნებულსა, რამეთუ ხალხი მხოლოდ  
 ის არის, თავდალწევისთვის ვინაც იღვწისო. ჩვენ თქვენ მოგ-  
 მართავთ: იგი ამალღდა უმცირესიდან, იყო ნუგეში უმცი-  
 რესისა და თქვენ მოგმართავთ ამა ნუგეშის გადარჩენისადო,  
 იგი ამალღდა მცირეთგან მცირე, იყო სითამამე უმცირესისა  
 და თქვენ მოგმართავთ სითამამის გამოხსნისადო; მან გადაჰ-  
 ქელა უღმრთებელად რაცთუ რამ იყო და თვითონ გვექცა ყო-  
 ველივედა, აწ თუ დაგვექცა, რაღა ვილთნოთ, ჩვენ თქვენ მოგ-  
 მართავთ ხალხი ხალხსა, რამეთუ იგი ჩვენვე გვეითხავდა და  
 თვით ამბობდა სათქმელსა ჩვენსა, ჩვენც თქვენ მოგმართავთ,  
 ანთუ თქვენ – ჩვენა და მოთხოვნას ჩვენსას ასე გამოვთქვამ-



თო. კვლავ დაგვიბრუნეთ მისი შობის დღე, საზეიმოდ აღიქვას დიდებულადა, ვითარცა აქამდისა, ვითარცა ყოველთვისა, მის გონების დღეც დაგვიწესეთ მარტის თვეშიო. ჩვენ თქვენ მოგმართავთ ხალხი ხალხსა, ჩვენ ხალხს ეს გვინდა, ჩვენ ხალხი გვქვიან, ვიცით, ვინცა ვართ, ვიცით, რაც გვინდა, ვერც რა დაგვაბნევს, ვერც რა მოგვერევა, ნებასურვილი ჩვენი განაგებს, აღგვსრულებია, რაცა გვსურვებია, აღგვისრულდება, რასაც ვისურვებთ, რამეთუ ხალხი ჩვენა გვქვიან და თქვენ მოგმართავთ ხალხი ხალხსაო.

ჭეშმარიტს ვამბობ, დამიდასტურებთო, თუმცა ჯერ არაო, ბევრიც არაფერი გამეგება წუთისოფლისა, ოღონდ ამდენი ჭკუა მაინც მომიკრებია, ჩვენ რთ ვართ ხალხი და სხვა სახელი აღარ გვინდაო, ხალხი ჩვენა ვართ, ხალხი ჩვენა გვქვიან და გაუმარჯოს ჩვენს სახელსაო, ნულარც ვიდავებთ, დავას ქვეყანა წაუღეკიაო, ჩვენ გაგვიმარჯოს, ჩვენ ვიდლეგრძელოთო.

შესძახა მძაფრადა, თითქოს ჭერი აიხდებო, შესძახა და შესძახეს, გაგვიმარჯოსო, მძაფრადვე შესძახეს, კედლებს გაანგრევდა ძახილი იგი, ოდნავად მეტიც თუ მოუვიდოდათო. ეს რა თქმა უნდა გაზვიადებულია, სქელი კედლები, მკვრივი კედლები ძველი შენობისა კიდევ ბევრ ყვირილს გაუძლებდა, ასე ერთობლივ გუგუნს გაუძლებდა, სხვა უარესსაც გაუძლებდა, ოღონდ იქ მაინც რაღაცა მოხდა, რაღაცამ უცებ გაიჭახუნა, დაიბრიალა და დაეხეთქა, სწორედ იმ წუთსა, იმ ერთობლივი შეძახილისა, იმ ერთობლივი ტაშის ავარდნისასა. იქ ყველაფერი წუთისა გახლდა, ანთუ წამისაღა გამხდარიყო, ერთ წამში მოხდა, ერთ წამს მოედო ტაშის ტალღა დახლის გარშემოცა, — თუ ტრიბუნისა, თუ კვარცხლბეკისა, თმაგაწეწილი, ხელებგაშლილი ქალიშვილის ძეგლი რთ აღმართულიყო, — ერთ წამს აიტაცეს ხელი დახლიდანა, ტაშისად აიტაცეს და მოსწყდა დახლი, გაიჭახუნა, დაემხო, მორჩა, მოსწყდა ძეგლიცა, ამოტრიალდა, დაემხოთოდა კვარცხლბეკის ნამსხვრევებსა, დაემხოთოდა და დაელეწებოდა, მაგრამ მიუსწრეს, მიაშველეს ხელი, აიტაცეს, გაანანავეს ეგრე ხელებზედა, შეისროლეს, მიაყოლეს ტაში, კიდევ შეისროლეს მომეტებული ტაშის სიმაღლეზე, კიდევ და კიდევ, აფრიალებდნენ ეგრე ტაშზედა, აფრიალებდნენ და ანანავებდნენ. ესენი ყმაწვილები გან-



ლდნენ, სულმთლად ყმაწვილები, საორატოროდ იწვედნენ, მაინც რო კიჟინებდნენ ყველაზე მეტსა, თუ საჭირო იყო, წინ წაცვივოდნენ, სხვა თუ დაიხვედა, ისინი წაცვივოდნენ. მაშინაც წაცვივოდნენ, მიუსწრეს, აიტაცეს, მიაკუნტულეს დახლის ნამსხვრევებიცა, მოცალეს ადგილი, დაუშვეს ტაში შემალლებული, წრედ შეჰკრეს ტაში და ახლა წრეში დაატრიალეს ხელებგაშლილი, თმაგაწეწილი ქალიშვილი, ხელები მისი, — თუმცა ეს იმდენი არაფერი, — თმაი მისი დაფრიალებდა იმათს თავზევითა. ყმაწვილები გახლდნენ, სულმთლად ყმაწვილები, სტუდენტები პირველი კურსისა, მოსწავლეები ტექნიკუმებისა, ანთუ უბედო აბიტურიენტები.

ჯერ ამათ მოედოთ ჟინი ღზინისა, ასე მოედოთ, როგორღაც ერთბაშადა, თავისთავადა, მერე იმათაც გადაედოთ, უფრო მოზრდილთა თუ თავგამოდებულთა, თვით ლექტორებიც გაჰყვნენ ნაზიკოსა, შენაცვლებითა რალა თქმა უნდა, დადარდიანებულ თუ უკმაყოფილო ყოფილნიცა, კომპოზიტორიცა, მხატვრებიცა, მხახიობებისა რალა ითქმისო, ღზინი იმათი მოგონილია, გაჰყვნენ ნაზიკოსა და მერე ელისოსა, როცა ნაზიკომ წრე იმას დაუთმო, ისევ ნაზიკოსა, ისევ ელისოსა, გაჰყვნენ და დაჰქროდნენ, დაფრინავდნენ, დაღვივლებდნენ ნეტარნი თუ აღტაცებულნი, რო ეგონათ რო გადაწყდა ყველაფერი, აღესრულა სურვილი მათი, უმალღესი იმპერატორებითი ბრძანება გამოცხადდა ნაზიკოს პირითა, ეგონათ და გახარებულებიყვნენ, ეგონათ და აცმუკებულნიყვნენ ყმაწვილნიცა, უფროსებიცა, ერთნაირად აცმუკებულებიყვნენ; ანთუ ეგების არცრა ეგონათ, ვარსკვლავები რო ჩახჩახებდა, ყველა ბოთლი რო გამოიწრიტა არაყისა, ყოველნაირი არაყისა, თვით უმდაბლესი ხარისხისაცა, ლუდის კასრები რო გამოიფშუტა, იმან თუ გაიტანა თავისი; გაიტანა და აიყვანა, ერთობლივ აიყვანა ყველანი ქალიან-კაციანადა, ყმაწვილიან-ხანდაზმულიანადა, ჩერჩეტნიან-ბრძენიანადა, ყველანი, ყველანი, ბეგლარიცა ცხადია, ფარნაოზს რო არა ჰგავდა, ისიცა, გაიოზი ალბათ იმას რო ერქვა, ისიცა რა თქმა უნდა, აიყვანა და ისე აიყვანა, ბეგლარი რო ბეგლარია, ისიცა ცეკვავდა თავდავიწყებითა ნაზიკოსთანაცა, ელისოსთანაცა, გამოიყვანდნენ, ისევ ზაიჭრებოდა ნაზიკოსთანაცა, ელისოსთანაცა; ეგონათ თუ არა, რაც იყო,



იყო, ღზინილა იყო სახინკლე „თბილისშია“, ჯორჯიაშია, ალმართზედა, ალმართზედა თუ დალმართზედაო, — სულერთიაო, არცერთი წალმართი არ გამოდგებაო.

მანამდე დრო იყო, ან რაღა იყო, — დღეები ითვლებოდა.

რაც უნდა იყოს, ყველაფერს ბოლო აქვს, ღზინი რაღააო, — ანთუ ღზინია ყველაფრის ბოლო, მერე თავიდან დაიწყებაო; სხვები ამბობენ, ჭირია ბოლო ყველაფრისაო, თავიდან მერე დაიწყებაო; სხვები სხვას იტყვიან, ჭირი თავს გადასდის წუთისოფელსა, ღზინი მხოლოდ მოგონილია, ისე, სულის მოსათქმელადაო, ჭირთა თქმა შვებააო და ღზინიც იგივე ჭირთა თქმა არისო. სხვანაირი მთქმელიც იქნება, ჯერ იქ რამდენი გახლდა! კმაროდა ერთ ვისმე ასტეხოდა ენის ქავილი, აქავლდებოდა ყველა ენაი, ზოგისა ისევ სამჭევრმეტყველოდა, ზოგისა ისევ საკიჟინოდა. ოღონდ თუ ერთი იოკებდა ენის ქავილსა, ყველა იოკებდა და იყო ტაში და იყო ღზინი, ბოლოც იყო ღზინისა ცხადია: და ბოლოც ის იყო, ნაზიკო რო გადგა განზედა, გადგა სიცილითა, დაღლილი სიცილითა, თითებილა მოისვა თმის ძირებზედა, ოფლი მოიყოლა, ჩასცინა ოფლსა, თითებს ჩასცინა ოფლით მონამულსა, თითქოს რაღაცა ჩაუთქვამსა, ანთუ კითხულობს რაღაც იდუმალსა, ვითარცა მისანი თუ ჯადოქარიო. მაშინ ნაზიკოს სადღევრძელოც წამოხტა საიდანღაცა, ძნელი სათქმელია თუ საიდანა, — ერთბაშად ითქვა, ერთბაშად დაილია, ერთბაშად განიწოდა ყველა ხელიცა, ხელში აგიყვანთ, ხელით წაგიყვანთო. არაო, — იუარა ნაზიკომა, ისევ სიცილითა, დაღლილი სიცილითა. მხედრებივით ამოგიდგებითო, გაგაცილებთ მხედრულითაო: ჯარში წასვლა მას უხარის, ვისაც კარგი ცნენი ჰყავსო, დაბრუნება და შინ მოსვლა, ვისაც კარგი ცოლი ჰყავსო, — აბა, და ჰა, გაგვიძეხიო. არაო, იუარა ნაზიკომა, თუ გაცილებაა, ის გამაცილებს, თქვენს შორის ვისაც არ მოვწონვარო. ჰა, ჰა, ჰაო, — როგორ იცინეს, ძნელია გადმოცემა ამისა, შედარებები არ მეყოფა, არაფერი გამოვა გაზვიადებითაცა, არა, არაფერი, უცნაური იყო, როგორღაც უცნაური, თუნდაც გაგახსენო გმირები ჰომეროსისა, სიცილი იმათი, იმათზეც უცნაური, თავისებური, აბა, მაშ რაო, ნეტავი ვინ იქნება, შენ არ მოსწონდეო. იქნებაო, აბა, ვინაო.



აქ აღარ უთქვამს, დაღლილი ღიმილი გადაეფრქვანა სსსრ-ზედა, თვალეზზეც იგივე რაღა თქმა უნდა, იმა თვალეზით აიხედა, თქმით აღარ უთქვამს, აღარც უნდოდა, აჰყვა თვალეზი იქამყოფებისა, მდუმარედ აჰყვა, გაოცების მდუმარებითა. და დაიძრა ღიმილი იგი, დაღლილი ღიმილი, და დაუთმო გზა ღიმილმან მან, გაოცებისმან, და იარა ნელა, ვით დაღლილობას შეეფერება, გაჰლია დარბაზი, კიბეს მიაღგა, შეჩერდა იქა, იდგა, იდგა, თითქოს საფეხურებს ველარ აჰყვებოთ, ანთუ ეგების აღარც ეთმოზა ეს ამოდენი თაყვანისმცემელით, მაგრამ ორივე ტყუილი გამოდგა, უცებ ავიდა, მაღალი კიბე ასჭრა სწრაფადა, იქ სულ ბოლოში ლენტოსთან შედგა, — აი ესაო, — შედგა და არცა თქვა, მხარზე დააყრდნო დაღლილი ღიმილი. სიცილად იქცა ღიმილი იგი გაოცებისა, თუმცა არც იცოდნენ თუ რაღა აცინებდათ, არცა თვითონვე, არცა ლენტომა, — ამან მაინც თუ რამე გაიგო, ისღა გაიგო, უნდა გაჰყოლოდა იმა ღიმილსა, დაღლილ ღიმილსა, უნდოდა თუ არა, უნდა გაჰყოლოდა.

უნდა გაჰყოლოდა... და გაიღო კარი მორთული ვეფხვების ჭედურობითა, კარი გაიღო და სიცილი იგი გაუგებარი ქუნაში გავარდა, გაიპო, გაიყო, წავიდა აღმაცა, დაღმაც წავიდა, ჯერ ის გასტყორცნა, ღიმილი იგი, დაღლილი ღიმილი, ლენტოც მიაყოლა. აქ ლენტო ითქმის, სახე იმისი არაფერს გამოსცემდა, არ აჰყოლოდა არცერთნაირ სიცილსა, არცერთნაირ ღიმილსა, არცა ტაშსა, არცა ცეკვასა, არ მორეოდა არც სითამამე, სისაწყლისადაც არ გაიმეტებოდა, რაც უნდა იყოს, ეგება მაინც ვადასდებოდა სისარულის აღმური, აღტაცების აღმური, ლუდის დარბაზში რო ავარდნილიყო, — მაგრამ არაო, სულშესუთულობა თუ გადაჰკრავდა, ისიც ვადაშორდა, მყისვე ვადაშორდა, გავიდა თუ არა ჰაერზედა, მარტის ჰაერზედა, მშრალი, მშრალი მარტისა, მშრალი ზამთრის შემდეგა.

და იდგა მარტი, მირკანი იდგა ქართულისა ენითა.

იდგა მირკანი.

„და ვარსკულავნი ცისანი გარდმოცუივეს ქვეყნად, ვითარცა ლელუმან რაი დაყრის ყუავილი თუისი, ქარისაგან დიდისა შერყეულმან“.

დაღლილი ღიმილი დაღმა დაუყვა, ანთუ ღიმილი აღარც შერჩა, დაღლილობა დაუყვა დაღმა. მუხლები ერყეოდა თუ ეკეცებოდა, ვაჟის მკლავს ეკიდა ორივე ხელითა, მაინც ეკეცებოდა მუხლები. აიტანა სიცივემაცა, თხელი, თხელი პალტო ემოსა, ისიც ნაცვეთი, თანაც იქ იმდენი იცეკვა, ისტუნა, ისე შეხურდა, ველარ შეეგუებოდა მარტის ღამეს ნაუცბათევადა, — ველარც შეეგუა, აეკრა ვაჟსა, მიეტმასნა, ვერც ამან უშველა, ძაგძაგმა აიტანა, აჰყვა ძაგძაგსა, ააკაპუნა კბილებიცა, ასე უფრო მოვერევიო, ცოტა ხალისიც გამოჰყოლოდა, ხალისითაც მოვერევიო.

— მაინც მიჯობდა ის ამერჩია, ნუგზარი ალბათ იმას რო ჰქვიან, — გამოყოლილი ხალისით ამბობდა, — ტყავის პალტო აქვს, თბილი, თბილი, ხასხასა ბეწვიანი, წამოიფარე ცალი კალთა ხასხასა ბეწვისა და იარე, იარე რამდენიც გინდა, თუნდაც ყიამათში იარე, იარე ასე შეტყუებულმა, მსურვალე ხელიც რო გეკლაკნება წელზედა, იარე, და იარე, ვანა არ მიჯობდა?! იცი, ვინატრე, იქვე ვინატრე, ღამე თუ გამოვდივარ, ასე მემართება და იქვე ვინატრე ხასხასა ბეწვი, მაინც შენ დაგადგი თვალი, გამოგაჯავრე, აი რამდენი თაყვანისმცემელი მახვევიამეთქი. ჰა, ჰა, ჰა!.. კიდევაც დავიბენი, ვანებივრებული ქალბატონის ზნეც გამომიტყვრა, ვინ უნდა მეურჩოს, როცა ყველა ფეხქვეშ მეგებამეთქი. ჰა, ჰა, ჰა! და მოვინდომე დადრეკა ურჩისა. ის ბეწვი მერჩივნა, თბილი, თბილი, ხასხასა ბეწვი, წამოიფარე ცალი კალთა და იარე, იარე! ჩემი დღენი თბილ ქურქსა ვნატრობ, მცივა, მუდამა მცივა და ვნატრობ, ვნატრობ, თუნდაც ერთხელ გაამოვებსვიო შიგა, ვნატრობ და ამიხდა, დამიდგა წუთი, ვინ უწყის წუთი ეს ერთადერთი, დამიდგა და გავვოგნდი, ველარრა ვაწამე, ჩამიარა, წავიდა, ჩაიციხა და წავიდა, წავიდა. ბედისწერა ალბათ ეს არის, ალბათ ასე უნდა ვინატრო ჩემი დღენია, ვინატრო და ვინატრო, ალბათ ნატვრაა უფრო მღელვარი და თუ აგისრულ-



და, არაფერია, არაფერი. შენ რა გგონია, ალბათ ის ქურქივ  
 არაფერია, ალბათ ასე სჯობს, მივბაგბაგებდე, ვერც გავათ-  
 ბობდე, ერთმანეთსა, არც ვეშვებოდეთ, მივბაგბაგებდე და  
 სულ ასე ვნატრობდე ქურქსა, თბილსა, თბილსა, ხასხასა  
 ბეწვისასა, ჰა შენ რას იტყვი? უუუუ... ცივა, ცივა!

— ცივა...

— იქ კარგი იყო.

— აღარ მოიცადე...

— აღარ მოვიცადე, დავიღალე თუ გამოვიქეცი, შემეშინდა  
 და გამოვიქეცი, იქ ყველა ჩემით აღტაცებულიყო და შემე-  
 შინდა, შემეშინდა და გამოვიქეცი. არასოდეს არავის მოვ-  
 წონდი და უცებ ამდენი თაყვანისმცემელი გამიჩნდა, — იცი,  
 ეს რა არის? შეიძლება ჭკუა დაჰკარგო! ერთ წუთს თვალები  
 დავხუჭე და სიკვდილი ვინატრე, ნეტავი ასევე მოვკვდე, ასე-  
 ვე დავეცე, ასევე დამიტრონმეთქი. უცბად როგორღაც გარს  
 მომაწყდა ეს აღტაცება და შემომეფანტება ასევე უცრადა,  
 ისევ დავრჩები შარტოდმარტო, უთანამგრძობელადა, უსიყ-  
 ვარულოდა. ამან შემძრა, ამან შემაშინა. აქამდე ვუძლებდი,  
 ვეღარ გავუძლებ ამიერიდანა, ქვეყნად ამდენი სიყვარული  
 თუ ყოფილა, მე რაღადღა უნდა ვიყვე უსიყვარულოდა? შე-  
 გიძლიან, რაიმე მომიგო? ეგება ჭკუა მართლაც დაკარგე,  
 არც საკვირველია, ოღონდ ეს ვიცი, უსიყვარულოდ ვეღარ  
 გავძლებ, ვეღარ გავძლებ მარტოდმარტოდა, ხოლო ეს ჩაივ-  
 ლის, ეს ტაში, ეს შეძახილი ჟრუანტელიანი, ეს თვალები გაბ-  
 რწყინებული, მალე ჩაჰქრება, მალე ჩაივლის. ერთობლივობა  
 ასე ყოფილა, რაღაცა აიტაცებს, დაატრიალებს, დაარეტიანებს  
 და დასცემს ისევე ერთობლივად, მეც დამცემს ცხადია, ოღ-  
 ონდ გამტყორცნის უფრო შორსა, ყველასგან შორსა, ყველაზე  
 მეტადაც მე დამანარცხებს, რასაც ავიტანდი, ვეღარ ავიტან,  
 რასაც ვესწრაფოდი, ვეღარ მივალწევ, რახან ვიგემე ნეტარება  
 აღმატებისა, ვიგემე წუთი აღმატებისა და ვინატრე სიკვდილი,  
 უბრალო ვინატრე.

— სიკვდილი შორსაა.

— ახლოსაა... აი თვალებს დავხუჭავ და ვარსკვლავები  
 ცვივა, ცვივა. თბილისმა გარსკვლავები არ იცის, თბილისის  
 გარეთ მე არც გავსულვარ. ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ, პა-



ტარობისას სადღაც წამიყვანა მამიდაჩემმა, როდღაც მესაუბრებოდა თუ საით წამიყვანა, მახსოვს მხოლოდ რო ცა იყო დიდი, დიდი, ვრცელი, უსაზღვრო და ცვივოდა ვარსკვლავები, ცვივოდა, იფრქვევოდა. ეგება არც მახსოვს, ეგება არცთუ საითმე გავუყვანივარ მამიდაჩემსა, ეგება სადღაც ამომიკითხავს ან გამოგია, ვარსკვლავთა ცვენა სიკვდილსა ნიშნავსთ და ამის კვალად მე თვითონ შევთხზე ცაი ვრცელი, ცაი უსაზღვრო, ცვენაც მე შევთხზე ვარსკვლავებისა, დავხუჭავ თვალებსა და ცვივა, ცვივა, ცა ისე ვრცელია, ისე უსაზღვრო, ისეთი ფერი აქვს, ისეთი ფერი, მინდა ვუცქირო, მინდა დავტკბე, მაგრამ იფრქვევა ვარსკვლავები, იფრქვევა და იფრქვევა, ცვივა სული, ძირს ენარცება და ვძრწი, მეშინიან, ვახელ თვალებსა, რო არ ვინილო აღარცა ცვენა, აღარცა სილამაზე. მაშინ ჩემს სულში იფრქვევა ვარსკვლავები, თითქოს ცაც მე ვარ, უფსკრულიცა... საშინელია! ცივა! ცივა!.. ავადა მაქვს დაცდილი ასეთი ჩვენებანი, ყოველთვის უბედურება მოსდევს, მე ახლა გარშემო აღარავინა მყავს, მეღა დავრჩენილვარ და... აი დავხუჭვ და: ცვივა, ცვივა, ლამის ჩამოიქცეს ზეცაი.

— დიდი დღე იყო...

— დიდი.

— მომქანცველი...

— აჰ, შენ გინდა დადლილობას გადააბრალლო?! ეგეც იქნება, დავილაღე, დაე, ეგრე იყოს, დადლისა იყოს. მაგრამ სიცივეს რაღა უყოთ?

— ვირბინოთ.

— ჰა, ჰა, ჰა... როდემდის ვირბინოთ?!

— როდემდეც გავთბებით.

— აღამიანები მაშინა თბებოდნენ ეგრე, ცეცხლისა რო არაფერი იცოდნენ. ჰთი, როდემდეღა!.. ეტყობა ჩვენ აღარაფერი შეგვიძენია იმის შემდგომა. ველარც შევიძენთ და ველარც ველარაფერს წამოვეწევით. რა ბედენაა, ირბენ თუ არა, სადაც მიხვალ, უკვე მიუსწრიათ, საითაც შებრუნდები, ვიღაცა დაგხვდება, სულ ვიღაცა, გადამთიელი, რაც უნდა მოინდომო, გატაცებულა, სულ უბრალთ, სულ უმნიშვნელოცა, გარჩევაში აღარავინ შედის. ხელთ აღარაფერი შეგრჩება და შური დაგაღრჩობს. შენზე რად ვამბობ, მე მაღრჩობს შური,



შური იმის, ვისაც არა სცივა, შური იმისი, ვისაც არა სწყნარდა, ვინც გამაძლარა, ვინც შემოსილა, ვისაც ლოყები ამოტოვდა, თვალები უბრწყინავს, ვინც თუნდ თდნავად კმაყოფილია, სულ თდნავადა, ცეცხლად მედება შური ყველასადმი, ლამის ყელში ვწვდე, ლამის დავაღრწო. რთ შემძლებოდეს, ასეც ვიზამდი, ჩავდგებოდი კუკიის ხიდზე და გავუსწორდებოდი ყველა ბედნიერსა, მაგრამ და რათ, არაფერი ძალმიძს და მევე მალრწობს ჩემივე შური, მევე მერევა ჩემი უმწეობა. ეს იმიტომა, ისეც სირბილით რთ უნდა გავთბე და აღარცა მაქვს სირბილის ილაჯი. იქ კარგი იყო!... მე ისეთი რამ არ განმიცდია, ასეთი განმიცდია, ასეთი მერევა, იქ კარგი იყო, ხასხასა ბეწვიც ჩამათბუნებდა, მაგრამ მე მშურდა, მაინცა მშურდა, და შენ აგირჩიე. შენ არაფერი გაქვს შესაშურები, სირბილით გინდა გაითბო თავი. გაიქეცი, გათბი, ეგება სითბო ჩემთვისაც გეყოს, გაიქეცი, ოღონდ მთლადაც არ გაიქეცე, არ მიმატოვო, შენის იმედით გამომისტუმრეს, ნუ გაუმტყუნებ, გაიქეცი!..

— გავიქცეთ!..

— ერთადა?! ჰა, ჰა, ჰა... მაშ ხელში ამიყვანე, ჰა, ჰა, ჰა!.. არ გეზუმრები, თუ ამიყვან, გულზე მოგეკრობი და იარე რამდენიც გინდა, გინდა ირბინე, გინდა იარე ასე ტაატითა, მე მაინც ჩავთბები, გული გულია, ცოტა სითბო მაინც ექნება, გულისა ცოტა სითბოც მეყოფა. ჰა, ამიყვანე! არ აგეკიდები-მეთქი, გითხარი და მახსოვს, ეს ახლა მინდა, მცივა და მინდა, მცივა, არაფერი სხვა არ იფიქრო. ის ამიყვანდა, ალბათ ნუგზარი იმას რთ ჰქვიან, განა ამდენს მახვეწინებდა, ხელს დამავლებდა და ამიტაცებდა, მე ვიკივლებდი, ვითომც ძალიანაც მენამუშებოდა, გავიწევი, ვისხმარტალებდი, ის მიმიკრავდა, უფრო მიმიკრავდა, შემიფუთინდა ხასხასა ქურქში და გამაქროლებდა, გამაქროლებდა. ჰა, ჰა, ჰა... გჯეროდეს, ვიცი თუ რას რა აჯობებს, ოღონდ მაინც შენ გამოგიყოლიე. იმას არაფერი აკლია, იმისთვის არაფერი მიმეტება, დღეს მე ვარ დედოფალი და ჩემითაც ის უნდა გაეხარებინა ბედსა იმისასა, მე გავუჯიქდი, მე შენი დაჯილდოება მოვინდომე და გამოვედეგნე შენს დამწვარ ბედსა. შენ რაღას იზამ, რაც გავაჩნია, იმასა მთავაზობ, ვირბინოთო, არა? ვირბინოთ, აჰა!... — და



წაირბინეს. ხიდი გადირბინეს, ის მშრალი ხიდი, ყაფლანაირად  
 ანთ დამშრალი ტოტისა, ყაფლანაირად პო ასევე დამშრალი,  
 ალარასადა ჭაჭანებს იმათი გასაგისი. — დავიღალეთ, ნაზიკო  
 შეჩერდა, მოიხარა, — მაინცა მცივა, უარესადაც დავიღალე,  
 ლამის ამომვარდეს გული, აი, ამომვარდეს ლამისა, ველარ შე-  
 მიჩერებია, მომაშველე, შენი ხელები მომაშველე, ღმერთო  
 ჩემო, რა გემართება, ლამის ამომვარდეს გული.

— უნდა ვიართო, გვიანაა, არაფერია, უნდა ვიართო...

— ვიართო. რა მეტი ჯანია, მე ის ბავშვი პო არა ვარ, რა  
 გატირებსო, რო ეკითხებიან; გამდის და ვტირიო; მე არაფე-  
 რი გამდის. გამივლის: გულო ჩადექ საგულესა, გულო ჩადექ  
 საგულესა, გულო ჩადექ საგულესა! აჰა, ვიართო. სხვები აბ-  
 ებს მოიშველიებენ ხოლმე, მე ასე ვიცი, ვთხოვ და მიგონებს,  
 ჯერ მიგონებს. მოიცა, მოიცა!... აქ ისევ ხალხია... — ძეგლს  
 გადაადგნენ. მოედანზე ჯგუფ-ჯგუფად იდგნენ, ბლომადაც  
 იდგნენ, იმდენი აღარა რალა თქმა უნდა, მაინც ითქმოდა,  
 ბლომად იყვნენო. — ღამისთევია. კოცონებიც აანთონ, კარგი  
 იქნება, დაჰკლან კურეტი, ზედაშე მოჰხადონ, კარგი იქნება,  
 ასეც იქნება, ასე გამოვა თანდათანობითა. არაფერიაო, უძახე  
 რამდენიც გინდა, მაინც უნდათ, რო რალაცა იყოს. ჯერ მო-  
 რიგეობენ, მთელი კვირაა მორიგეობენ ღამისმთევლები, არა-  
 ვინ განარბიებს, იცვლებიან თავისთავადა, ერთნი მიდიან,  
 მოდიან მეორენი, არვინ მოუხმობს, არავინ აძალებს, მაინც  
 მოდიან, მაინც თუ ჩასძახის, რალაცა ჩასძახის, რო ვერც გა-  
 უვიათ, ისე ჩასძახის, წამოაყენებს, გამოიყვანს, აქეთ გამოს-  
 წევს. უცნაურო! აქაც მინდა დავრჩე, სვალაც დიდი ამბები  
 გველის, ველარ გავუძლებ, ვიართო. მოიცა!.. მითხარი, მაინც  
 რა ჩასძახის, ვის რა ჩასძახის, მე რა ჩამძახის, მე რა მინდა,  
 მითხარი, რა!.. ლანდალდა მახსოვს ჩემი მშობლები, მამიდა  
 იმათ გზას მისტიროდა და სწყევლიდა ვილაცასა, არ ვიცოდი  
 ვისა, სახელის თქმას ვერ გაბედავდა. მე ვიყავი თბოლი, ვი-  
 ყავი უბედური და მამიდაჩემი სწყევლიდა იმასა, ვისგნითაც  
 ვიყავი თბოლი, უბედური. სკოლაში მასწავლიდნენ, რო ეს  
 იყო მამა ჩემი, მზრუნველი ჩემი, ჩემი სიკეთისათვის თავგა-  
 დაკლული, რო მე ვიყავი ბედნიერი, მასწავლიდნენ და მჯე-  
 როდა, მჯეროდა ბედნიერება ჩემი. მერეღა მივხვდი თუ ვისა



სწყევლიდა მამიდაჩემი, თუ რა უბრალო მსხვერპლნი იყვნენ ჩემი მშობლები და დავკარგე ბედნიერება წარმოსასულის, ერთბაშად ჩამეფუშა, ერთბაშად დავკარგე. თბლობა რა არის, სილატაკე რა არის, უბედურება ესა ყოფილა, ეს გამოფხიზლება, ეს სიცარიელე, ეს უფსკრული, უფსკრული საშინელი, და მე ვკვივარ, უფსკრულში მივქრავარ და ვკვივარ, მხსნელს მოვუწოდებ. სად არის მხსნელი?! ყველა მიპქრის, მიექანება. ცვივა ვარსკვლავები, ცვივა, ცვივა, უფსკრულში ცვივა. ის ღრმა იყო, ის ცაი, იისფერი, რაღაც მომხიბლავი, ეს ის არ არის, არა, ის არ არის. ვიართო. მოიცა!.. არა, ვიართო! გინდა გავიქცეთ? არა, არა, ამომვარდება გული, შენ არ მიშველი, ჩემმა ლოცვამაც რო ველარ გასჭრას? ვიართო ასე, ნელა ვიართო.

იარეს ისე, გადასჭრეს ხიდი კუკიისა, მოედანიცა, პირდაპირ იარეს, ერთხანს ილიას „ივერია“ რო ბინადრობდა, ეგრე იარეს, ჩაუარეს ქოსების სარდაფსა ანუ ოდესღაც ქოსების სარდაფსა, იქ პურისჭამა ვაჟას უყვარდა. გვერდი აუქციეს „ივერიის“ ნაბინავებსა, ვიწრო ჩიხს დაუხვიეს, იქ დაბალ ჭიშკართან ნაზიკო შეჩერდა.

- აქა? — იკითხა ლენტომა.
- აქა...
- მაშ ლამემშვიდობისა!
- მიდიხარ?!
- მაშა!

— მოიცა, შემოდე, რა განვენო. ნელა, არ აარტყა თავი. შესასვლელიც ასე დაბალია, თავჩალუნული გავდივარ ხოლმე, მაინცა მგონია, კოპები მაზის, ნელა, ჰო, აი: ეზოს ვუძახით, აი ეს უნდა მეჩვენებინა, ნეტავი ეზო ვინ დაარქვა, როცა ჭა არის, მეტი არაფერი, ზაფხულში თონეც დაერქმევა, მაგრამ თონეს სიგანე მაინცა აქვს, ეს ასე ვიწროა, დიდხანს ვერ გაუძლებ, შეგეხუთება სული. ცას თუ დაინახავ, პატარა ნაგლეჯსა, მზეც არ გადმომდგარა არასოდესა, კიდევაც კარგი, მზეც რო გადმოდგეს, გამოვიწვებით. მზეც არამეთქი, ვარსკვლავებისა, რალა გითხრა, აქედან ვარსკვლავიც არავის დაუნახავს და იმიტომაცა მგონია, სადღაც რო გავსულვარ ბავშვობაში, სადღაც სოფელში, სადღაც რო მი-



ნახავს ან არც მინახავს, მევე შემითხზავს, ამოვმხრან... ამ სივიწროვეში და უსაზღვროება შემითხზავს ჩემთვისა, მე-რე იმასაც შევუშინებოვარ, საით გავექცე, აღარ ვიცი, ჩემს წარმოსახვას საითლა გავექცე, ანთუ ნეტავი რაღად მეშინიან, თუ ასე მინდოდა, თუ ასე მსიბლავდა, მერე და ნეტავი რაღად მეშინიან? შენ არ გეკითხები, არა, შენ არ მომიგებ, შენ მხოლოდ ცდილობ დრო იხელთო და გამისხლტე როგორმე, აბა რას მომიგებ, თუნდაც იცოდე, მაგრამ რა იცი, აბა რას მომიგებ! თქვი, თქვი თუ იცი, თუნდ ორი სიტყვითა, მე მიგიხედები, თქვი, მიგიხედები! ჰო... აქეთ შემობრუნდი, აი ესეც ჩემი ბინაა, აი აქავე, პირველივე სართულზე. ზევით მაინც ვიყვე. აქ უფრო ძნელია, ასე მგონია, მე მაწევს ზურგზე ეს აჩონჩხილი შუშბანდები, ეს თვრთვით კიბეები, სარეცხსაც თითქოს მე მაწურავენ, სულ სარეცხია გამოკიდული, ცის ნაგლეჯიც დაფარულია, თითქოს ჩემს გულზე მიბაგუნებენ, ადიან თუ ჩადიან, არბიან თუ მიიზღაზნებიან, თითქოს მე მაწევს, მე ვისრისები, ვერ დამიღწევა თავი ვერაფრითა. ამიტომაც გამიჩნდა ცა იისფერი, მოჭყდილი ვარსკვლავებითა, თითქოს ამითი მოვითქვი სული, მერე ამიტყდა ავბედიტადა, ასე ამიტყდა და მიიცვალა ჩემი დაიკო, ასევე ამიტყდა და გავასვენე მამიდაჩემი, ასე ამიტყდება და სადღაც ვიღაცები აკივლდებიან ამ ვიწრო ჭაში, მივასვენებთ და მივასვენებთ. ჩემს თავს რაღაც უბედურებაა ან სადმე უნდა გადავიკარგო ან მთლად ამოვიჭამ ამ მახრჩობელასა, ჩემს მახრჩობელა ჭასა. აი როგორი ვარ. შენ რა გეგონე? ალბათ უარესი გეგონე, ანთუ უარესი რაღა უნდა იყოს?! რაც უნდა იყოს, ასე მგონია, ახლა ჩემი ჯერიც დამდგარა, ასე არა, ასე არა ცვივოდა ვარსკვლავები, არც ასე მზარავდა, ჯერი ჩემია, ასე მგონია. მოდი, შემოდი, ბინაც ესაა, უცნაურია არა, ბინაც რა ვიწროა!.. შემოდი, შემოდი, ახლავე დავათბობ, ელქურას ჩავრთავ, მალე დათბება. რა უშნო რამეა, არა? აქვე მომიჩხლართეს მეზობლებმა, უამრავ ელექტრონსა ხაპავს, ვერ აუვიდოდი ამის გადასახადსა, მაგრამ ხერხი ვიცი, მრიცხველს გააჩერებ და გათბი როგორც გინდა. აქ ყველა ასეა, მე რაღა ვარ. გაიხადე. დაჯექი, სადაც გინდოდეს, როგორც



გინდოდეს, როგორც შენს სახლშით, იტყვიან ხოლმე მგეც ისევე ვამბობ, სხვა არაფერი არ იგულისხმო. დაჯექი, დაჯექი. არ გვეტონოს თუ რამეს მოგართმევ, არც შემოგთავაზებ, ტყუილადაც არა, ვიცი, ნამცეცი არსად მიგდია, წვეთი არ მიდგას, რას იზამ, არის ხოლმე, ხშირადაც არის ასე ჩემს თავსა, ხოლო შენ თუ ღარიბი არა ყოფილხარ, მეზობელი მაინც გეყოლებოდა ღარიბი და წარმოიდგენ თუ როგორც არის. დაჯექი, დაჯექი! თავს როდი გაბრალებ, გაცნობიერებ, შენ რატომ უნდა იმტვრიოთ ამაზე თავი, მევე გეუბნები. დაჯექი, კარგია.. და სხვათაშორის, ეს მაინც მითხარი, აის რო არის, ბეგლარს რო უძახიან, ახლა ის მოსწონს ჩვენს ელისოსა? ნუ შეიმჩნევ, ნუ, ნუ გაიკვირვებ, ჩულურეთელები და კუკიელები ლამის იცნობენ ერთიმეორესა, ეგ ხიდი ისეთია, გინდა-არგინდა მაინც გადაეყრები და დაიმახსოვრებ. ელისოც ასე დამხსობებია, ასევე შენცა, არ გაგიკვირდეს, ერთად ბევრჯერ დამინახინართ ემაგ ხიდზედა. ეგეც არ იყოს, ქალაქი თვალია, დიდი თვალია, უთუოდ გიცქერის, ვერ დაეკარგები, არც გიფრთხილდება, არც თვალს გაშორებს, არც ენადვლები, არც უნდა დაგკარგოს. თუმცა რას ვამბობ, სხვა უნდა მეთქვა, იქ პირველად მაინც ვერ გიცანი, თითქოს გიცანი, თითქოს ვერა, ვეწამებოდი, მომეგონა თუ სად მენახე. ამ ხანებში ამასლა ვფიქრობდი და აი მხოლოდ დღესლა მივხვდი, ერთად რო გნახეთ, ერთადაცა და აღარც ერთადა, ჰმ?! არ გეკითხები! კარგი გოგოა, კარგია, კარგი, ბავშვობიდან მომიკრავს თვალი, მას შემდეგ მომწონს, ყველასი რაღაცა შემშურებია, მაგისი არა, რატომღაც მგონია, ბედნიერი ეგეც არ არის, ამიტომაც არ შემშურებია. კარგი გოგოა, ალაღად ვამბობ, თუ შენ აწყენინე, შემეცოდება, იმან თუ გაწყენინა, შეარგოს ღმერთმა, კმ უყოფილება ერთხელ მაინც იგრძნოს იმანაცა, თუ არის ესეც კმაყოფილება. როგორ თუ რა იყო, არ გეკითხები, არცა ვეჭვობ რაღა თქმა უნდა, ჰა, ჰა, ჰა... რა სასაცილო იქნება!.. ჰა, ჰა, ჰა... აააააა, უკაცრავად, ალბათ შეძინება. მოიცა, მოიცა, შენ ნუ, შენ არაფერი, იყავი, იყავი, არ მერიდება, მხოლოდ დაჰხარე თვალი, გახრესილი პერანგი მაცვია, არ მინდა დამინახო გახრესილ პერანგში. პალტო არაფერი, კაბაც ვითომც იმდენი არაფერი, პერანგი მაინც მეტად სათუთია. რას



იზამ... სამაგიეროდ ღამის პერანგი სადედოფლო მაქვს ცოტა მოიცა, ცოტა კიდევ, ცოტა, სულ ცოტა, ჰოდა აიხედე, ნახე, რა არის, სადედოფლოა, სადედოფლოდაც მოუმზადეს მამიდაჩემსა, მაგრამ ვერ ეღირსა დედოფლობასა, ჩვენ შევრჩით თბოლნი, ჩვენ გადაგველია. შეჰხედე, უცხო რამ მაქმანებით მორთულა, რა დიდებულად მორთულა მერე! შეახე ხელი, თითქოს არის, თითქოს არც არის, ჰაეროვნებაა! ააა... უკაცრავად, მეძინება... მოიცა, მოიცა. შენ როგორც გენებოს, აი საბანი, აგერა ბალიში, ემანდე ტახტი, ახლა წასვლა უაზრობაა, სხვა როგორც გენებოს, სადაც გენებოს, იქ მოისვენე, შენთვის თუ გინდა, ნება შენია რალა თქმა უნდა, ოღონდ ჯერ ცოტაც შეიცადე, მინდა ჯერ კიდევ გელაპარაკო, ასე ლაპარაკში უნდა ჩავიძინო, თორემ შემზარავს მოჩვენებები, აი მივლულავ თვალსა და ღამის დამეფუფქოს, შიგ ისე მიცვივა ვარსკვლავები, ცეცხლმოდებული ვარსკვლავები მიცვივა თვლებში, მიცვივა და მწვავს... არა, არა, არ შემიძლიან! კალთაში ჩაგიჯდები და ვილაპარაკებ, ვილაპარაკებ და ჩამეძინება, მერე ჩამაწვინე ჩემს ლოგინში, მერე შენ იცი, წასვლა მაინც უაზრობაა, გვიანაა, როგორა გგონია, რომელი საათია? თუმცა ჰა, ჰა, ჰა... ღვინის საათია, თრობის საათიაო. აი ასე, ვიქნები, თავსაც დაგაყრდნობ, აი, ასე, ოღნავ თუ შეგეხები, არ შეგაწუხებ, აი, ასე, ასე ვიქნები. შენ როგორც გენებოს, გინდა შემომხვიე მკლავები, ეგ ვეება მკლავები, გინდა შემოიწყე წელზედა, როგორც გენებოსმეთქი, მე ცოტას კიდევ ვილაპარაკებ, სულ ცოტასა...

და ლაპარაკობდა, ლაპარაკობდა ისევ ისე შეუჩერებლად, ისევ შიშსა და ვარსკვლავებზე, ისევ შურსა და ვარსკვლავებზე, ისევ სიღარიბესა და ვარსკვლავებზე, ისევ წყურვილზე აღმატებისა და ვარსკვლავებზე, ვარსკვლავებზე, ვარსკვლავებით მოჭედოლ ცაზე, თურმე არასოდეს რო არ ენახა, თურმე თვითონვე რო შეეთხზა და ამრწუნებდა თხზულება საკუთარი. და იჯდა ლენტოცა, იჯდა გასუსული, მხოლოდ ხელებს დააბოდიხალებდა, ოღონდ ისე, რო ხან მართლაც წელზე შემოიწყობდა, ხან აწვალებდა რკალსა სკამისა, ხან ისე ეყარა, ვითომც ასხია, ვითომც არაო. უნებელობა თუ დამართნოდა, ადგომა უნდოდა, ვერ ამდგარიყო, გამოყოლაც ჰო



არ უნდოდა, გამოჰყვა, შემოყოლაც ჰო არ უნდოდა, შემოჰყვა ახლო გაკარებაც ჰო არ უნდოდა, არა, აღარა, კაღმაში ჩაიხაჩხა უსკუბდა, ჩაუსკუბდა და მთრთო ტიტინი, არ უნდოდა არცა ტიტინი, მაინც უსმენდა, თღონდ ელოდა ხელსაყრელ წუთსა, ეგებ როგორმე წამოუდგეო, ვერც ახერხებდა, ძილიც არ მოს- ჩანდა, და იჯდა ასე, ეყარა ხელები ან სკამს აწვალებდა, არც ეს უნდოდა, არაფერი უნდოდა, უნებელობა თუ დამართოდა, მანამდის რა იყო, — კაბის აფრიალება წამოანთებდა, პროფე- სორის ასულს ველარ გაუძლო, ენის მასწავლებელს გამოექცა, ელისო ლამის ნაკუწებად აქცია, თავშეკავება ისედაც უჭირ- და, ხელსაყრელ შემთხვევას არც გაუშვებდა, გარჩევაშიაც არ შედიოდა, — ჰო ასე იყო? იყო და აღარ იყო, იმდღის დედო- ფალი კალთაში უჯდა, ლამის პერანგის მაქმანები ელამუნე- ბოდა, თმაც ელამუნებოდა, ასე გასინჯე, როგორღაც ისე გა- დაეხვია ის გაფხოკილი თუ გაძენძილი თმები, — როდის გა- დაეხვია? დაჰხედე ერთი! — როგორღაც ისე გამოებუტკა მომ- ცრო კავები, გამოებუტკა საალერსოდა, გამოებუტკა და ელა- მუნებოდა, ეს მაინც აღარ იყო, აქეთ არ იყო. ისიც არ იშლი- და, ამბობდა თავისასა, სიტყვას გრძნობა ეკიდებოდა, უფრო და უფრო ეკიდებოდა, მაქმანებიც ულამუნებდა, უფრო და უფრო ულამუნებდა, სხეულიც ეკვროდა, უფრო და უფრო, უფროცა თბებოდა იმ ვიწრო ოთახში, თბებოდა, თბებოდა, ნაპერწკლდებოდა, ზვიადდებოდა ჭერში შიშველი ნათურაცა და იმას თუ შეეთხზა, ლენტოს მართლაც მოაგონდებოდა ცაი აგვისტოსი, გადამხობილი ორბისის თავზედა, მოაგონდებოდა თუ ველარც მოასწრო, — ჩაუქრეს შუქი.

გამორთესო, შესძახა ნაზიკომა.

უცებ გაუკაჟდა ხმაი მთრთოლვარი, მყისვეც წამოიჭრა, მყისვეც გადაიცვა, გავარდა გარეთა, ვაჟს ხელი დასტაცა და ისე გავარდა, — ძეგლის შუქურები გამორთესო, გზადაგზა არ- წმუნებდა, ლამისმთევლების დასაფრთხობადათ, უბან-უბანაც გამორთეს შუქი, ეს ისე, თვალის ასახვევადათ.

იყო სიბნელე და იყო დუმილი და აჩქარებული ფეხის ხმა ფხრეწდა დუმილსაცა, სიბნელესაცა.



„...მიყავ მანგალი ეგ შენი და მომკე, რამეთუ მოვიდა ჟამი მკისაი, და განხმა სამკალი იგი ქვეყნისაი“.

მერეღა უკვირდა, თავის ტანტზე რთ გაეღვიძა, უკვირდა თუ რა დაემართა, ისე უეცრად რა მოხდა ისეთი, ძველი ხასიათი რთ გამოუბრუნდა, — მაშინდელი, ყმაწვილური, ორბისეული, კანში რთ ველარ ეტეოდა, კავკასიონსაც ძვრას ვუზამო, რთ ეგონა, მხოლოდ ეგაა მოვინდომოთ: უკვირდა და ვერცთუ აეხსნა, ელიმებოდა და არც ელიმებოდა, არც ეამაყებოდა, არც მოინანიებდა, ხელს თუ ჩაიქნევდა, რაც იყო, იყო, ესღა დარჩენოდა ნუგეშის მაგვარადა, თუ რამ მომხდარა ცოტა უხერხული, თუ ველარაფერი გამოაბრუნებსო; ხოლო თუ რა იყო, ის იყო, რაც იყო, ბევრად რომ გაუსწრო ნაზიკოსა, ბევრად წააჭარბა, სირბილშიაცა რაღა თქმა უნდა და მერე კუნძულზედა აურზაურშია, — ის იყო, რაც იყო, ის აურზაური, იქ წააჭარბა, ყველას წააჭარბა. იქ შუქურები მართლაც გამოერთოთ, ლამპითნებიც გამოერთოთ სანაპიროსი, ყაფლანიიანთ ტოტისაცა, უკუნი იწვა მთელს კუნძულზედა, ორბელიიანთ კუნძულზედა რაღა თქმა უნდა, ძველიც გამქრალიყო, ღამისმთევლეებიცა, ჰო თითქოსათ, თითქოს გამქრალიყო და შემზარავად იკივლა ნაზიკომა, რა იქენითო, ძველი რა იქნა, რა უყავითო, ჯერ ნაზიკომა, მერე ლენტომა, რა იქენითო, რა უყავითო. იგივე გაჰკივლა და იქვე წააჭარბა, ეგონა, თავი გამისკდებოთ, ისე წააჭარბა. თავიცა სტკიოდა გამოღვიძებისასა, ტკივილი არაფერი, ხელით მოისინჯა, ისევე მთელია თუ გამხეთქიაო. ის ერთი კივილიც არაფერიო, სხვა მერე მოჰყვა, როცა ნაზიკომ გაბმით გაჰყვირა, დენი არც იცოდნენ ჩვენმა წინაპრებმა, სინათლე მაინც არ მოუკლიათო, სხვა მერე მოჰყვა ანუ ამანაც გაიმეორა უფრო მჭახედა, აგერა ხეები, ასჩხეთ, აკუწეთ, აღაგზნეთ კოცონი მთლად თბილის-ქალაქს რთ გაანათებს, ზეცას რთ ასწვდება, ისეთი კოცონით, უფრო მჭახედაც გაიმეორა, ეგეც არაფერი, კიდევაც გაჰკიოდა, კიდევაცა სჩხედა, აკიწაწებდა, აყრიდა ცეცხლსა, შეშა-ფიჩხს აყრიდა, ტოტებს აყრიდა, ტრიალებდა ალსა და ბოლში; ტრიალებდა და ტრიალებდნენ, ცვივოდა ტოტები



ვერხვებისა, ვეება ტოტები, იქცეოდა ნაძვები, ბუნქები, რებოდა, შემოკვერცხილი, შემოხატული ბუნქები, და კოცონი, ალი მატულობდა, ადიოდა და ადიოდა, ტკაცუნობდა და ტკაცუნობდა ზევით-ზევითა, ძეგლიც ნელ-ნელა ამოჩნდებოდა, ამოდიოდა ალსა და ბოლში, ამოდიოდა გარუჯული, ამოდიოდა ცეცხლის გულშია, მოფრიალებდა ფარაჯის კალთები, მოფრიალებდა, ნაპერწკალს გაჰყრიდა, ანთუ სახეს აეფარებოდა ეგრე ბოლიან-ნაპერწკლიანი, ჩაიფარებოდა, ჩაიძირებოდა, უცებ ისევ ამოვარდებოდა, კამარას შეჰკრავდა, გაშლიდა ფრთებსა, გაჰყრიდა ცეცხლსა, გაჰყრიდა ბოლსა, გადაჰყვილებდა, ამოევლებოდა კვლავაც ცეცხლშია, ცეცხლში სცურავდა, ეთამაშებოდა ავარდნილ ალსა, ეთამაშებოდა თუ ესვევოდა, ჩაიხუტებდა და ჰკიჟინებდა, ჰო ჰკიჟინებდაო აგრეთვე ისიცა; ჰო ის ზევიდან გადაჰკიჟინებდა, ეს ხმას შეაწევდა უფრო მეტის აღტყინებითა, სხვებიც აგრეთვე, მეტი და მეტი აღტყინებითა, თანაც მიმორბოდნენ რაღა თქმა უნდა, ცეცხლს უკეთებდნენ, ფიჩხს უმატებდნენ, უმატებდნენ და უმატებდნენ; კიჟინაც ცეცხლს თუ შეეკეთებოდა, ძლიერდებოდა იმნაირადა, ალი ალს ასდევდა, გაიგანებდა, მართლა ნათდებოდა თბილის-ქალაქი, ნათდებოდნენ გამჩალებულნიცა იმა კოცონისა, ოღონდ და რაო, ნათდებოდნენ ძალიან ბევრნი, იმდენიც არ იყვნენ, თვითეულს ათი აჩრდილი ასდევდა, ათი თუ მეტი, იმ ძლიერ ცეცხლში, ცეცხლში უკუნისა აჩრდილებიც მომრავლებულიყო, არეულიყო ხალხი და აჩრდილნი, ვინ თუ ვინ იყო ანთუ რა იყო, ვერ გაიგებდა ველარავინა; ოღონდ ის მაინც იგივე გახლდა, შეიბურებოდა და გამოცხადდებოდა, შეიბოლებოდა და გამობზინდებოდა, ჩაიცინებდა ულვაშებშია, თვალს მოჭუტავდა და ჩაიცინებდა, ჩაიბერტყავდა მოდებულ ცეცხლსა, ავარდებოდა, ჩაიძირებოდა, ჩაიძირებოდა, ამოცურდებოდა კვლავაც და კვლავაცა, გამოცხადდებოდა, ძახილიც მაშინ მოიმატებდა, კიჟინი, გუგუნი მოიმატებდა, თითქოს კუნძული ვულკანად იქცაო, იგი კუნძული ორბელიანთა; აი თუ რა იყო, აი თუ სად მოხვედრილიყო, რა ამბის გულში მოხვედრილიყო, თვით ნაზიკოსთვის სად წაეჭარბებინა, თვით ნაზიკოსთვისა, სხვაზე რო აღარა ითქვას რაი, აი რა უკვირდა, — ძველი ლენტო გამობრუნდაო, თუ გა-



მობრუნდა, კვლავ ისევ რაღა ვარ ასე მოშვებული, ვინაიდან  
თუ ვნადგვლობ, თუ არცა ვნადგვლობ, კვლავ განურჩევლობა  
რად დამეუფლათ, — უკვირდა და ვერ გაერკვია. სტიქიოდა თა-  
ვი, შუბლი უწიოდა, გუგუნნი იგი ყურებში უდგა, შემორჩე-  
ნოდა, ადარ ეშვებოდა. ისევ თავზე მთიფლებდა თრივე ხელსა,  
მოისინჯავდა გულმოდგინედა, ნუთუ მართლა არ გამხეთ-  
ქია, ნუთუ სადმე არც გამბობია, მაშ ვით გაუძლო იმდენ ყვი-  
რილსაო. როსტომი თავზე ჩამოიჩქმევდა რკინის სალტესაო,  
მერედა ჰყიოდა, ისე თავი გაუსკდებოდა. ამას სალტე ან სა-  
და ჰქონდა, ან რა ახსოვდა, — აღარაფერი, აღარაფერი, ყმა-  
წვილობა გამოსცხადებოდა, დღეები იგი, ორბისიდან რო  
აიწყვიტა, გამოსცხადებოდა, დაჰბრუნებოდა, თავილა სტიქი-  
ოდა, თუ არ გაჰხეთქოდა, გახეთქვას იყო, რა ბედენაა, გახეთ-  
ქვას იყო.

ეს არა მხოლოდ ყვირილითაო, მერე სასმელსაც აღარ მო-  
ერიდა.

ეს მერე, ისედაც რო გათენდა ქალაქში, შუქურებიც ისევ  
აანთეს, სანაპიროს ლამპითნებიცა, ძეგლიც წარმოსდგა ისევ  
ისე, თითქოს არაფერი გადაეტანოსო, ჰო მერე გახლდა, ხაშ-  
ზე წაიყვანეს, ასვეს აჭამეს, გამოათვრეს დილაღამიანა; გა-  
მოათვრეს და მოიგიჟიანა თავი, იგივედ იქცა, იგივე შეტა-  
მუტა ლენტოდა, ერთხანს ცოტა ფული რო იმოვნა, თავისი  
რო ეგონა ცაცა, მიწაცა, ყველაფერი თავისი რო ეგონა. გა-  
მოსცხადებოდა მეორე ლენტოცა, უფრო მეტად დაღავებული,  
უფრო მეტად თავპარიანი, ძლივას გამოსშორდა, წვალებითა,  
ვაივაგლახითა, ჯერ ერთსაო, მერე მეორესაო, ორივე მოეჭ-  
რა ერთდროულადა, ერთდროულადვე მოიშორებდა, ოღონდ  
გაევლო თავის ტკივილსა, თავის ტკივილსვე გააყოლებდა.  
აბა მაშ რაო, — შეჰყურებდნენ უმცროსი ძმები, შეჰყურებ-  
დნენ დამფრთხალი თვალებითა, დაიკოს აბები ეჭირა ხელში,  
სველი ტილო უკვე დაეფინა შუბლზედა, წყალსაც აწვდიდა,  
დალიეო, აწვდიდა დამფრთხალი ისიცა, ბიჭებზე ნაკლებ  
დამფრთხალი როდი. ამათი ღალატი არ იქნებოდა, არა, ჯერ  
არა, არცა მერეთ, მითუფრო ახლა, ამ ვიწრო ხუხულაში, თავ-  
ვი კუდსაც რო ვერ მოიქნევდა, ამ სისაწყლესა თუ სიღარი-  
ბეში, თავი ნამცეცსაც რო ვერ წააწყდებოდა, იგივე თავი



რალა თქმა უნდა. ესეც ფარნაოზმა გამოუძებნა, თანაც უნდა, ეს ოთახი თუ ის ხუხუღაი რალა თქმა უნდა, მერე დაიკარგა ფარნაოზიცა, მონატრებია ფარნაოზიცა, ხან ვის მიაშგვანებს, ხან ვისა, არავინ არა ჰგავს, მაინც მიაშგვანებს, მაინც იმისი სახე მოეჩვენება ხოლმე; არა, არ იქნება ამათი ღალატი, ჯერ მაინც არა, ჯერ სკოლა მაინც უნდა დაამთავრონ, — როგორ მოსწყლიანებიათ თვალები, როგორ შესციცინებენ ძმასა, ალბათა ბორგავდა, ალბათ აიკლო იქაობაი, ალბათ შეაწუხა თუ შეაშინა, ასლა თვალები მოსწყლიანებიათ, შესციცინებენ სველი თვალებითა, ძმებიც იგივეს გაუმეორებენ, დალიეო, აბებს აწვდიან, არა, არ იქნება ამათი ღალატი, სოფელშიც არა, დიდ ქალაქში მით უფრო არა, არა, არ იქნება; თავპარიანი ცხოვრებაც არ უნდა, არა, აღარ უნდა, რალაც სხვა უნდა და ვერცთუ მიუგნია ეგრე ადვილადა, ანთუ მიუგნია, არა მორწილდება ეგრე ადვილადა; გაუჭირდება, გაუჭირდება, მოებჯინება სული ყელშია და თავს წაადგება ძველი ლენტოცა, თავს წაადგება და თვალს ჩაუკრავს, თვალს ჩაუკრავს და უკან დაიწევს, უკან დაიწევს და წავა ნელა, ნელა, კვლავ თვალის ჩაკვრითა და თითისწევითა: წამო, წამო. არაო, უარობს ლენტოი ცხადია, არა, არ იქნება ამათი ღალატი, თავპარიანი ცხოვრებაც რო აღარ უნდა. არა, არ იქნება ამათი ღალატი.

და უცებ წამოიწევს:

— გარეთ არ გახვიდეთ... რაც უნდა იყოს, ფეხი არ მოიცვალოთ შინიდანა... უჩემოდ ფეხი არ მოიცვალოთ!..

იტყვის ისე წამოგზნებული თითქოს რალაც მოეჩვენათ, საშინელი თუ უცნაური რალაც მოეჩვენათ, იტყვის და დავარდება ბალიშზედა, ლამის რო თავი გაუსკდებაო, მაინც ისე სტეხს, ალბათ მართლაც რო გაუსკდებაო. ვარვარებდა შუბლი, ორთქლი თუ ასდიოდა სველ ტილოსა: თვალები გაუგანდებოდა დაიკოსა, ტილოს გამოუცვლიდა, მალიმალ გამოუცვლიდა. თვალები გაუგანდებოდათ ძმებსაცა, ლამის იტირონო, მერე აფახულებდნენ წამწამებსა, ისრესდნენ თვალებსა, ცრემლს თუ იშრობდნენო, ანთუ ვეღარც რო შეიშრობდნენ, ანთუ დაიღვრებოდნენ ცრემლადა. არა, არ იქნება ამათი ღალატი, უმწეოთა ღალატი არ იქნება.

და გუგუნებდა თავი, გუგუნებდა და გუგუნებდა, გამოჰყოლოდა გუგუნის იგი ორბელიანთა კუნძულისაგან, ხაშისაგან, ხაშისაგან, ქუჩებისაგან, გამოჰყოლოდა და არ ეშვებოდა.

არა, არ იქნება ამათი ღალატიო.

კოტე ბლოელიც არ მოსშვებოდა, — იდგე, არ დაჯდე, იჯდე, ადექო, — სწერდა ამგვარადა, — ადექი და გაემართე აქა და აქაო, აპარატი არ დაგავიწყდეს, მეცადინეობანი გადაიღე მოსამზადებელი კურსებისათ, გადაიღე და შემინახე, დანახინი მე ვიცით. კურსების გამგემაც თავისი იცისო, საექსტერნო კომისიაშიც გარეულა, სხვაგანა და სხვაგანაც გარეულა, ამიერიდან ეგ გიგდებს ყურსათ, აბა, შენ იცი და შენმა ბიჭობამა, ცდას ნუ დააკლებ, წყალში ნუ ჩამიყრი ამდენ ზრუნვასო, აბა, შენ იციო, ახლა შენ იციო, მეტი როგორღა შეგეწიო, ღმერთიც მეტს ვეღარ შეგეწიოდა, ზოგი შენც გაანძრიე თავით. თუ იკითხავ ჩემს ამბავსაგან, ჩემი საქმე აღწუზეო, წარმატებით მიდის რეპეტიციები „ტამერფორსის შეხვედრებისა“. ამ დღეებში პრემიერაც იქნებაო. ამნაირი რეპეტიციები მე პო არა მქონია, სხვისიც როდი გამიგონიაო, ახალგაზრდები შემოგვეჭრებიან რეპეტიციებზე და ტაშს გვიკრავენ, მალე პრემიერა, პრემიერა მალეო. ეს საოცარი პრემიერა იქნება, ალბათ გაანგრევენ თეატრის კედლებსა, აქ ისეთი ამბებია, ისეთი ამბებით, გასაოცარიო, მანდაც დიდი რამ ამბები ხდება, ხმა აღწევს აქამდისა, აქაც მაგათგან წაქეზებულანო. მაინც პრემიერის ბედი მაძარდებს და როცა იცოდეს, რა მოვიფიქრეო, ბარემ მთედანზე გავიტან პრემიერასაო, ძველთან გავიტან, აქ ვეება ძველი დაუდგამთ, გეცოდინება, ვეებერთელა ტრიბუნაც შემორტყმია, ზედ ტრიბუნაზე გავმართავ სცენასაო. როგორცაო. ჯერკიდევ არ ვიცო, მაინც სხვა გზას ვერ დავადგები, თორემ თეატრს გაანგრევენო. აბა შენ იცი, არ მიღალატო, იდგე, არ დაჯდე, იჯდე, ადექო. — დაიკო უკითხავდა, ხმა უთრთოდა, ხელებიც უთრთოდა, ცრემლი უღიმოდათ ბიჭებს ლოყებზედა, არა, არ იქნება ამათი ღალატი, არა, არ იქნებაო.

კოტეს ღალატიც არ იქნებაო, ნწ, არაო, არაო.

და ქარწყლდებოდა ძველი ლენტოი, იქვე ქარწყლდებოდა, იწეწებოდა, იცრიცებოდა და ქარწყლდებოდა, თლონდ და



რაო, დიდი რამ სიკეთე არცთუ ეს გახლდა, ის ~~საქართველო~~ <sup>საქართველო</sup> დებოდა, ეს ისევ უნდა მოდუნებულიყო, — რა სიკეთე გამოვიდოდა? არც არაფერით, რა საკითხავია, ანთუ რაღა პასუხი უნდაო, მაგრამ იმჯერად საქმე როგორღაც ისე აეწყო, გამსწევდა ლენტოი, გამხნევდა, დაიმედდა, ძველი ლენტოც გადაივიწყა, ახალი ლენტოცა, გული მიეცა, გადაივიწყა ახალი ლენტოცაო, ბედმა თუ კოტემ გადაჰკიდა ისეთ ვინმესა, გული მიეცა, გამხნევდა, დაიმედდა. და ვინმე იგი აღმოჩნდა აგი გამგე კურსებისა, ის თვითონვე შემოეგება, ეს ისევ ქუჩაში რო დაბორთალებდა, აქეთა, აქეთაო, ეს მე გახლავართ, აქეთ გახლავართ, ისიც უთუოდ შენ იქნებით, აპარტი ჰო აპარტია, სახითაც მყისვე გამოგიცანი, ასე შესძახა, ასე შეეგება და ცოტა შვებით ამოისუნთქა ლენტომა, ჯერ მხოლოდ შვებით ამოისუნთქა, მხნეობა, იმედები და სხვა და სხვა მერე გაუღვივდა თანდათანობითა. თვითონვე მხნეობდა, გაჰღვივებოდა იმედები გამგეს კურსებისა, მოსაუბრეთაც გაუღვივებდა, ხელები გაეშალა, გული გაეშალა, სახე გაეშალა, გაეშალა სიტყვა-პასუხიცა, მახვილს ისე მკვეთრად ურტყამდა, ზრიალებდა სიტყვები იმისი, ზრიალებდა და რეკდა, ვერც იფრქვევოდა რეკვა-ზრიალითა.

— ყველაფერი მოვიფიქრე, აქედანვე დავიწყებთ, — ხელს ართმევდა და მოახსენებდა იქვე და მყისვე, სადარბაზოსთანა, — მე შეგდივარ. მარტო არა რაღა თქმა უნდა, შევდივარ ჩემს კოლექტივთან ერთადა. გაცხოველებული საუბრით ავდივართ კიბეზე, გაცხოველებული საუბარი ვრძელდება დერეფანშიცა, სჩანს რო მუშაობა აქედანვე იწყება. როგორია? აქეთ მობრძანდით. კაბინეტ-ლაბორატორიებს ვათვალიერებთ. არა, ახლა არა, ახლა აქეთ მობრძანდით, აგერ კუთხეში პატარა მაგიდა მიდგას, ეგეც ჩემი არაა. ეგ არაფერი. როცა გადავიღებთ, კაბინეტ-ლაბორატორიებს ვათვალიერებთ, სასწავლო ოთახებს ვათვალიერებთ, მთელი კოლექტივი, მთელი კოლექტივი, ყველგან და მუდამ მთელი კოლექტივი. ყველაფერი მზადაა, ყველაფერი წესრიგშია. თავს ვიყრით ვრცელსა და მშვენიერ კაბინეტში და ერთხელ კიდევ ვაზუსტებთ დღევანდელი მეცადინეობის გეგმას. ყვე-



ლაფერი ეს ხდება ერთი საათით ადრე ზარის დარეკვამდე როგორია?

— ეგრე თუა...

— მითმინეთ. ჰო... სად შეგჩერდით? ჰო ისევ სადარბაზო. აქ გაცხოველებული მსჯელობაა. აქ არა, კაბინეტში, კარგი იქნება, დიდებული რაღა თქმა უნდა. აქ გაცხოველებული მსჯელობაა, იქ მოსწავლენი შემოდიან, მორბიან, მოეშურებიან, ცოდნის წყურვილი მოაქანებთ. ეს ხუთი წუთით ადრე ზარის დარეკვამდე. აქ ისევ გაცხოველებული მსჯელობაა. ისინი ადგილებს იკავებენ. საბოლოოდ ამოწმებენ ლაბორანტები საცდელ თუ სამეცადინო ხელსაწყოებსა. ზარის დარეკვის უამიცა დგება. აქ მსჯელობა დაცხრება, იქაც სრული მდუმარებაა, მოლოდინია, გასაცარი მოლოდინი, ზარი უნდა დაირეკოს. და ირეკება ზარი. როგორია?

— რად იქნება ცუდი!

— მითმინეთ. ზარი ირეკება, ოღონდ განა ასე უცება, — არა! ისინი გასუსულან მოლოდინშია. უცებ ამოჩნდება ზარის დილაკი, შორს თითი შეინიშნება ბატარა წერტილადა, ჯერ არც ვიცით თითია თუ რა არის, მერე გაიზრდება ის წერტილი, გადიდდება, გადიდდება, გამოიკვეთება ვეება თითი, მიუახლოვდება ზარსა და აინთება დიდებული ჩირაღდანი, როგორც სიმბოლო სწავლა-განათლებისა. როგორია?

— რა მოგახსენოთ, ეგ ჩირაღდანი რაღანაირად გამოვიყვანოთ.

— ყველაფერს გამოვიყვანოთ, ყველაფერსა, ჩვენთვის სიძნელე არც არსებულა, არც არსებობს, არც იარსებებს. ჯერ ყური მიგდე. ჩირაღდანი ჰო აინთება, მერეც ჩირაღდანი გაგვიძღვება, მიადგება ჯერ ერთ დახშულ კარებსა, ვთქვათ, „ფიზიკა“ აწერია ამ კარებსა, ჩირაღდანი შეაღებს „ფიზიკას“ და ვიხილავთ ჯერ ერთ სანიმუშო მეცადინეობასა, მერე მეორესა, „ქიმი“ იყოს, მერე მესამესა, „გეოგრაფია“ იყოს და ასე შემოვყვებით თავით ბოლომდისა, ერთიმეორეზე უკეთესსა და უკეთეს მეცადინეობას გამოვიტანთ ეკრანზედა. როგორია? მოიცათ, მოიცათ! ეს მხოლოდ ჩონჩხია, დეტალებზე თანდათანობით მოგესაუბრებით, ჯერ ამაზე შევთანხმდეთ, ის ნუ გაფიქრებთ, ჩირაღდანი როგორ გამოვათ, ნუ გაფიქ-



რებთ, ყველაფერი კარგად გამოვა, ჩვენ მხოლოდ შევთანხმდეთ და გადავებაც არ დავაყოვნოთ. გადადებული არაფერი ვარგა, გადადებული საქმე ნახევრად ჩაშლილიათ, გაგეგონებათ. ჩვენ ეს არ გვეკადრება, სად გაგონილა, ნუთუ იმიტომ ვიწყებთ, რომ ჩავშალოთ?!

— ბარემ დავიწყეთ...

— ჩვენ უკვე დავიწყეთ, დაბრძანდით, დაბრძანდით! ჰა, ჰა, ჰა... წუთიც არ დავვიკარგავს, არა, წუთიც არა, სხვას რომ ჰგონია, აი და ჰა, დაიწყებენო, ჩვენ უკვე ვამთავრებთ; ასე გვჩვევია ჩემო ახალგაზრდა მეგობარო, ასე გვჩვევია და ასე-დაც არის, სცენარი მორჩა, სცენარი უკვე დამთავრებულია, კარგი სცენარი ნახევარი გამარჯვებაა ფილმისათ, გამიგონია და ნახევარი გამარჯვება უკვე ხელთა გვაქვს. დეტალები არაფერი, გზადაგზა შევთანხმდებით. ნახევარი გამარჯვება ხელთა გვაქვს. ჩვენს ხელთ იქნება მეორე ნახევარიცა, მჯერა, მტკიცება არ უნდა. ასე და ამგვარად, სრული გამარჯვება ჩვენს ხელთ არის და ნება მომეცით წინასწარ მოგილოცოთ. ჩამომართვით ზელი!

— წინასწარი მილოცვები არ უყვართ სტუდიაში.

— გადაიღონ ბატონო, ჩვენგან გადაიღონ, თქვენ ხელი ჩამომართვით! ასე. გამოცდილების გაზიარება აღმავლობის საწინდარიათ. გადაიღონ. დაბრკოლებები იქნება ცხადია, იყოს, ნუ გეფიქრებთ, დაბრკოლებებისა ვის ეშინიან!.. მთავარია, ჩვენში არ არსებობს ობიექტური მიზეზები, ყველაფერი სუბიექტურია, ხოლო სუბიექტურს ადვილად დავძლევთ ჩვენი კოლექტიური, მონოლითური ღონისძიებებითა. ნუ გეფიქრებთ, ჰო ჩამომართვით ხელი, ნულარ გეფიქრებათ!

— არა, ისე ვითხარით...

— არც ისე და არც ასე, საფიქრებელი არაფერია! ყველაფერს მოვევლება სიკვდილის გარდაო. სიკვდილი შორსაა, ჯანდაბაშია, ჩვენთან საქმეა, საქმეს მოვევლება. ჰო მოვევლება?

— მოვევლება.

— აი, იცოცხლე! მომეცით ხელი, ასე! ვაჟაკური ხელის-ჩამორთმევა მიყვარს, გამარჯვების საწინდარია.

— საწინდარია.





— ჰოდა ნუ გეფიქრებამეთქი. მართალია ჩვენ აქ შემოსიზნულები ვართ მაგრამ ეგ არაფერი. შენობა სკოლისა მაშინლა გვიშვებენ, ისინი ყველაფერს რო მორჩებიან, გადაკეტავენ ყველა წესიერ კაბინეტსა, ყველა წესიერ საკლასო ოთახსა და მერელა შემოგვიშვებენ ხოლმე ყოვლად უბიროთ კუნჭულში. აგერ სად მიგიღეთ. ეს არაფერი. პირველკლასელების მერსებზე სხედან ამხელა გოგო-ბიჭები, ეგრევე სხედან, ზევიდანვე სხედან. ეგეც არაფერი, სხედან, ჰო არა დგანან, სწავლა თუ უნდათ, ეგრეც ისწავლიან, და, რო იცოდეთ, ვისაც უნდა, ეგრეცა სწავლობს. ცარცი ჩვენ არა გვაქვს, ჩვარი ჩვენ არა გვაქვს, ზარი ჩვენ არა გვაქვს, ზარსაც გვიკეტავენ, რაღაცას ვაბრახუნებთ ხოლმე. ეგეც არაფერი. არც უნდა ზარი, ყველა საათზე იხედება, ყველა გაიძახის, — დროა მასწ, დროა მასწ, — რა ზარი უნდა!... მართალია ასეამეთქი, მაგრამ ამას დიდ დაბრკოლებად მაინც ვერ ჩავთვლით, რადგან გაღაღების დროს, დირექტორი გაგვიღებს თავის კაბინეტსა. ფილმისათვის ასე არ აჯობებს?

— რა თქმა უნდა.

— ჩვენც ეგრე მოვიქცევით, როგორც აჯობებს. გაგვიღებს სასწავლო კაბინეტ-ლაბორატორიებსაცა. „ფიზიკა“. „ფიზიკაში“ შევალთ. „ქიმიკა“. „ქიმიკაში“ შევალთ. ოღონდ არ იფიქრო, თითქოს ყველა კაბინეტი ასე თვალსაჩინო იქნება ამ სკოლაში, არა, არ იფიქრო. ერთი ამათ ექნებათ, ერთი სხვასა, ერთი კიდევ სხვასა, უნდა ჩამოყვეთ, უნდა შევარჩიოთ. ამას მე შევარჩევ, თქვენ დამშვიდებული ბრძანდებოდეთ, ჯგუფებსაც ჩამოვარიგებ, მასწავლებლებსაცა, მზამზარეული დაგხვდებათ ყველაფერი. ესაა, ცოტა შეწუხდებით, შორით შორს მოვლა მოგიხდებათ, მაგრამ რას ვიზამთ, როგორც გიჭირდეს, ისე გიღირდესო. ჰო ასეა? ჰო დათანხმდებით?

— უსაოუოდა...

— გმადლობთ! ჩამომართვით ხელი! კარგი ახალგაზრდა ბრძანდებით. მიხარიათ, კარგ ახალგაზრდას რო გადავეყრები ხოლმე. კარგიც ბევრი გვყავს, უცნაურიც ბევრი გამოერევა ხოლმე, ოღონდ ეს მხოლოდ ჯერჯერობითაა, იმისი ბრალია, ჯერკიდევ რომ ბოგინობს სუბიექტივიზმი აქა-იქა, სუ-

ბიექტივიზმს ძირფესვიანად აღმოფხვრით და უცნაურობასაც ბოლო მოეღება. ჩვენ ჩვენი წარმატების საიდუმლოდ და ვაქცევთ საყოველთაოდ, სხვა თავისი წარმატების საიდუმლოს გაგვიზიარებს და ჩვენი საერთო აღმავლობის საფუძველიც ეს არის. უკეთესი და უკეთესი, სულ უკეთესი და უკეთესი.. ნაკლით, იტყვიან, ვის უნდა ნაკლი?! რაც დღეს არის, ხვალ არ იქნება, ხვალინდელი ყოველთვის წინ არის, დღევანდელი უკანა რჩება და ჩვენც წინ უნდა ვიყურებოდეთ და არა უკანა, ძველი სიბრძნეა, ახლაც გამოიყენება, ყველაფერი ძველი არც გადაიგდება, წინ უნდა ვიყურებოდეთ, წინ. წინ და წინ! ხოლო წინ რა გვესახება ამ შემთხვევაში: ერთად თავმოყრილი სანიმუშო კაბინეტ-ლაბორატორიები, სადაც მართლა მეცადინეობენ, მართლა გამოიყენებენ და კომისიებისათვის საჩვენებლად არაა გამართული, — აი, რა გვესახება, აი რა უნდა ვუჩვენოთ, აი რა უნდა დავუსახოთ მიზნად, აი თუ რითი უნდა აღვაფრთოვანოთ, ასე არ არის?

— თქვენ რო ბრძანებთ...

— ბრძანებისა რა მოგახსენოთ, მე რო ვბრძანებდი.. მაგრამ რაც არის, ღრის, ყველამ ჩვენი საქმე ვაკეთოთ, ბრძანებაზე უკეთესია. ასე არ არის?!

— ასეა.

— ასეა! ვაკეთოთ და წინ მივისწრაფოდეთ, უკეთესი და უკეთესი გამოვანიოთ, თორემ ვის რაში სჭირდება, ანთუ ვის რაში გამოადგება, მე რო, ვთქვათ აგერ, გამგე ვარ თუ დირექტორი ვარ და მოადგილეც არა მყავს? აბა ვის რაში გამოადგება? მონაგარიზე მე არა მყავს, მოლარე მე არა მყავს, დამლაგებელი რა არის, დამლაგებელიც არა, ზარის დამრეკიც არა, მე ვარ ყველაფერი, ზარიც მე უნდა დავრეკო ან ზარი სადაა თორემ ვინ შერცხვენილი! რასა ბრძანებთ!.. და მერე, რო იცოდე ჩემო ახალგაზრდა მეგობარო, არც არაფერი უნდა გვაკლდეს, აბა მაშ რაო, ფული ჰო გვაქვს? გვაქვს, ბანკშია ფული. კურსები ჰო თვითანგარიშზეა? თვითანგარიშზეა. რაღა გინდათ მეტი? არა, თქვენ არა, იმათთვის მითქვამს, იმას ვიმეორებ, რა ვქნათო, ისინიც იჩეჩავენ მხრებსა, შტატები თქვენ არა გაქვთ, ფულის გაზარჯვის ნება თქვენ არა გაქვთ, რა გიშველთო. ე, ბიჭო, მოგვეცით ნე-



ბა, მოგვეცით შტატები, — თქვენ არა, იმათთვის მითქვამს ჩვენ ვინა გვეითხავსო. აბა ვისამეთქი, ბანკი თქვენა ხარო ვინცა ხართ, თქვენა ხართ, გვიშველეთ რამე მეთქი. სკოლა იქ არ არისო, სკოლა გამოიყენეთ ყველაფერშიო. კარგია ბატონო, თქმა ადვილია ბატონო ჩემო მაგრამ აბა მიდი და გამოიყენე თუ ბიჭი ხარ, ადვილია? ჩვენი თავშისაყვამი გვეყოფაო, თქვენი თქვენ იეცით თავშიო, აბა! რა პასუხია ერთი მითხარით, რა პასუხია?! მაგრამ დავანებოთ ამას თავი. აქ მთავარი მაინც ისაა, ეს არავის არა სჭირდება, არავის არაფერში გამოადგება, ეს თვითონაც კარგად იციან, ჩვენ მხოლოდ უკეთესი უნდა ვუჩვენოთ. სვალინდელი, სვალინდელი და მხოლოდ სვალინდელი! ჰო მეთანხმებით?

— თქვენ როგორც ისურვებთ.

— გმადლობთ! თუმცა მომითმინეთ, ჰო მეთანხმებით? ჩვენ ერთი აზრისანი უნდა ვიყვეთ, ისე არაფერი გამოვა, ერთ საქმეს ერთი აზრისანი უნდა მოვეიდნოთ, ჰო მეთანხმებით?

— გეთანხმებით.

— გმადლობთ! ისე, კაცმა რო თქვას, ეს ზარის ჩაკეტვა რაღა არის, ჰა?! სუბიექტივიზმია, სხვა რა არის?! ყველაფერი სუბიექტივიზმის ბრალაა, ობიექტური მიზეზები არც არსებობს ჩვენში, ეს სუბიექტივიზმია, რაც არის, სუბიექტივიზმი ამოიშანთება და გამოსწორდება ყველაფერი, ყველაფერი ლარში გამოვა. აღარ იქნება აღარაფერი სუბიექტური, ეგეც თქვენი სვალინდელი დღე. ჩვენი ფილმიც სვალინდელი დღე უნდა იყოს, სვალინდელი, მხოლოდ სვალინდელი, დღევანდელი დღე უკვე წასულია, ყოველი დღევანდელი წასულა, სვალინდელი, მხოლოდ სვალინდელი! ამას მეთანხმებით?

— დიას...

— კეთილი და პატიოსანი, ასე და ამგვარად ეს ერთი საქმე მოგვარებულია. გადავდივართ მეორე საკითხზე. ამაზე თავს არ შეგაწყენთ ჩემო ახალგაზრდა მეგობარო, მხოლოდ მოგახსენებთ, რო ეს საქმეც მოგვარებულია, დიას, დიას, მოგვარებულია. თქვენ თურმე პროფესორ ბერთელთან გიმეცადინიათ, პროფესორი ბერთელი მეცნიერების დიპლომებს არიგებს, სკოლის ატესტატს ვინ დაუჭერს იმის მოწაფესა, რა ბრძანებაა?! მაინც აქ ივლით და ეს ყველაფერი აქვე მოგ-



ვარდება, დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ, ჯიბეში გულს  
 ბოდეთ ატესტატი, რომელ ჯიბეშიაცა გნებავთ, გულს  
 ბეში? გულის ჯიბე იყოს, დარწმუნებული ბრძანდებოდეთ და  
 გულის ჯიბეში გეგულდებოდეთ.

— მაგრამ ჯერ...

— არავითარი ჯერი კომისია მუშაობას დაიწყებს, გამოც-  
 დები შესდგება, წარმატებით დაიცავთ, ეს ყველაფერი იგუ-  
 ლისხმება და გჯეროდეთ, ატესტატი რო ჯიბეში გიდევეთ. ასე  
 უნდა შევთანხმდეთ, სხვანაირად არა. შევთანხმდით? კე-  
 თილი და პატიოსანი. მომილოცნია!

— გმადლობთ!

— არაფერს, არაფერს! ეს ჩვენი მოვალეობაა, თქვენი  
 ბრალი მხოლოდ ისაა, აქამდის რო არ მოგვაკითხეთ. ეგვე  
 არაფერი, ნათქვამიცაა, სჯობს გვიან, ვიდრე არასოდესაო.  
 არც ისე გვიანაა, არც ეს ინაღვლოთ. ატესტატი იგულეთ ჯი-  
 ბეში. ამას მეტი ღაპარაკი აღარც უნდა. ასე და ამგვარად,  
 ეს საკითხიც ამოწურულია. — ტაში შემოჰკრა და ხელები  
 მოიფშვნიტა კმაყოფილად, ღირსეულად. იმავწუთს კარებ-  
 შივ ვიდაცა აიტუზა. — რა ამბავია?! — ისევე მიმართა ატუ-  
 ზულსაცა, მიმართა იმავე ღირსეული კმაყოფილებითა და  
 იქვე დასძინა, ისევე დასძინა, — ზარის დროა, არა?! სწორედ  
 ამას მოგახსენებდით, სადაა მერე ზარი?! გამოდით, გამო-  
 დით, დაისვენეთ. სხვაგან უარესია.

— თითოთროლამდა მოიყარა თავი... — იმან წარმოსთქვა,  
 კარებში რო ატუზულიყო.

— რასაკვირველია!.. ასეა, თავპირს მოგვაჭამენ, გინდა  
 თუ არა მიგვიღეთო, შეიტანენ ფულსა, მივიღებთ, გავხსნიდ  
 ახალხალ ჯგუფებსა და აღარ მოდიან, სადაური რა არის,  
 ვეღარ გამიგია!.. სხვაგან უარესია. დაისვენეთ, დასვენება  
 უნდა თითოთროლასაცა, დაისვენეთ.

— ისინიც გაცვივდნენ. — იმანვე წარმოსთქვა კარებში  
 რო ატუზულიყო.

— აბა რა იქნებოდა! ჯერ სულ არ იყო ძმარიო, შივ გა-  
 ურიეს წყალიო. ამ ძეგლმა პო სულ აურიო ყველაფერი, იქ  
 გარბიან, იქ ათენებენ და იქ აღამებენ, ანთუ რა გარბიანო, რო

არც მოდიან, აღარ მოდიან, იქამდის მოაღწევენ და რჩებოდნენ იქავე. მასწავლებლები თულა მოდიან, წავალთ ყმაწვილების მოვიყვანთო, დაავდებენ და გარბიან, ისინი გარბიან, გარბიან და იქავე რჩებიან, ან ვინ წამოჰყვებათ, ან თვითონ რაღას მოიცვლი ან ფეხსა იქიდანა, რაღასა, რაღასა, გავთნილა?!. დგანან და ჰყვირიან ყმაწვილებთან ერთადა, ყმაწვილებზე უფრო მეტადა ჰყვირიან და ჩხავიან. რა უნდათ არ ვიცი, მე არ ვიცი, შენ ეგება იცი?.. არა, არა, არ გეცოდინება რა თქმა უნდა. ეუბნებიან, ეგრე რო იყო, ეგრე აღარ არისო, ეუბნებიან და არ ესმით, როგორც იყო, ისევე გვინდაო, გინდათ თუ არა, ისევე გვინდაო. ბიჭოს!.. შენი ნებაა?!. ჩემი ნებაა?!. ვისი ნებაა?!. ყველაფერი თავდება და მოთავდა ეგეცა, თვალი უნდა გაახილო და გაიგო, ყურები უნდა გამოიჩინო და გაიგო, ბრყვიც რო იყვე უნდა გაიგო. მაგათზე ნაკლები ბიჭი ვიყავი?!. დღედაღამ პირზე მეკერა იმისი სახელი. მეკერა და!.. დამაკერეს და!.. მეკერა!.. მორჩაო, მითხრეს და მორჩაააა!, მორჩა!.. ეს რა ახალგაზრდობა წამოვიდა, ვერაფერს რო ვერ გააგებინებ?!. მიკვირს, მიკვირს!.. საოცარია!.. არა, არა, ყველაზე არ ითქმის რაღა თქმა უნდა, აგერ ახალგაზრდა არ არის?!. ვსხედვართ და ვმუშაობთ. ასეთი ახალგაზრდობა ჩვენი დასყრდენი. — ხელი გაიშვირა ლენტოსაკენა რაღა თქმა უნდა, კარებში ატუზულის საყურადღებოდა.

— მე რაღა ვაკეთო? — იმან ეს იკითხა, კარებში რო ატუზულიყო.

— წადი. რაღას იცდიდი?

— შეგატყობინეთ მაინცა.

— მეტი რაღა ვიცი!.. წადი, წადი!..-ის წავიდა, ამან ის შეაქო. — თავაზიანი ადამიანი თავაზიანად დარჩება ყოველთვისა. აბა სხვებმა თუ შემოიხედეს!.. ეგ არაფერი, არაფერი, სხვაგან უარესია. განსაკუთრებულ შემთხვევაში ჩვენი კოლექტივი ერთი მუშტივით შეიკვრის ხოლმე. ასევე იქნება, ეჭვი არ შეგეპართთ. მე მე ვარ და მე ჩემი ვიცი, მე გამოვძებნი თვალსაჩინო კაბინეტ-ლაბორატორიებსა, ჯგუფებს გადავისვრი თავიანთი პედაგოგებიანადა, დანარჩენი თქვენ იცით. შევთანხმდით?

— უთუოდა.



— გამადლობთ ჩამომართვით ხელი. ატესტატი გაქვთ..

- გამადლობთ!
- გამარჯვებით!
- გამარჯვებით!

ასე გამხნევედა და მოდუნებაც შემოიბერტყა. კაცი კაცის მალამოაო, მართალი ყოფილა; კაცი კაცითა და ხე ფესვითაო, მართალი ყოფილა; სხვამან სხვისა უკეთ იცის სასარგებლო საუბარით, მართალი ყოფილა; კაცი ეკლად თუ არ გაება, ეკალნი არ გაებმიანო, მართალი... მოიცა.. ეს რაღაც სხვაა, მოულოდნელად ამოტივტივდა, იყოს, რახან ამოტივტივდა, აქ მთავარი მხოლოდ ისაა, ლენტო რო გამხნევედა, გადაეყარა მხნე ადამიანსა, გადაეყარა იმედიანსა, მხნეობა შეემატა, იმედიც შეემატა, — მთავარი ესაა, სხვა რაც უნდა ამოტივტივდეს.

XIX

„... აქა არს მოთმინებაი წმიდათაი...“ „ამისათვის ისარებდით ცანი და ყრველნი დამკვიდრებულნი მას შინა. ვაი არს ქუეყანასა და ზღვასა, რამეთუ გარდმოხდა ეშმაკი თქვენდა მომართ სავსე გულისწყრომითა დიდითა, რამეთუ უწყის, ვითარამდე მცირედი ჟამი უც მას.“

მჭევრმეტყველნი იგი თუ მოთავენი აღარ დასვედრიან ძეგლთანა ლენტოსა, ხალხილა დახვდა უმოთავეებოდა, თუმცა ვიღაცა მაინც ეტოტინებოდა მიკროფონსა, თღონდ და რაო, არცთუ მიკროფონი გამოსცემდა ხმასა, არცთუ ეცნაურებოდა ლენტოსა ის ვიღაცაი, ბურთი და მოედანი რო უნდა ჩაეგდო ხელშია, ცდილობდა, მაინც ვერ ჩაეგდო ეგრე ადვილადა. სადღაც გაკრებილიყვნენ ის მოთავენი, ვითომ მოთავენი თუ წარჩინებულნი მჭევრმეტყველებითა, არავინ იცოდა, არ იყო მოხრობელი, თღონდ მაინც რო ვინმეს ეთქვა, მიქელს ეახლნენო, ლენტო იქ მიმსვლელი ჰო აღარ იყო. სხვანი იქ გახლდნენ: ანუ ბეგლარი, ანუ ალბათ ნუგზარი რო ერქვა, ანუ ფარნაოზს რო მიმგვანებოდა ლენტოს თვალშია, ხოლო ისე, არაფერი რო არ მიუგავდა ფარნაოზსა, ანუ ელისო რაღა საკითხავია, ნაზიკოცა, კიდევ რამდენიმე



აბიტურიენტიცა, რამდენიმე წლის აბიტურიენტი, რამდენიმე სტუდენტიცა სასოფლო თუ პოლიტექნიკური ინსტიტუტისა, უნივერსიტეტისადა, უცხოენებისა არა, სამედიცინოსიც არა ცხადია, ანუ ორი ლექტორიცა საზოგადოებათმცოდნეობისა, ასე დაერქმიათ, ერთიცა მხატვარი, კომპოზიტორიცა ერთი, ახალი ჰიმნიც დაეწერა კომპოზიტორსა, მხოლოდ სიტყვები არ გააჩნდა, სიტყვებს ეხვეწებოდა ყველა იქ მყოფსა, აქედანვე გავალთ ახალი ჰიმნითაო, მაგრამ პოეტი არ იყო იმით შორისა, არცთუ ლექსი ეხერხებოდა რომელიმესა, და კიდევ ანუ, პო თუმცა იყოს, სხვას აღარ ჩამოვთვლი, ავსებულებით მიქელის ოთახი, ვინ როგორ ჩამჯდარიყო თუ ვინ როგორ იდგა, არც ამას მოვყვები, როგორც გენების იმნაირად წარმოიდგინე, ოღონდ იცოდე, არავინ დაგიდევდა წესრიგსა, როგორათ თუ საითათ, მხოლოდღა სდუმდნენ, იშვიათად თუ ამოიძახებდნენ უეცრად, ხან აქ თუ ხან იქ ამოიძახებდნენ, უფროღა სდუმდნენ, ეთანხმებოდნენ თუ ეურჩებოდნენ, სდუმდნენ მაინცა, მიქელს დააცდიდნენ, თითქოს ქადაგად დაცემულიყო მიქელი, მაინც დააცდიდნენ, უფრო დააცდიდნენ. რუკას გადასწოლოდა მიქელი, წატენილიყო მაგიდაზედა, გაშლილი ხელებით გადასწოლოდა და ისე აღმოიტყოდა, მალიმალ ხელებს მოაფათურებდა შიშინანდა, თითქოს რუკა უნდა წარსტაცონო, მოაფათურებდა და ჩაბლუჯავდა, ჩაბლუჯავდა და მაინც ეგონა, ანთუ ზედ წამაკლავენ, ანთუ წარმტაცებენ და ვაი, რაღა მეშველებათ, ეგონა და ასეც აღმოიტყოდა შეშინებული, თვალამღვრეული, დაბნეული, გაფაციცებული, გადაფოფრილი: გეყოფათ შეილებოთ, დაიშალებით და დაშალებით ხალხით, ამნაირად აღმოიტყოდა: არ დაიშლებით და ძალით დაგშლიან, ძალა მოვიდა, სამართალი გაიპარათ, ძველი ნათქვამია, ყველაფერი ძველია და ყველაფერი ძალის მორჩილია, თუმცა ესეც არ იყოს, თქვენ პო არც იცით, ვინა ხართ თუ რაი გწადიათ, — არა, არ იცით, ვერც გაიგებთ, ისე დაგშლიან, თუ მხოლოდ დაგშალებს, თუ მხოლოდ გაგფანტეს, მეტი არაფერი თუ არ მოგწიეს ან თქვენვე თუ არ მოსწიეთ თქვენ თავსათ. გასაკვირიც არაა, ისე გაფოფლონიებულხართ, ყოფლონიობა უმეცრებისაა, და არც ესაა გასაკვირი, თქვენ პო არაფერი გაგვევებათო. სუო, აქე-



დანვე ნუ ამიტყდებითო, ჯერ მომისმინეთ, ცოტა დასმინეთ  
 დეთ, მერე თქვენი თქვით, ოღონდ არაფერი გამაგონოთ, თანა  
 ხმობის მეტით, დავეშლითთქო და დავიშლებითთქო, სხვა არა-  
 ფერი არ გამაგონოთო. ნულარ შეტოპავთ მეტისმეტადა, ნუ  
 გეგონებათ თუ რაიმეს მიაღწიეთ, ანთუ რაიმეს მიაღწევთ —  
 ნუ გეგონებათ, შუქურები თუ გაგინათეს, მიკროფონიც თუ  
 წამოგიდგეს, თქვენს წარმატებად ნუ გეგონებათ, ეს იმასა  
 სჭირდება, თვალს ვინც ვადევნებთ, ასე უმჯობესად მიუჩ-  
 ნევია, თვითონ მიუჩნევია უმჯობესადა, თქვენთვის არ უკი-  
 თხავს, არც არასა გკითხავთ, ეგება კიდევ რაიმე დავითმით,  
 ანთუ აღარც აღარაფერი დავითმით, ეს იმისი ნებაა, ეს იმან  
 იცის, თქვენ არც რა იცით, არც რა გაგივათ, არც არაფერი  
 თქვენისად იგულთოთ. ცაში არწივი დაბოინობს, კლდეზე  
 ჩამოჯდება თუ აფართხუნებს ფრთებსა, იცოდეთ, თქვენ არ  
 გაშორებთ თვალსა, როცა ინებებს, მაშინ აგიტაცებთ, ან იქ-  
 ვე გაგბდღვნიოთ, ქარს გაატანს ბურტყლსა თქვენსასა, ანთუ  
 მიგანარცხებთ სალ კლდესა, მაგარი ხობოკური თუ გექნე-  
 ბათ, მიგანარცხებთ და დაგლეწავთ ისე, ნაკუწებს ველარ შეა-  
 გროვებენ. იგავ-არაკი არ გეგონოთ ეს ჩემი ნათქვამი, თუნ-  
 დაც გეგონოთ, იგავ-არაკები ძველი სიმართლეა, ანთუ მა-  
 რადიული სიმართლეა, სხვადასხვანაირად გამეორებულა სხვა-  
 დასხვა დროსა, ერთგვარი გამოსულა შედეგი მაინცა, ძალას  
 უმძლავრია, უძალობა განითრწყლებულა. ის ძალაა, ძალაა-  
 მეთქი, მიკროფონი ვისაც წამოუდგამს თქვენთვისა, ან შუა-  
 ლედია ძალასა და უძალობას შორისა, ანთუ თქვენს შორისა-  
 მეთქი, ძალაა თუ შუალედია, ეს მაინც ხერხია, მიკროფონი  
 რო წამოუდგამს, თქვით, რახან აიხირეთ, თქვით და მოით-  
 ხეთ გულიო, გული მოითხეთ და ჭკუას მოეგეთო; ამიტომაც  
 წამოუდგამს მიკროფონი, ამიტომაც გადაუჭრია, შუქიც გა-  
 მოურთავს, ჭკუას მოეგეთო. მეტი რა იღონოს, მეტი რა გა-  
 ნიშნოთ, არწივი დაბოინობს ცაში, არწივი გადმომდგარა კაცს  
 კასიონზედა, გაუბდღვნია გულ-ღვიძლი ამირანისა, სისხლიან  
 კლანჭებს იწმენდს არწივი, ზღაპარი არ გეგონოთ, არც არა-  
 ფერი გეგონოთ ზღაპარი, ანთუ სიცრუე არ გეგონოთ-მეთქო,  
 არცთუ გასართობი ბავშვებისა, ზღაპარი მხოლოდ მხატვრულ  
 ლი ხერხია, სისხლიან კლანჭებს იწმენდს არწივი, ჭკუას





მოევით დრო არისმეთქი. ეს აღრეულობაა, აღრეულობაა აღრეუ-  
 ვინ დავითობით, ეს ის არაა, თქვენ რო გვონიათ, აღრეუ-  
 ლობაა დაუთმობელი, მზარდი, ძლიერი, წამლეკავი, თქვენ  
 ვერც მიხვდებით, რაოდენ ძლიერია, რაოდენ მძვინვარი და  
 რა გაშმაგება შეიძლება გამოიწვიოს, ვერც გაიგებთ, ვერც  
 წარმოიდგენთ, არ მომზადებულხართ საამისოდა, სულ სხვა  
 რამ უთქვამთ, სხვა ჩაუგონებიათ, სხვა რამის პირისპირ აღ-  
 მოწინილხართ. რაღაცა მაინც გამოძრავებთ, წინ წამდგარ-  
 ხართ, შეკრებილხართ და შემოგვიკრებიათ და რახან შემოკ-  
 რება შეგძლებიათ, ეგება დაშლაც მოგიხერხდეთ როგორმე,  
 ეგება მოგიხერხდეთ, ეგება დაიშალნეთ, ეგება დაშალოთ; უნ-  
 და მოგიხერხდეთ, უნდა დაშალოთ, სხვა გამოსავალი არ არის  
 ამჟამადა, სხვა ხსნა არსაით არ მეგულება, უნდა დაიშალნეთ,  
 უნდა დაშალოთ. შესძლებთ თუ არა, მეც აღარ გამეგება, მა-  
 ინც თქვენ უნდა ეცადოთ თქვენსასა, მხოლოდ ხალხის დაშ-  
 ლას ეცადოთ, სხვა არაფერსა, არა, არაფერსა, თქვენ უნდა  
 ეცადოთ, თქვენ ჩამოჰკიდებიხართ ფარაჯის კალსებზედა,  
 თქვენ მიაფრიალებთ თუ აპყლილხართ და მიფრიალებთ უგ-  
 ზო-უკვლოდა, ჩამოთხსენით, ამ ერთ გზას მისდიეთ, ამა გარ-  
 დაუვალსა ამჟამადა, დაიშალენით, დაშალებთმეთქი, სხვა არა-  
 ფერი არ გამოგივათ, სხვა არაფერი არც გაგეგებათმეთქი,  
 არა, არაფერი არ გაგეგებათ თუნდაც იოტისოდენადა, არა,  
 არაფერი, ვინა ხართ, რანი ხართ, რას წარმოადგენთ თუ ვის  
 წარმოადგენთ, რა დაგკისრებიათ თუ რას მოჰქცევინხართ წი-  
 ნამორბედადა, არ გაგეგებათ; ნუმეთქი, ნუ ამიხირდებით,  
 თქვენი ბრალი არცაა, რო არ გაგეგებათ, ახლა ნუ განვსჯით  
 თუ ვისი ბრალია, ახლა ის შეიგნეთ, ძალა არ შეგწევთ, ხალხს  
 რო წარუძღვეთ, მხოლოდ ეს შეიგნეთ, ეს გაიგეთ როგორმე  
 ახლა ესეც დიდი რამ არის თქვენგანა, დიდი რამ არის და  
 გაიგეთ როგორმემეთქი, ძალა არ შეგწევთ და დაშალებთ ხალ-  
 ხი, ამდენი მაინც მოახერხეთ როგორმე, დაშალებთ ხალხი,  
 უგუნურებით ნუ წარუძღვებით, ხალხი თვითონ უგუნურებაა,  
 წინამძღოლების უგუნურება აღარ ივარგებს, ან, ანთუ დამ-  
 ლუპველია. რამდენჯერ დაუღუპნიათ ჩვენი ხალხი, ეყოფა,  
 დაეხსენით, თქვენ მაინც დაეხსენით.. რამდენისთვის შეუ-  
 ძახნიათ, უგუნურებაა, ხალხს მანდეთკენ ნუ მიუძღვებითო,

ზრასოდეს არ გაუგონიათ, ან იშვიათად გაუგონიათ, თქვენც მიემგვანეთ იმა იშვიათთა, დაიშალენით, დაშალეთ და დაიშალენითო. ნუმც გემწვავებათ ჩემი სიტყვები, ერის ბედისწერას შესთამაშებინართ და თუ გაიწირა ერი, სიმწვავეც ეს იქნება, სიმწარეცა, უბედურებაცა, გამოუსწორებელი უბედურება იქნება. არწივი დაბოინობს ცაში, ბზინავს გაალმასებული კლანჭები არწივისა, ბზინავს და ბრჭყვიალებს, ბრჭყვიანებს ნისკარტიცა, ნისკარტიცა ბრჭყვიალებს და სასაც დაბჩენილათ, სასაც მოუჩანს სისხლიანი, თუ სისხლისფერი, სულერთია, რაც უნდა იყოს უბრალო რამე ნუ გეგონებათ, ნურც ახირება გეგონებათ ვინმე ერთისა, ერთი თუ ერთნი ვერას განაგებენ ეგრე ადვილადა, იმას თუ რა ჰგონია, ნურც განსჯით ამასა, რა ჰგონია თუ რა არა ჰგონია, ძალა იმისია, დასჭირდება და გამოიყენებს, ბრძანებს და მთრჩა, აღესრულება, უსაშინელესიც აღესრულება; თქვენ რაო, რა ძალგიძთ, აბა მომიგეთ, ანთუ რას ეყრდნობით, ანუ თუ ვისა, — ხალხსაო თუ იტყვით, ვერაფერს იტყვით, ხალხი ცნებაა, მეტი არაფერი, წინამძღოლი თუ არ ჰყოლია, იარაღი თუ არა ჰქონია, ცნება ყოფილა და ცნებად დარჩენილა, ცოტა თუ ყოფილა, გაითვალისწინეთ, ცოტა ცნებაც აღარა ყოფილა, ბევრის პირისპირ აღარა ყოფილა; წინამძღოლებად თქვენ არ ივარგებთ, იარაღი თქვენ არ გაგანჩიათ, და ეგ ცნებაც დაგეფანტებათ, ცნებაა თუ ცნებაც არ არის, დაგიღავდებათ ბრინჯივითა ერთი თოფი გავარდება თუ არა, — მანამდის დაფანტეთ ხალხი, თოფის გავარდნამდის დაფანტეთმეთქი. არწივი დაბოინობს ცაშია, არწივი ჰყივის შემზარავადა, ის ეგრე ჰყივის, ავად იქადის და ძალუმს ავიცა; მაინც იცვლება, სურვილია თუ რაღაც ვნებაა, რაღაცას ასდევს, რაღაცა ასდევსო, არ მინდა უფრო გარკვევით გამოვთქვაო, ანთუ რად უნდა სახელდებათ, როცა ყველაფერი იცვლებაო, ყველაფერი, ყველაფერი მზისა ქვეშა და ზედან დედამიწისა, შორს ნულარ წავალთ, ყველაფერი იცვლება დედამიწაზეო. ახალს არ გეუბნებით რაღა თქმა უნდა, პირველივე ფილოსოფოსები მიხვდნენ ამასა, სხვებმა დაუმატეს და დაუმატეს, მაგალითები დაუმატეს და ისაა, სხვა რა დამატება უნდოდაო; მეც მოგახსენებთ ერთ მაგალითსა, ძველისძველივე მა-



გალითს მოგახსენებ, ოღონდ თქვენ არ იცით, სწორედ ეს არ  
 იცით, რაც უნდა იცოდეთ ამ შემთხვევისთვისა, ამიტომაც  
 დამირქმევია ახალიმეთქი, მოგახსენებთ და ეგება გამიგოთ,  
 ეგება უფრო გავინათდეთ აზრი, უკეთ გაიგოთ თუ რა შეც-  
 ვლილა თუ რა იცვლება თუ რას რა მოსდევს, გაიგოთ და და-  
 შალთ ხალხი, ეს მინდამეთქი, მეტი არაფერი, ამ მაგალი-  
 თითა, აი ამითა: ერები რო გაჩანაგებულან, ერები რო იბ-  
 რძვიან გადარჩენისთვისა, აი ამითა, ამ მაგალითითა. ისტო-  
 რია ესა ყოფილა, გაკეთებათ თუ შექმნა რაო, რითი თუ რო-  
 გორაო, ვითომდა რაო, ვითომ თუ რა ყოფილა უხეში იარა-  
 ღები თუ ურთულესი მანქანები, — ადამიანები ყოველთვისა  
 ჰქმნიდნენ რაღაცასა, ადამიანობა შექმნა ყოფილა და კიდე-  
 ვაცა ჰქმნიდნენ, როგორც შეეძლოთ, ისედაცა ჰქმნიდნენ,  
 ისედაც ინახავდნენ თავსა, ოღონდ ერები ერებსა ნთქავდნენ,  
 ერები იბრძოდნენ გადარჩენისადა იმა უხეში იარაღებითაცა,  
 იმა ურთულესი მანქანებითაცა. იცვლებოდა აზრი, რწმენა  
 იცვლებოდა, ერები მაინც ერებსა ნთქავდნენ, უკეთა ნთქავ-  
 დნენ ერები ეძიებდნენ გადარჩენის გზებსა, ანთუ მიეკედ-  
 ლებოდნენ ერთმანეთსა, ანთუ დიდ ერებს მიეკედლებოდნენ,  
 შერე გაურბოდნენ უფრო მეტი ფალიფუცითა გადარჩენის-  
 თვისა, ისედაც გადარჩენისთვისაო. რალა არ იცის დე-  
 დამიწის ისტორიამაო, — იცის ერების დიდი თავყრილობა-  
 ნიცა, გაჭეშმარიტებაც იცის სიცრუისა, ბევრნაირი სიცრუი-  
 საო, ოღონდ და რაო, ბოლომდის მაინც ვერ გაუძლია ვერც-  
 ერთნაირ სიცრუესაო, თავყრილობებსაც ვერ გაუძლია ბო-  
 ლომდისაო, ანთუ რაცა ყოფილა დუღილიცა ყოფილა შინა-  
 განი, ანთუ ცვალებადობა ყოფილა, ცვალებადობაი სასიკე-  
 თოი და სასიხარულოი, მემატიანესაც რო ველარ დაუფარნია  
 სიხარული: წირვა ქართულისა ენითა შეიწირებისო, — ველარ  
 დაუფარნია სიხარული, კალთები რო შევიწროებულა ბიზან-  
 ტიისა. უნდა გამიგოთ, იმიტომ ვამბობ. მთელი ისტორია,  
 რაც რო ჩვენს ხელთაა, ეს ბრუნვა ყოფილა, ეს ცვალებადობა  
 ყოფილა, ეს ჭიდილი ყოფილა გაუთავებელი, გამანადგურე-  
 ბელი და გაუთავებელი. აუცილებლობას თავისი გაუტანია  
 და დიდმპყრობელ ერებს ხელიც გაუშვიათ კოლონიებისთვი-  
 სა, პო ჰხედავთ თუ როგორ გაუშვიათ ხელი, ერთბაშად გა-



უშვიათ, სულ პატარა ერებისათვისაც გაუშვიათ ხელისუფლებას. ერებიც აღმოუცენებიათ აფრიკის ჯუნგლებშია, ისეთი ერებიცა, დააკვირდით: ათიოდე განათლებულ ადამიანსაც ძლივს რთ შეაგროვებენ, მინისტრები რთ დაარქვან და არსებობა ანდონ თავიანთი. ასეთი რამ მომხდარა აგერ აჰაა, ჩვენს თვალწინ მომხდარა, ასეთი რამიც მოუტანია გარდუვალობასა, მაგრამ და რათ, მაინც დაბოინობს არწივი ცაშია, სისხლი გასდის კლანჭებიდანა, წურწურით გასდის, გასდის სისხლი ამირანისა, სცვივა დგიძლის ნაჯიჯგენებიცა, ყვისს, ყაშყაშებს, ისეც მდომელი, გაუმადლარი და ამოუყორავი. გარდუვალობა მაინც სხვა ყოფილა, ვერავინ წასვლია გარდუვალობასათ, ზოგს მალე უგრძვნია და ხელი შეუშვია: ჯერ ისეც რთ გრგვინავდა მეორე მსოფლიო ომი, ჯერ ისეც გერმანელები რთ ეგონათ წარმატებულნი, რუზველტს გაუმხელია დეგოლისათვისა, ბედი უკვე გადაწურულია გერმანელებისა, კიდევ ბევრ ზიანს მოგვაყენებენ, მაგრამ მაინც მოთავებულა უკვე სხვა არის საფიქრალიო, მერეა რაც არის, მერე იწყება დიდი ამბები, წამოიშლება უამრავი ერი, უამრავი სახელმწიფო წარმოსდგება აფრიკა-აზიის ჯუნგლებიდანა, ეს იქნება დიდი ამბები, დიდი გამძლება ამას უნდათ: ზოგს ასე მალე უგრძვნიამეთქი, ზოგს არ უნდა გაიგოს მოგვიანებითაცა, ანთუ სხვაგვარად უნდა გაიგოს, თითქოს სხვას ეხება, თვითონ არათ, თითქოს ჯუნგლები მარტო იქაათ, თითქოს იგავ-არაკებისა არაფერი გაუგონიაო. მაინც დაბოინობს არწივი ცაშია, მაინც ყაშყაშებს, ყაშყაშებს ავადა. ზოგს თუ დაუთმია, არ დასთმობს ზოგი, სხვა სახელი იმიტომაც დაურქმევია, განსხვავებულობა იმიტომაც გამოუგონია, არ დასთმობს უსისხლოდა. სისხლი არაფერიო, უსისხლოდ ეგება არც რა ყოფილა, ოღონდ სუსტი, პატარა, ერთიციცქნა წინასწარავე განწირულია, სულ სხვა რამ იქნება პატარათა ერთობლიობა, მაგრამ სად არის ერთობლიობა იგი სანატრელი, აბა სად არის, მიპასუხეთ აბა სად არის, ანთუ გაგეგებათ თუ რას გიმოძღვრებთ. არ არის იგი ერთობლიობა, არ გამოიკვეულან გაოგნებიდანა და თქვენი ხორხორი ნადრეგია, ახორხორდით მოხვევენოთ, ბევრ ვისმის ვეგონებითო, უთქვამთ ძველადა, მაგრამ ვეღარ თუ გასჭრის ხორხორი უმა-



ლოთა, გადათვლილნი ვართ სათითაოდ, გაყიდულნი ვართ სათითაოდ, გადათვლილია სარჩო-საბადებელიცა ჩვენი, ეკათამი რა არის, კვერცხი რა არის, კვერცხიც გადათვლილა სათითაოდ, ბეწვისოდენსაც ვერ გამოთაპარებ, — არ არის იგი სანატრელი ერთობლიობა, ხოლო მცირედნი ვერას გახდებიან ახორხორებითა, თქვენ იყვნეთ, თუნდაც თქვენზე გამოცდილნი, თქვენზე გონიერნი, ათასჯერ გონიერნიც ვერას გახდებიან, თავს წააგებენ უსახელოდა, გააქრობენ და თუ ვინ გააქრეს, ვერც ახსენებს ვერავინა, — თავს წააგებთ, მერწმუნეთმეთქი, დამიჯერეთმეთქი, დაშლეთ და დაიშალენითმეთქი; უდროოდ აშლილხართ და უდროოდაც წააგებთ, არც ის იცით თუ რას წააგებთ თქვე უბედურნო, არა, არ იცით, — აგრე ნუ გგონიათ, ჩიბუხს აბერტყავდა მოშვლებილ თავზე და იმიტომამო, ნუ გგონიათმეთქი, ჩაგჩინებთ და უნდა გამოიგოთ: ღელვაი იგი მოსდებია ქვეყნიერებასა, არას დაგიდევს, არას გაარჩევს, აღარაფრით მოიტყუებს თავსა, არცთუ შეჩერდება. ვიეთნი დასთმობენ, დაჰყვებიან გარდუვალობასა, ვიეთნი არა, არაფერს დასთმობენ უსისხლოდა, გარდუვალობასაც აღუდგებიან და ვიდრე თვითონაც წაილეკებოდნენ, წაღეკენ სხვათაო. და ბოინობს არწივი, ბოინობს ცაში, ყივის, ყაშყაშებს, აიჭრება და ჩამოეშვება, ამოტრიალდება და გასწორდება, ბოინობს, ბოინობს, ეკა, ბოინობს, ვითომდა ლაღობსო, — არ შეცდეთმეთქი. ყველაზე ადვილი სისხლის დაღვრაა ამ ქვეყნადაო, ერთისა არა, ერთის მოკელისათვის სასჯელს მოგიზღავენ, მრავალთა სისხლი თუ მოადინე, ჯვრებსა თუ ვარსკვლავებს დაგაჭდევენ გულზედაო. ისედაც ძრწის კაცობრიობა, გამრავლებამ თუ ასე გასტანა, საზრდოს ველარ ვიმყოფინებთო, — ძრწის და ღვარეო, რამდენიც გინდოდეს, იმდენი ღვარეო, შინაურ საქმეში არ ჩამოგერვეითო, დებულეზაც ასეთი დაუდვიათ, ღვარე და ღვარე, ამოიჭამე თავი შენით. ღვარეო და დაღვრის, დამშლელი ვინაა, ვის ეკითხება პატარა ერი, აღმატებული, დახვეწილი, კეთილშობილი, სამაგალითო, სანიმუშო, სალოლიავები, თავისებური, განსხვავებული, განუმეორებელი, ვის ეკითხება, — ჭირსაც წაუღიხართ დიდთან-პატარიანადაო, შინაურ საქმეში არ ჩამოგერვეითო, ჭირსაც წაუღიხართ ერთიანადაო,



უქმადან, გადამთიელნი მომრავლდებიან, ხოლო ჩვენ აღარ ვიქნებით, გამგებიც არ ვიქნებით, გამგები თუ იქნა, მთქმელი არ იქნება, მთქმელი თუ იქნა, გამგონე არ იქნება, გამგონე თუ იქნა, ძალის გამოიმჩენი არავინ იქნება, უძალოდ რათ, უძალოდ — ფაფუ!.. და დაბოინობს არწივი ცაშია, ნუ გეგონებათ, დანებივრობსო, ნუ გეგონებათ, ყაშყაშებს, ყაშყაშებს, ბზინავს კლანჭები დაალმასებულნი. ჭკუას მოეგეთ ყმაწვილებო, აჰა, ინიშნეთ ნიშანი, — ჩაგიქრეს, ჩაგიჭრეს, მეტსაც ვეღარას მოუწევით, ნუ ეთამაშებით ბედისწერასო. თუმცა ამოდ არ ჩაივლისო, არც ისე უბრალოა თქვენი წამოქონრა, დიდი რამაა, დიდხანია გაუგონარია; ცხრაასხუთი რო ცხრაასხუთია, ისიც არ იყო ამოდენათ, ანთუ რა იყო: უცებ შემოგროვდა ჰადაჰა თრმოცდაათიოდე კაცი ზემელის აფთიაქთანათ, ვიღაცამ ტარი მოიყოლა, ვიღაცამ დროშა ამოაძვრინა უბიდანა, ვიღაცამ შესძახა, ძირს მეფე და მალლა მუშათ, ეგრეც დაიძრნენ, ეგრეც წამოვიდნენ ემაგ დროშითა და ემაგ ძახილითა, ეგრე მოატანეს ოპერის თეატრამდისა, მოატანეს და გამოენთნენ ცხენოსანი ყაზახ-რუსები, მათრახშემართულნი გამოენთნენ და გაჰფანტეს ერთ წუთშია, — ფაფუ!.. მორჩა, მოთავდა მართლაც ერთ წუთშია, თლოდ და რათ, გამოძახილი დიდი დაიყოლა, დიდი ხმა გავარდა, დიდი ამბები წამოიკიდათ, ესეც არ ჩაივლის ამოდან, ამჯერად მაინც დაიშალენით, დაშალეთ და დაიშალენით, რამდენიმე დღეა თქვენს ნებასა ხართ, რამდენი ხანია თქვენსას გაიძახით, იკმარეთ, გეყოფათ, დაშალეთ და დაიშალენითო. გარდუვალობამ თავისი იცის, დიდსაც გამოარკვევს, თავისას გაიტანს, ივლის თავისი დაუცადი გზითა. თქვენ უკვე გეყოფათ, თქვენი აღასრულეთ, არც ძალგიძთ მეტი, არც საჭიროა აწ და ამჟამადა, გაიკრიფენით, განიფანტენით დიდთა თუ მრავალთა გამორკვევამდისა, მანამდის გეყოფათ, გადექით მანამდისა, ნუ მოინდომებთ ნულარცთუ შუქურებსა, ნულარცთუ მიკროფონებსა, ნურც რაღაც ისეთსა, ტყვია რო გავარდეს, საბაბს ნუ მისცემთ, ნუ მისცემთ, ნუ მისცემთ, ჭკუას მოეგეთ, ბრმა ბედისწერას ნუ მინებდებითო. — ასე ჰადაგებდა გაცხარებული, ზედ გადასწოლოდა თავის რუკასა, ვერც გადასწვდენოდა, ვერ



დაეფარა მთლიანადა, ხელებს ამიტომ დააცურებდა, დასწავლა  
თურებდა, აფაციფუცებდა, აღარ იცოდა თუ ვით დაეფარა,  
ერთბაშადა და ერთიანადა, ხანთუ საით გაუშიშვლდებოდა,  
ხანთუ საითა, ვერ დაეთმო ვერცერთი კუთხეი, ვერცერთი  
წერტილი, ვერც დაეთმო და ვერც დაეფარა, ხან ერთი უს-  
ხლტებოდა, ხანთუ მეორეი, ხელიდან უსხლტებოდა, უსხლტე-  
ბოდა და ცახცახებდა, ხმაც ემსხვრეოდა, სდიოდა ცრემლიცა,  
კურცხალი ცრემლი, სდიოდა, სდიოდა ზედ თბილისზედა...

XX

„...რამეთუ მოვიდა დღე იგი დიდი რისხვისა მისისაჲ და  
ვინ შემძლებელ არს დადგომად...“

არ გასჭრა სიტყვამა მიქელისამა, არც ცრემლმა გასჭრა,  
არცა ცახცახმა, აღარც შეედავნენ, გუნდადაც აიშალნენ, და-  
დუმდა თუ არა ჭადაგი იგი, ჭადაგი იგი უძალო სიტყვისა, გუნ-  
დადაც გაცვივდნენ, გუნდადვე შეყოვნდნენ, გუნდადვე შეს-  
ძახეს, გალაკტიონიო, კომპოზიტორი რო აღარ მოეშვა,  
სიტყვები მომეცით, ლექსი მომეცით, უპიმნოდ ნუ ვივლით,  
არ შეგვფერისო, ამიტომ შესძახეს გალაკტიონიო, გუნდად  
შესძახესო, ეს უკვე გითხარი, და გუნდადვე ეკვეთნენ გა-  
ლაკტიონსა. ეკვეთნენ მართლაცა, სხვა დროს ასე ვერ შეძ-  
ბედავდნენ, ზარიც ასტეხეს, ბრახუნიც ასტეხეს გალაკტიონის  
კარებზედა. თითქოს ელოდათ, ისე გაულო კარი გალაკტიონ-  
მა, შიგნით შეიწვია მასპინძლური რიხითა, მაგრამ არ მიჰყ-  
ვნენ, გუნდად ჰო იდგნენ, გუნდადვე სთხოვეს, ლექსი მოგვე-  
ცითო, თქვენა ხართ მეფე პოეტებისა, სწორედაც თქვენი  
ლექსი შეგვფერისო.

— რა ვარ, ძამიკო?! — ვითომც გაიკვირვა გალაკტიონმაო.

— მეფე პოეტებისა!.. — გაიმეორეს ისევე გუნდადა, აჰყვა  
გუგუნის სადარბაზოსი, აჰყვა, გაგრძელდა.

— იცით, ჰო?! — თითქოს ეჭვობსო გალაკტიონი, თითქოს  
სტკბებათ თავისივე გამოგონებითა.

ვიციითო, მყისვე დაიგუგუნეს.

— უნდა იცოდეთ რალა თქმა უნდა, — მოუწონა გალაკ-  
ტიონმა, — პირველ ყოვლისა ეგ უნდა იცოდეთ, მეტრე ისიც





უნდა იცოდეთ, მე არა ვწერ მაგ ლექსებსა, გოგლა ვწერს. გოგლას მიმართეთ, ჰო, ჰო, გოგლას მიმართეთ, გაეხარდება.

მიმართეს, მაგრამ ვერსად მიაგნეს, ინსტიტუტს მიაკითხეს, შინ წავიდათ, შინ ეწვივნენ, წყნეთში იქნებათ, წყნეთამდის მაინც აღარ უვლიათ, — ავიდეთ აგერ გოგებაშვილზეო, წამოიძახა ისევ კომპოზიტორმა, ქვას ფეხი წამოჰკრა, პოეტი წამოხტება, იქ იმდენი პოეტი არისო. ავიდეთო და ავიდეთო, დასძახეს გუნდად, მრავალ ხმაზედა, ოღონდ ერთადა, ერთობლივად რაღა თქმა უნდა, ოღონდ აქ ისიცაა გასათვალისწინებელი, იზარდა გუნდი იგი, იმატა და იმატა მიქელიდან გალაკტიონამდისა, გალაკტიონიდან რუსთაველის ინსტიტუტამდისა, იქიდან გოგლას ბინამდისა, უკეთუ სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტამდისა, სად უცებ იმდენი შემთემატა, დემონსტრაციად გადაიქცა გუნდი იგი მცირეი, უწყინარი, ლექსის საძებრად გამოსული გუნდი, მხოლოდ ესაა, არ მოუჩანდათ ლოზუნგები, არცა დროშები, არცა წყობის გამწესებელი, მაინც ისე ერთბაშად აჰყვნენ, თითქოს ვიღაცა ჩააგონებდათო, აჰყვნენ ისე უფოყმანოდა, ავიდეთო და ავიდეთო, — ბედისწერა თუ შთააგონებდათ, ჩუმი, უხილავი, შემპარავი და დაუნდობელი, თორემ მაშ რაო, რა ლექსს დაეძებდნენ, რა ჰიმნის ჟინი წამონთებოდათ, ანთუ რაღა გოგებაშვილზეო, მთავარი საკითხავი მაინც ეს არის, მართლაცდა რაღა გოგებაშვილზეო, — სხვაგანაც იყო რიყე პოეტთა, მაინც იქით მიაგდო გუნდი იგი უმოწყალო ბედისწერამა, გუნდი ყმაწვილთა, გუნდი უამრავთა, ატანილთა ერთნაირადა და დაბნეულთა ერთნაირადვე; იქით მიაგდო, იქამდის აღარა, — ლექსით თურმე მიიტყუებდა, ლექსამდის იყო სასახლე იმისი, აქა პირველისა, აქა მბრძანებლისა, მაშინ მბრძანებლისა რაღა თქმა უნდა, მას მერე ბევრმა წყალმა ჩაიარა, თუმცა ალბათ არც ისე ბევრმა, არა, ისევ მახლობელია ისიცა და ის ამბებიცა, გუშინდელივით ახსოვს ყველასა, გუშინდელივით წარმოუდგება და აუკვნესდება გული, მწარედ აუკვნესდება; ჰო ახსოვთმეთქი, თანამდებობასაც მკაფიოდ არ გამოვთქვამ, ახლა მაინც ისედაც იციან, მერე მაინც ვეღარ გაიგებენ ისე, დაწვრილებით აუხსნიელადა, ვითარც ამჟამად უკვე ძნელია გაგება იმისა, მთავარმართებელი



თუ რა ყოფილა, მეფის ნაცვალთ თუ რა ყოფილა, ანთუ რადა ყოფილა, ანთუ ხან ისე რადა ყოფილა, ვინ რა ყოფილა, როგორა ყოფილა, რა ზნისა ყოფილა თუ რა ჩაუდენია, ყველა დიდებით რად აუყვანიათ, ყველა სამარცხვინოდ რად ჩამოუგდიათ, — ძნელია და აუხსნიან ხოლმე, ამასაც აუხსნიან მერე და მერე უფრო ნათლადა თუ მართებულადა, ახლა ისედაც მოეხსენებათ, ვინ იყო, რა იყო, ვით აღზევებულიყო, ვით ევლო დიდებითა, ვით დამხობილიყო სამარცხვინოდა, ამიტომ გამომითქვამს ასე უბრალოდა, აქა პირველიმეთქი, წოდებების გარეშე, წინების გარეშე, განმასხვავებელი აღმატებულების გარეშე, — აქა პირველიმეთქი, რადგან რო მაინც პირველი არ გახლდათ, ბრძანდებოდა სხვადა: იქა პირველი, იქაპირველი, — და აქაპირველი თითსაც ვერ გასძრავდა იქაპირველის თანხმობის გარეშე. და სწორედ ის იყო, ლექსამდის იყო სასახლე იმისმეთქი, სასახლე-საცხოვრისი, საცხოვრისი, არათუ საგანმგებლოი, არა, არა, ის სხვაგან გახლდა, — და ზედ დადანებაზე გამოჩნდა ისიცა, მანქანა ელოდა, საგანმგებლოს მიეშურებოდა, გამოჩნდა და იხუვლეს გუნდადა, იხუვლეს მართლაც აღტაცებითა, ვითომდა რაო, მორჩა დ გათავდა, გადაწყდა უკვე ყველაფერთო. იხუვლეს და გარს შემოერთყნენ, გუნდად შემოერთყნენ, გულში მოიქციეს, უცება, უცრადა, თვითონაც არ იცოდნენ თუ რას სჩადიოდნენ, იმანაც არ იცოდა თუ რა დამართნოდა, დაცვასაც ვერ გაეგო თუ რა ელონა, ასუსულიყვნენ დოყლაპიებივითა. განგებას დაეხლართა გორგალი იგი, დაეხვლანჯა ბედისწერასა, ადვილად ველარ გამოიხსნებოდა.

ის მაინც თავისასა ცდილობდა, იმაზე ვამბობ, აქაპირველზე, გამატარეთო, მშვიდად მიმართავდა, დარწმუნდა თუ არა, მოსაკლავად არ დამსხმიან თავსაო; საგანგებო თათბირი გვექნება, მივიღებთ სასურველ გადაწყვეტილებასა, უსათუოდ სასურველსა და მისასაღმებელსაო. სხვა საფიქრალი არცა აქვს ხელისუფლებასა, მხოლოდ ხალხის სიკეთეზე ფიქრობს, ზრუნავს ხალხის კეთილდღეობაზეო. ახალგაზრდობა ჰო იმედია ჩვენი, ჩვენი ხვალინდელი დღეა, ახალგაზრდობას შევპხარით, ახალგაზრდობაზე ამოგვდის მზე და მოვარეთ. თქვენ მხოლოდ დაიშაღენით, მიპხედეთ თქვენს საქმე-



სა, ისწავლეთ, ჩამოყალიბდით, გამოიბრძმიდეთ ცვლად თქვენს მამა-პაპებისა, თქვენ უნდა მიიღოთ ეს ტრადიცია, თქვენ უნდა გადასცეთ შთამომავლობასაო, სხვა დანარჩენი ჩვენ მოგვანდეთ, ყველაფერს მოვარიგებთ, გადავწყვეტთ ისე, სათქმელი არ გექნებათ აღარაფერიო. სულ ტყუილად აღელვებულხართ, ცუდი არავის განუზრახავს, შეურაცხყოფელი არავის წარმოუთქვამს, მხოლოდ რაღაც გაუგებრობაა, გაუგებრობას ნუ აპყვებითო, დაიშალენით, დაიშალენით, თქვენ ოღონდ წადით, თქვენს საქმეს მიჰხედეთ, ჩვენ ვითათბირებთ, ჩვენ მოვაგვარებთო, გამატარეთო, გამატარეთო, — და მიმართავდა ხანთუ ერთ მხარესა, ხან მეორესა, ბრუნავდა, ტრიალებდა, ხელითაც ანიშნებდა, გაიწიეთო, გზა მომეციო — მანქანამდისაო. არავინ იძვროდა, იდგნენ გუნდადა, გაუვალ გუნდადა, გუნდადაც შეჰყვირებდნენ, ატლავლდებოდნენ ეგრევე გუნდადა, იტვრენდნენ კიდეცა, უსმენდნენ კიდეცა ეგრევე გუნდადა, ურხევ გუნდადა, უსმენდნენ და არ ერწმუნებოდნენ, რამეთუ ისიც დაშლას ურჩევდა, სხვაგვარად ეტყოდა, სხვაგვარად აუხსნიდა, მაინც ურჩევდა მიქელივითა, — მიქელს გაექცნენ, ამას აღარა, მიქელს არაფერი ეკითხებოდა, ამას რაღაცა ეკითხებოდა, ამბის მიტანა მაინც ეკითხებოდა. შევატყობინებთო, ვითათბირებთ და შევატყობინებთო, აღიარებდა, თქვენ ოღონდ წადით, დაიშალენითო, სხვა ჩვენ ვიცით, ჩვენ გადავწყვეტთო.

ჩვენც დაგესწრებითო.

რასა ბრძანებთო, რა საჭიროა, თქვენს საქმეს მიჰხედეთ, ყველამ თავისი საქმე აკეთოსო.

თქვენს საქმეშიც ჩაგვანხედეთო.

ყველამ თავისი ადგილი იცოდესო.

ყველა არც მიუშვიათ თავის ადგილამდეო.

ვინ სად თუ მისულა, იმისი ადგილიც ის არისო.

ჩვენც მოვალთ იმ თქვენ თათბირამდისა და შეტყობინებასაც დავესწრებითო.

ეგ არ იქნებაო.

იქნებაო.

და აღარ იცოდა თუ რა ეღონა აქაპირველსა, გარს ერტყა გუნდი, უტეხი, გაუვალღი, შემონთებოდა მგზნებარე თვალე-



ბი, ბრიალა თვალეები, ნაპერწკლიანი, გამზადებული ცხვირისფერქვევადა. გამოთიშულიყო აქაპირველი, ვერავინ უნებას ვერ მიაწვდენდა და იყო უძალო, ვერცთუ ვერავინ ვერას იღონებდა უიმისოდა და იყვნენ უძალონი ერთი გუნდისგანა, მგზნებარე გუნდისაგანა, აფორიაქებულ, აჟივკივებულ ყმაწვილთა გუნდისაგანა. ამათ შეეძლოთ, უკვე მოეგოთ ნიშნი მიქელისათვისა, ოღონდ მიქელი ისევ ზევით მიუთითებდა: ისევა ბოინობს, ისევა ყაშყაშებს თუ ვერ იღონეს ამათ ვერაფერი, წამოვა გრგვინვითა, წამოვა რისხვითაო, ბოინობს, ყაშყაშებს, სუნი სცემს სისხლისაო, — მაგრამ მიქელი იქ არსად იყო, არც გაუგონებდნენ რაღა თქმა უნდა, არც სხვა აღმოჩნდა, არავინ აღმოჩნდა, თუნდაც ისეთი, ცხრაასხუთის ყაზახ-რუსებივით რო შემოსეოდა, მათრახ-შემართული, ყალქსზე შემდგარი ცხენებითა, შემოსეოდა იმ ვიწროებში, იქვე გაეფანტა გუნდი იგი აფორიაქებულთა, დაეფრთხო ისე, შემოგროვება ველარ მოეხერხებინათ, ველარ მიებედნათ ყაფლანიიანთ კუნძულამდისა; ვერავინ გაპბედა, ვერავინ მოიფიქრა, იხვლანჯებოდა ბედის გორგალი, გამომხსნელი აღარავინ იყო, იხლართებოდა, იხვლანჯებოდა, — კაცის დასჯას რო მოინდომებს ღმერთი, ჯერ ჭკუას წაართმევსო, რაღა კაცით და რაღა ერთით, ღმერთისთვის ერთია, ერთი ტოლიაო, ჭკუა აღარ იყო, ჭკუა არ მოსჩანდა, იხლართებოდა, იხვლანჯებოდა, სისხლი სწყუროდა ბედისწერასა.

ის მაინცა ცდილობდა, აქაპირველი ცდილობდა თავისასა თუ რაც შეეძლო, იმასა ცდილობდა: რახან არ დაიშლით, დაგვესწართოთ, ოღონდ მიმიშვით მანქანამდისაო.

უკაცრავადო, შეგვასწრებ და ვილა შემოგვიშვებსო. შემოგვიშვებენო.

არა გვეჯერაო, ერთად წავიდეთო.  
კეთილიო, რამდენიც ჩაეტევით ჩემს მანქანაშიო.  
ყველანი ვერ ჩავეტევითო.

რამდენიც ჩაეტევითო.  
არაო, ვიართო ყველამ ერთადაო.  
ერთად როგორაო.  
ფეხითაო.

ფეხით როგორათ.

როგორათ და აი ასეთ.

და დაიძრა გუნდი, დაიძრა, აგორდა, აიკრა იგი აქაპირველიცა, აიკრა, აიყოლა სხვაცა და სხვანიცა კიდეცა და კიდეცა, ოღონდ დამაფიქვრელი მაინც ეს იყო, ეს აყოლიება აქაპირველისა, სხვანი სათითაოდ არც დახსომებიათ, გუნდი იყოთ და გუნდს მიაკერეს, ეს დაიხსომეს გამოცალკევებითა და უწოდეს გაბონი, თუმცა არცთუ წინ მიუძლოდა, არცთუ სურდა, არცთუ არავის წაექეზებინა თუ გაებრიყვებინა, ძალით ჩაეთრიათ, ძალით მიეჩნებინათ გადაგდებული სატი, ძალით მიჰყავდათ, — საიდან სადათ, სად ესათ და სად გაბონით, მაგრამ რას იზამო, უცნაურია წუთისოფელიო, იცის უცნაური მიმსგავსებანიცაო. მიქელსაც გაბონს ასწავლებინებდნენ დიდხანსა, სხვებსაც ასწავლებინებდნენ რაღა თქმა უნდა, ალბათ ამიტომა, ხელახალ გამოცხადებას თუ ელოდნენ, თორემ და რათ, ვის რა გულში ჩაჰქროდა მღვდელი გაბონი, არაქაური, უცხო, გარეგანიო, — და აი ვითომ გამოცხადდაო, უკეთუ მსგავსი გამოცხადდაო, ან არცა მსგავსი, ან მაინც მსგავსი გამოცხადდაო. რაც იყო, იყოთ, ამას აქ შეარქვეს, იქაც ძალიან მოსწონებოდათ, ბევრი უცინიათ, ყველაზე მეტი უცინია იქაპირველსა, ანთუ „თლაპირველსა“, პირველთა პირველსა, მაშინდელსა რაღა თქმა უნდა, იქაც უცინია და აქაც ჩამოჰყოლია სიცილი იგი, სიცილი შემზარავი, ჩამობრძანებულა და ჩამოჰყოლია, — ეს მერეთ, ვითომ რო დამშვიდდა აქაობათ, ვითომ სისხლი რო დაივიწყაო, ვითომ რო გადაირია უმაღლესი ჯილდოთიო, რახან თვითონვე იმან მოართვა, იმა უმაღლესსმაო, ჰო მაშინათ, აქაპირველი რო შეეგება, აქა მასპინძელი და აქა მორჩილი პირველი, ქართულ მიწაზე ფეხის დადგმა რო მიუღოცაო, უცებ აფეთქდა სიცილი იგიო, ფუნჩულა თითებიც მიეტანა აქაპირველის პატარა ლაბაბსა, სულ პატარასა, და გადაეფრქვა მოალერსე სიტყვებიცა, — გაბონჩიკ, ძვირფასო, როგორა მყავზარო, — მოსწონებოდათ რაღა თქმა უნდა, თორემ იმდენხანს ვინ დაიხსომებდათ. ამას ისიც ახლდა, ის დიდი სიამოვნებაო, ტყემლის საწებელს რო გამოეწვია: ოპოი რა საწებელი გქონიათ, ლურსმინებს გადავყლაპავ ამ საწებლითაო, ისიც ახლდაო, ის



სიმოვნებაცაო, ის ნეტარებაცაო, მთლად განცხრომილი წარ-  
 მსთქვამდაო. თლთნდ ეს მერეთ, ხოლო იმ ჟამად, გუნდს  
 რო აეკრა და რო მიათრევდა, ეხვეწებოდა ყველგამოწეული:  
 ე, ბიჭო, გეყოფათ, ე, ბიჭო, წადით, დაიშალენით!.. ე, ბიჭო,  
 გამიგონეთ, ემანდ არაფერი მოიწითთ, დაიშალენით ბიჭო,  
 დაიშალენით!.. მანამდე ფეხბურთელებსაც რო ასევე ეხვე-  
 წებოდაო: ე ბიჭო, არ გინდათ ე პირველობა, პო იცით, რო  
 არ გაგიშვებენ, დაეხსენით, არ გინდათ, ნუ შეაკლავთ თავსა,  
 არ გაგიშვებენ, ნუ შეაკლავთ თავსა!.. ამათაც ისევეო, მამა-  
 შვილურად ეხვეწებოდაო, ასეც ამბობდნენ მერე ზოგ-ზოგე-  
 ბი, გამოძებნიდნენ ვითომ სხვა რამ გამამართლებელსაცა თუ  
 ახსნასა სხვაგვარსა, მაგრამ და რაო, წუთისოფელი უღმო-  
 ბელიაო, ყველაფერს მაინც „გაპონმა“ აჯობა, „გაპონში“ მო-  
 იყარა ყველაფერმა თავი. ისიც ისე ჟუტავდა თვალებსა, ის  
 თლაპირველი რადა თქმა უნდა, რო არ ამბობდა, მაშინაც  
 ამბობდა: გაპონნიკ ეს რაა, რას მიწვენებო, — ისე ჟუტავდა, ისე  
 გასცქეროდა ალაზნის ზვრებსა. ის იქ გახლდა, იმერეთშიო,  
 ტყემლის წუაზე რო გადაირიაო, ეს უკვე კახეთშიო, ჭაჭამ  
 რო აუბნია თვალეზიო, ეს რა არისო, „გაპონნიკი“ რო არც  
 წარმოუთქვამს, ტო იგულისხმებოდა უთუოდაო. რა არის და  
 ზვრები გახლავთო, ტუნს იკვნეტდა აქაპირველი, ტუნს იკ-  
 ვნეტდა და აცმაცუნებდა პატარა უღვაშებსა, აცმაცუნებდა,  
 პატარასა, პატარასა, რო ემჩნეოდა და თითქოს რო არცაო.  
 მერე სიმინდიო, უკვირდა იმასა, ჭაჭისაგან რო აპბნეოდა  
 თვალეზიო: სიმინდი!.. სიმინდი!.. სიმინდი!.. გაპკაფეთ ზვრე-  
 ბი და სიმინდი დასთესეთო; იმ ბიძაშენმა რო დაგვამშია და  
 რო გვაძახინებდა, მაძღრები ვართო, — ბიძაშენმაო ესეიგი  
 ფარაჯიანმაო რადა თქმა უნდა, — მართლა რო გავძღეთ, მხო-  
 ლოდ სიმინდი თუ გავგაძღობსო, სიმინდი გვიხსნის, სიმინდს  
 უნდა ჩავეჭიდოთო; ამერიკაში ვნახე, თითო ძირს რო ათი  
 ტარო ესზაო, ზოგსაც მეტიო, აქ ისეთი სუნი მცემს მიწისა,  
 ამერიკისას რო უნდა აჯობოს, გასჩეხეთ ზვრები და სიმინ-  
 დი დათესეთო. მერე ჭაჭაო, იკითხა მაშინ აქაპირველმა, ჭა-  
 ჭა: საიდლანდა გამოვზადოთო. „ჩაჩა!..“ „ჩაჩა!..“ „ჩაჩა!..“ ჭაჭა-  
 ცა და სიმინდიცაო. კოლხეთშიც ახირდა თურმე ასევეო: ეს რა  
 არისო. ჩაი არისო. მერე სიმინდიო. ბიძაშენმა რო დაგვამ-



შია, ფარაჯიანმაო რაღა თქმა უნდა, აღარ გინდა როგორც  
 გამოიძლო; მე რო ამერიკაში სიმინდის ყანები ვნახე, ომსა  
 საც რო ენახა... არა, არა, მაინც შიმშილით დაგვხოცავდაო;  
 ჩაიცა და სიმინდიცაო. ერთად როგორათ: ან ისაო და ან  
 ისაო. არა და არაო: ჩაიცა და სიმინდიცაო, „ჩაი!..“ „ჩაი!..“  
 „ჩაი!..“ რას ამბობ: ჩაით ჰო თქვენ უნდა უზრუნველყოთ  
 მთელი ქვეყანაო, ჩაიცა და სიმინდიცაო; ჩაი უმაღლესი ხა-  
 რისხისაო, ინდოეთიც რო გააკვირვოს, ცეილონიცაო, უმაღ-  
 ლესზე უმაღლესით, ბევრიცა და უმაღლესიცაო, ანთუ უმაღ-  
 ლესზე უმაღლესით. ანაღვლე!.. აშენეთ სწრაფად, იაფად და  
 ხარისხიანად!.. მოიყვანეთ ბევრი და ხარისხიანი!.. როგორი-  
 აო, როგორი რა ლოზუნგებია, ჰო აღაფრთოვანებს ხალხსაო.  
 შიში ისეთი მოსდგამდათ რო: უკრავდნენ ტაშსა, უკრავდნენ  
 და უკრავდნენ, — ყველა დაუჭირეს აპოლონს დის მეტი, მა-  
 ინც არ მოიშალა აპლოდისმენტიო; დასცხე და დასცხე ტაში  
 აპოლონ, რო შენიანებს არ მიგაყოლონო; და უკრავდნენ და  
 უკრავდნენ ტაშსა, რაღა ფარაჯიანსაო და რაღა ამასაო, ერთ-  
 წაირად უკრავდნენ ტაშსა, აქ ტაშს უკრავდნენ და იქ თავს  
 იკლავდნენ, ყველაფერი არეულიყო. სიმინდი!.. სიმინდი!..  
 სიმინდი!.. გრგვინვად გაისმოდა, გუგუნად გაისმოდა, წივი-  
 ლად გაისმოდა, გაისმოდა ყველანაირადა, ცოტა ხნის წინ  
 რო: კართოფილიო, ასევე რო აყვირებდნენ ხალხსა, — კარ-  
 თოფილი გაგვაძღობს, კართოფილს მივხედოთ, კართოფილი  
 ვთესოთ ყველგანაო. კართოფილი!.. კართოფილი!.. კართო-  
 ფილი!.. და სიმინდიო, იცვლება ყველაფერი, დიალექტიკაა ჩვე-  
 ნი ცხოვრების საფუძველიო. დაამხეს კართოფილი და კართო-  
 ფილის თეორეტიკოსიცა, კართოფილს რო ჰგავდა, მართლაც  
 კართოფილსა, ვისაც გაახსენდება ჰო გაახსენდება, ვინც სუ-  
 რათებსა ნახავს, ვერც გამოარჩევს; დაამხეს ასე ერთისიტყვი-  
 თა, ამან დაამხო და გრგვინავდა ესე: კართოფილი გაგვაძღობ-  
 დაო; მე რო ამერიკაში სიმინდის ყანები ვნახე, ოთოთოთო.....  
 აი რა გაგვაძღობსო; ჩვენ უკეთესი გვექნება, ჩვენი წყობი-  
 ლება რო ბევრად უკეთესია, ჩვენ რო მომავლისაკენ მივე-  
 ტანებით, ისინი რო ისევ უკან იხედებიანო. და უკრავდნენ  
 ტაშსა. შეპხეთ, შეპხეთ, მოსჩანს უკვე კომუნისმის ადაქლა-  
 ებული მწვერვალებიო, აგერა, მოსჩანს, აგერ, აგერ, აქეთ

მოდექით, აქედან მოსჩანსო, აი აქედანა, აი ავერა შე რთ  
ვდგევარო, ცოტა ცერებზედაც აიწიეთო, აი მოსჩანსო, მოს-  
ჩანს და თვითონვე მოეშურებაო, აქაც რო ვიდგეთ, თვითონ-  
ვე მოვა, თვითონვე შემოგვეხვევაო, ოღონდ ჩვენც ვინქართო,  
უფრო მალე რო შევეგებოთო, ოღონდ: ბევრი და ხარისხიანი,  
ბევრი, ბევრი და უმაღლესი ხარისხისაო; ეჰაა, როგორა ღაჟ-  
ღაჟებსო, ოღონდ მოდექით ცოტა აქეოთო, ცოტა ცერებზე-  
დაც აიწიეთო. და იმტვრეოდა ხელები ტაშითა, იმტვრეოდა,  
იმტვრეოდა. მერე ხელები უბეშოდა, ხელები აღარ ემორჩი-  
ლებოდა ხალხსა, ანთუ ვის რაღად უნდოდა ხელები, რო აძ-  
ღობდა ლოზუნგებითა, სიტყვებით რო აძღობდა, გაუთავებე-  
ლდი სიტყვებითა, ქაქანითა გაუთავებელითა. დაეღოთ პირი და  
შეჰყურებდნენ, დაეჭყიტათ თვალები და შეჰყურებდნენ, პი-  
რითაც შეჰყურებდნენ, თვალებითაცა: აი და აჰაა გადმოც-  
ვივა მზამზარეული აღაჟღაჟებული მწვერვალებიდანაო, ოღ-  
ონდ: სწრაფადაო, ბევრიო, ბევრზე ბევრიო, ხარისხიანიო,  
ხარისხიანზე ხარისხიანიო, მაგრამ ეს რო ერთიმეორეს გა-  
მორიცხავდა, ვერც უკვირდებოდნენ, არც აფიქრდებოდათ,  
ამან ეგება კიდევაც იცოდა, ოღონდ მერე და ვითომ და  
რაო, — ლომს ვინ შეკადრებდა, ელამი ხართ. ფარაჯიანი ისე  
არ მოსწონდა, თორემ სხვა ყველაფერი მოსწონდა მისი, ყო-  
ველშემთხვევაში ის მაინც მოსწონდა: რო ვერ დასძრავდა  
კრინტსა ვერავინა, ვერა, ვერა, მაინც ვერ დასძრავდა, ის  
აღარ იყო და მაინც ვერ დასძრავდა. უკრავდნენ ტაშსა და  
სტიკიოდათ ხელები. ასევე გახლდა, არაფერი არ შეცვლილი-  
ყო, არც რო არაფერი შეიცვლებოდა. რკინის ფარდა მაინც  
ჩამოფხვრიწყო. არა, ამას ვერ აუხირდებოდი, უნდა ჩა-  
მოფხვრიწილიყო ბოლოსდაბოლოსა და ჩამოფხვრიწა მართლაც  
კიდევაცა, — ვერ აუხირდებოდი. სიმინდი მაინც ყველაფერს  
ერჩივნა: ამ თქვენი „ჩაჩათიც“ რა გული გააწყალეთო, ამისი  
„ვოდკა“ ვითომ რა ნაკლებიაო; და წკიპურტს ირტყამდა ნი-  
კაპქვეშა. და მოსწონდათ, იქა, იქა, და უხაროდათ, იმათა,  
იმათა, თავისიანებსა, და აღფრთოვანებულიყვნენ: ჩვენია,  
ჩვენია, ეს მართლაც ჩვენიაო. ხოლო აქ ასეთ: ჩაი და სიმინდი,  
ჩაი და სიმინდი, სხვა ყველაფერი შედმიტიაო. და თუ ერთ-  
ერთი უნდა აირჩიოთ, ორივე ერთად აირჩიეთო, — აბა!.. აბა!..





სოლო სიმინდი მაინც სიმინდიაო. და უმღეროდნენ სიმინდსა და უმღერეთო. ჰხატავდნენ სიმინდსა. დაჰხატეთო. უწერდნენ სიმინდსა. უწერეთო. ფილმებს იღებდნენ სიმინდზე. გადაიღეთო. სპაქტაკლებსა დგამდნენ. დადგითო. რომანებსა წერდნენ. დაწერეთო. ჯილდო თუ გინდათო. უნდოდათ და მერე როგორა!.. ერთი უხერხულეა მაინც გამოიბლანდებოდა: დაწერილიყო ასეთი რომანი, — „ძირს სიმინდის რესპუბლიკა“, გამოიბლანდებოდა, გამოიბლანდებოდა, თუმცა რო კარგახანია უკვე გამოეცვალა ავტორსა სათაურიცა, შინაარსიცა, თუ რო შეიძლება რო გამოეცვალა, თუ რო შეიძლება რო ჯღანი ამოეგდო, მაინც გამოეცვალა, მაინც შეეცვალა თანმიყოლებითა ყველა ახალი დადგენილებისა, დიალექტიკური დადგენილებისა, დადგენილებებისა, ერთიმეორე რო უნდა გამოერიცხათ და პროგრესი რო ეს იქნებოდა თურმე, მაინც შეეცვალა ოცდაათჯერ მაინცა აქამომდისა და უკვე დაჰხვედროდა განახლებული წიგნითა: „გაუმარჯოს სიმინდის რესპუბლიკას!..“ უკვე დაჰხვედროდა, ლესელიძეში შეჰგებებოდა მალაჩებელსა, და თუ ის ძველი მაინც გამოიბლანდებოდა, ამას მაინც ვერ შეუშლიდა ზელსა, ვერა, ვერა რაღა თქმა უნდა: „გაუმარჯოს სიმინდის რესპუბლიკას!“ დაჰკიდეთ ორდენით, ბრძანებდა იგი თლაპირველი, თუმცა რო გულზე ისედაც აღარ ეტევა ორდენები, როგორმე დაჰკიდეთ კიდევ ერთიცაო. და უხაროდა იმასაცა!.. როგორ უხაროდა!.. რა ვუყოთ თუ ისედაც აღარ ეტეოდა გულზედა, მაინც უხაროდა, მაინც ინატრებდა კიდევა და კიდევა, ინატრებდა და მიინიჭა კიდევაცა, დადგენილებებიც რო იცვლებოდა, რო იცვლებოდა რომანიცა დიალექტიკურადა. ოღონდ ჯერ მაშინ: ძირს ვაზი!.. გაუმარჯოს სიმინდის რესპუბლიკას!..

ძირს!..

გაუმარჯოს!..

ბლაოდა ხალხი...

ბლაოდა და აღარ ახსოვდა, აღარც რო ორბელიანთა კუნძული, აღარც ის ძრწოლაი, აღარც ის სისხლი, თითქოსათ თუ მართლაც აღარაო, ძნელი სათქმელია; იმხანად მაინც ვერ გაიგებდი: კიდევ ერთი ორდენი რო მიაბნია რესპუბლიკის



დროშასათ... და ბლაოდა და ბლაოდა, ხელეებსაც ვერეგდა რალა თქმა უნდა... ვერ გაიგებდი, ვერ გაიგებდი...  
 ჰაბაში თვითონვე გვიჩვენებდა ზვრებსა, — არა, არა, არც რო  
 მთლად თვითონა, აჩეხინებდა თავის მოლაშქრეთა, — ეს ჩვენ  
 გვიბრძანებდა, ასჩეხევითო, გვიბრძანებდა და სხვა რა გზა  
 გვექონდა, ოლონდ ესაა, რო აღარ დასცალდა.

ჩაისაც ასე ბლაოდა ხალხი,  
 უფრო ადრე რალა თქმა უნდა,

ჩაი გვინდა, ჩაი გვალისხეთ, მოგვაყვანიინეთ ჩაიო, უფრო  
 ადრეო, ანთუ მაშინა, „ძირს სიმინდის რესპუბლიკა“ რო იწე-  
 რებოდა, — ბლაოდაო თუ აბლავლებდნენ ეს ჰო სულერთია, —  
 ჩაი!.. ჩაი!.. ბლაოდნენ ავტორებიცა, ანთუ ესენი უფრო, ესე-  
 ნი, თორემ ხალხი რა იყო!.. ბლაოდნენ და ლანძღავდნენ რო-  
 მანოვებსა, ნიკოლოზ პირველსა უპირველესადა და განსაკუთ-  
 რებითა, არ ემეტებოდა ჩვენთვისა ჩაიო, არ ემეტებოდაო:  
 რო წარუდგენიათ პირველი ცდები ქართული ჩაისა, რო გა-  
 უსინჯია და რო უთქვამს, — არ გინდათ, ჩაის მოვლა ჰო ძა-  
 ლიან ძნელია, ისედაც მცირენი არიან ქართველები, ჩაიში  
 მაინც ნულარ გავწყვეტო, — ლანძღავდნენ, ავინებდნენ,  
 ნიშნს მოუგებდნენ, ეგეც იმასა ჰო ჩააძალღესო, ძალღი ძა-  
 ლლურად გაისტუმრესო, ჩაის სიკეთე არ უნდოდა ჩვენთვისაო.  
 შეიძლება რო ყველაფერი აიხსნას უკულმა, ეს მაინც უკულმა-  
 ზე უკულმა გახლდა, ეშმაკურზე ეშმაკური გახლდა, უბედურე-  
 ბაზე უბედურება გახლდა, ანთუ რაც იყო, უბოძეს ჩაი, მო-  
 ვიდა დროება ჩვენი ახალი და აღგავსო ჩაის სიკეთითაო,  
 წერდნენ რო იგივე ავტორები, ბლაოდა ხალხიცა იგივესა. ჩაი,  
 ჩაი, ჩაი, ბევრი, ბევრი და ხარისხიანი, ბევრი და ბევრი, ხა-  
 რისხიანი და ხარისხიანი, წელშიც გაწყვეტილხართ და ჭირ-  
 საც წაუღიხართო, ჩაიცა და სიმინდიცაო. მე რო ამერიკაში  
 სიმინდი ვნახეთ: ოც-ოცტაროიანიო. ჩვენ ოცდაათ-ოცდაათ-  
 თიანს დაგასვედრებთო, ოლონდ გვეწვიე, ოლონდ მალე, მალე  
 გვეწვიეო. ჰხედავო, რა ძალა და რა გატაცება იფარება ამ  
 ხალხშიო, ხოლო ბიძაშენს, — ანუ ფარაჯიანსათ რალა თქმა  
 უნდა, — არ ენება კოლექტიურ შრომაში რო ჩაება ეს ენერ-  
 გიაო, კოლმეურნეობებიც რო არ დააარსა თქვენშიო. ვერ  
 შეჰბედავდა, რო ცილისწამებააო, ვერ შეჰბედავდა აქაპირ-



ველი, ის რო ისე განრისხდებოდა, იქაპირველი, თლუჩიქველი  
 ლი, ფარაჯიანის განხსენებისასა, ისე, ისე, ლაში რაბაშისა  
 ვარდებოდა ცალ მხარესა, რო გადმოსდინდებოდა ლორწოი,  
 გადმოსდინდებოდა, დაეკიდებოდა, დაგრძელდებოდა, დაგ-  
 რძელდებოდა, გაიქნევდა თავსა გულმოსული რაღა თქმა უნ-  
 და, და შემოევლებოდა ლაბაბსა ლორწოი იგი, ფუნწულა  
 ლაბაბსა, შემოევლებოდა და გადაიტყორცნებოდა მხარზედა.  
 გადაიტყორცნებოდა და გადაიტყორცნებოდა. და ეფინა ეგრე,  
 აქეთაცა და იქითაცა, ორივე მხარზედა აქსელბანდებოვიითა,  
 როცა რო ბრაზობდა რაღა თქმა უნდა, როცა რო განრის-  
 ხებულისო რაღა თქმა უნდა, და ბრაზობდა და განრისხებუ-  
 ლისო, როცა რო გაახსენდებოდა ფარაჯიანი, ხოლო და-  
 ვიწყებით ჰო არ ავიწყდებოდა არცერთი წამითა, არცერთი  
 წამითა, სიყვარულიც ასეთი უნდოდა, სიძულვილი რო არა  
 ყოფილიყო, სიყვარული, სიყვარული მამისა და მასწავლებ-  
 ლისა, როგორც უწოდებდა, რო შესცქნაოდა და რო შეჭფან-  
 ცქალებდა, ყველაზედ მეტად მე მიყვარხარო. ვითომათ,  
 თვალს უკრავდა ვორთშილღვსა ისა, იგი ფარაჯიანი, თუ გა-  
 დამირჩა და შენ თუ მოესწრო, მე საფლავში ჩამომძახეო.  
 მოლოტოვსაც თვალს უკრავდაო. ნიჩაბზე იდლო ერთისიტყ-  
 ვითა. რაც იყო თუ როგორც იყოო, ეს ვერ შეჰბედავდა: ცი-  
 ლისწამებააო. ახლა ვერა, ვეღარ შეჰბედავდა. ახლა ეს გახ-  
 ლდა. ვერ შეჰბედავდა, რო აქ იყო საცდელი ბოლიგონი კო-  
 ლექტივისაცა და ყოველი სხვა უბედურობისაცა, აქ იყო, აქ  
 იყო, აქედან იწყებოდა. კოლექტივი რაო, კომუნაც ჰო აქ და-  
 აარსა, პირველი კომუნაი, სამთავისის კომუნაი: ორი გრძე-  
 ლი ბოსელი ააგო იმა დიდებული ტაძრის ეზოშია, გრძელი,  
 გაწელილი, პირისპირა ერთმანეთისა, ერთში კომუნის წევ-  
 რები შეჰყარა, მეორეში საქონელი იმათივეი, გაერთიანებუ-  
 ლი საქონელი, აჰაა და მეტი რა გინდათ, იყავით და იცხოვრეთ  
 ბედნიერადაო. ააგოთ, — ააგებინა რაღა თქმა უნდა, წვევით  
 ეწვია, მართლა ეწვია, ვნახო ერთი რა დიდებული რამ გა-  
 მოგვიგონიაო, დიახაც რო გამოგვიგონიაო: რო გულისხმობ-  
 და დროშაზე გაკრულ სხვა თავებსაცა, მარტო თვითონ რო  
 არ მიიწერდა. ეწვია და მიულოცა, აი ეს არის ჩვენი დიადი  
 მომავალიო, თქვენა ხართ ამისი წინამორბედნი, ისტორია არ



დაგივიწყებთო, აბა!.. ვერა, ვერ ეტყოდა, ვერ შეჰბედავდა კოლექტივებმა რო დააქცია საქართველოცა, ისევე და უსრუსადაცა, მურნეობაც რო დააქცია და გასწყვიტა ხალხიცა; ოცდაერთმა, რაც რო გასწყვიტა, ოცდაოთხმა რაც რო გასწყვიტა, რო არ იკმარა და რო მიაჭყლიტა ოცდაათშიცა კიდევ იმდენიცა, თუ მეტი არა, მერე ჰო მერე... ეჭპეიიიი... რა ენა მოსთვლის, რა ყური გაიგონებს!.. ვერ ეტყოდა, ვერ შეჰბედავდა, ამისიანებიც რო ერივნენ იქა, რას გამოტყდებოდა, რასა, რასა, რა სათქმელია, ვილა შეარჩენდა იმ თანამედებობასა, — რას გამოტყდებოდა?!. იმდენს თუ მაინც შეჰბედავდა: დიდად გიმადლიან ციმბირისა თუ ყაზახეთის ბანაკებიდან ვინც რო დაბრუნდნენო, თუმცა მცირენილა დაბრუნდნენო, ისიც ისე, რო აქეთ მაინც აღარ არიან, მაინც მადლობელნი არიანო. და იქნებოდნენ მადლობელნი რაღა თქმა უნდა, რო გამოუშვა ეს უჯანონი, სიკვდილის კარებს მიმდგარი ხალხი, რო გამოუშვა, რო გამოსცალა უჯანოთაგანა, ჯანიანებით თუ აღარ შეავსებდა, მადლობელნი იქნებოდნენ რაღა თქმა უნდა. არა, ამასაც ვერ შეჰკადრებდა აქაპირველი: ჯანიანებით თუ არ შეავსებო, ეს ისე ითქვა, ვერ შეჰკადრებდა. ვერაფერსაც ვერ შეჰკადრებდა აქაპირველი იმა თლაპირველსა, რამდენჯერაც არ უნდა მოეთათუნებინათი თუბი ნიკაპზედა, რამდენჯერაც არ უნდა წაექეზებინათ: ყოჩაღ გაპონჩიკო, ვერც შეჰკადრებდა და ვერც კოპს შეიკარავდა, რამდენჯერაც არ უნდა გადმოჰბრუნებოდა გული სიბრაზითა, რამდენჯერაც არ უნდა გაბოროტებულყო, აღტაცების მეტს ვერას გამოსთქვამდა; როგორც თვით ესა, ახლა თლაპირველი, ფარაჯიანი რო ცოცხალი გახლდა, რო ქირქილებდა ამის დანახვაზე, ქირქილებდა და ჩიბუსს აბერტყავდა ოაზზედა, თუ მართლა აბერტყავდა და თუ მართლა აფერთხავდა რაღა თქმა უნდა, თუ ანეკდოტი არ არის ესეცა, ანეკდოტი იმა ბევრთაგანი, ერთბაშად რო მოედო ქვეყანასა და ქვეყნიერებასა და რო ხითხითებდა ხალხი, ხითხითებდა მაინცა, და მაინც მისტიროდა იმასა, ფარაჯიანსა, მაინც იმასა, თუმცა რო ამან ჩამოჰგლიჯა რკინის ფარდაი უშველებელი, ციმბირისა თუ ყაზახეთის ბანაკებიც ამან გაალო, მისტიროდნენ მაინც იმასა და ხითხითებდნენ ამაზე მაინცა, და გაიხარეს



კიდევაცა, რო ჩამოაგდეს ტახტიდანა ერთ მშვენიერ ფეხსა, უცება და მოულოდნელადა, — ჩამოაგდეს, ფაფუ, იყო და არა იყო რაო!.. ესეც რო უცნაური გახლდა!.. აღვსილიყო უცნაურობითა წუთისოფელი, ტანჯვითა, წამებითა, უცნაურობითა მრავალგვარითა და მაინც ვაშასა ჰყვიროდა ხალხი, ჰყვიროდა თუ აყვირებდნენო სულერთია რაღა თქმა უნდა. და მაშინ ის რო ჩამოაგდეს, ამანაც უყელა, დრო იხელთა ამანაცა, აქაპირველმა, დრო იხელთა და პირზე დაადგა, ჯერ ეს მიუშვეს თუ თვითონვე მიიწეედა: არა ვარგიხარო, ჯერ ამან შეჰყვირა, არა ვარგიხარ და ველარ გაუფროსებთო, ქვეყანასა პლუპავ და აღარ გაპირველებთო, დაადგა პირზედა და კიდევაც ასე შეიტანეს ისტორიაში პარტიისა, განახლებულ ისტორიაში: ფარაჯიანის ისტორია რო გადაეგდოთ უკვე, ამისი ისტორიაც რო მოესწოთ უკვე, ამისი, ამისი, ჩიბუხს რო იზერტყავდა თავზედაო, ეს ისტორიაც რო თან მიაყოლეს უკვე, სხვა ახალი რო დაეწყოთ უკვე, მალე იმასაც რო გადაუძახებდნენ მოუსავალშია, მალე, მალე, ძალიან მალე, ისტორიები რო იცვლებოდა თვალის დახამხამებაში, ხოლო ტანჯვა არა, წამება არა, უბედურება, ბოროტება არა, სიგიჟე არა, უხამსობა არა, არა, არა, არა და არ იცვლებოდა. ამან მაინც იძია შური: ბავშვებოც რო დაგვიხოცეთ, — უკვე შეეძლო ელიარებიინა, მანამდე ვერა, მანამდე მხოლოდ ამას აბრალებდნენ და სდუმდა ესეცა, კრინტი ვერ დაეძრა; სპორტის სასახლეც შეგშურდა თბილისისა და ცეცხლი გადაგვაყარე, რა დროს ამისი აშენება იყოთ, — ესეც წააკეცა; რუსთაველზე რა უნდა ქართულ ფირნიშებსაო, გინებით აგვიკელიო, — ესეც წააკეცა; პასკევიჩ-ზესიძის გეგმა მოაძებნინე და ჩვენი აყრა გინდოდაო, — ესეც წააკეცა რაღა თქმა უნდა, ხოლო იმაზე ჰო ხარხარებდა და ასდევდნენ სხვებიცა, ასდევდნენ, ასდევდნენ, აჭარბებდნენ კიდევაცა: თმში ვითომ რო არავინ არაფერი იყო, ფარაჯიანი ვითომ გლობუსის მეტს ვერაფერს ვერა ცნობდა და ომი ვითომ შენი ჭკუით მოიგეთ: ჰა ჰა ჰა ჰა ჰი ჰი ჰი ჰა ჰა ჰა ჰა ჰი ჰი ჰი ჰიოოოოო..... ასე დაბრუნდა წუთისოფელი: ქვეყნის მფლობელი თუ მპყრობელი ქვეყნისაო, ამერიკასაც რო აშინებდა, ევროპაზე ჰო რაღა ითქმის, თან აცინებდა და თან აშინებდა, აგერ აქ გაჰყოჭეს,



ბიჭვინთის ტყეშიო, განცხრომაშიო, უკეთუ ჭყმასა ჰქონდა-  
 საო, პირასაო, სველ ქვიშაზე რო გატყაპულსო და სხვა  
 თვითონ მოდიოდა, თვითონ გადასდიოდა ბეჭებზედა, ზღვაი  
 მორჩილი თუ დაპყრობილით, ზღვა გადასდიოდა დუნდულებ-  
 ზედა და გაფუებული ნესტოებიც მიეშვირა ფიჭვებისთვისაო,  
 აი მაშინაო, მაშინ გაპკოჭესო, განცხრომაშიო, ეგრევე გაპ-  
 კოჭეს და ეგრევე ჩაპვარესო; ეგრევე ჩაპვარეს და მარ-  
 თალია ჯერ ეს დაადგა თუ დააყენეს პირზედაო, მართალია  
 რო მწარედ გადაუხადაო, მაგრამ და რაო „გაპთნი“ მაინც  
 ველარ მოიწმინდა, შერჩა და შერჩა. ოღონდ ეს მერეო, ხო-  
 ლო იმჟამად: ე ბიჭო, გეყოფათო, — ვინ იცის მერამდენედ  
 იმეორებდა, ვინ იცის, ვინ უწყისო, ანთუ რაღა დათვლა უნ-  
 დოდა, — ასე მიატანეს სააქაო საბრძანებლომდისა, გუნდად  
 მიატანეს, ანთუ მივარდნენ დაუთმინარნი და ცოტა შეყოვნ-  
 დნენ, ცოტა განიპნენ, რადგან გუნდადვე ვერ შეეტევოდნენ  
 ჰოდა განიპნენ, ცოტა განიპნენო და ჯერ ის შეუშვეს თავისი  
 ჯვარ-ხატიოთა თუ გადაგდებული და მიჩენებული ჯვარ-ხატი-  
 თა, ჯერ ის შეუშვეს და, ეს უკვე ველარ გაითვალისწინეს,  
 კარი მოიგმანა, გუნდი ველარ შეპყვა, ვერც თუ ვერავინ შე-  
 ადწია შიგნიოთა.

ავარდა და დავარდა გუნდი იგი, აქეთ ეცა და იქით ეცა,  
 აქლავლდა და აკოწიაწდა, დაიქუსა, დაიგუგუნა, ბანი გამოსცა  
 მთაწმინდამაცაო, ოღონდ და რაო, მაინც არ განიხვნა კარ-  
 ნი, მაინც ვერ გამოიტყუა იგი პირველი, აქაპირველი რაღა  
 თქმა უნდა, ვერც სხვა ვერავინ გამოიტყუა, მხოლოდ დუმი-  
 ლი გამოსცემდა შიგნიდანა, არათუ კარგის მომასწავებელი  
 დუმილი, — არათუ კარგისაო და ესენიც ჰო ავად ატეხილიყ-  
 ვნენ!.. იქ მაინც ვერაფერი გააწყეს და უეცრადაც მოსწყდნენ  
 იქაობასა, მოსწყდნენ და მიმართეს ისევ თავიანთ ციხე-სი-  
 მაგრესა, იქ იყვნენ ძლიერნი, ღრმად დაჯერებულნი, ჰოდა  
 მიმართეს, ანთუ დაგორდნენ ვეება გუნდადა, უშველებელ  
 გუნდადა, ანთუ ჩამოშვავდნენ რუსთაველზედა და მერე,  
 ჯორჯიაშვილის ქუჩაც რო ადარ ეყოთ, იქავე ბაღსაც გა-  
 დაუარეს ეგრევე შვავადა, გადაუარეს და ჩაიფშვნენ, ჩაი-  
 შალნენ ყაფლანიიანთ კუნძულზედა.

„და პირველმან მან დასცა, და იქმნა სეტყვაი და ცეცხლი, შეერთებული სისხლითა, და მოვიდა ქუეყნად, და მესამედი ქუეყნისაი დაიწუა და მესამედი ხუთაი დაიწუა და ყოველივე თივაი ნედლი დაიწუა.“

„და მეორემან ანგელოზმან დასცა საყვირსა და ვითარცა მთაი დიდი მოტყინარე ცეცხლითა, შთავარდა ზღუად, და მესამედი ზღვისაი იქმნა სისხლ“.

ყაფლანიანთ კუნძულზედაო... უამრავ ხალხში ისე ჩაიწიწინენ, თითქოს არაფერი მიმატებიათ, მხოლოდ ფუსფუსმა იმატა ძეგლთანა; ისინი გამოეყვნენ, მოთავეობა ვისაცა ხვდომოდა წილადა, ანთუ ვინც მიმხვდარიყო, თუ რაოდენ საცოდავი იქნებოდა ხალხი ასე უპატრონოდა, უთქმელადა, უნუგეშებლადა; თუმცა ვიღაცა მაინც აბობლებულიყო და ქაქანებდა, არავის ესმოდა ქაქანი მისი, მიკროფონი ჩაწყვეტილიყო, თუნდაც აესხნათ, არ მოუსმენდა მაინც არავინა, ისეთი პირი არ უჩანდა, ნათქვამი რომაა, ვისაც მოუკლავს ის მოკლავსო, — ისინი ახლადა დაბრუნებულიყვნენ, დაბრუნებულიყვნენ და ფუსფუსებდნენ, ისინი ბჭობდნენ, ვისთვისაც მოესმინათ, ვისაც ჩამოეტანა ვეება ზვაავი, იგი ზღვა ხალხი ვისაც ელოდა, ბჭობდნენ და ბრძანეს აღდგენა მიკროფონისა. და აღდგა მიკროფონი. ბრძანეს ანთება შუქურებისა და აენტო შუქურები, დღიურვე აენტო, აენტო ჟამსა რიბირაბოსი. ადვილად ჩამოჰყარეს ბედოვლათი თრატორები კვარცხლბეკიდანა, უპატრონო ეკლესიას ეშმაკები რო დაეპატრონებინათ, ის ეშმაკები თუ ის თრატორები, ისინი ჩამოჰყარეს და თვითონვე აბობლდნენ სათითაოდ. და შესძახა ხალხმა, იცნო და შესძახა, დასცხო ტაშიცა. ტაში იუარეს, ჩვენ არა ვართ ტაშის მწყურვალნიო, ჰო ტაში იუარეს და აუწყეს საჩქართოდა, ეს არის შევხვდით აქაპირველსაო, ცოტა გვიმტყუნა, ოღონდ ეგვეც არაფერიო, რამეთუ აღგვითქვა, რო აუწყებს ჩვენს მოთხოვნასა და უმაღვე შეგვატყობინებს ბრძანებასა უმაღლესსაო. და კიდევ შესძახა ხალხმა, შესძახა იმედითა, მხურვალე იმედითა. და კიდევ შემოჰკრეს ტაში. და კიდევ იწყინეს, და კიდევ განაცხადეს, ტაში მაცდურია და მაცდურისაო.



და სწორედ ის იყო, იმავე ახალგაზრდამ დაიმარტოებულ ლენტოი, შარვლის ტოტებზე კანტები რო ესხა, დაიშინებოდა ხელა და არ გაუსწორებია არცა თვალი, კინტიც არ დაუძრავს, მხოლოდ თდნავ წასწია მკლავი და სილა მოტეხა ისე სხარტადა, ამოყაჭო, იგულსისმებოდა.

და ლენტომაც ამოყაჭა ერთი ფირი, ამოყაჭა და ჩაუღო მუჭშია.

და იმან აპხედა ცერადა, იგულსისმებოდა, არა კმარაო.

და ლენტომ აიწურა მხრები, კისერიც გადასჭიმა, ვითომ-და რაო, ბევრი არაფერი გადამიღია, ორიოდვე შინაც შეგულდება, იმასაც მოგიტანო.

და უფრო გამომცდელად მიაჩერდა იგი.

და უფრო აიწურა ლენტოი.

და არ მოეშვა ისა, გაუყარა თვალი თვალშია.

და იდგა ლენტოი მხრებაწურვილი, თდნავ ნიკაპამოგდებულვიითა, ვითომ და რაო, მეტიც რო იყოს, არ ევარგეზაო.

და წარბი შესტეხა იმანა.

და მხრები დაუშვა ლენტომა, ვითომდა რაო, ყველას მოგიტანო.

და თავი დაუქნია იმანა, დაუქნია და გაშორდა, დაყაბულდა თუ დაემუქრა, ძნელი სათქმელია, ოღონდ ამან მაინც თავისი გაივლო გულშია: სამს თუ მოვიტან, ვთქვათ სამი იყოსო, ერთი სულმთლად ჩაბინდული იქნება, ორიც ისეთი, ცალცალკე რო არავინ გამოიჩნევა, ერთად რომაა ხალხი ათქვეფილით, ხოლო დანარჩენი თუ რაღად უნდოდა, ეს არ იცოდა, ზრც ეფიქრებოდა, არცთუ ბეგლარი ეუბნებოდა რაიმესა, ზრცთუ კოტესგან მოსდიოდა ამბავი.

ანთუ რა უნდა შემოეთვალა კოტესა, — მოეთავებინა თავისი სპექტაკლი, ერთი სცენა ძეგლთანაც გაეტანა, იქვე, გშია რაღა თქმა უნდა, მეტი ერთ მომცრო ავტობუსში ჩაესხა მონაწილენი იმა სცენისა, თბილისისაკენ გადაჯარღნილიყო. ავტობუსს ავტობუსი გამოჰკიდებოდა, სატვირთოს სატვირთოთი, მსუბუქს კიდევ მსუბუქი მანქანაი, ანთუ არეულიყო ერთმანეთშია ყველა სახისა თუ ყველა მარჯის ავტომობილი, გამოტენილიყო აღგზნებული ახალგაზრდებითა, აღდეგებუ-





ლი ახალგაზრდობითა, ვითარცა მტკვარი გაზაფხულდობითა, ოღონდ და რათ, მტკვარი მაინც ვერ მოადიდებულყოფილი ზამთრები გადაჰმოდლა ერთიშეორესა, გაცრეცილიყო მწვერვალები თუ ხეობები, დუნედ მოერთვოდა თუ ძლივს მოწანწკარებდა ხეობების წყლებიცა, დუნედ მოერთოდა და დუნედაცა დიოდა მტკვარი, დედამდინარე დიოდა დუნედა, სამაგიეროდ აზვირთებულყოფილ ვიწრო გზები ხეობებისა, მოდგაფუნებდა თავპირისმტკრევეთა, შარაგზას მოერთვოდა მღვრიედა მღელვარედა, კიდევაც უფრო ააღელვებდა, კიდევაც უფრო ააჩქარებდა ისედაც ატეხილსა თუ ატორტმანებულ შარაგზასა და შემოფარდა მდინარეი გზისა, შემოვარდა და შეიფალყა ორბელაინთა კუნძულზედა, შეიფალყა და შთაინთქა, შთაინთქა ისიცა, ოღონდ და მაინც მოიტანა მგზნებარება თავისებური, მაინც შეენთო, ააბურბურა ისედაც აღგზნებული ხალხი.

და შენიშნა ლენტომა ეს შემოვარდნაცა, აღბეჭდა კიდევაც, კოტეც შენიშნა, ოღონდ ისეთი რამეც შენიშნა, გაქვავდა უეცრად, ვერცთუ კოტეს უხმო, ვეღარც დაიძრა ადგილიდანა, ვერც ვერას მიხვდა, ვერაფერი მოიაზრა, ვერცა ეგრე გამშრალმა თუ გაქვავებულმა, ვერცა მერეთ, დუნდგოში რთ გადაეშვა, იდაყვებითა თუ მხრებით რთ მიიწევდა წინა და ვერც მიიწევდა, რამეთუ ყველა მიიწევდა, გადმოცვივოდა ერთბაშად მოხროვილი ავტომანქანებიდანა, ერთბაშადა ცვივოდა და ერთბაშადაც მიიწევდა მოსული ხალხიცა, ანთუ ბრუნავდა ერთ ადგილასა, ანთუ ტრიალებდა გრეხილები მანქანათა ირგვლივ, ტრიალებდა და იხლართებოდა ერთიშეორეშია. როგორღაც იქ მოჰყვა, იმა გრეხილებში ლენტოცა; კოტე შორდებოდა, ადვილად აღწევდა თავსა იმა გრეხილებსა, შორდებოდა და შორდებოდა, ანთუ შორდებოდნენ ისინიცა, ვისთა დანახვამ ჯერ გააქვავა და მერე ასე გაახელა ლენტოი, ასევე სხვებიცა, ასევეც რთ ეხლებოდნენ ერთმანეთსა, ეხლართებოდნენ ერთიშეორესა, წინ მიიწევდნენ და ბრუნავდნენ, ბრუნავდნენ, ალილავებდნენ ერთიშეორესა. აღგზნებამ ტკივილები როდილა იცისო, არ იცისო და არცა სტკიოდათ, არცა ბრაზობდნენ, ოღონდ გაედწიათ, წამოსწოედნენ ოღონდა, ძეგლთან მიმდგარიყვნენ უფრო ახლოსა, მიმდგა-



რიცხვნი წინა მხრიდანა, პირისპირა, — დამავიწყდა მეთქვა, ეს ჯერ ძეგლის ზურგითა ხდებოდა, იქით მოვარდნილნიცა ასლი მდინარეი, იქიდან გადმოდიოდა ზვირთი ზვირთზედა, გადმოდიოდა და ვერც ვერე ადვილად გადმოდიოდა, — წინანი, დამხვდურნი იდგნენ წყნარადა, მიტმასნილნი ერთიმეორესა, ერთიმეორეში ამოჭედილნი, ერთად შეკრულნი თუ შეხელილნი, და იდგნენ წყნარადაცამეთქი, ვიდრე დადგებოდა ჭამი შეძახილისა თუ ტაშისცემისა, ვიდრე ისინი წამოდგებოდნენ, მოსულთა ზვირთები ვისაც მოსდევდა; და იდგნენ წყნარადა, და მოისმენდნენ: ველოდებითო, მერე გადაწყვეტთ თუ როგორ მოვიქცეთო, — მოისმენდნენ რიხით ნათქვამსა, დასცემდნენ ახლომდგომნიცა, ისე მტკიცედა, გულითადადა, ვითომდა მართლაც რაიმე ძალუძთო, — დაჯერებულიყვნენ, გათამამებულიყვნენ, გაზრდილიყვნენ თუ გამაღლებულიყვნენ ამ დღეებშია, აბა მაშ რაო, ამათთან მომდგარიყო ხალხი, ხალხი უსმენდა, ესენი გამოსთქვამდნენ ხალხის სურვლსა, შეულახველსა და გარდაუვალსა, — ასეც დაესწავლათ, ამაღლებულიყვნენ ამნაირადვე, ხმაში კაჟი მომატებოდათ, კუნთებში ფოლადი, ლამის ერთმანეთიც ველარ ეცნოთო, ზოგს ალბათ თავიც ველარ ეცნოთ. ხმა მაინც ვერა, ხმა თავიანთი ველარც თუ ეცნოთ, ვერც წყობა სიტყვათა, ველარც თუ აზრი, თითქოს თვითონ იყვნენ და იყვნენ სხვანიცა, თითქოს თვითონ ამბობდნენ და შორითაც მოესმოდათ, უნდოდათ ეთქვათ და უნდოდათ ესმინათ, და თითქოს ასწრებდნენ ერთსაცა და მეორესაცა, ოღონდ ეს სხვაა, სხვა რამეს გავყვებით და სჯობიან რო იმასვე მივუბრუნდეთ, — თამამად რო იდგნენ იგი წინანი, ბოლო დღეების მოვლენებმა რო წაჰყარა წინა, უნებურადა, შეუცნობლადა, თავისთავადა. და თვით იმათაც დააღეს პირი, გაქვავდნენ ისევე, ლენტო რო გაქვავდა მოულოდნელადა, ისევე გაქვავდნენ, იმანვე გააქვავა ისინიცა, იგი წინანი, კვარცხლბეკისანი... კოტე ადიოდა იმა სახელდახელო, იმა კინკიბურა კიბეზედა.

და კოტე მაინც იმდენი არაფერიო.

და მაინც კოტე მიუძღლოდა, გზას უკაფავდა და მიუძღლოდა, ადიოდა და აჰყავდა...

და ეგება მიმიხვდე:



პრემიერა წარმოადგინამეთქი, „ტამერფორსის რეზი“ ერქვა იმ სპექტაკლსამეთქი;

ერთი სცენა იქაც გაიტანა, გ-ში, ძეგლთანამეთქი;  
იმ სცენის მონაწილენი ჩაისხა და წამოიყვანამეთქი;

აჰყვნენ და წამოაჰყვნენ სხვანიცამეთქი, — თუმცა ეს არა, ეს არაფერიო, ითქვა და მორჩა, მთავარი ესაა: მონაწილენი წამოიყვანამეთქი; და მიმიხვდები, შენ მიმიხვდები,

ამდენი რამ გითხარი,  
ამდენი რამ გაგიმეორე,

შენ მიმიხვდები რაღა თქმა უნდა, თლონდ ისინი რას მიმ-  
ხვდარიყვნენ, — კოტე ადიოდა, რეჟისორი ადიოდა კვარცხლ-  
ბეგზედამეთქი, ეს არაფერი, კოტე მიუძღოდამეთქი, იმათ მი-  
უძღოდა, მონაწილეებს იმა სცენისამეთქი, — ეს იყო, რაც  
იყო, ამან გააქვავა კვარცხლბეგზე ისინი, მოთავენი თუ მო-  
პირველენი, ძირს ის ზღვა ხალხი, გააშეშა და გააქვავა; ჯერ  
გააქვავა და მეტი არც ითქმის, გაქვავება გაქვავებაა, ხოლო  
თუ მერე რა დატრიალდა, ამის აღწერას ვერ შევუდგები, ვერც  
გავბედავ, ვერ შევძლებ და იმიტომა, რა ვქნა, ვერ შევძლებ,  
სხვამ ვინც უნდა დაიტრაბახოს, მე ამას ვიტყვი და გავიმე-  
ორებ, ვერ შევძლებმეთქი; უთქმელობაც არ იქნებაო, ცხად-  
ზე ცხადია და ვინც ანი თქვაო, ბანიც იმან უნდა მოადევნო-  
სო. ჰოდა მიუძღოდაო, არა?.. მიუძღოდა და წარადგინა: ერ-  
თი იგი, განსახება იმა ძეგლისა, განსახება და გამოცხადე-  
ბაი ცოცხლობრივი, მეორე იგი, ვისთანაც ერთად აღზე-  
ვებულყო, ვისაც დროშად დააფრიალებდა, ვისი სახელი-  
თაც იღვწოდა, ვიდრე აღემატებოდა თავისი სახელითა, — ასე  
წარმოსდგა ორივე ერთადა აღგზნებული ხალხის წინაშე,  
სცენიდან გადმოვიდა, სცენიდან მოვევლინა აფორიაქებულ  
მოედანსა და უფრო მეტადაც ააფორიაქა, უფრო მეტადაც და-  
აბნია, გაახელა, აიტანა და დაფლითა სულიან-ხორციანადა. აჰა  
და ეს იყოს ბანიცა, დანარჩენი წარმოიდგინე როგორცთუ შე-  
გებლოს, ზღვა წარმოიდგინე თუ გენებოს, ზღვაი აღელვებული,  
ტალღა ტ-ლღას შეჯახებული, გრიალი შემზარავი, — მოთქმა,  
ტირილი, ხარხარი, ღმუილი, წივილი, წკმუტუნი, აღრეული  
ერთიმეორეშია და შელექნილი კლდოვან ნაპირებზედა. დანარ-



ჩენს ნუ მომთხოვ, დაწვრილებით ნუღარას მომთხოვ ქუჩე-  
ბისასა და მოედნებისასა, აფორიაქებულ სხვა მოედნებისასა,  
ამას რომ მოჰყვა, გამოცხადებასა ამათსასა, ყოვლად მოუ-  
ლოდნელსა, ყოვლად გაუთვალისწინებელსა ამა ურწმუნო  
საუკუნეშია. რაც უნდა იყოს, ჩაიარა უეცრობის წუთებმაცა, —  
ამას მაინც გეტყვი, — ანთუ მიკროფონებმა წააჭარბა ხალხის  
გუგუნსა თუ მოთქმა-ღრიალსა, ანთუ იმა ორთა შეხვედრამ,  
ვითომ პირველმა შეხვედრა-გაცნობამო, გადაჰფარა ყველა  
და ყველაფერი, გადაჰფარა და მიაყუნა, თითქოსდა მტკვა-  
რიც მიაყუნაო, მიაყუნაო და ისლა გაისმოდა, ხმაი იმათი,  
იმათი ხმალა გაისმოდა გაღმით გამოღმა:

„ — დაგინახეთ თუ არა, მივხვდი, თქვენ უნდა იყოს მგზნე-  
ბარე კოლხიდელო!

„ — დიას მთის არწივო, თქვენი ალლო შეუმცდარია!

მ თ ის ა რ წ ი ვ ი — მაშ გამარჯვებათ მგზნებარე კოლ-  
ხიდელო!

მ გ ზ ნ ე ბ ა რ ე კ ო ლ ხ ი დ ე ლ ი — გაგიმარჯოთ მთის  
არწივო!

მ თ ის ა რ წ ი ვ ი — რა ამბავი ჩამოგვიტანეთ კავკასიიდან?

მ გ ზ ნ ე ბ ა რ ე კ ო ლ ხ ი დ ე ლ ი — რუსეთის რევოლუცი-  
ის გამარჯვების ურყევი რწმენა და კავკასიის პროლეტარია-  
ტის მარადიული მეგობრობა რუსეთის პროლეტარიატთან.

მ თ ის ა რ წ ი ვ ი — მოხარული ვარ! მოხარული ვარ! მაგ-  
რამ კავკასიაში არიან ადამიანები, სხვანაირადაც რო ფიქრო-  
ბენ. მიმიხვდებით, მე ვგულისხმობ ქართველ სეპარატისტებს.

მ გ ზ ნ ე ბ ა რ ე კ ო ლ ხ ი დ ე ლ ი — ჩვენ დავამსხვრევთ  
მათს წინააღმდეგობას და ნიადაგს აღმოვფხვრით მათი იმე-  
დებისა.

მ თ ის ა რ წ ი ვ ი — მოსარული ვარ და მჯერა თქვენი,  
მგზნებარე კოლხიდელო!

მ გ ზ ნ ე ბ ა რ ე კ ო ლ ხ ი დ ე ლ ი — გვეროდეთ და მტკი-  
ცედ იარეთ, მთის არწივო.

მ თ ის ა რ წ ი ვ ი — მომეცით ხელი, მგზნებარე კოლხი-  
დელო!

მ გ ზ ნ ე ბ ა რ ე კ ო ლ ხ ი დ ე ლ ი — აი ჩემი ხელი მთის  
არწივო!

და შემოჰკრავდნენ ხელი-ხელსა, მაგრამ ჩაბღუჯდნენ რაღა თქმა უნდა, პიესაშიც ასე ეწერა: „მხურვალედ აბრუნდნენ ერთმანეთსა“-ო, მაგრამ არ აკმარეს ნაპერწკლები ალტაცებისა, შეუძახეს და შეუძახეს, დაიგუგუნეს და დაიგუგუნეს, გადაჰკოცნეთ ერთმანეთით, დაიგუგუნეს და გადაეხვივნენ ისინიცა ერთიმეორესა, გადაეხვივნენ და გადაჰკოცნეს, ისეთი ხვნეშითა, ისეთი ჟინითა, ჟრიალი აუტყდა მიკროფონსაცა, ხალხმაც დაიქუხა და მიწა იძრა თითქოსათ, მიწა იძრა და თითქოს ზეცაც შეტორტმანდაო, არწივი ცაში ამოტრიალდა, ეგრე წამოვიდა ფეხებპარჭყული, მერე უეცრად ფრთა ფრთას შემოჰკრა, დაიყვილა და გადაიკარგა კოჯრისაკენა თუ შავნაბადისაკენა, მყინვარისაკენა თუ საით გადაიკარგა, ვერავინ მიადევნა თვალი; არცთუ არავის ეკითხებოდა, არცთუ არწივიო, არც სხვა არაფერით, ისინი ეხვეოდნენ, ისინი ჰკოცნიდნენ ერთმანეთსა, ისინი, ორნი, ანთუ ერთნი,—ვისთუ დაცილება მოენდომებინა, ვითომ გაწბილებულიყო ასე თვალსაჩინოდა, — მ. რადის ერთნი, მარადის განუყრელნი და ბლაოდა ხალხიცა ერთადვე იმათს სახელებსა, ბლაოდა გაბმულადა, გადაბმულადა, ბლაოდა და შესვენებასაც არ დააცდიდა იმა ორთა, ანთუ ერთთა, აკოცევითო და აკოცევითო, და ჰკოცნიდნენ ისინიცა, ერთმანეთსა ჰკოცნიდნენ უთვალავადა, გაუთავებლად, ჰკოცნიდნენ და ჰკოცნიდნენ; გრიმი აეჭიჭყნათ, პარიკები მოექცათ, კოსტუმები მიმოეჩნათ, აღარცთუ ჰგავდნენ, ვისაც თუ ჰგავდნენ, მაინც შეპბლოდნენ, კიდევ აკოცეთო, მაინცა ჰკოცნიდნენ კიდევ და კიდევ, ამასთან ისიც არ დაგავიწყდეს, ხელები ჩაბღუჯოდა იმათს კალთებსა, არ გადაცვივდნენ კვარცხლბეკიდანათ. და ბლაოდა ხალხი, თუ ტიროდა, თუ იცინოდა ძნელი სათქმელია, მაინც ბლაადათ უკეთ გამოდის, ჰოდა ბლაოდა ხალხი, ისინი ჰკოცნიდნენ. არწივი ჰო გადაკარგულიყო, კოტე ბლოელი გადმომდგარიყო არწივივითა, ის იყო მუფე, ის იყო განმგებელი, მფლობელი გახლდა იმა ჟამისა და ტკებოდა იგი, იგი მფლობელი, შემომქმედი იგი, ტკებოდა თავისი ხელქმნილითა.

და იყო იგი ხელოვანი იშვიათთაგანი.

და ლენტო უვლიდა გარსა, ჩხრიალებდა ლენტოს აპარა-

ტი, ბზრიალებდა და ჩხრიალებდა, — კიდევაც შესძახებდა ლენტოი, კოტეს შესძახებდა, მაგრამ არაო, ასე ცალ-ცალკე ვერც ვერავის დაინახავდა კოტეი, ვერც ვერავის გაუგონებდა, რა ვუყოთ თუ ვერ გაუგონებდა, არ დაიძრახებოდა, მაინც არაო, ტკბებოდა ხელოვანი თავისი ხელქმნილითა.

და ბლაოდა ხალხი.

და ჰკოცნიდნენ... ოღონდ თუ ვინაო, — ძნელიღა სათქმელია, ისე აეშალათ გრიმი თუ პარიკი, კოსტუმები ისე აეჩენათ, მაინც ჩაებლუჯა რამდენიმე ხელსა, არ გადაცვივდნენო, მაინცა ჰკოცნიდნენ და თუ მაინც გადმოცვივდებოდნენ, დაფლეთდა ხალხი, ნაკუწებად გაიტაცებდა, ვითარცა წმინდა ნაწილებსაო; მადლობა ღმერთსა, არ გადმოცვივდნენო, თორემ და რაო, გაიწირებოდნენ უზინარი თუ სახელგაუთქვამი თეატრის მსახიობები ამ უჩვეული წარმატების ჟამსაო, — რა უცნაურად გაიწირებოდნენ!..

და მხოლოდ ეს იყო, — ერთს ყელსახვევი მაინც ჩამოუვარდა, ჭრელი იგი ცნობილი ყელსახვევი, ციხის სურათიდან რო გადასულიყო მხატვართა ტილოებზე, ჩამოუვარდა და ის დაკუწესო; ოღონდ თუ როგორაო, — ამის აღწერისაგან მაინც გამომიხსნია თავი.

## XXII

„ვიცნი საქმენნი შენნი და შრომაი შენი და მოთმინებაი შენი და ვითარმედ ვერ ძალ-ვიც ტვირთვად უკეთურთა მათ და გამოსცადენ იგინი, რომელნი იტყვიან თავთა თვისთა მოციქულად, და არა არიან, და ჰპოვენ იგინი მტყუვარ“.

რაც უნდა იყოს, ეს იმ წუთსაო, ჟამსა იმ უჩვეულო წარმატებისასაო, თორემ მერეთ, თანაც სულ მალეო, აღარც აღარავის ეკითხებოდა, ვინ იყვნენ ისინი თუ ვის განასახიერებდნენ, რა იქნენ თუ სად ჩაიყლაპნენ, — აღარავის ეკითხებოდა, ყველას თავისი გასჭირებოდა... ეს ისე მოხდა, ვერცთუ გაიგეს, ვერცა წინასწარა, ვერცა მაშინვე, ტყვიამ რო იწვიმა, — შიშმა გაჰფანტა, გააბნია, შიშმა გადამალა, გაგებამ არა, გაგებით მაინც მერელა გაიგეს, ჭეჭა-ჭუხილმა რო გადაიარა, თუ გადაიარა, ხოლო თუ ვინცთუ ტყვიის ქვეშ მოჰყვა, იმათ

მაინც ველარა გაიგეს, წავიდნენ ისე გაუგებრად; თუმცა იმა-  
თაც უნდა გაეგოთ, ახლა ვილა გამოთიკითხავს, თორემ უფრო  
უნდა გაეგოთ, რადგან რო ტანკები ვერ შემოიპარებოდნენ  
უზუმრად, ვერც შემოიპარებოდნენ და არც შემოპარულან,  
გრუსუნით შემთერტყნენ თბელიანთა კუნძულსა, გაიჭიმ-  
ნენ სანაპიროზედა, ზევით-ქვევითა, გაღმა-გამოდმა, უნდა  
მიმხვდარიყვნენ რალა თქმა უნდა, მაგრამ მიხვედრა მოდუ-  
ნებულიყო, ანთუ ეგონათ, საზეიმოდ გამოსულანო, ჯარიც  
ჩვენთანაა, თანაგვიგრძნობსო, ანთუ ეგონათ, აბა მაშ რაო,  
სწავლითაც ჰო ასე დაესწავლებინათ, — ჯარი ხალხისაა და  
ხალხი ჯარისაო, ერთნი არიან და ერთი სულისაო, ერთი  
სწამთ და ერთს ესწრაფვიანო, — ჰოდა მიხვედრა მოდუნებუ-  
ლიყო, ანთუ ასეღა მიმხვდარიყვნენ და ხალხი რო ბღაოდა,  
გადაეხვიეთო, ტანკებიც ესვეოდა კუნძულსა, გრუსუნით ეს-  
ვეოდა. ღრიალში იხრჩობოდა გრუსუნი, ანთუ გრუსუნი ამძაფ-  
რებდა ღრიალსა. ასე შეერწყო და ასე შეეპარა. და რო გან-  
ლაგდა ტანკები თავთავის ადვილასა, და რო მიყუნდა, ესეც  
ვითომ არაფერით, მითუმეტეს არაფერით; სარქველები რო  
აჰხადეს ტანკებსა და ზედ გადმოსხდნენ მეტანკეები, ესეც  
ვითომ არაფერით, ანთუ თანაგრძნობა სწორედაც ეს არისო,  
და რა გასაკვირია, ველარა გაეგოთ, როდის თუ როგორ ჩაი-  
ხუფებოდა ტანკები, როდის თუ როგორ გაისმოდა ბრძანება  
სრთლისა, როდის თუ როგორ დაეცემოდა პირველი მსხვერ-  
პლი, რა გასაკვირია?! და აკოცეთო, ბღაოდა ხალხი, ხალხი  
ბღაოდა და ჰკოცნიდნენ ისინიცა: ერთნი არიან, განუყოფელ-  
ნი არიან, ვერავინ გაჰყრისო, ბღაოდა და მხნეობდა ხალხი.

დაე უწყოს ქვეყნიერებასაო, დაიგუგუნა ბეგლარმაცა მიკ-  
როფონშია.

მოსკოვს უწყოსო, იწივლა ნაზიკომა.

უწყოსო, დაიგუგუნა ხალხმაცა, დაიგუგუნა და დასცნო  
ტაშიცა, ვითომ და რაო, ესააო და გადაწყდა უკვე სამარადი-  
სოდაო, ერთნი არიან და ველარც გაჰყრიანო.

და მოითმინეთო, — მაინც სხვა ვინმე დაეუფლა მიკრო-  
ფონსა, სხვა ფეხიც აირია კვარცხლბეკზედა, ისედაც ვიწრო-  
ზედა, ისედაც მოუხერხებელზედა; სხვა ფეხი აირია და შე-  
ავიწროვა მანამდელნი, თვით ის მკოცნავებიცა, აბა, აბა —



მკოცნავეებიცა!.. შეავიწროვა და სულაც მიაფურჩენა, აღარც გამოჩენილან, არც თავი ჰქონდათ გამოჩენისა; სხვა რაღა აირია და სხვა უფლებით მოვიდა, სხვა დავალებითა, სხვა ბრძანებითა, ხელისუფალთა ბრძანებითა, წესრიგი რო აღედგინა, ამ ბრძანებითა. აქამდე რაც იყო, უთავბოლოდ ითქმოდა თუ რაღაც ითქმოდა, თავისთავად იყო, თავისთავად იქმნა, ამიერიდან ბრძანება იწყებდა, ზეგარდმო ბრძანებაი. და მიტინგს ვიწყებთო, გამოაცხადა მოთავეთაგანმა იმათ შორისა, იმა შემორეულ ფეხთა შორისა, რიხიანად გამოაცხადა, საზეიმო-სამგლოვიარო მიტინგს ვიწყებთო. მითთმინეთო, იმანვე ბრძანა, და აი ვიწყებთო, იმანვე მოაყოლა, მოაყოლა იმდაგვარადა, ვითომც მანამდე არცრა მომხდარიყოს, თუ მოგროვილიყვნენ, ამათთვის მოგროვილიყვნენ, თუ ელოდნენ, ამათ ელოდნენ და ვითომ ამათი ლოდინისათვის იყო ის იმთდენი ტაშიცა და ღრიანცელიცა. ეგება მართლაც ასეცა სჯობდაო, რაც იყო თუ როგორც იყოო, სჯობდა ამგვარად გადახრილიყოთ, ამბობდნენ ზოგნი, კიდევაც ეგუგუნათ, კიდევაც შემოეკრათ ტაში, თუნდაც ხელები დაემტვრიათ ტაშითა, ხმა ჩახლენოდათ შეძახილებითა და დაშლილიყვნენ ნება-ნებაო კმაყოფილნი და ხმაჩახლენილნიო; ეგება თუ არცა სჯობდაო, ზოგნიც დასძენდნენ, რაც თუ მოხდა, ისა სჯობდაო, ანთუ ვინ იცის, ანთუ ვინ უწყისო, აღარც გაირჩევა, — რატომაც არა!.. — აღარც შემობრუნდება აღარაფერი, აღარცა ახლა რალა თქმა უნდა, აღარცა მაშინა, აღარაფერი შემობრუნდებოდა, ველარც დაიწყებოდა უკვე დაწყებული, ველარც ისევე, იმნაირადა, ველარც სხვაგვარად, სხვანაირადა, ვერა, ველარა. უძალო გამხდარიყო სიტყვაი, თუნდაც რიხიანი, თუნდაც მბრძანებლური, დაუძლურებულყო გათელილი სიტყვაი, სწორედაც გათელილი დაუძლურებულყო, ცოცხალი სიტყვა მოძალებულყო, რაღაც ახალი მოძალებულყო, ველარას გააწყობდა გათელილი სიტყვაი, სწორედაც გათელილი.

ველარც რა გააწყო... თუმცა ეგონათ ადვილადვე ავიყოლიებთო. გუბოძოთ, რაც თუ მონდომებიათო, ვუბოძოთ იგი, მიტინგი იგი საზეიმო-სამგლოვიართო, ჩავერიოთ, და ავიყოლიოთო, აგვდევენ და აგვყვებიანო. მაგრამ და რაო,





უკაცრავადო, აგდევდით და ველარ აგყვებითო, ანთუ...  
 რალას მიქვიან, რაც თუ ჩვენვე მოგვიპოვებიაო, იყავით აქამდისაო, დაგაგვიანდათო, დაგაგვიანდათო. და შეგ-  
 ვიანებამ იმძლავრა სწორედაცა, იმოქმედა გასაოცრადა, კარ-  
 დაქმნა, გამოსცვალა, გადაასხვაფერა ხალხი, ანთუ დაუბრუ-  
 ნა ფერი თავისი, თვალი ამოუწმინდა, ყური გამოუჩინქნა,  
 მტკერი გამოუბერტყა თავიდანა, ანთუ, ანთუო. და ადიოდა,  
 და ადიოდა მტკერი, ადიოდა და ბრჭყვიალებდა ძლიერ შუქ-  
 ზედა. იქ იმას ეყრებოდა თვალეშია, იმა მოთავესა წარმოგ-  
 ზავნილთა, მიკროფონთან რო მიმარჯვებულიყო, ქალაღდებს  
 რო ჩეჩავდა, გამოტანებულ ქალაღდებსა, მტკერიც ეყრებოდა  
 თვალეშია და ისედაც ველარ გაერჩია, ჯერ თუ რომელი წა-  
 ეკითხა, მერე თუ რომელი, ვერ გაერჩია და უნდა გაერჩია  
 უსწრაფესადა, თორემ იქავე იდგნენ თუ ჯერაც არ ჩამოცვე-  
 ნილიყვნენ იგი მესიტყვენი, უქალაღდონი, იგივე მფლობელ-  
 ნი მოზღვავებული ხალხის ვნებათა, იდგნენ და აცდიდნენ,  
 აბა თუ რას გვეტყვი, რა ამბავი მოგიტანიაო.

ოღონდ მოეტანათ: კიბე მოეტანათ მოხერხებული, ტრაპი  
 მოეტანათ, თვითმფრინავებს რო უდგამენ ხოლმე, კვარცხლ-  
 ბეკზე მიედგათ ტრაპი, იმითი ასულიყვნენ, ანთუ აფრენი-  
 ლიყვნენ, ვითომ თუ მართლა უნდა გაფრინდნენო. ჯერ ის  
 ასულიყო, მოთავეი თუ ქალაღდებჩაბლუჯული, მოთავეობაც  
 რო ამითი ეთქმოდა. სახელით არც მოიხსენიება, თორემ გა-  
 ნა ვის დავიწყებია, — სახელით მაინც არ მოიხსენიება, ჩვეუ-  
 ლებრივი მედროვე რო გახლდა, მედროვენიც რო ახლდნენ  
 თანა, იმათაც რო მოემარაგებინათ ქალაღდები, ოღონდ ჯერ  
 რო ჯიბეში ელაგათ, ქალაღდები, დაწერილი სიტყვები,  
 სხვების დაწერილნი: ესენი ჰო მოწინავენი გახლდნენ, წერაც  
 რო არ იცოდნენ, ლაპარაკიც რო არ იცოდნენ, კითხვაც რო  
 არ იცოდნენ, საქმეშიაც რო არ ექნათ ღმერთსა, თავიანთ  
 საქმეში რალა თქმა უნდა, მოწინავენი, სახელი რო მაინც  
 გაეთქვათ, ანთუ ხელისუფლებას რო გაეთქვა იმათი სახელი,  
 სადაც დასჭირდებოდა, რო გამოეყვანა, რაც რო დასჭირდე-  
 ბოდა, ელაპარაკებინა, რაც რო დასჭირდებოდა, როგორც  
 დასჭირდებოდა, როგორც ენება, ისე ელაპარაკებინა, ანთუ  
 წაეკითხებინა, რასაც რო მიაჩეჩებდნენ ხელშია, წაეკითხე-



ბინა ხან რო თუნდაც ჯლოყინითაო, სახელით მაინც გაიქცენ-  
დაო, ისე რო გაეთქვათ სახელით. „აქტივიც“ იქ გახლდა, ისე  
ნო აქტივი რაღა თქმა უნდა, „აქტივიც“ იქ გახლდა და ყვე-  
ლა ისინი ჰო „აქტივნი“ იყვენენ, თლონდ რო მაინც, თვალი  
მაინც იმას მიაყოლა ლენტომა, თვალიცა და აპარატიცა: რო-  
გორი რიხით ადიოდა, როგორი თავგამოდებიოთა, ჰოი როგო-  
რითა: აი და ჩაიკითხავს თავის სიტყვასა და დაირეკავს ხალ-  
ხსა ცხვრის ფარასავითაო, საითაც უნდა, იქით დაირეკავსო,  
ასეთი რიხით ადიოდა, ასეთივე თავგამოდებიოთა. პირველი  
სიტყვაც იმას უბოძა მოთავემა იმათმა თუ პირველთაგანმა  
იმათშია, პირველი სიტყვაც იმას უბოძა და პირველადაც იმას  
აუსირდა ხალხი:

— არ გვინდა!.. არ გვინდა!.. არ გვინდა ეგენი!..

არც ეგაო და არც ეგენიო, არც შენაო რაღა თქმა უნდა,  
მაგრამ არ დასთმოზდნენ ეგრე ადვილადა, როდის რა და-  
ეთმოთ, რო ეს დაეთმოთ, — რა სათქმელია!.. თლონდ ეს ერ-  
თი დასთმეს მაინცა, ისე, რა, — მოჩვენებითა: მოდი ჯერ პო-  
ელი გამოვუშვათო, ასე აჯობებს ტაქტიკურადაო. თუმცა რო  
ვილა დაგიდევდა ტაქტიკასა თუ სტრატეგიასა, გუგუნებდა  
ხალხი, გრგვინავდა ხალხი; იქით ჰო გრგვინავდნენ და გუ-  
გუნებდნენ, აქ ახლოს ტრაპსაც ეჯავგურობდნენ: უნდა ჩა-  
მოეყარათ ესენი აუ თვითონ უნდოდათ აცვივნილიყვენენ, —  
ანთუ ესეც უნდოდათ, ანთუ ისიცა, ანთუ სულერთია, მთავა-  
რია, რო ეჯავგურობდნენ, გადმოჰყრიდნენ იმათა, ანთუ  
სეკლაც გადმოაბრუნებდნენ ტრაპსა, შესდგებოდნენ ზედა და  
დაჭეჭყავდნენ ერთიანადა; და მე შენ ვეჭყვი, მეორეც ექ-  
ნებოდა ამ ჩვენს საცოდავ აეროდრომსა, — დარჩებოდნენ ასე  
უტრაპოდა და მერე გენახათ თუ როგორ ახტებოდნენ, ანთუ  
ჩამოხტებოდნენ თვითმფრინავიდანა მგზავრები, გენახათ ერ-  
თი, დაჭეჭყავდნენ რო ერთისიტყვითა. მაგრამ იცავდნენ,  
ჯანღონიანი ყმაწვილები იცავდნენ, იცავდნენ და ბაქიბუ-  
ქობდნენ თანაც ისე და იმგვარადა, ხალხისანი რო გეგონე-  
ბოდა და არა ტრაპისანი: თქვენ იქით გადექით, დააცადეთ  
ამათა, თქვან თუ რა უნდათ, ჯერა თქვან და მერე ჩვენ ვი-  
ციოთ, თქვენ იქით გადექით, ჩვენ გავუსწორდებითო. „პერს-  
პექტული ახალგაზრდაც“ იცნო ლენტომა, იმათში იცნო, იც-



ნო და რო არც დაფიქრებულა, ეცა ყელშია. გაიფაფხურა იმანაცა. გაიფაფხურა. საყელთ შეატოვა და გაუძვრა ხელდასაძვრით, ანთუ ვერც რო გაუძვრებოდა, ოლონდ ესაა, რო სხვებმა დაითრიეს ლენტოი, დაითრიეს, პთი როგორმა ჯანიანებმა, — ძიუდოისტებზე ნაკლებნი არ იქნებოდნენ, დაითრიეს და შეტენეს ხალხშია, ისე შეტენეს, მერე ძლივსდა რო გამოაღწია, ისევ ისე რო გუგუნებდა ხალხი: არ გვინდა ეგენი, მაგათი სიტყვები ზებირად ვიცითო, აღარ გვინდა ეგ გაცვეთილი სიტყვები, ისინი გვინდა, უქალაღდებოდ რო ლაპარაკობენო.

ისინი გვინდაო და:

გუგუნნი იგი უცებ ჩასჭრა ბეგლარის ხმამა: ცოტა ამათაც დავაცადოთო, გადაუციათ ჩვენი სურვილები მოსკოვს, უმაღლესათათვისა, განკარგულეზაც მოუტანიათ, ჰოდა კიდევაც დავაცადოთო.

კეთილი და პატიოსანი, ოლონდ მალეო, აბა თუ რა მოუტანიათო, ოლონდ მალეო, მალეო, მალეო.

მიტინგიო, საზეიმო-სამგლოვიართ მიტინგიო.

არ გვინდა მაგათი მიტინგიო, მაგათი არ გვინდაო, დაიგრიალა და დაიგრიალა ხალხმა, ჯერ დაიზმუვლა და მერე იყო, რო დაიგრიალა, ყველა მანამდელზე უცნაურადა თუ შემზარავადა, დაიგრიალა და დაიზმუვლა კიდევა და კიდევა, მერე აირია ერთმანეთშია, ზმუილიათ თუ გრიალით, ველარ გაიგებდი, ციდანაათ თუ მიწიდანათ, ვერც ამას გაიგებდაი, ადამიანურს რო არა ჰგავდა, ამას მაინც მიჰხვდებოდი როგორმე და მაინც ველარაფერს მიჰხვდებოდი, მიწისძვრა იყო თუ ცის ჩამოქცევაო, ვერ განასხვავებდი, ვერ გაიგებდი, ვერ მიჰხვდებოდი, ვერ განასხვავებდი. ხოლო იქ ისევ დაქანაობდა ის ქალაღდები, ჩაბლუჯული ქალაღდები, იქა, ძეგლთანა თუ მიკროფონისა და ძეგლის შუა, დაქანაობდა და გაიშლებოდა და ჩაიბლუჯებოდა ისევ და ისევა, ცხვირიც ჩაირგვებოდა ბლუჯებშია, ამოვარდებოდა და ჩაირგვებოდა ისევა, ანთუ განიყოფოდა ბლუჯები ქალაღდთა და ქანაობდა ბლუჯები აქეთ-იქითა, ცხვირი შუაშია, ბლუჯების შუაშია, ქანაობდა და ქანაობდა. ეს იყო და ესა, ცა და დედამიწა იქცეოდა და ქანაობდა ცხვირი ბლუჯების შუა. არაფერი ეშველებოდა, რალაც სხვა უნდოდა, ვილაც სხვა უნდა მიმდგარიყო, ანთუ



ისევ ბეგლარიო, ანთუ წაზიკოთო, ანთუ ფარნათუს რთ ჰქავე...  
 და, ანთუ ნუგზარი რთ იმას ერქვა ალბათა, ანთუ [თუნდიც]...  
 ლენტოი, მაგრამ ამათი მიშვება აღარ უნდოდათ მიკროფონ-  
 თანა, ხოლო იმათ აღარას აცდიდნენ; ისევ პოეტი თუ უშვე-  
 ლიდათ, ჰო გადასწყვიტეს, ჯერ პოეტიო, მერე მოაყოლებდ-  
 ნენ ყველა დანარჩენსა, ისევ ისე და იმავ რიგისადა, როგორც  
 რთ ზევით დაემტკიცებინათ, ჰო გადასწყვიტეს, მაგრამ არ  
 აცდიდნენ და .. მაინც მიკროფონი იმათ ხელთ იყო, იბღავ-  
 ლებდა ხალხი და დაიღლებოდა, დროს უხელთებდნენ მაინცა,  
 და თითქოს მართლაც რთ უხელთესო:

— სიტყვა ეკუთვნის თქვენს საყვარელ პოეტს,... — და და-  
 ასახელა, ვისაც რთ ხელისუფალნი აჩენებდნენ ხალხსა.

— არ გვინდა! — არ დააცადეს და შეაჭრეს ისე, — არ გვინ-  
 და!.. არ გვინდა!... არ გვინდა!... არ გვინდა!.. — ვისაც რთ  
 ხელისუფლება აჩენებდა ხალხსა, რთ გამოეგზავნათ და რთ  
 არ იცოდა, საით გამძვრალიყო.

იმანაც რთ არ დაიშალა:

— ...თქვენს საყვარელ პოეტს...

ამათაც იქვე გადაუჭრეს სახელი:

— არ გვინდა, არაააა, აააარ გვინდა!..

და მაინც პოეტის სახელი მოვარდა უეცრად:

— გალაკტიონი გვინდა, გალაკტიონიიიიი...

— გოგლა გვინდა, გოგლაააა...

ორი სახელი მოვარდა ერთადა, ერთად აიტანა ისედაც  
 ადუღებული კუნძული.

მიკროფონი მაინცა მძლავრობდა და მაინც ის წააყენეს, ისა  
 თუ იგი, რამდენჯერმე სახელგადაჭრილი წააყენეს რალა თქმა  
 უნდა, წააყენეს და ძლივს წააყენეს, ძლივს მოუცალეს ადგი-  
 ლიცა, ხელიც წააშველეს, არ გადავარდესო, — ეს იგი, ამაზე  
 აღარას ვამბობ, ოღონდ იმათ თუ სხვანი მიაშველებდნენ  
 ხელსა, ამას სულ სხვანი რალა თქმა უნდა, — წააყენეს და  
 იდგა ისიცა, დიდად წარჩინებული და დიდად ცნობილი, დამ-  
 შვენებული დაფნის გვირგვინითა, მკერდმოკირწყელებული ჯილ-  
 დოებითა, თავაწეული, ამადლებული, მხრებგაჭიმული, ამა-  
 ყი, ზვიადი, მოღერებული, თვალად ბრიალა, სალუქი ღიმი-  
 ლითა და ანეგლოტებით გამოტენილი აბგებითა და ვითარც



ამბობდნენ, ანეგდოტები ერჩივნა ყველაფერსა, ანეკდოტები და ნარდიცა აგრეთვე, — ასე გაეგონა, ვისაცთუ გაეგონა...  
 • ცნობდა ვინცთუ იცნობდა, თლონდ იქ ვერა, ველარ იცნობდა, იგივე გახლდა თუ წარმოედგინათ ვილაცა სხვაი, ველარ იცნობდა, მობუზულიყო, მოკუნტულიყო ცნრაკეცადაო, თვალთა ბრიალი სადღაც გაჰპარვოდა, ხმაც გაჰპარვოდა, მაგრამ წააყენეს და რაღას იზამდა, — ამბობდა ისიცა, პოეტი იგი თქვენი საყვარელიო, — ამბობდა ისიცა:

— მე წაგიკითხავთ საყოველთაოდ ცნობილ ლექსს...

— ააააარ გვინდა!

და ვითომ არც ესმოდა:

— დიახ, წაგიკითხავთ...

და მაინც არ უთმობდნენ:

— ააააარ გვინდა!

და მხრებს იჩენდა იგი, რა ვქნაო, განდგომა უნდოდა, არ გაუშვებდნენ, ხელში ეჭირათ, საით წავიდოდა? და ჩასძახოდა ისევ მიკროფონსა:

— მე... „წულუკიძის...“

— ააააარ გვინდა!

გრიალებდა ისე, ქარი მოდიოდა ისეთი, ქარი თუ გრიგალი, ლამის ყველანი აეტანა კვარცხლბეკიანადა, ძეგლიანადა.

— ...წაგი...

მაინცა ხაოდა ხმაწასული მიკროფონი.

— აააარ გვინდა!

მოჰქროდა ისევა, ხორშაკიანი ქვენა ქარი მოჰქროდა.

— ...პო... წაგიკითხავთ... — სცადა იგივე გაპარულმა ხმა-

მა, დაჰხეთ, მაინცა, მაინცა სცადა, ეს მაშინ მართლაც ვაჟკაცობად ითქმოდა, ხელითაც ეჭირათ და ვაჟკაცობადაც ითქმოდა, დაუგდეს კიდეცა ვაჟკაცის სახელი, კიდევ და კიდევ ჯილდოც უბოძეს მალე მომდევნო წლისთავებზედა, ის არც ახსოვდათ და არც მოიგონებდნენ, იქ თუ რა მძვინვარედ შესძახა ხალხმა:

— ააააარ გვინდაააააა, აააარააააააა...

— „მამავ ძვირფასო“ გვინდა!

და ის მაინც::

— კეთილი, კეთილი!.. მე...

მაინცო და ესენიც მაინც:

- ააარ გვინდა, ააარ გვინდა!
- „მამავ ძვირფასო“ გვინდა!
- „მამავ ძვირფასო“!..
- ...„მამავ ძვირფასო“!..

აქ ვიღაც ზაერია, ალბათ იგივე ქალღმერთბაბლუჯული თუ გაშეშებული ცხვირი, იმჯერად უკვე გაშეშებული:

— ძვირფასო ხალხო, მოუსმინეთ, ძვირფასო ხალხო, მიკროფონთან არის თქვენი საყვარელი პოეტი...

- არ გვინდა!
- ააარ გვინდაააა!
- გალაკტიონი გვინდა!
- გოგლა გვინდა!
- სიმონი გვინდა!
- იოსები!.. იოსები!..

ამას მაინც აღარ ელოდა, იმათთან კიდევ დასდებდა თავსა, ამას მაინც არ მოელოდა, — იოსებიო, არ მოელოდა და იგრიბებოდა იგი ზვიადი, იკეცებოდა და იმტვრეოდა, ისლაკნებოდა თუ რაღაცას ეძებდა და თუ ეძებდა, ალბათ გასაძრომსა, მოსაფარებელსა, — ხმა ჰო გაჰპარვოდა, ტანიც უნდა გაეპარებინა, ოღონდ და ვერაო, ვერა და ვერ გაეპარებინა, ჰოდა ეძებდა იგი ზვიადი, ვინც წინ არავის დაიყენებდა საზღვიმთ შეხვედრებზედა, ვიდრე ყავლი გაუვიდოდა რაღა თქმა უნდა, რაღა თქმა უნდა!.. თუმცა ყავლი ჯერ არ გასვლოდა, მაგრამ არ ემცხეთა ზეიმი იგი, გუგუნებდა ხალხი საბედისწეროდა, საავბედოდ აშლილიყო ხალხი, გასწრება სჯობდა, მიმალვა სჯობდა, თავისი სორო ერჩივნა ყველაფერსა. ტალღებიც ურტყამდა, ტალღები ჰაერისა:

- გალაკტიონი გვინდა!
- გოგლა გვინდა!
- სიმონი გვინდა!

იოსებიც გვირჩვენიანო, შენ არაო, არ გვინდებართ.

და გუგუნებდა, გუგუნებდა სასტიკი მსჯავრი. ასეთი მსჯავრი პოეზიაში ბევრს მოსწეოდა, ბევრს ზურგთუკანა სიცოცხლეშივე, სიკვდილის მერეც ბევრსა და ბევრსა, ასე პირისპირ იშვიათთაგანს თუ მოსწეოდა და ვერც გადაეტანა თუ მოსწე-



ოდა. ამან ვადიტანა, ვმირულად ვადიტანა, კიდევაც ვაბტოვებო  
დნენ აფერუმ შენს ვაჟკაცობასათ. მართლაც და მართლაც  
ძნელი ყოფილა ბედისწერასთან შეჭიდებაო, ძნელი ყოფილა  
და იშვიათიც შესჭიდებია, ესეც შეეჭიდა დიდების მწვერ-  
ვალზედა, თუმცა დაეძებდა თავის სოროსა, მაინც ესეც ჭი-  
დილი გამოდის, მითუმეტეს რო ვადაურჩა, გაუძვრა, ვაასწ-  
რო და მერე პყვებოდა ანეგდოტებადა იმ სისხლიანი ღამის  
ამბაესა... სისხლიანი ღამის ამბებსა... არავინ ელოდა, ხალხი  
არ ელოდა რალა თქმა უნდა, ხალხს სჯეროდა თავისი სიმარ-  
თლე და სიმართლე ხელისუფლებისა, — აი ჩავონებაც ამას  
მიქვიან, — სჯეროდა და ვერას იეჭვებდა თუ რა მზადდებოდა,  
სჯეროდა და ბლოდა, შუუძახებდა, ასეც ვაეგონა, შეძახილმა  
ხე ვაახმოო, ოლონდ იმდენი ველარ ვაეგო, ის სხვა ხე რო  
იყო და სხვა იყო შემძახებელიცა; რაც იყო თუ როგორც რო  
იყო, ესენი მიჰხვდნენ, ესენი, ეს წარმოგზავნილნი, რალაც  
რო ვაწყდა და რალაც რო ვადაწყდა და რო ესენი რო ვერა-  
ფერს რო ვერ მოაგვარებდნენ, მხოლოდ იმას თუ, თავი რო  
ემართლებინათ ხელისუფალთა, ვიდონეთო ყველაფერიო,  
სხვა გზა არ იყო, უნდა გვესროლოთ, მიჰხვდნენ, იგრძნეს,  
იხლაკნებოდნენ, ისვეწებოდნენ, — ე ბიჭო, ხვრელი საით  
არისო, — ხვრელსაც პო დაჰპირდნენ, გამოგიყვანთ მანამ-  
დისათ, მაგრამ ვინ იცისო, მაგრამ ვინ უწყისო; პირველი  
ტყვიაც მაშინ ვავარდა, ვავარდა, ოლონდ ჯერ იქვე არა, ზე-  
ვით ვავარდა, რუსთაველზედა, ჯორჯიაშილის ქუჩის თავ-  
შია, კავშირგაბმულობის სახლი რო დარქმევიან, იქიდან ვა-  
ვარდა პირველიცა და უამრავიცა, იქიდანაცა და სასტუმრო  
„თბილისის“ სახურავიდანაცა, ჯვარედინი ცეცხლი ჩაიბა;  
იწვიმა ტყვიამა თუ ცეცხლმა, იწვიმა, ვადმოიფრქვა და დიო-  
და, დიოდა, ადიოდა სისხლაცა რალა თქმა უნდა, ავარდა  
მტკვერიცა, სისხლი და ცეცხლი მტკვერში ვამოეხვია, ხოლო  
ხალხი — მტკვერშიცა, სისხლშიცა, ცეცხლშიცა ცხადია, ვინც-  
თუ დაეცა ისინიცა, ვინც თუ ვარბოდა თავდაღმართზედა ჯორ-  
ჯიაშილისა, ანთუ ვაიჭრებოდა ნინოშილის ძეგლისაკენა,  
ანთუ შეასწრებდა ვაფე „თბილისშია“, ანთუ სახინკლე „თბი-  
ლისშია“, თან შეიტანდა სისხლსაცა, მტკვერსაცა, ცეცხლსაცა  
ავრეთვე, სადაც შეასწრებდა, იქ შეიტანდა. ზრიალებდა შუ-



შები კაფესი თუ სასტუმროს სადარბაზოსი, ზრიალებდა და  
 შხენებოდა, წიოდა ნაფშხენიცა, ტყვიასავითა წიოდა და  
 სჭრიდა აგერთვე ტყვიასავითა, კედლების ნატკეციცა, გრა-  
 ნიტის ნატკეციცა, ეგრეთვე წიოდა და ბზრიალებდა გახელე-  
 ბული თუ გავარვარებული, — ეს იქა, ზევითათ, ხოლო იქ,  
 ძეგლთან, თითქმის არაფერი გაიგონებოდა ისე ბლაოდა თუ  
 გაბრუებულყოფო ხალხი, ანთუ მაინც გაიგონებოდა, არც დაი-  
 ჯერებდნენ ტყვიის წვიმასა, ჯერ მაინც არ დაიჯერებდნენ,  
 ჯერ არ გვინდაო, ბლაოდნენ ისევა, ხოლო იქ ზევით უკვე  
 დაეცა პირველი მსხვერპლი, უკეთუ მსხვერპლნი პირველნი  
 უკვე დაეცნენ; დაეცნენ ისინი, საუწყებლად ვინც გაეშურნენ,  
 მოსკოვს ეუწყოსო, აქ რო ითქვა და იქ გაეშურნენ საუწყებ-  
 ლადა, გაეშურნენ და ვერ მიაღწიეს, მიატანეს და ვერ მიაღ-  
 წიეს, შიგ არ შეუშვეს, არ გააკარეს ტელეგრაფსა თუ რადიო-  
 სა, იმათ არ შეუშვეს, ესენი არ მოეშვნენ და იწვიმა ტყვიამა  
 ფანჯრებიდანა, სახურავიდანა, იწვიმა, მოსკდა ნიაღვარიცა.  
 აქ ისევა ბლაოდა ხალხი, იქ ვითომცდა არაფერიათ, ბლაოდა  
 და ისევა სჯეროდა, ისევა სჯეროდა, ისევა სჯეროდა.

იქ მალე შეწყდა წვიმიანი იგი, იმ ერთბაშად წამოუკერისა  
 და ერთბაშადვე გადაიკარა.

აქ მეტანკეები ჩაცვივდნენ ტანკებშია, დაგმანეს ხუფები,  
 წაუმარჯვდნენ სამიზნეებსა, წაუმარჯვდნენ და როგორ წა-  
 უმარჯვდნენ, — გაღმით გამოღმა, დიდუბიდან სოღანლუღამ-  
 დე მიზანში იჯდა მტკვრის ნაპირები; და დიოდა მტკვარი,  
 დიოდა თუ მიდუღუნებდა და გატკეცილი ასფალტი ორივე  
 ნაპირისა სამიზნედ იდო. დიოდა მტკვარი და ბლაოდა ხალ-  
 ხი, დაე ვითომ გუგუნებდაო, — გუგუნი ითქვას, რაც უნდა  
 ითქვას, მაინც გამორჩა იგი ნიშანი ჭექა-ქუხილისა, დიდი  
 თავსხმის ნიშანი გამორჩა, მანამდის კიდევ სხვა რამეც გა-  
 მორჩა და უნდა შეგახსენო ერთი მაინცა: ეს ის ადგილია,  
 უკეთუ ის ნაწილია იმა საღამოსი, მოსკოვს ეუწყოსო, ხალხმა  
 რო იგრგვინა და ნაზიკომ აღუთქვა, მე ვაუწყებო, — დიახ,  
 დიახ, ნაზიკომ აღუთქვა, მხლებელნიც იქვე თვითონ შეარ-  
 ჩია, აედევნენ მოხალისენიცა რალა თქმა უნდა, აი ეს გამორ-  
 ჩა, აქ ყურადღება ველარ მიადევნეს და ამიტომაც ჩაიყლაპა  
 გასროლიანი პირველი, მსხვერპლი პირველი, ცეცხლი პირვე-  
 ლი ჩაიყლაპა კუნძულის გუგუნშია, და ეს ისევე რო ისლაკ-





ნებთდა თუ გასაძრომს ეძებდა, ცხვირიც ისევ რო გაშეშებული  
 ლიყო, კიბეზედაც რო გაშეშებულიყვნენ ქალაქისაღმოსავლეთ  
 ჯული წარწინებულნიცა, ხალხიც თავისას რო გაჰკიოდა ისევ  
 და ისევა, მირეგვეს ტრაპს ვინც იცავდნენ, ძიუდოსტები  
 იყვნენ თუ ვინც იყვნენ, მირეგვეს ისინი და გზა გაუხსნეს  
 ნაზიკოსა, გზა გაუხსნეს და აიჭრა, ისარივით აიჭრა ნაზიკოი,  
 გაშეშებული ცხვირი იქით მიაგდო, მობლუყუნე აქეთა, მკლა-  
 ვი შემართა სისხლიანი და იკივლა:

— გვხოცავენ, ხალხო, აქ მაცდურები გვაბრიყვებენ, იქა  
 გვხოცავენ!..

ესღა იკივლა და მოიმზღვლა ხალხიცა, კუნძულიდან მო-  
 იმზღვლა და მოედო ყაბახსა, იქიდან ალბათ რუსთაველზე  
 აიჭრებოდა, მაგრამ და რაღაო, რაღა დროსაო, იწვიმა ტყვიამა  
 და ადინდა ნაკადულები სისხლისა... მიზანში იჯდა ყოველი  
 წერტილიო. და მალე აღარც აღარავინ მოსჩანდა აღარცა ყა-  
 ბახზედა, აღარცა აღმართზედა, აღარცა კუნძულზედა, არა,  
 აღარავინ მოსჩანდა, აღარავინა, მალევე აკრიფეს დაჭრილ-  
 ნიცა, დახოცილნიცა. საამისოდაც მომზადებულიყვნენ რაღა  
 თქმა უნდა, — ხალხი ბლათდა და არ გაეგებოდა თუ რას ემ-  
 ზადებოდნენ თუ ვინ ემზადებოდა, არ გაეგებოდა, არ გაეგე-  
 ბოდა. ძეგლი რო ძეგლია, ისიც უცებ გადმოაზღეროეს, მო-  
 შალეს კვარცხლბეკიცა, ამოაგდეს საძირკვლიანადა, ბუდია-  
 ნად მოთხარეს, აღმოფხვრეს, ამოფხიკეს, ვითომცა ყოფილა,  
 ვითომც არაო, მიწა მოასწორეს და მოაფრქვიეს დაფქული  
 აგური, ვითომცა ყოფილა და ვითომც არაო, ანთუ: იყო და  
 არა იყო რაო, მაშა! არ გაიკვირვებ რაღა თქმა უნდა, წუთი-  
 სოფლის ქარგა ყოფილა ესე, თლონდ თუ მაინც უნდა გაგიკ-  
 ვირდეს, ის გაიკვირვე მხოლოდდამხოლოდა, აგურიც რო  
 წინასწარ დაეფქვათ თუ დაეფშვნათ, ის გაიკვირვე, სხვა  
 არაფერი.

ჰო და ასეო, მოემზადებინათ ყველაფერიო, ჰო და მოთავ-  
 და, მოიწმინდა ყველაფერიო თუ რამ უნდა მოწმენდილიყო,  
 მოიწმინდა იმავე ღამესაო.

სოლო დილითა...

დილით რაღაო, —

მზე ამოვიდა უსირცხვილოდა.





მოჰკიოდა, რაღაცა სურდა თუ ვიღაცა სურდა, არც მან და მან და ხალხიც ებნეოდა, ხალხიც მიუბოდა, რას თუ მი-  
ურბოდა, ამას ვერ გაეგო, რა უნდოდა თუ რა უნდა ექნა, ესეც  
ვერ გაეგო, და იყო ბევრშია, და იყო მართლ მანამდისაცა,  
ვიდრე ყველა გაეფანტებოდა, ვიდრე სუმთლად გაიცლებოდა  
კუნძული იგი ორბელიანთა, ანთუ კუნძულად რო აღარც ით-  
ქმოდა.

ოღონდ და მაინც ვიდრე სუმთლად გაიცლებოდა, საით  
თუ როგორ გაიცლებოდა, აღმა თუ დაღმა, ბაზრის ჩიხებითა  
თუ შუკებითა უძველესი მეთულუნჩეებისა, ჯერ მაინც ხი-  
დებზე უფრო გაიჭედებოდა დამფრთხალი ხალხი, გაიჭედე-  
ბოდა და კიდევაც გაიჭედა, უფროც დაფრთხა და უფროც მი-  
აწყდა ერთიმეორესა. ხიდები ზანზარებდა, ტყვია წიოდა და  
ავარდნილყო გნასი თუ ღრიალი გამაყრუები, გაუკონარი,  
აუტანელი, შემზარავი, ყოვლად შემზარავი. ხიდები ზანზა-  
რებდა და მცირე თუ გაასწრებდა, მეტი იქცეოდა ძირსა, იქ-  
ცეოდა და იქელებოდა, ტყვიაც არ უნდოდა, იქელებოდა უმო-  
წყალოდა. თავისას იქმოდა ტყვიაცა ცხადია, წიოდა, ტკაცუ-  
ნებდა, ჩაცეღავდა და გადაივლიდა სეტყვასავითა, ჩაცეღავ-  
და და ჩაიცვლებოდა თითქოს ხიდებიცა, ჩაიცვლებოდა და  
უმაღვედაც აღივსებოდა თითქოს სეტყვა რო გადაივლიდა,  
გადაივლიდა და ვადმოივლიდა, ჩაიცვლებოდა და წამოიძარ-  
თებოდა, გაიჭედებოდა ხიდები ისევა, ამოიციობოდა და ზან-  
ზარებდა. მეტი უაზრობა აღარც ითქმოდა, სიბრძევე მეტი  
აღარც ითქმოდა, არც ითქმოდა და გონება არცა მოძრაობდა  
იქა, არა, სულ არა, არცა ნატამლადა, შიში ცხოველური თუ  
მიათრევდა სხეულსა, მიათრევდა თუ დაათრევდა, ოღონდ  
თუ საითა, — რა იცოდა შიშია?! ცხვრის ფარაც უფრო მეტს  
მოიბზრებდა, გამოსძებნიდა თავმოსავლელსა, გადასარჩენ-  
სა, გამოსახსნელსა. და თუ გადარჩენენ, — ვინც გადარჩა რაღა  
თქმა უნდა, — დაეხსნენ და იმიტომ გადარჩენენ, თავისით ვე-  
რა, ვერ გააღწევდნენ. ვერ შეედრებოდნენ თვით ცხვრის ფა-  
რასა, ვერ შეედრებოდნენ და ტყუილადაც შეადარებენ ხოლ-  
მე, ტყუილადა, სულ ტყუილადა. შორით განსჯაც ადვილიაო,  
ნათქვამიც არის, ოღონდ ეს ისე შორითაც არ გახლავს, არც  
გულცივია თუ მიუკერძოებელი, როგორც ურჩევნ თუ რო-



გორიც უნდა იყოს მხატვართ, არა, არ არის მიუკერძოებელი, ეს მხოლოდ ჯავრია, ეს მხოლოდ კენესაა იმისა, გონება რომ წაბინდულიყო და არცთუ ვინმე გააკარებდა შუქსა. თუმცა არა მართებს განსჯაი აღმწერსა თუ მხატვარსა, ვადმოცემა მართებს, გამოხატვა მართებს ადამიანთა მოქმედებისათ, — მართებს და ემართოს მოქმედებაც ესაა, ეს იყო და ესაა, თუ მოქმედება დაერქმევა რაღა თქმა უნდა!

რაც არის არის, ეს იყო და ესა; და ლენტოც ჰო იქ გახლდა, იქა, იმ აღრეულობასა თუ უთავჯამობაშია, ალბათ ისიც აღრეული მომეტებულადა, ალბათაცა და ნამდვილადაცა, აღრეული და დაბნეული, დაღვებული, თავგზადაკარგული. ყველგანაც ჰო იყო და იქაც მოხვდა ორ ხიდთა შუა, ამოიტენა ხიდზედაცა თუ მოეცო იმა მშრალ ხიდსაცა, მართლაც მოეცო საცობივითა, იქითაც გავარდა, მდინარის იქითა, მდინარის ხიდითა რაღა თქმა უნდა, ჯერ იქაც მოეცო და იქიდან გავარდა საცობივითა, გაღმა გავარდა; გავარდა და არც დაახანა, გამოიჭედა ისევ ხიდზედა, ისევ კუნძულზე, ორ ხიდთა შუა ამოჰყო თავი, ამოჰყო და ჩაჰყო, ტყვიის სეტყვამ რო გადაიარა, ჩაიქშა ხალხი, ჩაჰყვა ისიცა, წამოიმართა და ამოჰყვა ისიცა, ყველა ვერ ამოჰყვა რაღა თქმა უნდა, ის მაინც ამოჰყვა, და თითქოს დაება, დაება იქვე, ანთუ თავი ვერ დაეღწია, ანთუ უნდოდა, რაიმე მოეაზრა, — აბა მაშ რათ, როდემდის ერბინა შეშლილივითა?

მოაზრებით ვერ მოიაზრა, ვერაფერიც ვერ მოიაზრა.

მოაზრებით ვერ მოიაზრა, თლონდ ხმა მაინც გამოარჩია, ნაცნობი ხმაი, — ხმაც გამოარჩია და კიდევაც დაინახა... და ეს მაშინა, კიდევ ერთხელ რო მოუგერისა ტყვიის სეტყვამა, კიდევაც რო ჩაიქშა ხალხი ხიდებზედაცა, ხიდებშუაცა, ხალხი ჩაიქშა და ისიც კიდევ რო უნდა დამხობოდა მიწასა, აი მაშინა: მამაააა!.. — მოესმა უმწვავესადა, მოესმა და ველარ დაემხო, შერჩა ფეხზედა, შერჩა და თვალები მიმოაცეცა, რაღა თქმა უნდა გაბოცებულმა, რაღა თქმა უნდა შეშლილივითა, შიშდაკარგულმა რაღათქმა უნდა, რამეთუ ტყვია ზედ დასწვიმდა და ყურადღებას არც მიაქცევდა. დიდი შექურებიც ზედ დაპნათოდა, თითქოს დღე არისო, თითქოს მზე ადგას კუნძულსათ, ხიდებსაცა რაღა თქმა უნდა, თითქოს ამისთვი-



საც აენტოთ შუქურები, ამ დროისათვისა, თავდასხმისთვის, ხალხს რო ეგონა, გააჩირაღდნეს ისევ ძეგლით, ეგონა ეგონა ბლათდა, ბლათდა შეშლილი აღტაცებითა, გამარჯვების აღტაცებითა. თუმცა ეს მორჩა, ეს უკვე მორჩა... ლენტო იღგა და ელისო ჰკიოდა, მამას მიჰკიოდა, ელისო ვერ იღგა, დგებოდა და ვერა დგებოდა, წაემხოზოდა და წამოიწევდა, წამოიწევდა და მიჰკიოდა, ისე მწვავედა, ძნელია, ძნელი, გამოსათქმელადა, ოლონდ ისაა, სიმწარე იგი თრმაგი გახლდა, — თვითონვე რო უკვე იცლებოდა სისხლისაგანა და მამაც მოუჩანდა ტყვიების ქვეშა: ჰო, ჰო ტყვიების ქვეშა, — გამოსულიყო მიქელიცა, ველარ დაეთმინა და გამოსულიყო, ვერ შეეკავებინა და აპყოლოდა აღარ დაენდო მტკივანი ფეხები, გამოსულიყო, ხიდს შემოსდგომოდა, წინ ხელები გამოეწოდა, წამოხრილიყო, თითქოს ხალხს უნდა გადაეფაროსო, გადაარჩინოსო, გამოიხსნასო, წამოხრილიყო და ტორტმანებდა, ტორტმანებდა ვეება ტანი, ბოხოხა ტანი, ტორტმანებდა სუსტ ფეხებზედა ტყვიების ქვეშა. ის იქა ტორტმანებდა, ეს მიჰკიოდა აქედანა:

— მამააა!..

წამოიწევდა და მიჰკიოდა, წაემხოზოდა და წამოიწევდა.

ეს იყო და აზრიც იპოვა თუ თვითონვე აზრმაც მოსძებნა ლენტო: ელისო უნდა გადაერჩინა.

წინ წყალი, უკან მეწყერიო, ნათქვამიც არის და მართალიც იყო, მაინც უნდა გადაერჩინა.

მეწყერი უფრო მუხთალი ყოფილა, ისევ წყალს უნდა მისცემოდა, მტკვარს უნდა მისცემოდა.

ოლონდ და მაინც მტკვარიცაა და მტკვარიცაო... მტკვარი სისხლით შეიღებოთ, გაგახსენდება, ვინ უწყის რამდენჯერ ჩაუწერიათ ქართლის ცხოვრებაში, ანთუ რამდენჯერ ამოგიკითხავს და ცოტა არ იყოს გაზვიადებულიცა გკონებია, გიკამათია, გიანგარიშია თუ რამდენ ლიტრა წყალს გაიტანდა მტკვარი ერთ წუთში და თუ რამდენი სისხლი უნდოდა იმის შეღებასა, გიანგარიშია და გიმტკიცებია, მაშინ თბილისში არც ამდენი მცხოვრები იყოთ; ამას ამოკითხვა არც უნდოდა, ლენტოსა ცხადია, არც გაანგარიშებანი უნდოდა ამდაგვარი, იხილა მტკვარი შეღებილი, იხილა თუ მოეჩვენა, მოეჩვენა თუ ეგონა, ეს სულერთია, როგორც მოეჩვენა თუ როგორც ეგონა,



ისედაც დაიჯერა, ისედაც დაიხსომა, ისედაც იმეორებდა და  
 თუ ვინმე გაიკვირვებდა, არც არწმუნებდა, არც ედავებოდა,  
 არც არად მიიხრევედა, ახსოვდა ისევე, რო ისილა მტკვარი  
 შეღებილი, სისხლით შეღებილი. იღებებოდა და შეილება ერ-  
 თხელ კიდევ, ლენტომ შიგ გასცურა და დაუჯერებს ქართ-  
 ლის ცხოვრებასაცა, საგვარეულო ქრონიკებსაცა, ხალხურ  
 პოეზიასაცა, მეფეთა ლექსებსაცა, ქართველ მეფეთა, გასცურა  
 და დაუჯერებს, გასცურა მტკვარი სისხლიანი, გასცურა და  
 ელისო გაიყვანა, პო ელისოთი, ისიც სისხლისგან რო იწრიტე-  
 ბოდა, ემატებოდა სისხლი სისხლსა და კრიალებდა ბატარა  
 ტალღები, მშვიდი ტალღები, მოლიველივენი, კრიალებდა უცხო-  
 ფერადა, უცნაურადა კრიალებდა შუქურათა ქვეშა, მთვარისა  
 ქვეშა. მთვარეც ისე გაბადრულიყო, ვითომდა რათ, სამაყო  
 რამ დაუნახავსო. მთვარე თბილისში მხოლოდ მტკვარზედა  
 გადმოდგებოდა, — თუმცა პო, არა, მთაწმინდაზედაც გადმოდ-  
 გებოდა, ოღონდ იმჟამად მტკვარს გადასდგომოდა, გადაჰ-  
 ფაფროდა სისხლიან მტკვარსა. ესეც ლენტოსვე დაჰხსომებია,  
 მთვარით მიიკვლევდა, შუქურებითაცა და მთვარითაცა, მთვა-  
 რით მთაპობდა სისხლიან მტკვარსა და მთვარესვე ემალებო-  
 და, მთვარესაცა და შუქურებსაცა, ვაითუ მტკვარსაც დაუშენ-  
 დნენ ტყვიასა და ჩაპირქვავებოდა ამოტივტივებული თავები  
 თუ ამოტოტილი, გამოწვდილი ხელები, ჩაპირქვავედებოდა და  
 ჩაცვივოდა, ფსკერზე დაცვივოდა ქვებივითა, ქვებზე დაცვი-  
 ვოდა ქვებივითა. ამასაც ეგონა, იქით მივდივართ, ისე ახ-  
 ლოსა წიოდა ტყვიანი, ისე ეწვოდა თავი თუ ბეჭები, ისე დას-  
 წყვეტოდა მკლავნი, ეგონა, მაგრამ ამოვარდებოდა, ამოიტა-  
 ცებდა სული შეგუბებული და ის აზრიცა, გადავარწინოთ. გა-  
 დასარჩენი აღარც თუ ვინ იყო, — გაციებულიყო ქალი, დაწ-  
 რეტილიყო სისხლისაგანა, გაციებულიყო, გაყინულიყო, ხო-  
 ლთ თუ ისევ წითლად გასდიოდა, წურწურით გასდიოდა, ეს  
 მტკვარი გახლდა, წყალი გახლდა სისხლით შეღებილი. ლენ-  
 ტოს მაშინ სისხლი ეგონა, — ნაპირს რო გავიდა რალა თქმა  
 უნდა, — სისხლი ეგონა ელისოსი და ჩქარობდა გულამოვარ-  
 დნილი, ჩქარობდა ისე, როგორცთუ შეეძლო. თითქოს მი-  
 ქელიც ისევ ისე წამოფოფრილიყო, გამოეწვდინა ორივე ხე-  
 ლი და მთელი ქალაქი თუ ვერ დაეფარა, შვილს მაინც ის-



სნიდა, ოღონდ მიეყვანათ, მალე მიეყვანათ. და ჩქაროდ დასრულდა ლენტოცა, იმის ხელთი იყო, ჩქარობდა, ისწრაფოდ დასრულდა, აქეთაცა, აქეთ უკვე მოწვევებისაკენა, იქითაცა, ხიდზეცა, იქ ისე ცხადისაკენა, ისე მძვინვარე, საშინელ თქეშშია, ტყვიის თქეშშია. იქ თუ ვით გადარჩა, ეს აღარც ახსოვს, რამ თუ გამოავდო ხიდიდანა, რამა თუ ვინა, რამ დაითრია ჭალისაკენა, — არ მოაგონდება, ვარაუდებიც არ არის საჭირო, მთავარი ისაა, იქით რო დაუყვა, იქით ატარა დაჭრილი ქალი, იქიდან შევარდა მდინარეშია, ჩოგბურთის მოედანთანა სისხლიან მტკვარში, იქ განიბანა, განიბანა იახსარივითა, უვნებელ იქმნა იახსარივითა, ველარაფერი მიეკარებოდა ამიერიდანა, ველარცა მახვილით, ველარცა ტყვიათ, კანს ველარაფერი გაუკაწრავდა; იქიდან გავიდა და გაიყვანა დაჭრილი ქალი, ამას ჯერ ისევ დაჭრილი ეგონა, გაიყვანა და მიქელიც იქ გახლდა, გამოეწვდინა გრძელი მკლავები... ეწვევებოდა რალა თქმა უნდა.

მოიწვევდა მკლავები მიქელისა, მოეტანებოდა, აი უნდა ჩამოართვას თავისი ასულით, ასწევდა ესეცა, მიაწოდებდა მოწიწებითა და ჩაისხიპებოდა მკლავნი იგი, ჩაისხიპებოდა და ეყარა ძირსა, სხმარტალებდა, სხმარტალებდა, მერე გაჰქრებოდა, მერე ისევ ამოიზიდებოდა, ისევ მოიწვევდა, მოეტანებოდა, მიაწვდიდა ესეცა და იგივე გამეთრდებოდა... და გაიტანჯა ლენტოთი ერთისიტყვიითა, მართლა გაიტანჯა, მაინც მიაღწია, მაინც მივიდა, მაინც მიიყვანა დაჭრილი, ანთუ მიასვენა ცხედარი ელისოსი და იქაც ცხედარილა შეეგება, ცხედარი მიქელისა: იქ, ხიდზე პართლაც მსხნელად გასულიყო და თავისი გატანჯული სულიდა ესხნა, სისხლის გუბე შინ მოეტანა, კარებთან იწვა სისხლის გუბეში.

და ზანზარებდა სახლი, კედლები ვრიალებდა, გრუხუნებდა, გუგუნებდა, ჭერიცა გუგუნებდა, იატაკიცა, გუგუნებდა უცნაურადა, შემზარავადა გუგუნებდა, თითქოს ინგრევოთ, განა თუ ერთი, განა თუ ორი, მთელი უბანიო თუ ქალაქიც ინგრევა მთლიანადათ, ანთუ ვინ უწყის დედამიწა განწირულათ, თავის ორბიტას თუ ასცდენიათ, ასცდენია და მიექანება უსასრულობაში უღერძოდა და უღმერთოდათ, — ანთუ ლენტოს სხვა რა ეფიქრა თუ შერჩენოდა ილაჯი ფიქრისა...





მიიწევდნენ ერთიმეორეზედა ძალაყინებითა, წერაქვებითა, ქვებითა, კეტებითა, ამთგანგლულიყვნენ მტკვერსა და ტკვერსა ში, აფურთხებდნენ ტალახსა და იწყევლებოდნენ, ილანძლებოდნენ, იგინებოდნენ უამრავ ენაზედა, უამრავზედა, უთვალავზედა, მიიწევდა ყველა ყველაზედა და აგინებდა ყველა ყველასა, ანთუ ერთობლივადაც დატრიალდებოდნენ, დატრიალდებოდნენ ისე, იმგვარადა, თავსდაესხმოდნენ „აქტივისა“ და „პერსპექტიულ ახალგაზრდასა“. მიჰყუდებდნენ ისინი ზურგსა ერთიმეორესა, ეგრე იხევდნენ უკან-უკანა, ანთუ ეგრე იცავდნენ თავსა. იქ ჰო გახლდნენ, აქაც მოესწროთ, ანთუ იქ რო იყვნენ, სული და გული აქ დარჩენოდათ, გამოჰყოლოდნენ სულსა და გულსა, და ურტყამდნენ, ურტყამდნენ, ურტყამდნენ, ურტყამდნენ ამათა და აგინებდნენ სულსა და გულსა, ცოლსა და დედასა, აგინებდნენ რჯულსა, ოღონდ თუ რა რჯულსა, რა რჯულზე რო შემდგარიყვნენ ესენი, რაღას გაიგებდი. ოღონდ ისინი მაინც იმ რჯულსა გულისხმობდნენ, ვისი კერიაც უნდა ჩაეგდოთ ხელშია, იმ რჯულსა, იმ რჯულსა... და აგინებდნენ სამოცდაცხრა ენაზედა და იდგა მტკვერი და ადიოდა ბორიაცი და ვინ აჯობებდა?.. და ვინც აჯობებდა, დაუმტკიცებდა კანონიც იმასა, — კანონი!.. ჰოი რამდენი კანონი იყო რო აურევდა წუთისოფელსა, ისედაც არეულსა, ისედაც რო უთავჯამოსა; იყოთ თუ არის, რაც არის, არის, არის, არის, არის, არის და არის. და ალუფხულიყო წიგნები ქვა-ლორღშია, ხელნაწერებიც ალუფხულიყო, რუკებიცა, ყველაფერი ალუფხულიყო და ალუფხულიყო გონებაცა ლენტოსი...

...სსვა რაღა გითხრა?..

ნაზიკო დაიკარგა. გაჰქრა. გაჰქრა. მომკითხავიც რო აღარ გააჩნდა. ლენტომ მოიკითხა, ეს იყო და ესა. იმის თთახში მეზობელი დაჰხვდა. კარები გამოეჭრა შუაკედელშია. აი ყველაფერი ისევ ისეა, თვალყური მიჭირავს, მოვა და ხელუხლებლად ჩავაბარებო. მოვაო, მოესმა ისე იმგვარადა, ლამის რო სწვდა და ლაჯზე ახია ი დედაკაცი, ისე იმგვარადა, ისე მოესმა. თავი შეიკავა რაღა თქმა უნდა, ტუჩი ჩაიკვნითა და ისე შეიკავა თავი. კარგახანსა გრძნობდა სისხლის გამოსა. მერე დაუსივდა ტუჩი. დაუსივდა. დაუცხრა. ის არა,

ის ტკივილი აღარ დაუცხრა და არც ის სურვილი აღარ და-  
უცხრა: ლაჯზე აესია ი დედაკაცი: მოვაო.... ჰმ!... რა მწარედ  
გამოსთქვა, რა მწარედა და დამცინავადა!..

ბეგლარი შეიპყრეს და ნეკნები ჩაუმტვრიეს, თქვი თუ  
ვინ იყო თქვენი მოთავეო. ვინ ეთქვა, რა ეთქვა, ვერ ვავეო  
და ნეკნები ჩაუმტვრიეს; ნეკნები ჩაუმტვრიეს და მთაწერი-  
ნეს ხელი, მიქელი იყოთ. გამოუშვეს. და დადიოდა წელში  
გადატენილი. ლენტოც ველარა სცნობდა, რთ აღარ იცნობდა  
აღარც რთ ლენტოცი. აღარ იცნობდა.

ბიჭები დაიკარგნენ, ძმები ლენტოსი, ერთად გასულიყ-  
ვნენ და ერთად ჩაეყლაპა ცასა თუ მიწასა, ველარ გაიგო,  
აღარც დამნახავით, აღარც ამბის მთქმელით, ყველა იწეზავდა  
მხრებსა. და გმინავდა ლენტოცი, გმინავდა, ბლავდა, ველარც  
თავს იკავებდა, ველარც ველარავინ ველარ ამშვიდებდა, — ჩე-  
მი ბრალიაო, გმინავდა და იცემდა თავშია, გმინავდა და ეძებ-  
და, ეძებდა, ეძებდა, ცა და დედამიწა გადააბრუნაო, გამქრა-  
ლიყვნენ ცასა და დედამიწას შუა, გამქრალიყვნენ.

ის ყმაწვილებიც გამქრალიყვნენ, რთ ესგეწებოდნენ ნა-  
ზიკოსა, გაგვიშვიო, ხან სად რთ შეეფეთებოდნენ ლენტოსა  
და ხან სადა ორბელიანთა კუნძულზედა, ფარაჯიანის ძეგლის  
გარშემო;

ისინიცა, ანთუ იმათგანნიცა, ვითომ რთ დოკუმენტური  
ფილმიც რთ უნდა გადაეღო ლენტოსა თუ როგორ ემზადე-  
ბიან უმაღლეს განათლებას მოწყურებული ყმაწვილებით.

გამქრალიყვნენ. უბედურება ეს იყო და ის ვითომ სანუ-  
გეშო გახლდა, ვისაც რთ ღირსებოდა საფლავის ქვაი, რთ  
წაეწერათ 1956 წელით.

და ეს ნუგეშიც არა ღირსებოდა ლენტოსა. ეძებდა, ეძებ-  
და თითქოს რთ ამისთვისაო, ანთუ სწორედ რთ ამისთვისაო,  
ამოვიდოდა მტკვრიდანა დაღლილი, გაწამებული, ეგება რთ  
იქ წავაწყდეთ, ამოვიდოდა და ივედრებოდა, ჩამქოლეთო.  
მერე აღარც უშვებდნენ მტკვარშია, ერთიც ვნახოთ და აღ-  
არც ამოვიდესო. არა, არ დარჩებოდა იქა, უსათუოდ უნდა  
ვიბოვნოთ, ამასაც ამბობდა და იმასაცა, ჩამქოლეთო, საცო-  
ცხლებელი აღარა ვართ: რად წამოვიყვანე სოფლიდანა, და  
თუ წამოვიყვანე, რატომ ველარ მოვეპატრონეთ, იწყევლიდა



თავებდასა, გაჩენის დღეს იწყველიდა. და გმინავდა და ღმერთდა და ემანდ მუზობლები არ შევაწუხოთ, გავარდებოდნენ. ნაძალადევის გორაზედა, ცხრაძმის საფლავს ურბენდა გარეშემო, ურბენდა და ღმუოდა, ღმუოდა. და ჭახჭახებდა თბილისი, დაბლა ჭახჭახებდა, აჭახჭახებდა ელექტრონი ქალაქსა, თუ რა სტკიოდა რთ ვერ გაიგებდი, და სწორედ რო ეს ენება ხელისუფლებასა, ვერ გეგრძნო ტკივილი, ვერ გაგეგო ტკივილი, და თუ გაიგებდი, ვერ გამოგენატა მაინცა. ვერ გამოგენატა. ვერ გამოგენატა. და ჭახჭახებდა თბილისი, თბილისქალაქი, დედაქალაქი რესპუბლიკისა, ვაგლახ, გადამეტებით რო ასრულებდა ყველა დავალებასა, ყველა გეგმასა, და რო არ იშურებდნენ რო არც მადლობასა, ორდენი ორდენზე რო ჩამოჰქონდათ მოსკოვიდანა, ორდენს ორდენზე რო აბნევდნენ ამის დროშასა: ბარაქალაო, ბარაქალაო, აბა თქვენ იცით, კიდევ რამდენს მოუმატებთო!.. და ჭახჭახებდა, ჭახჭახებდა. და ღმუილი რაო, როცა გმინვაც რო არ შეიძლებოდა, ვმინვაც რო უნდა ჩაგეკლა გულშია. და ჭახჭახებდა თბილისი და ჭახჭახებდა და ჭახჭახებდა.

პო კოტე...

კოტე მშრალად გამოძვრა. ცხოვრება ცხოვრებაა და რახანა ცოცხლობ უნდა იცხოვრო კიდევაცაო, ანუგეშებდა ლენტოსა, კურსებს გადაიღებო, უბრძანებდა, და ატესტატიც ჯიბეში გკიდებო, არწმუნებდა ბეჭედდარტყმულივითა.

ნუგზარი რო ალბათ იმას რო ერქვა, ისიც გადარჩა იმჟამად მშრალადა. მერედა გაუხსენეს, ალბათ გაუხსენეს თუ მართლაც გაუხსენეს, წველების მუშაკები რო მისცეს სამართალშია, დამტკიცებით ბევრი ვერაფერი დაუმტკიცეს ამასა, მაგრამ მაინც ეს დასახეს ყველაზე საშიშ პიროვნებადა და მიაჭედეს უმაღლესი სასჯელი, — გაუხსენეს ეტყობა, გაუხსენეს, თუმცა რო არავის დაუძრავს კრინტი ამაზედა. იციან თუ სად ვაჩუმიდნენ, თუ სად აუმაღლონ ხმასა, იციან, იციან, ყველაფერი იციან.

ფარნაოზს რო მიემგვანებოდა?.. დადიოდა ნაბეგვივითა. მართლაცა ბეგვეს ისიცა თუ სული დაებეგვა და ამან დაწაგრა, აღარ გამოუკითხავს ლენტოსა.

დანარჩენისა რალა მოგახსენო, — ბევრი რო ჩაება იმ სის-

ხლისღვრაშია, იმა მღელვარებაშია, ბევრი ჩაჰყვა, ბევრი ჩაითრია, ყველას თავისი ბედი მოეწია რაღა თქმა უნდა. იმ ღამესვე, ზოგს მერეო, მერე და მერეო, ყველა კე ამბავია, ცალკე რომანები გამოიჭრება, ტრაგედიებიც გამოიჭრება, ისტორიული დრამებიცა, დრო რო გავა რაღა თქმა უნდა, სატირული დრამებიცა, ერთი და ორი არა, ბევრი გამოიჭრება, მე ვერ გავწვდები რაღათქმა უნდა, ალბათ მივატოვებ ლენტოსაცა; ბევრს გამოვუვიდე, სადღაც შუაგზაზე დამრჩა ბევრი, მიხედვა უნდა, უნდა მივხედო იმათაცა, უნდა მივაშველო ხელი, ლენტოც მენანება... ამჯერად მაინც აქ შევჩერდები:

„რომელსა ჰქონან ყურნი, ისმინენ, რას ეტყვის სული ეკლესიათა“.

მზე რო ამობრძანდა, ხელისგულისოდენა ქაღალდებიც აღმოჩნდა ვეება შენობებზედა, სადარბაზოებთანა თუ ვიტრინებთანა, მოსახვევებთანა თუ გაჩერებებთანა: სააღყო წესები ცხადდება თბილისში 24 საათიდანაო, წუხანდელი ოცდაათხიდანა. დიდ გაზეთებშიც იგივე მიებეჭდათ, წვრილი-წვრილი, ჟიჟმატა ასოებითა, დიდად ხმაურიანი წერილების ქვეშა, მიებეჭდათ მაინცა, ისე, ნამუსის მოსაწმენდადა, თორემ სინამდვილეში ყველაფერი მოთავებულიყო 24 საათისათვისა, ყველაფერი და ყოველივეცა, აღმოფხვრილიყო ძეგლიცა იგი საძიარკვლიანადა, აღმოფხვრილიყო და ამოვსებულიყო ნაკავითა, ოღონდ ესაა, სიმართლე თუ გინდა, დაბეგვილი აგურის მოყრა ვერ მოასწრეს, ცოტა ის გადასცდა 24 საათსა, სულ ცოტა გადასცდა, გაზვიადებად აღარა ღირდა, სიზუსტისათვის თუ აღინიშნებოდა. თათბირიც გადასცდა.. ჰო... მაგიწყდებოდა, ისიც რო ეწერა გაზეთებშია: ხულიგნურმა ჯგუფებმა უწესრიგობა გამოიწვიეს ქალაქშიო, თბილისის ნაცადი რევოლუციური მუშათა კლასი არ აპყოლიათ... და ისევ იქა ვარ, — თათბირიც გადასცდამეთქი.

ეს არც თუ ისე საჭიროდ მიაჩნდათ, იმიტომაც გადასცდა, — თათბირზე ვამბობ, მწერლებთან თათბირზედა; არც საჭიროდ მიაჩნდათ, არც გაითვალისწინეს რაღა თქმა უნდა, აბა მაშ რაო, რაღა არ მომსდარიყო, რა რისხვა არ დაეტეხათ ხალხის თავზედა, — პოეტები მარად თან ახლდნენ, ყვე-

ლაფერს უგალობდნენ პოეტები, უგალობდნენ და უგალობდნენ, შემართავდნენ ყელსა და ჭიკჭიკებდნენ ერთმანეთს ხმაზედა; აქ უცებ განუდგნენ თუ თითქოს განუდგნენ, ანთუ რა განუდგნენ? მწერალთა კავშირის ეზოში შეგროვდნენ და მღელვარედ იკითხეს, ეს რა მომხდარაო, — მეტი არაფერი, მეტი არაფერი, მაშინვე იხმეს აქაპირველთანა, ვერევე მოხვეტეს და მიაბრძანეს სადაც თუ ჯერ არს, — აქაპირველთანა. თქვენ რაო, მრისხანებდა აქაპირველი თუ აქამბრძანებელი, ხავსის ფერი ედო, მრისხანებდა ხავსის ფერთა, ჩვენს წინაშეა დასახული ახალი ხუთწლედის ამოცანები, ჩვენ ახალი პრობლემების წინაშე ვდგავართ, ხოლო თქვენ რაო რასა კითხულობთო, ჭორებს როგორთუ აპყლიხართო, ჩვენი მძვინვარე მტრების ჭორებსაო; როგორთუ გითქვამთ, აუარება ახალგაზრდა გაიწირო, მტკვარი სისხლით შეიღებო, როგორთუ გითქვამთო; როგორთუ გვონებიათ, თითქოს უსისხლოდ მოგვარდებოდა ყველაფერით, თითქოს დაშლიდა სახანძრო წყალიცა თუ გაჭირდებოდა, ცრემლმდენი გაზიო, როგორთუ გვონებიათო; არაფერი გინახავთ, არაფერი გაგეგებათ და საკვირველიც არ არისო, ტანკებს უცვივოდნენო, ტანკებს ელობებოდნენო, სახანძრო მანქანებს თუ გამოვაგორებდით, სასეიროდ გაგვიხდიდნენ საქმესაო, ამდენი ბრძოლები მოგვიგია, ამ ბრძოლას როგორ წავაგებდითო; თქვენ არ იცით და უნდა იცოდეთო, უნდა იცოდეთ და ხალხს გადასცეთო, არც არავინ მომკვდარა, არც არავინ დაჭრილა, ტყვიით არ დაჭრილა და ტყვიით არ მომკვდარა, არც ტანკებს არავიზე ვადაუჯულია არც არტილერია გამზადებულიყო თბილისის გარშემო და არც ავიაციცა გამზადებულიყო არსაითაო, თუ მაინც დაზოცილან, თვითონვე დაზოცილან, თვითონვე გადაუქეღიათ ერთმანეთით, დამფრთხალან ტყუილადაო და დამფრთხალ გუნდებს გადაუვლიათ ერთმანეთზედაო, ასე უნდა იცოდეთ, ასე უნდა მოჰფინოთ ხალხსით; იმათაც ვუვლით, ზრუნვას არ მოვაკლებთ, მალე დავაყენებთ ფეხზეო. ასე უნდა იცოდეთ, ასე უნდა ილაპარაკოთ ხალხში, აი თქვენი მოვალეობა, აი თქვენი ღირსების საქმეო; ხმა, კრინტი მეტი არც რა წამოგცდეთო. ჩვენ დიდი გეგმების წინაშე ვდგევართ, კვლავაც თქვენი იმედი გვაქვსო.



ახლა მიბრძანდით, მე თქვენ მეტს აღარ დაგაყოფნებოთ, საქ-  
 მე არ იცდის, დრო არ იცდის, ჰო ჰხედავთ თუ არა, მისი  
 ვეკანებით აღაქდაგებული მწვერვალებისაკენათ. მოხარული  
 ვარ, კარგად რო გამიგეთ. მწერლობა ყოველთვის ჩვენი და-  
 საყრდენი იყო, იყო და იქნებაო.

კინალამ ერთი პერსპექტიული ახალგაზრდა დაგვეღუპა, რო  
 იცოდეთო. აქ თითქოს ცრემლიც გადმოუგორდა. გულჩვი-  
 ლი გახლდათო.

არც ის დაგაუიწყდეთ, ჩვენს თვალს რო არაფერი არ გა-  
 მოეპარებოდა. არ დაგაუიწყდეთო. ვიცით, ვინც რო მეთაუ-  
 რობდა. ვიცით, სადაც რო იყრიდნენ თავსა. ყველაფერი ვი-  
 ცითო. ვიცით და მოვუვლითო. თქვენ მიბრძანდითო.

მიქელსა გულისხმობდა.

რალა მოეველებოდა მიქელსა...

ჰო მიბრძანდითო, თრივე სილაც წამოსწია წინა და უცებ  
 აიქნია, უცებვე წამოიჭრნენ მოთათბირენიცა, უკეთუ ვითომ  
 მოთათბირენიცა, უცებვე წამოიჭრნენ ფეხზედა და უცებვე  
 გაცვივდებოდნენ რალა თქმა უნდა, ოღონდ იქ, კარებთან ვი-  
 ღაც არ წამოდგა, მხოლოდ თითი ასწია:

ერთი შეკითხვა თუ შეიძლებაო, — თქვა ხმადაბლა, ლა-  
 მის ჩურჩულითა, ოღონდ მაინც მკვეთრად გაისმა, ისე მკვეთ-  
 რადა, შეჩერდა ყველაი, ტუჩი შეუთრთოლდა აქამბრძანე-  
 ბელსა, ანთუ უღვაში აუცახცახდა, ცხვირზე მიბმული პატა-  
 რა უღვაში, მიბმული თუ მიწებებული, აუცახცახდა თუ ჩა-  
 მოვარდებო სულერთია რალა თქმა უნდა, ოღონდ რო გა-  
 ისმა:

— არავითარი შეკითხვები!.. — ეს აღარ არის სულერთი  
 ცხადია.

— ერთი მაინცა!.. — იგივე ხმა იყო, ისევე ჩუმი, გერონტის  
 ხმა იყო, გერონტი ქიქობისა.

— არცერთი!.. — სახე ხავსიანი აეწეწა აქამბრძანებელსა  
 და გაცვივდნენ ყველანი, ვინ ვის გაასწრებდა.

წამოდგა ისიცა, რო გაჰქრა ყველაი, ლანდივით გაჰქრა, მ  
 შინდა წამოდგა, წამოდგა გულმოსული უილაჯობითა, ბუ-  
 ტყუნით წამოდგა:

— შეკითხვაც არაო... შეკითხვა რაღაა? შეკითხვაც არაო...

„რომელსა ჰქონან ყურნი, ისმინენ, რასა ეტყვის სული  
ეკლესიათა“.

## XXV

„და უკეთუ ვინ მთაკლოს სიტყუათა წიგნისა ამის წინა-  
ისწარმეტყუელებისათა, მთაკლენ ღმერთმან ნაწილი მისი  
ძელისა მისგან ცხორებისა და ქალაქისა მისგან წმიდისა,  
რომელ წერილ არს ამას წიგნსა“.

მბრძანებელი იგი მაშინდელი, უკეთუ წარმოგზავნილი  
იგი მაშინდელი, ერთ შეკითხვასაც რო არ ინებებდა, ტრაბა-  
ხით მაინც ბევრსა ტრაბახობდა, და იმა ბევრში, იმა მრავალ-  
ში, ყველაზედ მეტად ამას იტყოდა; სამოცდაათი ერი ცხოვ-  
რობს თბილისშიო, ცხოვრობს თანხმობითა, ერთსულოვნე-  
ბითა, ერთი აზრითა, ერთი რწმენითა, ესაა ნიშუში ჩვენი ეპო-  
ქისა, წყობისა ჩვენის დიადი ნიშუშიო. ასე ტრაბახობდა და  
უნდა დაგექნია თავი, აბა მაშ რაო, თუ არ დაგერთავდა ნებას-  
შეკითხვისა, ოღონდ თუ რაც იყო, იყო, თქმულიყო თუნდაც  
სამოცდაათი, არავინ დაჭრილა თუ დაბეგვილა სამოცდაცხრა-  
თაგანა, ერთნი დაიჭრნენ და დაიხოცნენ, მხოლოდღა ერთნი,  
ერთადერთნი, ერთნიღა მოსჩანდნენ თბილისის ქუჩებშია,  
ერთნიღა იყრიდნენ თავსა ორბელიანთ კუნძულზედა იმა  
დღეებში, მარტის დღეებში, ერთიღა გაისმოდა ენაი იგი ქარ-  
თული ენაი, ენაი თბილისისა, დედა თბილისისა, ერთიღ,  
ერთიღა, და ვინ უწყის ამას ოუ გულისხმობდა, ამასა, ამასა,  
ამას თუ წინასწარმეტყველებდა „ქებაი და დიდებაი ქართუ-  
ლისა ენისაი“: „დამარხულ არს ენაი ქართული დღემდე მე-  
ორედ მოსვლისა მისისა საწამებლად, რაითა ყოველსა ენასა  
ღმერთმან ამხილოს ამითა ენითა“.

ფელქიძეული, 1973

ЧХЕИДЗЕ ОТАР РЕВАЗОВИЧ

ΑΡΟΚΑΛΥΨΙΣ

Роман

(На грузинском языке)

Издательство «Мерани»

пр. Руставели, 42

Тбилиси

1989

მხატვარი ჯ. შენაიშვილი

მხატვრული რედაქტორი სპ. ცინცაძე

ტექნიკური რედაქტორი თ. კაპანაძე

კორექტორები: თ. ფირცხალავა, ნ. ლომაძე

გამომშვები ნ. ხავთასი

ს. ბ. 4319.

ჩაბარდა წარმოებას 18.05.89 წ. ხელმოწერილია საბეჭდად 24.11.89 წ.  
ფე 06745 ფორმატი 84×108<sup>1</sup>/<sub>32</sub>. კალაღდი საბეჭდი საწიგნე-საგურნალე  
გარნიტურა ივერია, ბეჭდვა მაღალდი. პირობითი ნაბეჭდი ფურცელი 13,44.  
სააღრიცხვო-საგამომცემლო ფურცელი 12,13. პირობითი საღებავვატარება  
13,55. ტირაჟი 15.000 ეგზ. შეკვ. № 1043.

ფასი 1 მან. 10 კაპ.

გამომცემლობა „მერანი“ რუსთაველის პრ. 42. თბილისი 1989

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნით ვაჭრობის  
საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თბილისის ი. ჭავჭავაძის სახ. წიგნის  
ფაბრიკა, მეგობრობის გამზირი № 7.

Тбилисская книжная фабрика им. И. Чавчавадзе Государственного  
комитета Грузинской ССР по делам издательств, полиграфии и  
книжной торговли, пр. Дружбы № 7.





ქართული  
ლიბრეოთეკა